

ÜÇ AYLIK SOSYALİST SİYASİ KÜLTÜR DERGİSİ. Fiyatı 7,5 YTL

KIZILCIK

2010 KIŞ-BAHAR 38

Çallı İbrahim
Ayfer Coşkun

Yerel siyasette popülizm
Sema Erder

Haiti depremi
Tevfik Çavdar

Asker millet
Yalçın Yusufoğlu

**Alevi partisine hayır demek
ve doğru çalışma yöntemi**
Esat Korkmaz

Genel grev üzerine
Cemal Candaş

**Yirmi yıl sonra
Orta ve Doğu Avrupa**
Zeki Yavuz

Vesayet
Halim Togan

Eczacılar
Dr. Turgay Yerlikaya

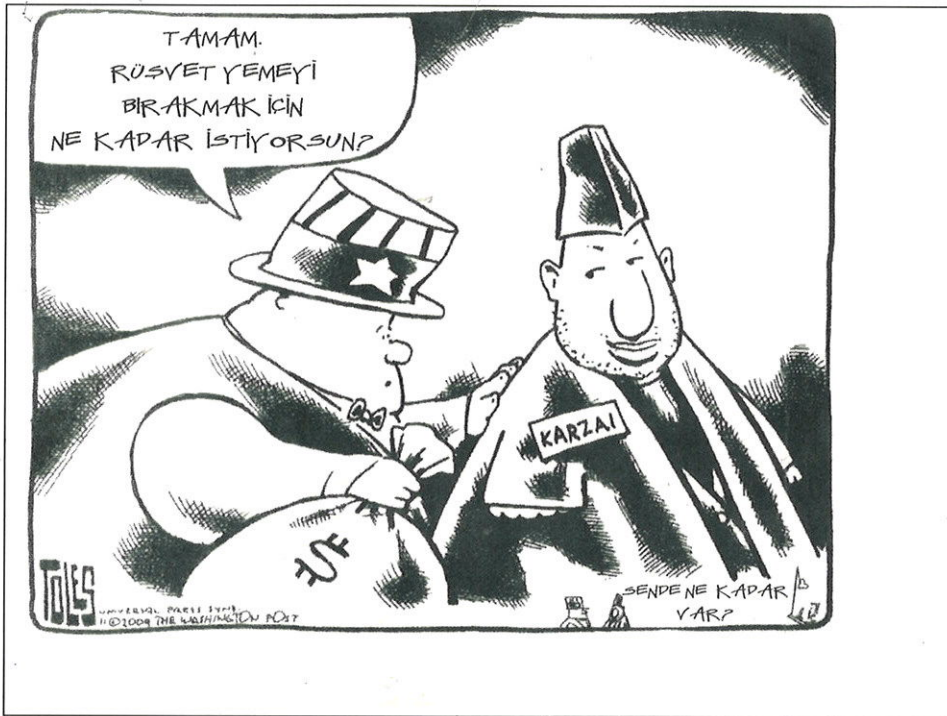
Lenin'e dair
Ömer Bedri Canatan

Şeyh Galip
Konur Ertop

Avatar
Yeşim Dinçer

J. D. Salinger
Refik Zerengil

Amerikan Basını

Radikal'den

Bu sayıda

Kapak ve iç sayfalarda:
İbrahim Çaltı

- 3 Sınıf siyaseti nerede?
 - 4 Başbakanın müthiş korkusu
 - 5 Ne lâzım?!
 - 6 Hayat ağacı
 - 10 Kadın özgürlüğü için
işçileşmek mi, feministleşmek mi?
Zekiye Arıkel
 - 13 Yerel siyasette popülizm
Sema Erder
 - 18 Haiti Depremi
Tevfik Çavdar
 - 22 Asker millet
Yalçın Yusufoglu
 - 29 Alevi partisine hayır demek
ve doğru çalışma yöntemi
Esat Korkmaz
 - 33 Dersim
Hüseyin Hasançebi
 - 35 Dersim
Tektaş Ağaoğlu
 - 37 AKP mağdur edilmeli
 - 38 Kızılık sopası
 - 42 Genel grev nasıl başarılı?
Cemal Candaş
 - 45 İran
 - 47 Yirmi yıl sonra
Orta ve Doğu Avrupa
Zeki Yavuz
 - 53 Vesayet
Halim Togan
 - 63 Eczacılar
Dr. Turgay Yerlikaya
 - 69 Beynin her salgısı düşünce midir?
Ömer Bedri Canatan
 - 74 2010'da tehcir tehdidi
 - 78 İttihatçı düşmanlığı
anlamsız değildir
 - 82 Çallı İbrahim
Ayfer Coşkun
 - 86 Şeyh Galip
Konur Ertop
 - 90 Avatar
Yeşim Dinçer
 - 92 J. D. Salinger
Refik Zerengil
 - 96 İnternette Kızılık turu
- BELGE:**
Demokrasi Açığı, TUSİAD ve AKP
(Mustafa Sönmez, Cumhuriyet, 23 Ocak 2010)

Dünyanın hâli

Afganistan'a -öldürmeye ve ölmeye- bir otuz bin asker daha gönderen Obama Nobel Barış Ödülü'ne lâyık görüldü. (10 Aralık 2009)
Zamanlama mükemmeldi.
"Umuda verildi", dediler.
Böyle dünyaya, böyle barış!

Blair diye biri

"Kitle imha silâhları olmasa da bir başka gerekçe bulur, yine de Irak'a saldırır, Saddam'ın işini bitirirdik!" demiş.

Der. O sıralar Blair'in suçunun Irak'a saldırmak değil, "yalan söylemek" olduğu düşünülmüyordu, hatırlayın. Adı kaatile değil, yalancıya çıkmıştı. Yani en sert Blair karşıtları bile yalan olduğunun ispatı zor bir başka gerekçeye belki fit olabilirlerdi... Öyle değil mi?

Bizim bildiğimiz, Irak'a saldırı niyet ve tasavvuru, ilk, 970'lerde "Demir Lady" Madam Thatcher tarafından dile getirilmişti. O kim miydi? Bir münasebetle, "Biz nükleer silah kullanan ilk ülke olmayacağız!" diyen Sovyetler Birliği sözcülerine, göğsünü gere gere, "Biz oluruz!" diye cevap veren İngiltere Başbakanı!

Yani, ona göre... Ayaklar denk alına! Kimlerle dans edildiğini herkes bilsin!

Sarko

Fransız nezaketiyle kışkışlanacağı anlaşılıyor.

YAYIN KURULU: Ali Rıza Tura, Cahit Mete, Turabi Yerli, Hüseyin Hasançebi, Bülent Güner, Kaan Toker, Mehmet Özgen, Tektaş Ağaoğlu, Zekiye Arıkel

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Bülent Güner **İrtibat Adresi:** K. Karabekir Cad. 7/33, Erenköy-İSTANBUL **Tel:** (0216) 418 92 82, **Faks:** (0212) 245 48 13 **Posta Çeki Hesap No:** 1052647-Züleyha Nur. **Kızılık e-posta:** kizileik2004@yahoo.com **Basım:** Kilim Matbaası

Korkunun resmi

1) Kriz nedeniyle ekonomik küçülme oranları: Dünyada: %1,1. Amerika'da: %2,7. Türkiye'de: %6,5!

2) Son altı yılda 225 milyar TL borç FAİZİ ödemişiz! (Devletin resmî rakkamları.)

3) Mart yerel seçiminde AKP'nin oy kaybı %8'i buldu. İki yıla kadar genel seçim var.

4) Topunun üç yıllık kârı karşılığında kaç şeker fabrikası yine kimlere satıldı?

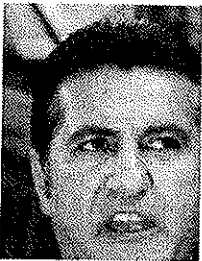

Yasalmış!

Daha vahim değil mi?

Resmiyete binmiş hukuksuzluk!

Polisten savcıya, savcıdan hâkime gelen dinleme talebini hemen yerine getiren hâkim beyler neyin nesi, kimin kimisi? Nerden buluyorlar bu hâkimleri, söyleseler de bi bilsek!

Rüzgâr gülü

Kaç kapının mandalından arta kaldı. Herkes bilmiyor, bilen de umursamıyor. Burası Türkiye... Bakarsınız, istediği olur! Sarıgül, "sarı"dan keramet bekleyenlerin gülü olmakla kalmaz, başınıza başbakan olur...

KIZILCIK

Demokratikleşmenin öznesi

Bir görüş, "Türkiye demokratikleşmeli!", diğeri "Bu demokrasi bize yeter!" diyor. Bir üçüncü görüş? O yok.

"Türkiye demokratikleşmeli!" diyenlere "Elbette demokratikleşmeli!" şiarıyla solcular da katılıyor. Bunlara "liberal solcular" deniyor. "Bu demokrasi bize yeter!" diyenlere katılan solcu da çok, bunlara da "milliyetçi (ulusalçı) solcu" diyorlar. Bu durumda soldan geriye çok az şey kalıyor.

"Türkiye demokratikleşmeli!" veya "Bu demokrasi bize yeter!" diyen iki taraf da haklı olabilir. Çünkü "demokrasi" böyle bir şey. Tartışma, Türkiye kapitalizmi nasıl daha iyi işler tartışmasıdır. "Demokratikleşme" diye konuşulan şey sermaye birikiminin engellerinden başka bir şey değil. Özünde bir "sınıf hadisesi" olan "demokrasi" ve "demokratikleşme" konularına sınıf açısından yaklaşırsa, bugünkü tartışma yerle bir olur. Kıyamet kopar. Gerçek tartışma işte o zaman başlar!

Demokrasinin sınıfsal bir olgu olarak tartışılması, tartışmayı yürüten "özne" sınıfların kavranmasıyla mümkündür. "Türkiye demokratikleşmeli!" diyenler de kazansa, "Bu demokrasi bize yeter!" diyenler de kazansa, işçiler ve emekçiler bundan hiç bir şey kazanmış olmayacaklar. Çünkü tartışma onları, onların önündeki engelleri kapsamıyor. Kim, o zaman, "toplumu böldü" denilen hararetli demokrasi tartışmasının öznesi?

Tartışma, sermaye sınıfı ve bu sınıf egemenliğinin siyasi, askeri ve yargısal güçleri arasında geçiyor. Bu durumda bizim, demokrasi tartışması adı altında izlediğimiz, sermaye sınıfının evinin içini kendi keyfine ve AB normuna göre düzenleme gayretinden ibaret. Egemen sermayenin ev içi düzeninin şu veya bu biçimi işçi ve emekçileri ve sol-sosyalist güçleri hiç mi ilgilendirmez? Haydi haydi ilgilendirdiği, solun büyük kesiminin bu tartışmaya, kendi evinin içi imiş gibi, o tarafa veya bu tarafa bağlanarak katılmasından belli.

Tek özneli bile olsa böyle şiddetli bir "tartışma" her zaman için iyidir. Çünkü siyasal rejim tartışmasına dönüşme potansiyeli taşır. Nitekim bunu farkedene Kürtler tek özneli demokrasi tartışmasına ikinci ve bağımsız bir özne olarak katılmaya çalışıyorlar. Kürtlerin, teslim olmayarak katıldıkları oranda olayın siyasal rejim tartışmasına dönüşebildiğini hep birlikte izliyoruz. Bu da, solun kritik bir eşikte ama atâlet içinde beklediğini gösteriyor.

"Siyasi tembellik"ten öte bir şey solun/sosyalistlerin atâleti. İşte en sıcak örneği: Türkiye solu bir grup, "Tekel işçisi"nin Ankara'nın ortasında, Ortaçağın "dilenci derişi"lerini aratmayan eyleminde kendi yüksek tasavvurunu, işçisini bulabildi. Ama bu masalsi "vicdan eylemi"nin çevresine yığacak bir "dayanışma gücü"nin var olduğu ortaya çıktıktan sonra bile bu dayanışma gücünü "savaş gücü"ne dönüştürmeye dönük tek söz etmedi. Adım atmak için kendi öz meselesine dahi dua ederek yaklaşan işçinin kendiliğinden eylemiyle coşan takatsiz bir solla demokrasi tartışması ancak bu kadar olur. Tartışmayı siyasal rejim tartışmasına dönüştürecek çareleri bulmaya, yaratmaya odaklanmamız gerekiyor.

Sınıf siyaseti nerede?

Türkiye uzun yıllardan beri kapitalist ama işçi sınıfı yok görüntüsü veriyordu. Küresel krizin dünyada işinden ettiği 20 milyon işçiden 2 milyonu Türkiye’deydi ama yaşanan sorun “toplumsal mesele” hâline gelemiyordu. Türkiye işsizlikte yüzde 13,4 ile Avrupa’nın “sosyal felaket” sınırında gezinen ikinci ülkesiydi, fakat sükûnet içindeydi. Bu durum “açıklanamaz” sayılıyordu.

Kasım 2009’da 2 milyon kamu çalışan bir günlük iş bıraktı: “kanunsuz genel grev”e başvurdu. Bir kaç stratejik noktada etkili olabilen grev kapitalizme ve kapitalistlere hasar vermedi. Bu nedenle önemli sayılmadı. Oysa “kanunsuz” olması ve bu yönüyle emekçilere bugünkü atâletten nasıl çıkılacağını göstermesi bakımından önemli bir eylemdi. Sınıf mücadelesi bir bilinç ve özgüven sorunudur, vahiy gelir gibi gelmez, maddi ve subjektif koşulların keşşerek yarattığı bir toplumsal iklimde çıkar ortaya.

Arkasından Tekel işçilerinin, gene “kanunsuz” olan direnişi başladı. O grev 2010 yılı Ocak ayında devam etti, Şubat başında yine bir günlük bir “genel grev” benzeri bir eylemi oldu Tekel işçilerini destekleyen konfederasyonların.

“Kol işçisi” direnince devletin ve sermaye düzeninin tepkisi, “Artık işçi mi kaldı!” diyenleri şaşırtacak ölçüde ağır oluyor(muş)! Bu görüldü. Her yönüyle gösterilmek, kafalara kakılmak istendi. İşçiler gaz bombalarıyla kara kış ortası buz gibi sulara sürüldülerse de yılmadılar; “Ölürüz de dâvamızdan dönmeyiz!” diyerek eylemlerini sürdürdüler. Toplum işçilerin eylemine sempati gösterdi. O arada İstanbul belediyesine bağlı itfaiye işçilerinin cesurca sürdürdükleri, özelleştirmeye karşı direniş de dikkatlerden kaçmadı. Hükümet’in İstanbul ayağı Belediye Başkanı, oluşturduğu sivil silahlı çeteleri işçilerin üzerine sürünce işçiler kavgaya girdiler ve uzunca bir süre direnişten vazgeçemediler.

Artık işçilerin militanlaşmakta oldukları gözden kaçmıyor. Bu gelişmeler, sınıf mücadelesi yönünden Türkiye’de yeni bir döneme kapı açabilir. Bunun objektif nedenleri var. Çünkü hükümet, krizden zarar gören emekçi kesimleri, değil tatmin edecek, aldatacak ve pasifleştirecek her hangi bir sosyal program ortaya koyamadı. Hattâ, “koyamadı” bile değil, koymak için en ufak bir girişimde bulunmaya tenezzül etmedi. Buna tem-

sil ettiği sermaye sınıfı, özellikle de o sınıf içinde kendine yakın saydığı kimi kesimler izin vermiyor; çünkü öyle bir sosyal program o kesimlerin spesifik çıkarları bakımından kolay kolay altından kalkılabilecek bir şey değil.

İşçiler en azından durumu kavramış gözüktüler. Belli ki bıçak kemiğe dayanmıştı ve devletin kolluk kuvvetlerinden ve AKP beslemesi para-militer grev kırıcıların uyguladığı şiddetten korkmuyor-

lardı. Emekçilerin korkuyu yenmesinde, artık direnmekten başka çare kalmadığını görmüş olmanın da payı var.

Böyle bir moment işçi bilincinde, siyasi mücadeleye sıçramanın potansiyel sınırındır. Bundan sonrası “emekçi sınıf siyaseti”ni ilgilendirir. Türkiye’de bugün öncelikle kavranması gereken, şiddetli bir sermaye içi savaşın yaşandığıdır.

Sermaye kesimleri birbirine karşı gaz bombalarıyla değil, siyasetle savaşıyorlar. Kavgaları, “Sen değil ben, senden önce ben, senden çok ben sö-müreceğim!” esasına dayandığı için bu kavgâ emekçilerin sırtında verilen bir kavgadır. Ne zaman emekçiler ulusalcı ya da liberal olup olmadığına bakmadan, sadece kendi çıkarları temelinde bütün sermaye gruplarına karşı kendi doğalarında saklı silahların tümünü birden kullanmayı öğrenirler, “sınıf” ve “sınıf siyaseti” o zaman yükünü almaya başlamış olur.

Türkiye’de böyle bir siyaset şu sırada bulunmuyor. Belki kendi sekti içinde *niyeti* bu olan sol partiler ve örgütler vardır, ama onları keşfetmeye de emekçi sınıfın sezgisel kapasitesi yetmiyor!

Bu durumda ne yapılır, ne demektir emekçi sınıf siyaseti diye sorulacaksa, çek kuyruğunu gitsin! Emekçi sınıf siyasetinin üretilmesi sosyalistlerden beklenir. Emekçi sınıf siyasetinin en bilinen kriteri sermaye ve sermaye düzeni siyasetine karşı uzlaşmazlığıdır. O siyaset, eğer adından kasdedilen bir siyasetse, toplum içinde herkesle uzlaşır, fakat sermayenin çıkarıyla uzlaşmaz. Onunla ortak bir dil bulmaya çalışmaz. “İşçi ile işveren aynı teknededir, tekne devrilecek olursa işçiler de sulara gömülür” gibi aşağılık safsatalara pabuç bırakmaz. Emekçilerin çıkarı sözkonusu olduğunda kollarını kavuşturup oyalanmaz, eyleme geçer ve eylemde diretir. Pratik eylemiyle, emekçi hareketinin organik bir parçası olduğunu her durumda kanıtlar.

Şimdi, işte, kanıtlamaya hiç değilse başlamanın zamanıdır.

Başbakanın müthiş korkusu

Aysel Tuğluk, beslenen umudun ve yaşanan acının içinden, en doğrusunu yazdı (*Radikal İki*, 15 Kasım 2009). Sittin sene var, işlenmiş ve hâlen işlenmekte olan onca suçun kurbanlarına suçu suç ortaklarından ya birine, ya diğere atmaktan başka çare bırakılmıyor. Gözler, “derin devlet”te her gün yeni bir ağaç keşfetmekten ormanı göremiyor.

“Açılım”dan maksat ne ise, onu açılmaktan alıkoyan ne? İçişleri Bakanı ikide bir ortalara çıkıp konuşuyor, hiç bir şey söylemiyor. Söylüyorsa, bu bir millî birlik ve beraberlik açılımıdır, devlet projesidir dedikçe, bu dediklerinden başka bir şey mi söylemek istiyor?

Devlet projesi olarak Kürt açılımı? Olmadı, devlet projesi olarak demokrasi açılımı? Dahası, dönüp dolaşıp geldiği yer: Ülkesiyle, devletiyle ve milletiyle millî birlik ve beraberlik projesi!

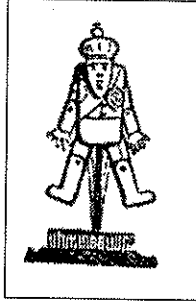
“Açılım”ın somut bir içeriği yok denilip duruyor hep. Nasıl yok? İşte açılımın içeriği! Bu!

Öyle olduğu Habur kapısı olayından önce apaçık görülmüştü. DTP’yi ve bölge halkını en hafifinden “hazımsızlık”la suçlayarak bu gerçeğin üzerini örtemezsiniz. AKP’nin açılım ajitasyonu yaz başından önce MGK bildirisi ve G.K.Başkanının açılımı izah ve tavih eden beyanıyla, hemen ardından da yeni atanmış kuvvet kumandanlarının “dağdakilerin son ferdine kadar kırılacağını” bildirmeleriyle başlamıştı. Habur’dan gelişlerin doğurduğu şenliği –”sınırdan Diyarbakır’a kadar!”– Kürtlere çok görüp “sil baştan” lâfları eden Başbakan’ın daha önce, hadi daha sonra da diyelim, başlattığı ele avuca gelir ne vardı ki Başbakan “sil baştan” türü bir söylemle tarihi yeniden yazmaya kalktı? Meclis görüşmeleri ertesinde “Kan dökülmemesi, anaların ağlamaması için bütün makamları fedaya hazırız!” diye haykırmak için alelacele taa Malatya’ya koşan da bu aynı Başbakanı. Daha sonra, ülkenin gidilmediği yeri kalmamacasına AKP propaganda makinasının işletilmeye başlanacağını ilân eden de. O kampanya gecikince bütün geçen bayram boyunca TV ekranlarında günde on beş kez ampullü mamüllü “AKP-Millet birliği”ne dair propaganda spotları neydi öyle?

Sayın Genel Başkana da, partisine de Mart yerel seçiminin sonuçları alındıktan sonra bi haller oldu. Acayip celallendiler.

Başbakanın korktuğu, hem de fena halde korktuğu anlaşılıyordu. Korku bütün yaptıklarında ve yapmadıklarında, denemeye kalkıp da sonra vazgeçtiklerinde yansıyordu. Söylediklerinde de görüldü. Hâlâ da üslubundan anlaşılıyor. Nerden icap ediyor bunca zamandan sonra ikinin biri yeni baştan bu, “Yedi yılda yedi Türkiye kattık Türkiye’ye” retoriği? “Açılım”la ne alakası var?

1950’den sonra 1954 seçimini ve ardından 57 seçimini de kaybeden CHP, 54’deki kırk milletvekiline karşılık bu defa (57’de) iki yüze yakın milletvekili çıkarmıştı. DP az daha seçimi kaybedi-

yor ve iktidardan oluyordu. Aldığı oy toplamı %50’nin altında kalmıştı. Menderes çok korkmuştu.

Tek parti iktidarı (parlamentoda tek başına iktidar olmaya elveren sayı çoğunluğu) iyidir hoşdur da, hem alışkanlık yaratır, seçilmek bir siyasi başarı olarak değil, âdeta Allah’ın bahşettiği bir “hak” olarak algılanır olur, hem de başarının sürmemesi (“hak”ın inkârı) hâlinde olacaklardan doğacak endişeyi kâbusa çevirir. Ne ki, hep aynı başbakanın ve partisinin gözüne ve sözüne bakan ekonomik rant ka-

pısı anahtarının başka ellere geçmesi ihtimali, demokrasilerde iktidar hükümetleri ve partilerinin en korktukları şeydir. Hiç bir ekonomik, sosyal, politik müstakar nizamın yerli yerine henüz oturmadığı bizde ise tahammülü fevkalâde zor bir şeydir. Yalnız siyasi iktidar olgusu değil, sınıfsal temsiliyet bazında üstlenilmiş sosyal misyon da akamete uğrar. Büyük sorumluluk söz konusudur. Demokratik siyaset bir yönetim pratiği (oyun) değil, doğrudan sınıflar arası güç kapışmasıdır. Dolayısıyla, on yıla yakın süren bir iktidarı, yani maddî/manevî onca başarıyı ve kazanımı, onca kazanç kapısıyla birlikte ardında bırakıp gitme korkusuna kapılan bir başbakanın –yapmayacağı değil ama– yapmaya hazır olmayacağı hiç bir şey yoktur: Çılgınlık dahil!

“Açılım, açılım” denilen şeyin sırrı buradadır. Muhalefet partileri ve diğer muhalifler iktidarın işi ucu açık bir sürece bıraktığından şikâyetçiler. Sürecin içinin dolmasının ona yüklenen işlevle bağdaşır bir şey olmadığını görmüyorlar; bazıları da ona kendi akıllarınca bir “içerik” uyduruyorlar: milleti ve ülkeyi bölmek! Saçmalığın daniskası! AKP gibi bir parti, daha yeni yeni yükünü tutmaya başlamışken, niye ülkeyi ve milleti bölmek gibi netâmeli bir maceraya girişmek istesin?

AKP iktidarına oldum olası şaşı bakan muhalefet cephesi sihirbazın şapkasının içinde olmadık şeyler ararken Başbakan ve partisî şapkadan ağzında oy pusulası taşıyan tavşan çıkarmaya hazırlanıyor...

Ama tam istedikleri gibi olmadı. Bir yerde iş bozuldu, ters de tepti.

Nerede?

CHP ile MHP’nin eline kolay kolay savuşturulmayacak güçlü kozlar vermenin yanı sıra, Kürt ulusal hareketinin talepleriyle ileri geri oyun oynanamayacağını idrake mesreplerinin de, mesleklerinin de müsait olmadığı görüldü. Türkiye’de Kürt sorununa Kürtlersiz çözüm icad etmeye kalkmak Kürt sorununu hiç anlamamış olmakla birdir. Bunu idrak edemeyenler Türkiye’nin birliğini yeniden kurma ve yönetebilme yeteneğine ve selahiyetine sahip olmadıklarını göstermeye devam ediyorlar.

İşin acı tarafı, özellikle işin ciddiyetini müdrik bir sosyalist sol hareketin hâlâ sergilemekte olduğu akut zaaf durumunda, şimdiki iktidarın başına bir hal geldiği takdirde yerine her gelenin her hâlükârda gideni aratacak olmasıdır.

Ne lâzım?!

“Anayasa reformu” mu? Lâf ola, beri gele! Dertleri Anayasa ile değil, yargıyla. Yargıyı AKP hükümetine –olduğu kadarıyla– ayak bağı olmaktan çıkarmak istiyorlar: “Ayak bağı”ndan, yani her türlü kamu denetiminden kurtulmak için.

Klasik bir örneğini daha yeni gördük. Ankara Belediyesi’nin otobüs ücretlerine yaptığı zam Danıştay’dan geri döndü. Kıyamet koptu! Danıştay’ın “Bu işe müdahale etmeye ne hakkı var?” dediler. “Gelsin otobüsleri o fiyatlarla Danıştay işletsin öyleyse!” diyen bir başbakan bile çıktı!

Danıştay’ın hakkı var mıydı, yok muydu?

Olmalı mı, olmamalı mı?

AKP’liler iş üstündeyken “iş”lerine hiç bir sûrette karışılmasını istiyorlar. Millet sandıkta onlara oy verdi, hükümet oldular ya, “iş”in ne olduğuna, nasıl olacağına bi kendileri karar verecek! Meselâ Doğu Karadeniz’de ya da başka yerlerde HES inşaatlarına hukuken itiraz edip engel olmanın hiç bir yolu olmayacak. Yani yöre halkının en temel haklarına sahip çıkabilmesi için ihkak-ı hak’tan (gücü gücü yetene dalaşından) başka çare kalmayacak. Aynı şekilde, 2-B denilen işgal altındaki ya da yeni işgale açılacak orman alanlarını satışa çıkarmak için “torba yasa” usûlüyle “yeni anayasa” yapımı da bir başka örnek.

Sandık onlara ülkenin işlerini yürütme yetkisi veriyor. Onlar bu yetkiyi hiç bir denetime tâbi olmadan, hiç bir itirazı kaale almadan kullanmak, akıllarına estiği gibi iş bitirmek istiyorlar. Bunda zorlanınca, yani çoğu zaman yolları yargıda kesilince ifrit oluyorlar.

Gelsin o zaman “reform”!

Ne reformu olacak, nasıl olacak, ona da kendileri kendi başlarına karar verecek. Ülkeyi, toplumun ihtiyaçlarını diledikleri ve bilebildikleri gibi kendilerine uyduracaklar. Yargı mütemadiyen yürütmeye müdahale ediyor diye tutturdular. Başbakanları, “Ciğerimizi söküyorlar!” dedi. Yurttaşların ya da yurtdaş örgütlerinin (söz gelimi Mimarlar Odası gibi) başvurusu üzerine yargının işlerine karışmasından bizarlar. Yani AKP iktidarı yargıdan şikayetçi, aslına bakılırsa düpedüz yurttaşların haklarına sahip çıkmak istemelerinden şikayete varıyor.

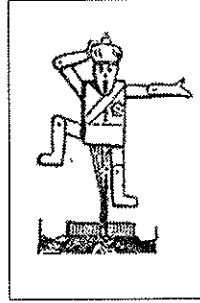
Falanca yerde yıllardır sit alanı ilân edilmiş bir kıyı şeridini, imâra açıp yandaşlarının ya da yerli-yabancı müşterilerinin istifadesine sunacaklar, kimse bu işe “burnunu sokmayacak”. Kimse onlara, “Yağma mı var?” diyemeyecek.

Çünkü yağma peşindeler!

KİT’leri, limanları, yolları, köprüleri, eski-yeni okulları, sarayları, milletin yeraltı-yerüstü varını yoğunlu özelleştirdik deyip satacaklar, elde edilen geliri yandaşlarıyla paylaşıp hep birlikte zenginliklerine zenginlik katacaklar, kimse onlara, “Hele bir durun bakalım. Bu niye böyle, n’oluyoruz?” diyemeyecek!

Niçin? Çünkü onlar “millî irade” imiş!

Millî irade denilen bu şeyin ne menem bir safsata olduğu bundan belli. Millet soyulmaya itiraz edip ayağa kalkarsa olmaz, çünkü demokrasiye sığmaz! Demokrasi seçilmiş de gelmiş birilerinin her yaptığına evvallah de-

meyi gerektirir. Millet soyulmasını diye bir takım usûller konulsun, “iş” yapmak isteyen hükümet o usûllere uysun. Uymuyorsa, işi bozulsun. Olmaz! AKP yandaşlarının küresel sermayeyle ortaklaşa bir takım işler çevirip para kazanmasını zora sokan, AKP iktidarının bu işe kol kanat germesine ayak bağı olan usûller milletin hayrına değildir, iradesine de aykırıdır. Neyin milletin hayrına olduğuna, “millî irade”nin ne isteyip ne istemediğine AKP iktidarı, onun bakanları, başbakanı ve cumhurbaşkanı ve yandaş medyadaki yalakaları karar verir. Bunların yüzlerine, “Yağma mı var?” demek kimsenin hakkı olmamalıdır.

“Millî irade” dediklerinin özünde ne gibi bir saçmalık olduğu buradan belli. Yürütme gücünün oldu-bittilerinin adı “millî irade” oluyor! Bir zamanların Fransa kralı, “Devlet mi dediniz? Devlet benim!” demişti. Bunlar, “Millî irade, yani halk mı diyorsunuz? O biziz işte!” diyorlar.

Haydi oradan!

Millî irade, söz gelimi, %10 barajlı seçimle alınan sonuç mudur? %10 barajlı seçimi millet istikrar içinde, yani uslu uslu, çingar çıkmadan soyulsun diye topluma dayatan faşist K. Evren Cuntası’dır. Bu barajlı seçimle birileri kendilerine değil, başkalarına verilip de onlara sayılan oylarla iktidar oluyorlar. Böyle bir seçim, halkın seçimi değil, rejimin “iş”i sağlama almak için başvurduğu bir dayatmadır. Rejim de milyonlarca insanı işlerine geldiği gibi işe sürüp ya da işsiz bırakıp mülksüzleştirilenlerin dayatmasıdır. Yani toplam millî gelirin %60’ına el koyan, nüfusun %5’inden ibaret olanların!

“Yargı reformu”nu yasalaştırabilmek için önüne ardına bir takım süslemeler katarak Anayasayı kendi işlerine geldiği gibi değiştirmek, bunu sözde “halk oylaması”ndan geçirmek istiyorlar. Bizim gibi kapitalist ülkelerde Anayasa, yurtdaşları mülksüzleştirmenin usûle bağlanmasıdır. Şimdiki, otuz yıl önce asker-sivil faşistlerce dayatılmıştı. Başımızdaki hükümet sekiz yıldır bu anayasayla ülkeyi işine geldiği gibi paşa paşa yönetmektedir. Şimdi yapmak istedikleri, mülksüzleştirmeyi daha da tahkim ve teyid edecek bir usûl değişikliğidir. Ondandır başkasına ne çıkarları elverir, ne yürekleri yeter.

Yarıdan bir oy fazlası onlara yetecek. Peki, ya alamazlarsa o bir tek fazla oyu? O zaman ne olacak? Nerede kalacak AKP iktidarı üzerine yapışık “millî irade” yaftası?

Bu referandum mavrasının püf noktası burasıdır. Halkın oyunu sınavacaklar. İki yıl sonraki genel seçimde başta kalıp iş görmeyi sürdürmekte zorlanacaklarını görürlerse bakın görün halkın başına ne işler açacaklar! AKP’nin başı ve “millet istiyor” diye hepimizin başında başbakan olan kişi geçende “Ermeni açılımı” sorunuyla ilgili olarak, “Bakın sonra Türkiye’de kaçak çalışan 100 bin Ermeni’yi kapının önüne koyarım, ha!” dedi mi, demedi mi? Bunu dahi söyleyebilen bir siyasetçiyle, ona böyle bir yetkiyi verdiği söylenen “millî irade” bize ne lâzım denilse yeridir.

Öyle değil mi?

Kürtler ne istiyor?

Bu soruya aranan cevap döndü dolaştı, onca bâdireten sonra ve yeni bâdireler ortasında geldi, "Ana dilde eğitim"e dayandı. Çok doğal. "Kürt sorunu" diye bir sorun varsa bu topraklarda, sorunun özü de, özeti de ana dilde eğitimidir.

Kürtlerin ana dili sorunu, Kürt olsun ya da olmasın yurtdaşların Kürtçe öğrenmeleri için orda burda seçmeli derslere cevaz verilmesi, şu veya bu üniversitede Kürt dili/edebiyatı/kültürü, vb... enstitüsü, kürsüsü filan kurulmasıyla çözülecek sorun değildir.

Kürtçe eğitim doğrudan siyasî sorundur. Siyaset düzleminde çözülür: Kürdün Türkle, Türkün Kürtle bir arada yaşaması bağlamında sorunun kardeşçe çözümlenmesiyle.

İzale-i şuyu!

Ana dilde eğitime hayır demek, Kürt sorununu çözümsüzlüğe mahkûm etmek ya da çözümü barbarlıkta aramayı sürdürmektir. Ana dilde eğitime evet deyip de çözümü parça bölük yerel idari uygulamalarda aramak... MİŞ gibi yapmak olur.

Sonu kaostur.

"1917'de kalan Marksizm"

"1917'de kalma" söylemi, Marksizmi "yenileştirme" ya da "yaratıcı Marksizm" arayışı filan değil, tezel-den *Marksizmden dönme* söylemidir.

Dünya da, tarih de 1917'de kalmaz. Kalmamıştır. Bunu en iyi Marksistler, bunca devrandan sonra hâlâ Marksist kalmış olanlar biliyor.

Sorun orda değil. Böyle bir söyleme başvuranlar buna nerden, ne için ihtiyaç duyuyorlar?

Marksizmden dönme ihtiyacından!

Yani 1917'den, onun temsil ettiği dâvadan!

Kimse kendini aldatmasın.

Başkalarını aldatmaya hiç kalkmasın...

Basbayağı kasıt!

Emniyet soruşturmasında, Hrant Dink cinayeti soruşturmasında görev ihmalî olmadığı sonucu çıkmış! Cinayette basbayağı kasıt olduğunun bundan âlâ kanıtı mı olur?

Bu konuya önceki sayılarımızda değinmiştik. Bundan sonra da değineceğimiz anlaşıyor. Cinayetin sorumlusu yüksek devlet memurları kendilerini temize çıkarmak için ikide bir bu tür soruşturmalarla tarihe not düşmekte niçün bu kadar ısrarlılar?

Mal bulmuş bezirgân etiği

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin bir üyesi geçen aylarda bir gün, İsviçre'deki halk oylaması sonrasında, hiç vakit geçirmeden cûşa geldi ve bütün İslam âlemine, "İsviçre bankalarındaki paralarınızı

çekin ve Türkiye bankalarına yatırın!" çağrısı çıkardı!

Nasıl, beğendiniz mi, bu ülkenin bir bakanının -kılığına kalıbına bakılıp da Avrupalıların karşısına AB müzakerecisi diye çıkarılan birinin- ülke ekonomisinin çıkarı uğruna göğsünü gere gere sergilediği fırsatçılığı..?

Gerçi, dediği arada kaynadı gitti ama, bakan olacak kişi bunu düşünmüş ve beyan etmekten çekinmemişti, siz ona bakın...

Bu türden uyanık bakanlarımız oldukça sırtımızın yere gelmeyeceği muhakkaktır. Hattâ, bırakın "Yeni Osmanlı"yı hegemonya arayışlarını filan, eski Osmanlı'nın kendisini bile bu gidişle dünyanın başına hortlatırız, alimallah!

Bu çağrı ile Türkiye siyasetinin yeni parlayan yıldızı Davutoğlu'nun derin stratejik teorileri arasındaki sığ paralellik dikkatinizi çekmediyse... çeksin!

Cami minaresinin -bir parça dolaylı da olsa- daha ne hayırlara vesile olacağı şimdiden anlaşıyor.

Alis harikalar diyarında

Siyasi partilerin kapatılmasına bundan böyle TBMM'den izin çıkacak denildi.

Harika!

AKP'lilerin ve AKP yandaşı demokratların hayatı önem attığı "anayasa reformu"nun en "fantastik" maddesi.

Hayırlara vesile olacak, besbelli!

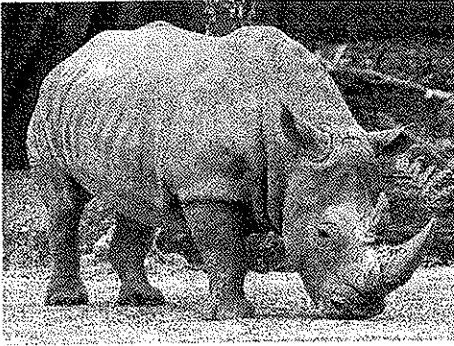

Kristof Kolomb'un yumurtası... ya da yumurtayı kış üstü oturtmak için

Güvenlikçi ve korumalara karşı önceden tedbirli olmak gerekir. En etkili ve yerinde tedbir, kişiyi dinlemeye oturanların olabildiğince korumalar ve güvenlikçilerden ibaret olmasını sağlamaktır...

Bir de, ısrar ve sebat ister.

Çoğu kez günde beş vakit!

Gergedanlaşmak

Ankara'da Tekel işçileri... Bütün yurttan demiryolu işçileri... Yine İstanbul'da itfaiyeciler... ve daha başkaları. Ekmek parası ve biraz hakkaniyet için hareket hâlindeydiler. Hükümet de polisiyle ve bütün bakanları ve bürokratlarıyla onlara karşı, biber gazıyla, panzehirleriyle ve kürsü hezeyanlarıyla harekete geçmişti.

Ankara'da olanlar bardağı taşırdı. AKP iktidarının iç yüzü de, dış yüzü de ayan beyan görüldü. Bir kere daha! AKP'de "demokratik/ özgürlükçü" bir potansiyel ve duruş görüp de ona bu yönde misyon atfedilenlerin gözü nihayet açılmış mıdır? Açılmamıştır! Onlar sömürünün damardan fedaileri, emeğin ve özgürlüğün grev kırıcılarıdır. Aralarında, "Keşke küresel sermaye Afrika'ya daha çok girse ve Afrika halkı daha çok sömürülse de o halkın karnı biraz doysa!" diyen insansever yaratıklar vardır!

Kimileri de var ki –her akşam vakti TV ekranında arz-ı endam ederek millete vaaz çeken Mehmet Barlas gibileri– "Eh, evet, yani, ne diyeyim... bundan önceki hangi hükümet böyle değildi ki" diye mırın kırım etmekte. Böylelerinin gözlerindeki anlayış ve sempati/empati gülücüklerine bakmayın siz. Paçalarından mürailikle karışık habaset akıyor! "Boşuna uğraşmayın, güçlüler her zaman, her yerde güçsüzleri yer, dünyanın raconu budur, işte o kadar!" diyorlar.

Bugünkü sorumluların işlediği suçlar karşısında durmadan dünkü sorumluların suçlarını hatırlatmak, geleni gidenin suçuna atıfla kendi suçundan tenzih etmektir. O gergedan, bu gergedan; zaten hepsi gergedandı diyerek herkesi gergedanlaşmaya teşviktir.

Sorun şudur: Dünya gergedanlara bırakılacak mı, bırakılmayacak mı?

İçişleri Bakanı

İçişleri Bakanı, gözünü kırpmadan, "Kıyamet kopsa yalan söylemem!" dedi.

Niçün T.C.'ye içişleri bakanı olmuş ki?

Polis, biber gazı, ateşli silah ve bir bakan!

Kim kimden ne anlayışı bekliyor, Allahaşkına?

Bu içişleri bakanı geçen ay malûm suyuna tirit "açılım" vaazlarından birinde sorular üzerine ne dedi? Polis, "mecburiyetten" biber gazı sıkıyor, kalabalıkları zaptetmek için çok gayret sarfediyor, ama silah sıkıyor demedi mi? Öyle dedi ve ardından ekledi: "Silah sıkırmıyoruz yani..."

Bu lâfı işiten ne anlar?

Ankara'da işçileri gazlatan içişleri bakanıyla Kürt sorununu çözüyoruz diye Kürt belediye başkanlarını tutuklatıp ellerine kelepçe vurdurarak meydanlarda teşhir eden içişleri bakanının aynı hükümetin aynı içişleri bakanı olması tesadüf mü, yoksa Rabbimizin bize bir lûtfu mu?

AB ve Yunanistan

Böyle şey olamazmış. Almanlar eşek gibi çalışıyor, Yunanlılar vur patlasın çal oynasın keyiflerine bakıyormuş. Oh ne âlâ imiş! Sıksınlar kemerlerini de şimdi görsünlermiş günlerini!

AB yönetici kastından ve onu izleyen medyadan bu "hikmet"i olduğu gibi buraya aktaran bizim medyamızda bir tek aykırı ses işittiniz mi?

Böyledirler. Kalın kafalı ve kalpsiz... Kapitalist "erdem"lerden başkasına akılları yatmaz, gönülleri akmaz.

İyi ki Yunan emekçilerinin zoru başlarındaki hükümetleri AB'nin Maastricht kriterlerini boşlamaya sevk etmiş de, komşuda ahali Kopenhag kriterlerinin bi parça tadını çıkarmış. Helâl olsun!

İş bilenin, kılıç kuşananın!

Darısı başınıza diyelim ama...

Nerdeee..?

The Boss!

"Kuvvetler ayrılığı" denilen "ilke" pratikte çoktan tarihe karışmış, efsane olmuştur. Sade bizde de değil, her yerde. İşte Mim Ali Şahin Bey'in hâli pür melâli. Allah düşmanının başına getirmesin!

Grev

Yunanistan'da genel grev olur. Orada kendine benim diyen herkes 67 diktasına cansiperâne direnmişti. Cunta devrilince "bütün kurumları ve kurallarıyla" demokrasi geldi, Yunanistan ondan sonra AB'ye üye oldu.

Bizde grev olmuyor. Çünkü bizde darbeye direniliyor. Darbecilere biat ediliyor... Bizde grev yapmak için önce AB'ye üye olmak gerekiyor!

Çadır tiyatrosunun marifetli meddahları

Çadır tiyatrosunda marifetli meddahlara benziyorlar. Kendilerini olmayan yeldegirmenlerinin üzerine yürüyen cengâverler gibi göstermekte pek mâhirler. Artistlikte kimse onlarla yarışamaz.

Faşist Anayasa'yı yenileştiriyoruz, demokratikleşeceğiz diye tutturdular. Neden sekiz yıl sonra? Hiç sormayın. O kadar çok neden sayarlar ki, pişman olursunuz. Tek bir nedeni var aslında: O sekiz yıl memleketi Kenan Evren yasalarıyla yönetmek işlerine geldiği kadar onlara yetti. Şimdi gerçek bir demokratikleşme için zorunlu/vazgeçilemez ne kadar talep varsa bu "yeni, demokratik, özgürlükçü" anayasaya dahil etmeyerek eskisini tekrar ve teyid ediyorlar.

Bu açıklanan "reform" programında değişim, yenilik, çağın ruhu gibi biteviye tekrarlanan papağan yâvelerinden başka ne var? Şu Kürt açılımı mevsiminde olsun, Kürt sorununun Kürtlerle birlikte politik çözümüne mek parmak katkı sağlayacak bir ufacık niyet emaresi gördünüz mü bu "reform"da?

Üç ay önce "sululuk" dedikleri şeyi -K. Evren ve adamlarına sözde yargılanma yolunu açmayı- bi sürdüler piyasaya, millet onun olurluğunu, olmazını tartışmaktan "reform"da ne var ne yok görmeye vakit bulamadı. Bu işi iyi kıvırmıyorlar, Allah için! Bütün bu anayasayı demokratikleştirme masalında yargı reformu denilen şeyin de, sonu millî birlik ve bütünlük operasyonuna varan sözde Kürt açılımı gibi, yüksek perdeden bir seçim alaverası olduğu nedense anlaşılmıyor.

Niye bir yargıçlar sendikası yok?

Yargıyla hükümet, yargıyla yargı, cemaat hışmıyla yargı inadı, vb... arasındaki tepişmeden ortalık öyle bir karıştı ki... Bu karışıklığın içinden olsa olsa bir yargıçlar sendikasıyla çıkış yolu bulunabilirdi! Buna burun kıvrıracak olanlar, her kimlerse, dünyadan haberleri yok demektir.

KESK'li arkadaşlar daha ne bekliyorlar?

YARSAV ve yeni kurulan Demokrat Yargı Birliği girişimleri genç yargıçlar arasında sendikalaşma "sızısı"nın depreşmekte olduğunu gösteriyor... "Yargı emekçileri" sözü kulakları çok mu tırmalar diyorsunuz?

Daha iyi ya..!

Ölü madenciler Hakka yürümüşler!

Bursa'da ölen madencilerin ardından, bu ülkede bakan olacak birisi, "onlar Hakka yürüdüler!" demişti.

Başka ne diyebilirdi ki?

Böyle oluyor. Sıradan kasaba müteahhidi siyasete bulaşıp bakan filan olunca, her ağzını açtığında mahalle kahvesinde konuştuğunu zannediyor.

On dokuz işçi öldü. Üç hafta geçmedi bu defa Balıkesir'de maden patladı on dört işçi öldü. Yine işçiler öldü yani. Hep onlar ölüyor. Bi keresinde olsun, tek bir maden sahibinin -ya da Tuzla'da iş gören bir gemi sahibinin- öldüğü görülüyor. İşçiler özel girişim vahşetine, özel girişimcilik tutkusuna kurban veriliyor. Hayır, öyle değil diyecekler varsa çıksınlar ortaya, çalışma bakanlığının kendi denetçileriyle bi görüşsünler!

Hemen her seferinde, "Eksiklere, yanlışlara, nizamsızlığa çaresiz GÖZ YUMUYORUZ. Yoksa denetlediğimiz işletmeler gerekli maliyeti karşılamaz, iflas eder, çalıştırdıkları işçiler ortada kalır," diyeceklerdir.

Olay budur.

Yani... Bakanlık (hükümet -yani icra-) damardan suç ortağıdır!

Evet, otuzdan fazla işçi öldü o iki madende. Bursa'dakinin sahibine ne olduğunu hep gördük. Bir hafta kayıplara karışıp işini ayarladıktan sonra savcının karşısına çıktı ve serbest bırakıldı. AKP'nin seçim rüşveti kömür dağıtım vurguncularından olduğu öğrenildi o arada.

Yedi yıllık AKP iktidarının seksen beş yıllık Türkiye'ye kattığı "bir o kadar bir Türkiye'nin özeti..."

“Hayata dönüş operasyonu”

Toplu cinayetti, katliamdı. Otuz mahpus yurtdaşı hayatına mal olmuştu. Göz göre göre, soğukkanlı bir tertiple, vurularak, dövülerek, yakılarak öldürüldüler. Emir, talimat en yukarılardan geldi. Ecevit başbakanı.

Kaatillerden hiç bir hesap sorulmadı. Hiç biri bugüne kadar yargılanmadı. Yargılanmalarının o zaman da, şimdi de devletimizin üst makamlarında oturan yetkililerce hiç bir surette düşünülmediği anlaşılıyor. O günlerin sorumlusu Adalet Bakanı, H.S. Türk, hiç bir şey olmamış gibi, TV ekranlarında ikinin biri hukuka, hakkaniyete dair fikir ve malumat arz ediyor...

Burası böyle bir ülke.

Bölge gücümüzü!

Hiç utanç duyulmuyor!

Balyozcu

“Balyoz Harekâtı” nedir, ne değildir, “asıl önem ifade eden özü” ve “pekâlâ görmezden gelinebilir teferruatı” ile bir gün çıkar ortaya...

Şimdilik kısa bir not:

Sabah gazetesinde bir yazar var: En aman vermez vesayet/vesayetçi düşmanı, demokrasi ve hakkaniyet aşığı ilginç bir kişilik: Emre Aköz. Ergenekon dâvası konusunda, “Demokrasi uğruna kurunun yanında yaş da yanıyormuş, ne gam!” mealli cansiperane yazılar yazmaya meraklı birisi. Sık sık punduna getirip Ergenekon olayı bir Alevi komplosudur demeye gelen yazılar çiziktirmekten de geri durmuyor. Adı, Balyozcularca tutuklanıp haddi bildirilecekler listesinde çıkmıştı. Kendisi ne dedi? “O tarihte (2002-2003 dolayları) ben suya sabuna dokunmaz, eğlencelik yazılar yazardım. Demek, ne olacağımı o günden keşfetmişler!”

Kendisi böyle diyordu.

Biz mesela dedik...

İstemezük!

Doğu Karadeniz’in kıyıları, vâdileri, dağları harikulâde güzelliklerle dolu. Hepsi güzel olduğu kadar da sağlıklı, yaşanılabilir yerler. Ege’de, Akdeniz’de böyle yerler artık hemen hiç kalmadı. Her yer beton ve briket, asfaltla doldu. Sahiller –göz göre göre, Anayasa ve yasalar hiç kaale alınmadan– özel mülkiyet ve özel girişim işgali altında.

Karadeniz bu tür bir istilaya pek müsait görünmüyor (şimdilik). O halde ne yapıp edip onun da hakkından gelmeli. Bir yolu bulunmalı...

Bulmuşlar. Oraya buraya, hem de güzellikleriyle en öne çıkan yerlere, mikro-baraj inşaatı... yolda değil, çoktan gelmiş çatmış bile! Nerde bir güzellik var, illâ içine edecekler!

Bir çok yerde yöre halkı bunlara karşı çıkıyor. Elleri resmî, yarı-resmî ya da sivil toplum kuruluşlarınca hazırlanmış bilimsel gerekçeler var. “İstemezük!” diyorlar. Öyle demeye kendi hayat alanlarına sahip çıkmaya hakları yok mu? İstemiyorlarsa –istiyorlarsa zaten yuf olsun onlara!– “İstemezük!” diye haykırmayacaklar mı?

Ankara-Washington-Brüksel hattında iş çeviren kimi yetkisi ve yetkinliği temsil ettikleri yerli, yabancı çıkarlardan menkul makam ve mevki sahiplerine göre, yok böyle bir hakları! Halktan gelen her itiraza, yolları yeniçeri zorbalarının kesilmiş gibi ifrit oluyorlar. Yöre halkıymış! Yöre halkı da kim oluyormuş? Onlara neymiş? Oylarını vermişler, işleri bitmiş. Daha bu “istemezük” ne oluyormuş!

Yöre halkının işi yöre halkı olmakla bitmiyor. Yörenin doğasına, suyuna, havasına, yani orada yaşayanların sağlığına, huzuruna, çıkarına, iradesine doğrudan saldırı niteliğindeki bu baraj bozuntusu “kalkınma” münasebetsizliklerinin özü, yolu mutlaka kesilmeli.

Kim yapacak bunu? “İstemezük” diyenler kimlerse, onlar. Yöre halkı kendisi!

İstemiyorsa, “İstemezük” diyecek.

Kendine bir değer biçiyorsa...

Kendini adam yerine koyuyorsa...

“Nasıl?” diyeceksiniz.

Düşünün ve aklınıza en son gelen çareyi (siz bilirsiniz onun ne olduğunu...) hiç korkmadan, çekinmeden benimseyin!

Ne yaparsanız helâldir.

100. yılında Kadın Hareketi:

Kadın özgürlüğü için işçileşmek mi, feministleşmek mi?

Zekiye Arıkel —

Burada uzun erimli bir gelecekte söz edilmiyor. Bugünkü mücadeleden söz ediliyor. Kadının özgürleşmesi için yıkılması şart olan kurumsal olgular, kapitalizmin bugünkü olgularıdır. Kadın hareketi bu somut hedeflere saldırmalıdır

8 Mart'ın 100. yılı nedeniyle kadının özgürleşme serüvenine kısa bir göz atacağız. Amacımız, gördüklerimizden “ders çıkarmak!” olmayacak. Çünkü, “ders çıkarmak” denilen şey toplumsal mücadelede hemen her zaman, yaptığın dan pişmanlık sonucunu veriyor. Zaten egemen olan her görüş, muhalif görüşü “ders alma”ya davet ederek hakından gelir. Sol ders almak yerine “ders verme”yi benimsemelidir. Bizim temel sorunumuz, elbette kadının özgürleşmesidir. Ama akılda tutmak gerekir ki, kadının özgürleşmesi eğer erkeği de özgürleştiren güçlü ve kalıcı bir tarihsel hipotez olabilirse süreklilik ve anlam kazanır.

Yüz yıllık özgürleşmecî kadın hareketinde görünür iki temel eğilim öne çıktı. Bunlardan biri “emekçi kadın hareketi”, diğeri de “feminist kadın hareketi” oldu. Bu iki hareketin birbirine kapalı yürüdüklerini de düşünmemek gerekir. Aynı cinsiyet temeli üzerinde yürüyen hareketler oldukları için bu iki kadın özgürlüğü düşüncesi birbirinden etkilendiler. Ancak, belirleyici olmasa bile diğerinden güçlü ve ses getireni “emekçi kadın hareketi”ydi. “8 Mart” adıyla sembolleştirilen hareket buydu. Emekçi kadın hareketi, kadın emeğinin sömürülmesinin koşullarını erkek emeğinin sömürülmesinin koşullarına eşitlemek için bir mücadele değildi. Sınıf temeline sadık kalan ama aynı zamanda cinsiyet temelli bir özgürleşme mücadelesi idi. Entelektüel alana sıçradığında, kendini emek(çi) kategorisinden koparmadığı halde kolayca feminist muhteva kazanabilmesi, bu yönde büyük bir kapasitesi olduğunu gösteriyordu.

Sosyalist Enternasyonal Kadın Platformu’nun “Kadın Günü”nü belirlediği 1910 yılından sonraki

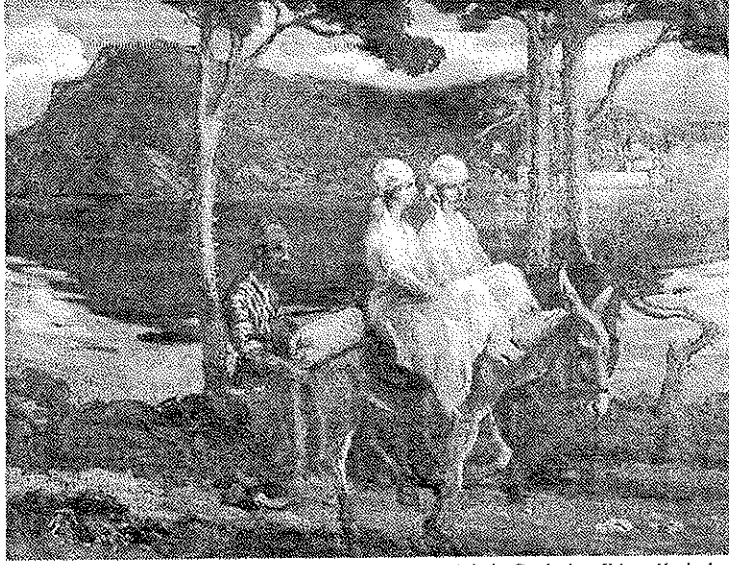
yüz yıl boyunca feminist kadın hareketi ile emekçi kadın hareketi, dişil nehir yatağında birlikte akmış olsalar bile bütünleşmediler. Ama son yıllarda feminist kadın ve emekçi kadın hareketlerinin arasındaki fark, kadınların bilincinde sönümlendi ve kadın özgürlük mücadelesi büyük ölçüde feminist renklerin ağır bastığı bir mücadele haline geldi. Bu sonucu feminizmin üstünlüğü değil, emekçi kadın hareketinin özünde saklı duran feministleşme potansiyeli sağladı. Ancak yine de, “sosyalist feministler” gibi, kendini genel feminist akımdan ayırma gereksinmesi duyan kadın grupları varlığını sürdürmektedir.

Gelelim bugüne: Sağlanmış görece kazanımları bir kenara bırakırsak, bunca yoğun ve yüzyıla yayılan özgürleşmecî kadın mücadelesinin cinsiyet temelinde bir eşitliğe yaklaştığı bile söylenemez. Bu durumda kadın hareketine yeni bir açıdan bakmak ve özgürlük mücadelesini daha güçlü ve daha radikal bir hipotez hâline getirmek zorunlu oluyor.

Şu soruyu soralım: Özgürlükçü kadın hareketi güçlü ve etkili olabilmek için zihinsel planda emekçileşmeli mi, feministleşmeli mi?

Yüz yıllık tecrübeden sonra bugün artık rahatlıkla denebilir ki; feminist olmayan bir kadın hareketi özgürlükçü olamaz. Yaygınlaşmakta olan bu görüşü daha da güçlendirmek gerekir. Güçlendirmenin yolu, kadın hareketinin feminist bir çizgi üzerinde sonsuz radikalleştirilmesinden geçmektedir. Önümüzdeki yılların başlıca sorunu kadınların her kesiminde, ama özellikle emekçi kadınların bilincinde feminizme entelektüel hegemonya kazandırmak olacaktır.

Özgürlükçü kadın hareketini feministleştirme, politikleştirme ve entelektüel alanda hegemonik

Adada Gezintiye Çıkan Kadınlar

güç haline getirme kapasitesi, kimse başını sağa sola sallamasın, “Marksist Kadın Düşüncesi”nde vardır. Nedir o halde bu “Marksist Kadın Düşüncesi”?

Şudur: Marksist görüş, “Kadını sosyalizm kurtacak!” diyordu. Bu düşünüş ve kurgu biçimi, kendi içinde kendine engel bir çelişki yaratıyordu. Çünkü eğer burjuva kapsamıyla belli bir olgunluğa varılmamışsa pekâlâ “erkek sosyalizmi!” de olabiliyordu. Yaşanan sosyalizmin, bırakalım kadını, kendini bile kurtaramadığını gördükten sonra sosyalizm ile kurtulacağına hangi kadın inanır? Şimdi bu eski kurgu kadın zihinlerde tersine dönmüş bulunuyor: “Sosyalizm ancak özgürleşmiş kadınla kurulabilir.” Bu olumlu bir gelişmedir. Çünkü Marksizmin feministleşmesini kolaylaştıracaktır.

Ancak feminizmin de kendini Marksizme büyük ölçüde kapatmış bulunduğunu unutmamak gerekir. Kırk yıllık Marksist kadınların feministleşirken Marksizme uzak düştüklerinin, yer yer de ona düşmanlaştıklarının örneklerini çok gördük. Feminizmin kendini Marksist görüşe kapatması genelde kendine savaştığı düşman olarak “erkek(lik) olgusunu seçmiş olmasındandır. “Erkek(lik)”le savaşmanın bir yanlışlığı yoktur, hatta erkeği de özgürleştirecek bir hipotez için zorunludur da. Yanlış olan, Marksist görüşün buna kapalı olduğu varsayımdır. Marksizme ait olup da özgürlükçü kadın hareketinin tarihinde bugün bile hâlâ kutup yıldızı gibi parlayan Feminist-Marksist kadın önderler çoktur.

Burada anlama ve yorumlama sorunu değil, “bilme” sorunu vardır. En doğrusu konuya Marksizmin siyasal ve toplumsal pratiğinden değil, düşün-

cesinden, örneğin bizzat Marx’ın yaptığı çözümlemeden bakmaktır. Marx’ta tarihsel “insanlaşma süreci”nin temel dinamiği “insanlığı elinden alınmış” olanlardır. “İnsanlığı elinden alınmış olanlar”ın mücadelesi doğal ve zorunlu olarak insanlaşmaya yönelir. Marx bu durumu önce “işçi”de görür. “İnsanlığı elinden alınmış olmak” madem ki insanlığı yeniden ve tam olarak kazanmak için mücadeleyi kışkırtan bir nedendir, insanlığı elinden alınmış olan kadının durumu nedir? Marx buna da bakar. Gördüğü şudur: Kadın toplumdaki dışlanmıştı. Toplumda, fakat toplumdaki sayılmamıştı. Toplumsal olarak aşağılanmıştı. Kim yol açmıştır kadının bu durumuna. Elbette –ilk bakışta– erkeğin “erkeklik durumu” yol açmıştır. O halde kadınlık durumu aşağılanmışlıksa, erkeğin erkeklik durumu da doğal olarak aşağılık bir durumdur. Tek tür içinde cinsiyet ilişkisinin bir ucu, öteki ucu “öyle” olduğu için “böyle”dir. Yani “kadının durumu” olarak gördüğümüz şey aslında “erkeklik durumu”nun kendini karşıtıyla yansıttığından başka bir şey değildir.

Kadının özgürleşmesi için hareket (feminizm) bu nedenle erkeğin karşısında değil, onu da peşinden çekip özgürleştiren bir hareket olarak kurgulandığında Marksizme yaklaşacaktır. “Marksist Kadın Düşüncesi”, feminist düşünceyi de içine alarak etkinleştiren bir Marksist düşüncedir. Tür için en tam özgürlük hipotezi iki cinsi birden özgürleştiren bir hipotez olmalıdır. Bu hipotezi ancak “Marksist Kadın Düşüncesi” oluşturacaktır denilebilir. “Marksist Kadın Düşüncesi” “erkek(lik)” durumunu içine almadan ele alı. Bu, kadının özgürleşmesi için yok edilmesi şart olan bir düşmanın insanlaşmaya dahil edilmesi anlamını taşır.

Türkiye için bakıldığında yüz yıl boyunca kadının özgürleşmesi bakımından belli başlı üç kulvar gözümüze çarpıyor. Bunların en belirginini kendine "Cumhuriyet Kadını" adını yakıştırandır. Bu hareketi, İslam dininin kadın üzerindeki köleleştirici etkisini aşındırması nedeniyle özgürleştirici sayabiliriz. Kadına kamusal alana giriş vizesi veren tek kimlik olduğu için Cumhuriyet kadını yaygın bir model olmuştur. Ancak bu "kadın modeli" feminizme düşman bir modeldir, bu nedenle feminizmin kapsayıcı olabildiği bugünkü koşullarda kadın hakikatinden uzaklaşmış, gerici bir rol üstlenmiştir. Kendini "devlet kadını" olarak algılamaktadır, zekası "devlet zekası" kadardır ve özgürleşme açısından "kadınlığın yitirilmesi"ni temsil etmektedir. Geleceğe ilişkin hiç bir vaadi kalmamıştır.

Kadının Türkiye'de özgürleşme yolunda izlediği ikinci kulvar "sol"dadır. Bu kulvarda kadının özgürleşmesi emek kategorisine sıkıca bağlanmıştır. Bu durum sol kadın hareketinin feminist bir öz kazanmasını büyük ölçüde geciktirmiştir. Ancak, gecikmeyle de olsa bu sorun bugün aşılmıştır. "Kadın özgürleşmesi emekçi kadının özgürleşmesidir" diyen kalmamıştır. Sol kadın hareketi, "68" gibi, özgürleşmede evrensel boyutları olan bir uğraktan da geçtiği için ortaya önemli bir birikim çıkarmıştır. Sol kadın hareketi feministleştirdiği ölçüde Türkiye'de kadın hareketinin bundan sonrasına önemli katkı sunabilecek güçlü bir potansiyeldir. Türkiye'de kadının özgürleşmesine dolaylı katkıda bulunan iki genç gelişme kulvarı daha var. Bunlardan biri "Kürt kadın hareketi", diğeri de "Politik İslami kadın hareketi"dir. Bu iki kulvarda kadının ne yönde ve ne kadar özgürleşebildiği, sıkça tartışılıyor. Burada direkt bir özgürlük çözümlemesi yapılamıyor. Çünkü her iki kadın hareketinde konum değişikliği adeta hızlandırılmış bir süreç olarak yaşanıyor. Yani burada kadın eski format ilişki içinde köklü bir değişim geçiriyor. Bu iki harekette feminist cinsiyet bilinci hâlâ sıkı baskı altında ama dokunulunca patlayacak bir birikim sağladığı da muhakkak. Demek ki Kürt ve İslam saikleri üzerinden politikleştikleri için bu kadınlar, feministleşme açısından artık geri gidemezler. İleriye gitmek zorundadırlar.

Geçmişe bakarak gördüklerimiz her ne olursa olsun, kadın hareketinin önünde yeni bir dönem açılmaktadır. Bu yeni dönemde cinsiyet temelinde özgürleşme rakipsiz olacaktır. Yeni dönem kadın hareketlerinin tümünü feministleştirecektir. Kadın hareketleri feministleştikçe yakınlaşacaklardır.

Bu bir "kestirim" değil, nesnel bir tesbittir; asla

"iyimserlik" olarak algılanmamalıdır. Önemli ama çok da zor bir süreç olacağını şimdiden bilmek gerekir. "Marksist Kadın Düşüncesi" adını verdiği-miz yeni zihinsel faaliyet alanı bu süreci çözümlemek zorundadır.

Şu kesin: Kadın hareketinin tüm varyantları feministleştikçe radikallaşıyorlar. Kadın radikalizmi ister istemez saldırganlaşacaktır. Elbette erkeğe karşı saldırganlaşma olmayacak bu. "Erkek" dediğimizden çok daha önemli olan iki tarihsel olguya saldıracaktır radikal hareket. Bunlardan biri, "mülkiyet düzeni"dir, diğeri "aile"dir. Denebilir ki erkek egemen tarihin bu iki temel kurumu yakın gelecekte feminizmin tehdidi altına girecektir. Zaten bu olmazsa kadının özgürleşmesinden söz etmek asla mümkün olmayacak. Dünya mülkiyeti erkeğin olduğu için dünya erkeğin olmuştur. Mülkiyet erkekte olduğu için devlet ve siyaset de ondadır. Kadın hareketi bu mülkiyet düzenini er veya geç yıkmakla mükelleftir. Erkeğin elinden mülkiyetini almadan erkekliğini elinden almak olanaksızdır. Başka bir açıdan aynı mülkiyet düzenine emek hareketi de saldırılmaktadır. Geleceğin özgürlük bilinci buradan, özel mülkiyet düzeninin kapitalizmin erkek mülkiyet düzeni olduğunu kavrayacaktır. Kapitalizm "erkek"tir ve erkekliğin yıkılmasıyla eş zamanlı olarak yıkılacaktır.

Kadın hareketinin cinsiyetçilik temelinde radikalleşmesinin tehdit ettiği diğer tarihsel kurum, "aile"dir. Aile, erkek mülkiyet düzenini ayakta tutan devlet ve dinden sonra gelen üçüncü dayanaktır. Kapitalizm bu kurumu çürütmekte ama çürük hâliyle bile "kendi temeli olarak" pekiştirmektedir. Yeni ve özgür bir dünya tahayyül belki de kapitalizmden, onun üç temel dayanağını (devlet, din, aile) çökerterek kurtulma esası üzerine oluşacaktır.

Burada uzun erimli bir gelecekte söz edilmiyor. Bugünkü mücadeleden söz ediliyor. Çünkü, kadının özgürleşmesi için yıkılması şart olan kurumsal olgular, ömrünün sonuna gelmiş kapitalizmin bugünkü olgularıdır. Kadın hareketi bu somut hedeflere saldırmalıdır.

"Saldırmak!"

Ne demektir bu? Şiddet çağrısı mı? Demokrasi, insan hakları, kadın hakları, liberal özgürlüklerin genişletilmesi, vb... varken, saldırmak ne oluyor?

Bu soruyu soran bilinç, kesinlikle kadın bilinci değildir. Bin yıllık olguların yıkılması gereğinden söz ettikten sonra şiddetten söz etmemek, özgürleşmenin mutlaka bir bedeli olacağını bilmemek demektir. Özgürlük "göze alınabilen" bir şeydir.

Gecekondudan sosyal yardıma Yerel siyasette popülizm

Sema Erder

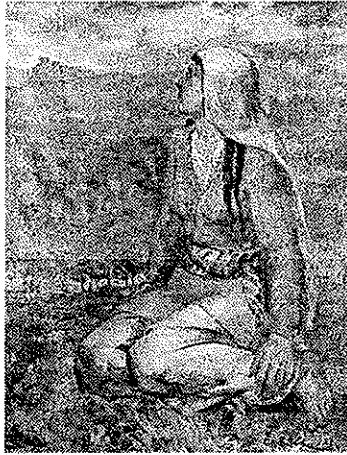
“Karizmatik ve otoriter bir liderin öncülüğünde, “çoğunlukçu” sistemi güçlendiren, buna karşılık, dezavantajlılar ve azınlıkları dışlayan, mevcut hukuku ve teknik bilgi birikimini seçici olarak kullanan yeni popülist politikaların demokrasiye ya da yerel demokrasiye katkı yapıp yapmadığını soğuk kanlı bir şekilde düşünüp tartışmamız gerekmektedir.

Türkiye’deki siyasette popülist eğilimlerin varlığından sıkça söz edilse de, politik sistemde yer alan siyasal partilerin, ya da toplumda “demokrasi” diye algılanan işleyişin “popülist” olup olmadığının yeterince tartışıldığı söylenemez. Bu yazıda, esas olarak yerel siyasette popülist siyaseti besleyen ortamdan söz edeceğim. Ancak, burada önce popülizmden neyi kastedtiğimi kısaca özetlemek istiyorum.

POPÜLİZM KAVRAMI ÜZERİNE

Popülizm kavramı, sosyal bilimlerde, üzerinde tartışılan ve tanınmada tam bir uzlaşmanın olmadığı kavramlardan biridir. Bu kavram, uzun bir süre, Latin Amerika ülkelerinde gözlemlenen Peronizm gibi büyük kitleleri sürükleyen hareketlerle eşanlamlı olarak ve oradaki tezahürleriyle ilişkili olarak tanımlanmaktaydı. Popülizm literatürünü incelediğimizde, bu konudaki tartışmaların, son dönemlerde, ABD ve Avrupa’daki yeni siyasal eğilimler ve sosyalizm sonrası ülkelerdeki gelişmelerle zenginleşmeye başladığını görüyoruz. Bu çerçevede, özellikle, siyaset bilimcilerinin “popülizm-demokrasi” ilişkisi üzerinde yaptığı tartışmalar ilgi çekicidir.

Latin Amerika’daki popülist siyaset, Yirminci Yüzyıl ortasına kadar, ulusalcı, devlet-kapitalizmi yanlısı ve kalkınmacıydı. Buna karşılık güncel popülist akımların içinde, sadece ulusalcılar değil, Avrupa Birliği kuşucuları ve hattâ neoliberraller gibi çok değişik eğilimlerin var olduğu gözlenmektedir. Yine aynı şekilde popülist akımların sadece demokrasiye yeni geçen ülkelerde değil,

Halay’ın Anavatana Hasreti

yerleşik demokrasilerde de ortaya çıktığı anlaşılmaktadır (Örneğin, Taggart:1995; Weyland: 1999; Linden:2008; Gifford: 2006 v.d.).

Son dönemlerde, popülizm tartışmalarına eski sosyalist ülkelerdeki yeni yönetim biçimleri de dahil olmaya başlamıştır. Bu çerçevede, özellikle Orta ve Doğu Avrupalı sosyalizm sonrası ülkelerdeki popülist hareketlerin siyasete etkisi kadar, AB’ye yeni üye olan, ya da aday ülkelerdeki popülist hareketler de ilgi çekici araştırmaların yapıldığı yeni alanlar olarak dikkati çekmektedir (örneğin, Linden: 2008; Tag-

gart ve Szczerbiak: 2004; Weyland:1999; Skolkay:2000 v.d).

Bu tartışmalarda öncelikle dikkati çeken nokta, son dönem popülist hareketlerin ideolojik çeşitliliği olmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak, popülizm hakkındaki çalışmalarıyla bilinen Canovan, popülizmin hangi ideolojiyle ilişkisinden bağımsız olarak, yapısal özellikleriyle tanımlanmasının daha doğru olacağını ileri sürmektedir. Popülizmi, tarihsel olduğu kadar güncel bir hareket olarak kabul eden Canovan’a göre, demokratik sistemlerde gözlemlenen popülizm, ekonomik, politik ya da kültürel, yerleşik güç sahiplerine karşı, “halk” adına meydan okuma olarak tanımlanabilir. Popülistler, meşruiyetlerini, “sessiz çoğunluk” ya da “sıradan, dürüst insanlar” olarak tanımladıkları halk desteğinden aldıklarını iddia ederler. Onlara göre toplum, saf haliyle “halk” ve uygulamaları itibarıyla yozlaşmış “elit”ten oluşur. Popülistler elitlere ve yerleşik güçlere karşı savaştıklarını söylerler (Canovan:1999). Bu tanıma göre, popülistler, solcu,

sağcı, kentli, köylü, milliyetçi ya da liberal olabilir.

Latin Amerika'daki popülizm ve yeni-popülizmi inceleyen Knight ise, popülizmi tarihsel süreçler olarak incelemenin daha doğru olacağını ileri sürerek popülizmi bir "politika yapma biçimi" olarak tanımlamaktadır. Knight, tarihsel süreç içinde bakıldığında, başarılı olanlar kadar, başarısız olan popülist hareketlerin de olduğunu ve popülist hareketlerin ancak belirli tarihsel anlarda daha etkili olabildiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, Knight, popülist hareketin başarısında, toplumdaki krizlerin, popülist hareketi yönlendiren liderlerin ya da rejimin niteliklerinin önemini vurgulamaktadır (Knight:1998).

Birçok araştırmacı iktidar olabilen "başarılı" popülist hareketlerde, o ülkede yaşanan "kriz"lerin önemine, bazı araştırmacılar ise, kitleleri sürükleyen güçlü ve etkili bir karizmatik liderin öncülüğünün önemine vurgu yapmaktadır. Bu popülist hareketlerde, karizmatik lider, "halkı" temsil ettiğini, ve toplumdaki "genel irade"yi dile getirdiğini iddia eder (la Torre: 1997). Bu karizmatik liderin en önemli özelliği, basit ve doğrudan bir dil kullanarak kitleleri harekete geçirmesidir. Bu tür yönetimlerde, lider, en kaba haliyle "çoğunluğu" dikkate alır; "çoğulculuk" ilkesini reddeder; "azınlıkları" yok sayar, mevcut sistemin kurum ve kurallarına karşı çıkar; yerleşik siyasal ve kültürel eliti eleştirir ve mevcut hukuku seçici olarak kullanır.

Popülizmin demokrasiyle ilişkisini tartışan siya-

set bilimcileri arasında, genel olarak, popülizmin, otoriter bir demagog aracılığıyla kitlelerde duygu sömürsü yarattığı; demokratik kurumları ve süreçleri dışladığı ve toplumun uzun vâdeli siyasal ve ekonomik çıkarlarını gözetmediği kanısı yaygındır (Panizza and Miorelli: 2009). Bu çerçevede özellikle, bazı popülist hareketlerin hukuku yok sayması ya da hukuku seçici olarak kullanması, azınlık haklarına saygısızlık yapması yoğun olarak eleştirilmektedir. Ancak, bazı ülkelerde gözlemlenen gelişmelerin, bu yaygın olumsuz kanının yeniden gözden geçirilmesine neden olduğu anlaşılmaktadır.

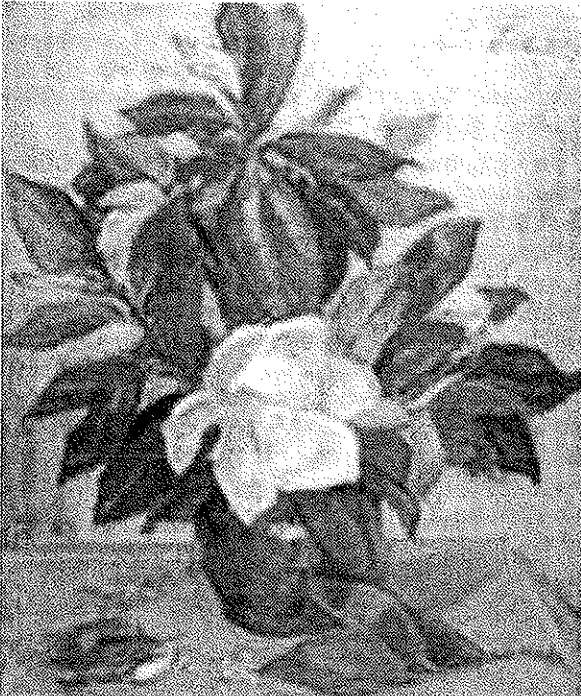
Bu çerçevede, mevcut temsili demokrasilerde, demokrasilerin temel haklar konusunda getirdiği güvenceler ile seçimle iktidara gelmiş yöneticilerin hukuka uygun davranmasını öngören kurallar arasındaki dengenin nasıl kurulacağı tartışılmaktadır. Bu tartışmalarda, popülizmin, demokrasinin temsili oluşuyla hukukun üstünlüğü ilkesi arasındaki gerilimden kaynaklandığı ve hattâ bazen bu gerilimi arttırdığı vurgulanmaktadır. Bu konu özellikle siyaset felsefecileri arasında tartışılmaktadır.

Bu bağlamda Canovan, popülist liderlerin "doğrudan demokrasi"yi, referandumu ve kamuoyu desteğini önemsemelerine işaret ederek, bazı durumlarda özellikle Batı demokrasilerinde popülist hareketlerin yerleşikleşmiş kuralların yeniden düşünülmesine ve sorgulanmasına katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir (Canovan: 1999). Aynı şekilde, demokratik kural ve kurumların tam anlamıyla yerleşmediği Latin Amerika'daki popülist deneyimlerin, bazı durumlarda demokrasinin yenilenmesine ve genişlemesine katkıda bulunduğu, halk arasında, en azından, kendi liderlerini seçme ve sonra da görevden alma gibi demokratik haklarının olduğu bilincinin yerleşikleşmesini sağladığı belirtilmektedir (Panizza ve Miorelli:2009).

Bu çerçevede, popülizmin "iyi" ya da "kötü" türlerinin olup olmadığı, popülizmin karşının "elitizm" mi olduğu konusunda tartışmalar da yapılmaktadır. Bu bağlamda, Urbinati, ABD ve Avrupa'daki popülist hareketleri karşılaştırarak, popülizmin sadece, henüz tam demokratik olmayan ülkelerde demokratikleşme yolunda rol oynayabileceğinden söz etmektedir. Diğer taraftan, Urbinati, popülist demokrasinin içinde ürkütücü bir homojenleştirme ve despotlaşma eğiliminin olduğunu, bu nedenle de sadece siyasal alanı değil, daha geniş bir alanı kapsayan ve güvence altına alınmış kurallarıyla kurumsallaşmış demokrasinin kesinlikle alternatifi olamayacağını belirtmektedir (Urbinati:1998).

TÜRKİYE'DE KENTLEŞME VE POPÜLİZM

Yukarıda kısaca özetlenen literatürdeki bulguların izlerine Türk siyasal yaşamında da rastlamak müm-

Manolya

kündür. Bu bağlamda Türkiye’de popülist eğilimlerin zengin bir geçmişi olduğu söylenebilir.

Ulusal politika alanında, öteden beri, “milliyetçilik”, “ulusalcılık”, döneme göre değişen “Yunan, Ermeni ya da Yahudi düşmanlığı”, “Avrupa kuşkuculuğu”, “Batı karşıtlığı”, “yabancı korkusu” gibi söylemlerle yaratılan “dış düşmanlar”; “komünistler”, “İslamcılar”, “faşistler”, “laikler”, “darbeciler”, “atanmışlar”, “bürokratik elit” gibi söylemlerle yaratılan “iç düşmanlar” popülist eğilimlerin söylem düzeyindeki işaretleri olarak kabul edilebilir. Bu söylem savaşlarının demokrasi tarihimizin hemen her döneminde var olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, Türkiye’deki popülist hareketlerin hangi dönemde, hangi özellikler taşıdığı, hangi ülkelerle benzerlikler gösterdiği, bunların “iyi” popülizm mi, yoksa “kötü” popülizm mi olduğu, demokrasiye geçiş katkı yapıp yapmadığı gibi birçok sorunun cevabını vermek için farklı çalışmalara gerek vardır. Bu yazıda sadece, hızlı kentleşme süreci sırasında ve sonrasındaki gelişmelerin yarattığı popülizmi besleyen ortamdan kısaca söz edeceğiz.

Türkiye’de, Cumhuriyet’in ilk dönemlerinde oluşturulan kurumsal/yasal yapının, nüfus artışı ve kentleşmeyle hızla değişen toplumun gereksinimlerini karşılamaktan uzak olduğu bilinmektedir. Türkiye’deki merkeziyetçi yönetim anlayışı, ne kitlesel göçü yönlendirebilmiş, ne de kentlere gelen milyonlarca insanın konut, iş gibi yaşamsal taleplerini karşılayabilmiştir. Sonuçta kitleler, kendi yöntemleriyle çözüm üretmiş, siyasetçiler ve kamu otoriteleri de bütün bu olan bitenlere göz yummaktan başka çare bulamamıştır. Kitleler de, gecekondulaşma ve enformel iş piyasasının işleyişine “göz yuman” popülist siyasal partileri, ki çoğu öyleydi, takdir etmiş ve oylarıyla taçlandırmıştır. Bir anlamda yerel siyasetteki popülizm söylem savaşlarında izlenemeyen, ancak herkes tarafından bilinen ve uygulanan sessiz bir siyaset yapma biçiminde süregelmiştir.

Yerel politikanın ulusal politikaya göre güçsüz olduğu Türkiye’de, yerel gereksinimlerin oluşturduğu “yerel gündemin” ulusal düzleme taşınmasına pek sık rastlanmaz. Bu bağlamda, ulusal düzlemde gündeme gelmeyi başarabilen ve “söylem savaşları” arasına girebilen konulardan birinin “yerelleşme” talepleri olduğu söylenebilir. Ancak, bu talebin de, “bölünme korkusu” nedeniyle sürekli olarak ertelendiği bilinmektedir¹.

Bir önceki bölümdeki tanımlamalar çerçevesinde, popülizmi, “demokratik temsil” ile “hukuk düzeni” ya da “kitlesel talepler” ile “hukuk düzeni” arasındaki gerilimden doğan bir hareket ola-

rak kabul edecek olursak, Türkiye’de birçok alanda bu tür bir gerilimin olduğunu söyleyebiliriz. Toplumsal değişimin hızı, mevcut hukuk düzeni ile değişen ve çeşitlenen talepler arasındaki uyumsuzluğu beslemektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de, 1950 den günümüze kadar devam eden bu sürecin kentlerde enformel kentsel alanları, enformel ekonomiyi ve enformel ilişkileri yerleşikleştirilmesi de bu durumun bir işareti olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, tarım politikalarından başlayarak, konut, istihdam, vergi ve sosyal güvenlik gibi birçok alanda sessizce desteklenen popülist uygulamaların varlığından söz edebiliriz.

Her ne kadar söylem düzeyinde açıkça ifade edilmese bile, kentleşme sürecinin yarattığı âcil talepler, salt “oy vermeye” indirgenmiş demokrasi anlayışıyla birleşmiş ve yerel siyasette popülist anlayışın yerleşikleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu bağlamda, özellikle göç alan kentlerdeki yerel siyaset, her ne kadar ulusal düzlemde açıkça ifade edilen bir politika olarak belirginleşmemişse de, kentlerde yeni yaşam kuran kitlelerin ürettikleri kendine özgü kurallarla beslenmiş ve canlılık kazanmıştır.

Bu açıdan bakıldığında özellikle göç alan kentlerdeki yerel siyasetin yeni gelenlerin yaşamsal taleplerinin karşılanması doğrultusunda oluştuğu açıktır (Erder ve İncioğlu: 2008). Büyük kentlerdeki yerel siyaset, süreç içinde gecekondulaşmanın kurulması, meşrûlaşması, iyileştirilmesi ve bu alanlardaki yaşamın düzenlenmesi gibi konuları öncelikli konular olarak benimsemiştir. Bu alanlardaki yaşamın iyileştirilmesine dönük politikalar çoğu zaman “zımnen” ifade edilen vaatlerle sürdürülmüştür. Gecekondulaşma aflatlarıyla başlayan süreçte, yerel politika, kitlesel taleplere, sistematik ve kurumsal bir düzenlemeden çok, rastgele yapılan uygulamalarla cevap vermiştir. Siyasetçiler, bu politikayla uzun bir süre gecekondulaşan alanlarından oy alabilmişlerdir.

Gecekondulaşmayı dinamik bir süreç olarak ele alan çalışmalar, bu politikaların ticarileşmeyi hızlandırdığını, bu alanlarda heterojen gruplar oluşturduğunu ve kendi içinde katmanlaşmanın olduğunu göstermiştir (Örneğin: Erder: 1996 ve 1997; Işık ve Pınarcıoğlu: 2001). Bu çerçevede gecekondulaşma ve onunla birlikte yerleşikleşen enformel iş piyasası dinamik bir süreçle değişime uğramış ve kendi “yeni” zenginini ve “yeni” yok-sulunu yaratmıştır.

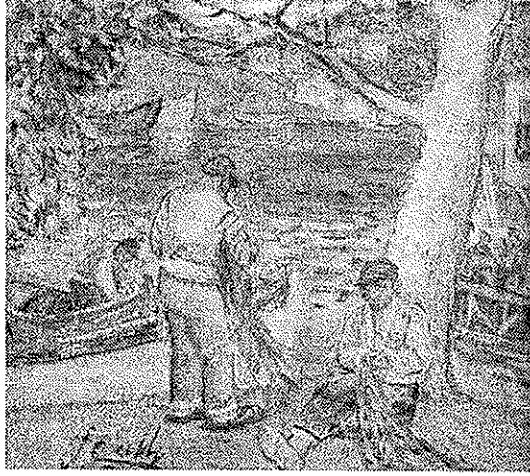
2000’li yıllara geldiğimizde yerel siyasette gecekondulaşma politikasına eklenen bir başka uygulamanın cemaatler ya da bu cemaatlerin kurdukları dernekler aracılığıyla yoksullara dağıtılan yardımlar olduğu gözlemlenmektedir (Erder ve İncioğlu: 2008). Kent yoksullarının enformel dayanışma ağları aracılığıyla dağıtılan yardımlardan yararlanmaya başlamaları, kentlerde, ailelerin dayanışmacı

¹ Yerel politikadaki başarısıyla merkeze yükselen ve sıkça, “yerelleşme” politikasını uygulamaya geçireceğini vadeden AKP’nin bile, merkeze yerleştikten sonra, bu konuda daha isteksiz davranmaya başlaması dikkati çekmektedir.

rollerinin zayıflaması nedeniyle, çok önemli bir ihtiyaç hâline gelen, ancak yıllardır ihmal edilmiş olan “sosyal yardım” konusunu gündeme getirmiştir. Yaygınlaşan bu sosyal yardım faaliyetleri sosyal politikayla ilgilenen uzmanlar tarafından, sistematik olmayışı ve rastgele yapılması nedeniyle eleştirilmektedir. Bu çerçevede Buğra, sosyal refah devletlerinde vatandaşlık hakkı olarak kabul edilen sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının, Türkiye’de “sadaka” dağıtım uygulamasına dönüşmesini eleştirmektedir (Buğra ve Keyder: 2007 ve Buğra: 2007). Gecekondu politikasına eklenen bu yeni popülist uygulamalar, özellikle İslamcı partilerin kentlerde yaygın olarak uyguladığı ve yetkinleştiği bir politika olmuştur.

Sonuç olarak, İslamcı siyasal partiler yerel siyasette kazandıkları becerileriyle ulusal siyasete de damgasını vurmaya başlamıştır. Burada dikkati çeken bir nokta, hem yerel, hem de ulusal seçimlerde başarılı olan AKP yönetiminin bu dönemde, gecekondu bölgelerini “iyileştirme” politikasına devam etmekle birlikte, yeni gecekondu yapımını teşvik politikasını terk etmeye başlamasıdır. Bu politikanın terk edilmesinin, kentlerde Tekeli’nin ifade ettiği gibi, “popülist modernitenin sonu” olduğu saptamasının tartışılması gerekmektedir (Tekeli: 2009). Kanımızca, AKP, yerel siyasette popülist politikaları terk etmemiş, ancak farklı biçimlerde uygulamaya başlamıştır.

Bu çerçevede, mevcut yerel yönetimlerin gecekondu bölgelerinin iyileştirilmesini ve bu bölgelerde yaşayanların yaşam standardını yükseltmeyi öncelikli bir konu olarak aldığı açıktır. AKP’nin özellikle Başbakan’ın söylemlerinde ve TOKİ’nin uygulamalarında gözlemlenen yeni gecekondu yapımının teşviki ya da göz yumulması politikasının terk edilmesinde, çok daha farklı etkenlerin rol oynadığını söyleyebiliriz. Bu etkenlerden en önemlisi, bu alanların ticarileşmesi ve gecekondulaşmanın artık yoksulların konut sorununu çözen bir süreç olmaktan çıkmasıdır. “Gecekondu” artık, kente yeni gelenler ve enformel konut piyasasından konut edinmek isteyenler için uygun bir çözüm olmaktan çıkmıştır. Diğer önemli etken ise, eski gecekondu alanlarında yaşayan “yeni kentli” varlıkların ve siyasette yeni yükselen grupların bu alanları yenilemeye ve artık eski yoksul ya da yoksun alanlar olmaktan çıkarmaya istekli oluşlarıdır. Bunda, bu alanların acılı ve zorlu geçen gecekondu

Ağ Ören Balıkçılar

geçmişini silme isteğinin çok güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle yeni kentli zenginler bu alanlarda da görkemli “düğün-kültür” salonları, kentin eski kentsel alanlarında var olan “açık hava yürüyüş ve spor parkurları”, “yeni Osmanlı” tarzında belediye binaları ve “belediye sosyal tesisleri” yaparak, gecekondu geçmişini silmeye çalışmaktadırlar. Bir anlamda, bu alanlarda Cumhuriyet dönemi “gecekonduyu” simgelerken, onu unutup, “Osmanlı’yı

geçmiş olarak kabul etmek popüler kültürün sarıldığı bir başlangıç olmuştur. Sonuncu ve tabii en önemli etken de bu alanları yenilemenin bu alanlarda yaşayan ve yerel siyasette etkili olan gruplara yeni iş alanlar açması ve yerel politikaya egemen olan “inşaatçılık” geleneğinin sürmesidir. Bütün bu etkenlerle, bu alanlarda “kentsel dönüşüm” uygulamaları hızlanmış ve sessiz sedasız uygulanmaya başlamıştır.

Kentsel dönüşümün bu alanlarda kutuplaşmayı hızlandırdığı açıktır. Bütün bu süreçler bu alanlarda kazananlar kadar, kaybedenleri de yaratmıştır. Bu yenilenmeden yararlanan grupların daha çok, süreç içinde orta sınıflaşan, kentteki enformel ekonominin yarattığı olanaklar ya da yerel siyaset aracılığıyla yükselen eski gecekondu sakinleri olduğunu tahmin etmek zor değildir. Kaybedenlerin ise, yerel siyasette etkili olamayan, kentin örgütsüz ve yoksul kesimleri oldukları açıktır. Bazı alanlarda etnik ve sınıfsal temizliğe kadar varan kentsel dönüşüm sonrasında kentteki sınıfsal ayrılaşmanın keskinleşeceği açıktır. Bu noktada özellikle yoksul kesimlere uygulanan yeni popülist politikaların artık enformel dayanışma ağları tarafından rasgele dağıtılan sosyal yardımlar olduğu söylenebilir.

Diğer taraftan, kentte devam eden irili ufaklı projeler aracılığıyla kentlerdeki, konut, su, ulaşım, kanalizasyon ve diğer belediye hizmetlerinde etkinliğin artması, yıllardır sorunlarla iç içe yaşayan kitleler tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır. Bütün bu yatırımlar, kentliler tarafından “kaale alınma”, “vatandaş olarak kabul edilme” ve sonuçta verdikleri oyun karşılığının alınması olarak kabul edildiği söylenebilir. Sıradan kentliler açısından bu kararların teknik olarak ehil kadrolar tarafından yapılıp yapılmamasının, ya da demokratik kurallara uygun olup olmamasının fazla önemli olduğu söylenemez. Hukuku ve teknik birikimi seçici olarak kullanan yerel yöneticiler, kentlerdeki teknik kadroların eleştirilerini “elit”

direnişini olarak tanımlayarak, popülistlerin genel eğilimlerine çok uygun bir çizgiyi sürdürmektedirler (Erder: 2009).

Aynı şekilde, "yerelleşme" yönündeki bütün vaatlerine karşın kentler "merkez"den alınan kararlarla planlanmaya çalışılmakta ve kentsel alanlara büyük yatırımlar ise merkezin etkin bir aktörü haline dönüşen TOKİ tarafından yapılmaktadır. Eski İstanbul Belediye Başkanı olan Başbakan ise İstanbul'a TOKİ ya da İDO gibi belediye tarafından yapılan yatırımların gösterişli ve medyatik açılışlarında kendisine atfedilen "halkın sorunlarını çözen Başbakan" imajından ve bu kararlarda kendi öneminin kamuoyunca bilinmesi ve takdir edilmesinden çok memnun gözükmektedir. Bütün bu uygulamalar, geniş bir grubu oluşturan kentliler için, tıpkı artan sosyal yardımlar gibi popülist politikaların yeni kazanımları olarak kabul edilmektedir.

İlk bakışta, karizmatik ve otoriter bir liderin öncülüğünde, "çoğunlukçu" sistemi güçlendiren, buna karşılık, dezavantajlılar ve azınlıkları dışlayan, mevcut hukuku ve teknik bilgi birikimini seçici olarak kullanan bu yeni popülist politikaların demokrasiye ya da yerel demokrasiye katkı yapmıyıp yapmadığını soğuk kanlı bir şekilde düşünüp tartışmamız gerekmektedir.

Kaynakça:

- Buğra Ayşe (2007): "AKP döneminde sosyal politika ve vatandaşlık" Toplum ve Bilim. S:108. S: 143-166.
- Buğra, Ayşe ve Çağlar Keyder (der.): Bir Temel Hak Olarak Vatandaşlık Gelirine Doğru. İletişim Yayınları. İstanbul
- Canovan, Margaret (1999): "Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy" Political Studies (1999), XLVII, pp.2-16.
- De la Torre, Carlos (1997): "Populism and Democracy: Political Discourses and Cultures in Contemporary Ecuador" Latin American Perspectives, Issue 94, Vol. 24 No. 3, May 1997 pp.12-24.
- Erder, Sema (1996): İstanbul'a bir Kent Kondu: Ümraniye. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Erder, Sema (1997): Kentsel Gerilim. Um:ag. Ankara.
- Erder, Sema (2009): İstanbul'da Yerel Yönetim. İstanbul Kesişimler Şehri. Urban Age. LSE. İstanbul Toplantısı Kasım. 2009. S:46.
- Erder, Sema ve Nihal İncioğlu (2008): Yerel Siyasetin Yükselişi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gibson, Edward L. (1997): "The Populist Road to Market Reform: Policy and Electoral Coalitions in Mexico and Argentina" World Politics, Vol. 49, No. 3 (April 1997). Pp.339-370.
- İşık, Oğuz ve M. Melih Pınarcıoğlu (2001): Nöbetleşe Yoksulluk. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Knigh, Alan (1998): "Populism and Neo-populism in Latin America, especially Mexico" Latin

American Studies 30, pp.223-248.

Linden H. Ronald (2008): "The New Populism in Central and Southeastern Europe" Problems of Post Communism, vol 55, n0.3, May/June 2008, pp.3-6.

Panizza, Francisco and Romina Miorcelli (2009): "Populism and Democracy in Latin America" Ethics and International Affairs. Pp.39-46.

Skolkay, Andrej (2000): Populism in Central Eastern Europe IWM Working Paper No.1/2000 Vienna. Institute for Human Sciences.

Taggart, Paul (1995): "New Populist Parties in Western Europe" West European Politics, Vol.18, No.1 (Jan.1995),pp.34-51

Taggart, Paul and Aleks Szczerbiak (2004): "Contemporary Eurocepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe" European Journal of Political Research 43: pp.1-27.

Tekeli, İlhan (2009): "Türkiye'de Kent Tarihçiliği" İstanbul Kesişimler Şehri. Urban Age. LSE. İstanbul Toplantısı Kasım. 2009. S:16-17.

Urbiniati Nadia (1998): "Democracy and Populism" Constellations Volume 5, No:1, 1998. Pp.110-124.

Weyland, Kurt (1999): "Neoliberal Populism in Latin America and Eastern Europe" Comparative Politics, Vol. 31, No. 4 (Jul., 1999) pp.379-401.

Adada Gezinti

Haiti Depremi

Tevfik Cavdar —

Hindistan'da bir milyarı aşkın nüfusun kaymağını yiyen tahminen 250 milyon kişi. Bunlar da kendi içlerinde asli servet sahipleri ve onlara yamayanlar diye ayrılırsa kaymağın kaymağı sadece 50 milyona nasip olabiliyor

Cok uzaklardaki küçük bir ada ülkesinin başkentini yerle bir eden yedi şiddetindeki deprem günlerdir televizyon ekranlarının, gazetelerin gündemine oturdu. Karaip Denizi'nde, Küba'nın doğusunda yer alan Haiti'yi Türkiye bu depremle tanıdı. Sonra da, Türkiye'den giden arama-kurtarma ekibinin enkaz altından canlı olarak çıkardıkları insanlar nedeniyle ekibin ne denli kahramanca çalıştığını öven haberleri izledik. Oysa bu ada bizim gibi ülkeleri ilgilendiren bir geçmişe sahip. Bunu hiç bir medya kuruluşu derinliğine incelemedi. Hollywood yıldızlarının gönül çelen gösterisiyle doruklaşan insani yardımların arkasındaki oyuna değinilmedi ya da saptırarak yansıtıldı.

Haiti bu depremde 170 bini aşkın ölü, 200 bine yakın yaralı veren bir kanlı bilanço ile, yani ağır bir yıkımla karşı karşıya kaldığı gibi, yardım bahanesi ile 7500 ABD, 1000 Kanada askeri tarafından da işgal edildi. Yenilerde BM istikrar heyeti daha fazla askere gereksinim olduğunu duyurdu. AB hemen bir jandarma timi göndereceğini ilan etti. Yani işgale devam... Mine Kırıkkanat'ın "Büyük İstanbul Depremi" ne ilişkin senaryosu, Haiti temelinde gerçekleşti. Bu noktada Haiti'yi geçmiş ve bugünü ile ele alabilir, üzerinde düşünebiliriz.

Haiti'nin can damarları Amerika'nın diğer yerli halkları, ulusları gibi yağmalanmış, insanları katledilmiş, köleleştirilmiştir. Bu Karaip adası asırlar boyu Fransız sömürgecilerinin sultanı altında yaşamış, doğal kaynakları işletilmiş, insanları kırbaç altında bir "forsa" gibi çalıştırılmıştır. Ne var ki köleleştirilmiş bu halk iki yüz yıl önce bölgedeki bağımsızlık savaşlarının ilkinin başlatmış, Fransız efendilerini kovmuştur. Bölge için uyarıcı, önemli bir devrimdir bu.

Sömürgecilerin bu devrimi kabul etmesi beklenemezdi; nitekim ABD ve Fransa uzun süre adayı ambargo ile açlık ve fukaralığa mahkûm ettiler. Bu yetmezmiş gibi, ABD adayı fiilen işgal etti. 1915-1934 yılları arasında sürdü bu işgal.

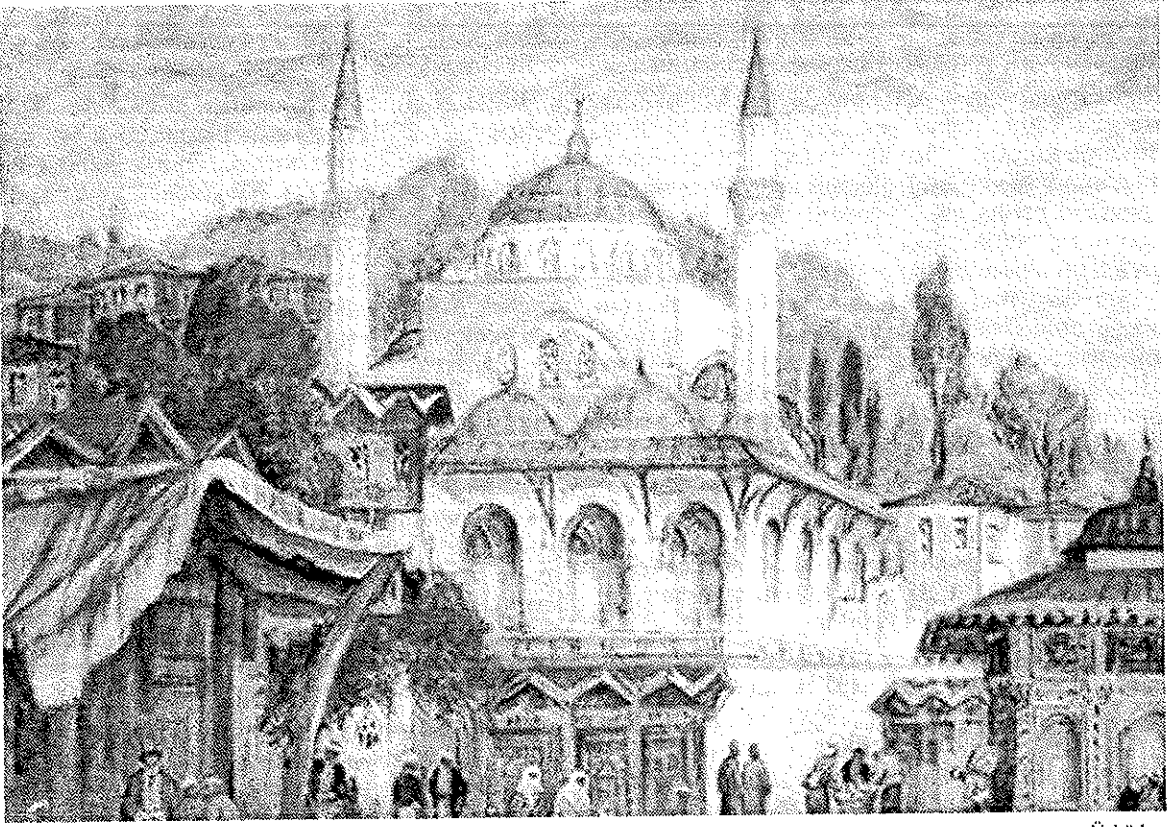
Haiti, ABD'nin arka bahçesi sayıldığı için bu ülkenin "şamar oğlanı" gibi oradan oraya savruldu. 1957-1986 yılları arasında (otuz yıl) baba-oğul Du-

valier'ler ülkeyi acımasız bir dikta yönetimiyle yönettiler. İkisi de ABD'nin kuklasıydı. Bir yurtsever, Jean Bertrand Aristide 1990'da bu zalim diktatoryaya son verdi. Ama 1991'de ABD destekli bir darbeye devrildi. ABD'nin bu müdahalesi o dönemde çok kınandı. Aristide ABD ve yandaşlarına neo-liberal ekonomi politikalarını izleyeceğine söz verdi, böylece yeniden iktidar oldu. Fakat sözünü tutmadı. Aç, fukara ve yoksunluk ortamı içinde çırpınan halkı için yeni projeler geliştirdi. Sağlık ve eğitim sisteminde dönüşümleri yaşama geçirdi. Küba bu bağlamda ona çok destek verdi. Bunların ötesinde Fransa'dan tazminat istedi. Bu politika ABD'yi memnun etmedi, 2004'te sessiz bir darbeye Aristide'yi yeniden devirdi. Bu darbeyi sessiz diye nitelememiz gayet ustaca ve olumsuz yankılara meydan vermeyecek biçimde düzenlenmesidir. Deprem olduğunda adanın siyasal yapısı bu görünümdeydi.

Bu noktada, depremin hemen arkasından yapılan iki yoruma dikkat çekmek istiyorum.

Birinci yorum ABD'de aşırı sağcı Evangelist Pat Robertson'a ait. Bu hristiyan lider Haiti'lilerin iki yüz yıl önce şeytanla anlaşma yapmış olduklarını (bağımsızlık savaşını kasdediyor) ve o zamandan beri ülkenin başına gelen felaket ve son depremin bunun bedeli olduğunu söyledi. Tıpkı Gölçük depreminden sonra bizim İslamcı cenahın yorumlarını anımsatıyor. Fakat ABD'nin geçmişine baktığımızda yerleşik egemen görüşü yansıttığı da kesin.

İkinci yorum ise bizim ülkemizi de yakından ilgilendiriyor. *Şok Doktrini: Felaket Kapitalizminin Yükselişi* adlı kitabın yazarı Klein, "1970'lerden beri neo-liberal politikaların istikrarlı dönemlerinde bunları kabul etmeyecek halklara egemen güçler tarafından ya krizler yaratılarak ya da felaketler fırsat kabul edilerek empoze edilir," tezini ileri sürmüştü. Nitekim, ABD'de etkin sağcı bir düşünce kuruluşu olan Heritage Foundation ABD'nin Haiti ve bölgeyi yeniden yapılandırmasını bir fırsat olarak kabul ederek ABD'yi yardım konusunda cesur ve kararlı olmaya davet ediyor. Klein'in bir önce değindiğimiz tezi bu bağlamda çok dikkate değerdir. Türkiye bu tezi kanıtlayan bir dönemi 1970'li yılların ikinci yarısında geçirdi. (*)

Üsküdar

Açlar, fukaralar ve yoksunlar dünyasının acıları zenginler dünyasını (kapitalist toplum) pek ilgilendirmez. Deprem bölgesinin 90 km uzağındaki (Haiti) bir koya demirleyen iki yeni moda seyahat gemisinden birindeki yolcular kıyıdaki plajda, diğerindekiler ise “ayıp olmasın” diye gemilerinde eğlenmişler. Yedi milyar insanın var olduğu dünyada altı milyarı aşkın aç, fakir ve yoksun yaşarken geride kalanlar kendi havalarında. Bir bölümü elindekini düşüncesizce kullanıyor; geriye kalanı da onların yaşamına ulaşmak için ellerini ovuşturup bir yerde tutunmaya çalışıyor. Prof. Dr. Mustafa Akdağ’ın altını çizdiği gibi: “Tekleme ve Sivri zenginlik.” Bunları toplasan bütün dünyada 1 milyar kişi bile değil.

Bir milyarı bile bulmayan bir grup pastayı yemekte. Bu pastanın özünü, çikolatasını yiyen ise belki de beş yüz milyonu bile bulmaz. Hindistan örneği bunu bize gösteriyor. Bir milyarı aşkın nüfusun kaymağını yiyen tahminen 250 milyon. Bunlar da kendi içlerinde aslı servet sahipleri ve onlara yamayanlar diye ayrılırsa kaymağın kaymağı sadece 50 milyona nasip olabiliyor!

Aristide halkını biraz sevdiği için ABD’ye ve avanesine yar olmadı. Sonuçta bir büyük deprem yeni fırsat yarattı. “Merhamet” hiç sevmediğim bir sözcüktür. İnsanı küçültür, utandırır, onurunu zedeler. Nice yazar öyküleriyle, romanlarıyla bu zil-

leti anlatmıştır. Deprem sonrası Haiti’nin başkenti Port-au-Prince’in harabelerini yansıtan TV haberlerinde görüntüler gerçek bir trajediyi anlatıyor. Yarı çıplak, oradan oraya koşan umarsız insanlar, su dilenenler, bir lokma için dövüşenler ve çocuklar... Gözleri yaşlı, ağızları titriyor, “Merhametli” ABD, Hollanda, vb... ülkelerin aileleri bunların bir kaçını evlat edinmiş. Gazete sütunlarında yüceltici haberlerin haddi hesabı yok. “Merhametli” azınlık, zekatını, fitresini verip rahat eden karaborsacıları hatırlatıyor. Hele bir küçük çocuğun bisikletiyle mahallede yardım toplayışını defalarca ekranlara getiren sermayenin TV’lerine gülmek mi, yoksa ürkerek bakmak mı gerekiyor? Doğrusu zor bir soru. Çocuk masum, iyi niyeti, belli; yalnız yaşayan bir teyzenin evine el öpmeye giden biri gibi iyi niyetli. Ama onu kullanan böyle değil. Haiti depremi, akla karayı ayırt etmenin gecikerek de olsa zamanı geldiğini bize gösterebilirse ne alâ!

Haiti başkentini dolduran açlar, fukaralar ve yoksunlar yığını 21. Yüzyıl’ın “Alâmet-i Fârîka”sıdır. Yani günümüzün deyiimiyle markasıdır. Küremizin ayırt edici en önemli ögesi yukarıdaki üç sözcüktür. Bir dönem Yılmaz Güney’in “Başları Öne Eğik Öldüler” deyimini kullandığını bilirdik. Filmlerini izleyin, hep bu temayı görürsünüz. İşte 21. Yüzyıl’da milyarlarca insan aç, fakir, yoksun, başı öne eğik yaşayıp ölmeyi bekliyor. Haiti bunun “premature”

bir görüntüsüdür. Afrika, Asya, Latin Amerika halkları, Newyork'tan İstanbul'a uzanan metropol-lerin sokakları, varoşları yaşayan örnekleridir.

1970'lerin başında ABD ordularının Vietnam'da yenilgisi kapitalizmin yeni bir evresini başlattı. "Büyüme kuramı", "Refah devleti", "Sosyal devlet" görünümü verilerek albenili hâle dönüştürülen kapitalizm, aslına, vahşi yapısına döndü. Keynesgil kuramı bir yana itildi. "Neo-liberal ekonomi" öğretisi tek doğru haline getirildi. "Doğal serbesti" yi tüm boyutlarıyla yaşama geçirebilmek için dolar'ın altın standardı tarihe karıştı. Böylece dolar emisyonu açısından "Federal Reserve Bank", yani ABD Merkez Bankası tam bir serbestiye kavuştu. Finansal pazarlama, kârları âzamileştirme bağlamında ana araç hâline getirildi. Küreselleşmeye karşı ulusların ekonomik dirençlerini kırma amacıyla "özelleştirme" kaçınılmaz bir kural katına çıkarıldı. Gatt, Gatts, MAI gibi uluslararası anlaşmalarla "Tam serbesti"nin önündeki tüm engeller kaldırıldı. Sovyetler Birliği'nin sönümlenmesinin tüm yolları (ihanet dahil) açıldı.

Berlin Duvarı yıkılırken "Barış" ninnisiyle uyutulan halklar yeni ve ölümcül bir kutuplaşmayla karşı karşıya kaldı. Sınıfsal çelişki daha da büyüdü ve kıyıcılaştı, açlık, fukaralık ve yoksunluk yayıldı. Ezilen yığınların umutları söndürüldü. Sermayenin kadrolu sosyal psikiyatri uzmanı olan medya inanılmaz beyin yıkama ve koşullandırma yöntemlerini devreye soktu. Böylece tek boyutlu ve güya ebedi barışı sağlayacak olan bir küreselleşme üzerinde oydaşma sağlandı.

Ne var ki neo-liberalist ekonomi dünya halklarını âdeta iki kesime ayırmıştı. Bunu basit bir şekilde anlatabiliriz:

Açık renk daire ile gösterilen küme (A) küresel servet birikimini elinde tutan, onu piyasa düzeneği ve finansal oyunlarla geliştirerek yeniden üretmeyi amaçlayan sermaye kesimini göstermektedir. B kümesi ise küresel nüfusun yaklaşık %15-20'sini oluşturan aç, fakir ve yoksunları ifade etmektedir. İki kümenin ara kesiti ise sınıf değiştirme umarı içindeki yamama orta direği yansıttırıyor. Bir zamanlar Turgut Özal'ın "Orta direk" diye adlandırdığı bu yamama grup sadece A kümesindeki sermaye ile bütünleşerek yaşama umudunu taşımaktadır. Bu bağlamda küresel kapitalist düzenin

gönüllü işbirlikçileridir. Nitekim yenilerde revaç bulan "G-8" ve "G-20"ler ayırımı da bu yaklaşımı teyit etmektedir.

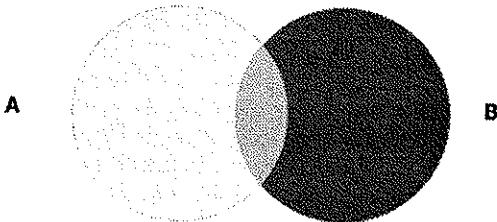
Bilindiği gibi "G-20" denilen grup küresel yıllık gelirin %20'sini temsil etmektedir. "G-8"ler, kapitalist egemen çekirdektir. Geriye kalan 12 ülke "yükselen pazarlar"dır. Böylece 21. Yüzyıl'ın gelecekteki çizgisi bir anlamda belirlenmiş olmaktadır. Sistem, "Açlar, fukaralar ve yoksunlar" kümesini gözden çıkarmıştır. Maliye Bakanı'mız Şimşek'in Tekel İşçilerine söylediği, "Size ancak merhametimizi verebiliriz!" mealindeki niteleme yeni düzenin ana yaklaşımını pek güzel ifade etmektedir. Bu bağlamda TV ekranlarına yansıyan yığınsal sefaletin gözlerimize sokulan bir tehdit merteyi anlamına geldiğini rahatça söyleyebiliriz.

"Açlık, fukaralık ve yoksunluk" diyoruz. Bu üç sözcüğün tanımını nasıl yapabiliriz? Sermayenin basat anlayışı bu tanımlamayı da kendi doğrultusunda saptırmayı başarmıştır. Uluslararası kurumların (FAO, OECD, EuroStat, vb. gibi) tanımları TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) tanımlarını da az çok belirlemektedir. TÜİK açlık ve yoksulluk sınırlarını şöyle tanımlamaktadır:

–Açlık Sınırı: Bir kişinin yaşamını devam ettirebilmesi için alması gerekli temel gıda maddelerinden oluşan sepetin maliyeti "açlık sınırı" olarak tanımlanmaktadır.

–Yoksulluk Sınırı: Kişinin iyi beslenme yanında ihtiyaç duyduğu giyim, barınma, ulaştırma, haberleşme gibi minimum yaşam düzeyini karşılayabilmesi için gerekli olan tüm mal ve hizmetleri satın alırken ödenmesi gereken para veya başka bir deyişle asgari düzeyde bir yaşam kalitesine sahip olabilmesi için yapması gereken minimum harcama miktarıdır.

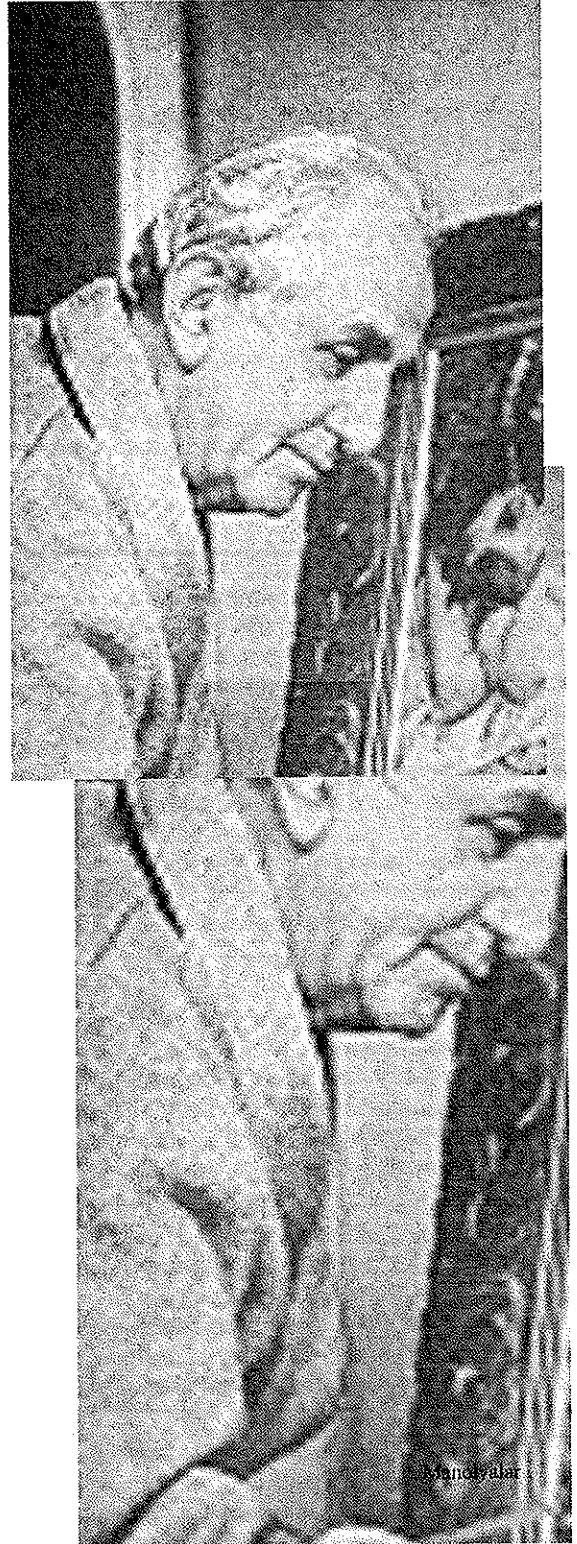
Birey için geçerli bu tanımlar çeşitli eşdeğerlik ölçüleri uyarınca aileye de teşmil edilmektedir. İlk bakışta yukarıdaki tanımlar makul kabul edilebilir. Ne var ki bu tanımlar hayatı bir belirlemeyi bilinçli olarak göz ardı etmişlerdir. "Kişinin kendisini ve ailesini bugünden yarına fizikî ve zihinsel olarak geliştirerek yeniden üretmesi" gerçeği unutulmuş noktadır. Yukarıdaki tanımlar hem bireyin, hem de ailenin yerinde saymasını isteyen tanımlardır. Bu bakımdan, ücretlerin enflasyon oranında artmasını savunmak gibi gerici bir yöntemdir. Bu sapma bireysel kalori gereksiniminde de kendisini göstermektedir. TÜİK, FAO, Dünya Sağlık Örgütü yetişkin bir kişinin harcaması zorunlu minimum kalori gereksinimini günde 2100 kalori olarak kabul etmektedirler. Kamu-Sen açlık sınırını 1800 kalori, gerekli minimum kaloriyi ise 2800 olarak saptamıştır. Türk-İş daha ayrıntılı bir tespitle harcanması gerekli kalori miktarını işçi için 3800, yetişkin kadın için 2300, 15-19 yaşındaki erkek çocuk için 3200 ve 4-6 yaşlarındaki çocuklar için 1600 olarak çalışmalarında kullanmaktadır.

Asıl dikkat edilmesi gereken nokta, açlık ve yoksulluk sınırlarının genelde parasal olarak kabul edilmesidir. Bu miktar satın alma gücü paritesine göre günlük 1\$, 2.15 \$ ve 4.30 \$ düzeninde belirlenmiştir. Son günlerin ortalama paritesine göre (1\$ = 1.50 TL) yukarıdaki değer 1.5 TL, 3.225 TL ve 6.45 TL günlük kazanca denk gelmektedir. Komik olduğu kadar acımasız bir yalandır bu! Öncelikle “Satın alma gücü paritesi” kavramının yapaylığına değinmekte yarar vardır. Bu kavram ürün ve hizmet alım-satım fiyatlarının ülkeden ülkeye farklı alış varsayımına dayanmaktadır. Bundan otuz-kırk yıl öncesine kadar anlaşılır bir yönü yok değildi. Ne var ki ticaret, hizmetler ve mali işlemler alanlarında serbestinin böylesine küreselleştiği bir ortamda söz konusu farklılık en alt düzeye inmiştir. Bu bağlamda 1 doların satın alma gücü Malezya’dan Tanzanya’ya pek fark etmez. Dolar bazında değişikliğin değişimi ihmal edilebilecek kadar azdır. Hele yukarıda verilen günlük gelir düzeylerinin altını yoksul saymak dünyada yoksulluk ve açlık kavramlarını reddetmekle eşdeğerdir. Sözün özü bütün yanıltıcı, sapmalı tanımlamalara karşın altı milyarı aşkın aç ve yoksul insanın varlığı yadsınamaz. FAO’nun (Dünya Gıda Örgütü) 2009 Genel Kurulunda açıklandığı gibi hâlen dünyada aç sayısı 1 milyarı aşmıştır. Günde 17 000 çocuk açlıktan (hastalıktan değil) ölmektedir.

Yoksunluk kavramı “memnuniyet”in günümüzdeki karşılığıdır. Kabul etmek gerekir ki insanlar besin ve konut yetersizliğinin ötesinde yoğun bir ulaşılamayan, özlemlenen ihtiyaçlar listesine sahiptir. Beslenebilen, iyi-kötü yaşayabildiği bir eve sahip olanlar bile bir çok “nimet”ten yoksundur. Eğitim, sağlık hizmetleri, insanca çalışabileceği, emeğinin karşılığını alabileceği bir iş, sosyal güvence ilk akla gelen yoksunluklardır. Medya organları yansıtıyor: sıradan bir iş için açılan sınava binlerce insan başvuruyor. İstanbul’da varoşlarda yaşayıp ömür boyu Boğaz’ı görmeyenler, bir kez bile sinemaya, tiyatroya gidemeyenler, evlerinde tuvaleti olmayanlar, temiz bir kullanma suyunu bile bulamayanlar ve daha nice “nimet” yoksunları... Bu gerçeği küresel boyutta ele alırsanız açlık ve yoksulluktan daha çarpıcı bir provakatif gerçeğe karşılaşırsınız. Yoksunluk duygusu bir avuç servet sahibi ailenin ötesinde tüm yaşayanları kapsamıştır. Belki de 21. Yüzyıl’ın tek umudu da bu noktada açlar, fukaralar, yoksunlarda toplanmaktadır. “Başka bir dünya vardır!” belgisini yaşama geçirmek onların bilincine muhtaç. Önümüzdeki yıllar bilinçlenenlerle sermaye güçlerinin çatışmasına gebe. Yaşanan ve yaşanacak olan ekonomik mahşer bu çatışmayı kaçınılmaz kılıyor.

(*) Doç.Dr. Sedef Arat Koç: *Radikal*, 23.01.2010 sayısında yayınlanan makale

İbrahim Çallı tuval başında

Asker millet

Yalçın Yusufoğlu

Devlet ve ordu yanlılığı oraya kadar varınca "ordu millet" diye diye "ordu devlet"i savunursunuz

Ilber Ortaylı MHP'nin Siyaset ve Liderlik Okulu'nda verdiği konferansta bilim adamı görünümünü altındaki asıl kimliğini ele verdi. Dile getirdiği görüşlerin hiç biri rastgele söylenmiş sözler değildi, aralarında rabıta vardı.

"Milliyetçilik, mensubu olduğun ve içinde yaşadığın toplumu sevmektir. Son yıllarda milliyetinden utanma duygusu, anti-militarist, asker düşmanı bir topluma doğru gidişi körüklüyor. 'Burada aynı vasafta sahip olmayan Avrupa devletlerinin kışkırtmasının olmadığını söyleyemeyiz. Türk toplumunun militarist olmasından Belçika'nın, İsviçre'nin ne zararı olabilir? Askeri vasıflarını kaybetmiş Avrupa, bizde bulunan bu vasfın da yok olmasını istiyor. Resim sanatı Fransa'da öldüyse, Fransa bu sanatın bütün dünyada da ölmesini ister, mimari İtalya'da öldüyse, İtalyanlar bütün dünyada mimarinin yok olmasını ister. Hiç bir kavim kendi kaybettiği vasfın başka bir kavimde devam etmesini istemez. Türk askeri sanatından, askeri toplum özelliğinden insanlar rahatsız oluyor ama ne yapalım bu Türklerin en önemli vasfı. Bizde de resim, heykel sanatı yok, musikiyle uğraşılmaz, filozof yoktur, fakat ölmeyen sanatımız, vasfımız askerliktir. Bizim en önemli vasfımız da tarih yapmamız, teşkilatçı bir yapıya sahip olmamız".

Yukarıdaki sözleri bir kahvehane sohbetinde duyabilirsiniz. Hani, öyle tipler vardır, bütün formasyonu kahvehanede okuduğu popüler gazeteden ve oradaki konuşmalardan ibarettir, memlekette işlerin iyi gitmediğinden şikâyet ederken, "Bize Atatürk gibi eli sopalı bir adam lazım, şöyle elli kişiyi sallandıracaksın ki Sultanahmet Meydanında, bak millet nasıl mum gibi oluyor!" der.

Veya ilk sabahında, "Yıldırımlar yaratan bir ırkın ahfâdı" olduğumuzu bize söyleyen Harbiye Marşıyla uyandırdığımız her darbede sık sık tekrarlanan "Türk gibi kuvvetli", "Her Türk asker doğar", "Bir Türk dünyaya bedel", "Bizi çekemiyorlar, gücümüzü kısıkanıyorlar", "Türkün Türkten başka dostu yoktur" yâvelerinden ve "Ordu Millet" yaftalamalarından yukarıdaki lâfların ne farkı var?

Peşin hükümleri, takıntıları olmayan bir profesör Türkiye'nin ekonomik sıkıntılarının önceki gün de, dün de, bugün de yüksek askeri harcamalardan ileri geldiğini –mesela Başbakan Yrd. Cemil Çiçek'in iddia ettiği gibi son 25 yılda Kürt sorununa 1 trilyon

(1000 milyar dolar) harcandığını– söyleyeceğine, 80 bin kadarı subay, astsubay, uzman çavuş olmak üzere 800 bin kişilik ordu beslemeye ne gerek var?" diyeceğine [mesela Org. Çetin Doğan'ın emir subayının belirttiğine göre orduevleri, dinlenme tesisleri ve lojmanlarda görevli asker sayısının 60 bin olduğu anlaşıyor (Aziz Üstel, *Star*, 14.02.2010.)) ekonomik çözümün askeri harcamaları azaltıp, üretken alanlara ve eğitim başta olmak üzere sosyal harcamalara yatırım yapmak olduğunu, yüz binlerce insanı ihtiyaç dışı asker olarak tutup üretimden alıkoyacağına, yatırımlarla onlara yeni iş alanları açmak olduğunu belirteceğine, "Biz asker milletiz, Batılılar bizi kısıkanıyorlar, militarist olmamızın Avrupa'ya ne zararı var?" diyor. Yunanistan ekonomisini çökerten başlıca etmenin Türkiye'yle silahlanma yarışına girmiş olması ve gücünün üzerinde askeri harcama yapması ortadayken, Türkiye'deki askeri bütçeye hiç dokunmamaya devam etmek bakalım nereye kadar gidecek?

MİLLİYETLERİ YARGILAMAK ULUSAL BENMERKEZCİLİKTİR

Uluslara şu veya bu vasıflar, karakterler atfetmek bilim değildir. Ulusları, milliyetleri karakter nitelendirmelerine, tasniflerine tâbi tutan bir uluslararası nesnel (bilimsel) kurul mu vardır? Hayır. Başka uluslar, milliyetler, etnikler konusundaki hükümler şu veya bu şekilde önyargılar taşır. Çünkü başka uluslar, milliyetler için şöyle veya böyle nitelemelerde bulunmak son çözümlemede onları yargılamaktır.

O uluslar hakkında hüküm verecek kişi ya da topluluklar belli bir ulusa mensupturlar. Başka uluslar, milliyetler konusunda müspet veya menfi fikirlere sahip olması sübjektif olması ve kendisinin ulusal ya da etnik aidiyetini merkez alması kaçınılmazdır. Mesela pek çok milliyeti küçümseyen Türkler Azerileri "bize yakın" diye severler, Türkiye'deki Boşnakları "göçmen, tüyü bozuk" diye küçümserler, ama Bosna'dakileri uğradıkları zulümden sonra sevmeye başlamışlardır. Bir de, tabii, resmî propagandayla zoraki sevilen dost ve kardeş Pakistan vardır.

Milliyetler hakkında nitelemelerde tek haklılık olsa olsa mutfak kültüründe mümkündür: Fransızların sıcak soslarından, İtalyanların hamur işi yemeklerinden, Avusturyalıların Schnitzel'inden, Rusların çay sevdiklerinden, Hint baharatlarından, Pekin ördeğin-

Balıkçı

den söz edebilirsiniz, ama şu millet şöyledir, bu etni böyledir demek —hele hele 21. yy.da—içeriği olmayan boş lâflardır. Dedğimiz gibi kahvehane allâmelerinin cahil cahil sözleridir.

IRKÇI ÖNYARGILAR

Bilimsel olmamak bir yana, bu tür saptamalar genellikle ırkçılık barındırır. Özellikle bazı ulusların kimi uluslar veya etnik topluluklar hakkında benzer önyargıları vardır: İngilizler İskoçlara cimri derler, Kuzeyli ABD'liler (Yankee'ler) Teksaslıları, Ruslar Ukraynalıları, Fransızlar Belçikalı Valonları, Türkler Arapları, Yunanlıları, Kürtleri, Lazları küçümserler, vesaire.

Dünyada anti-Semitizmin hâkim olduğu yüzyıllarda Yahudiler için cimrilik, menfaatçilik, ticari sahtekârlık başta olmak üzere pek çok yakıştırma vardı. Türkçede Yahudiler için kullanılan “Çıft” kelimesi düzenbaz, karıştırıcı, müzevir gibi bir aşağılama sıfatıdır. Eskiden Musevi tüccarlara verilen “bezirgân” adı bir başka aşağılama kelimesi hâline gelmiştir. Sadece bizde mi, koca Shakespeare bile *Venedik Taciri* Shylock'ta nefret edilecek öyle bir tip çizer.

Oysa çağlar boyu uğradıkları her türlü dışlamaya, katliama rağmen Yahudilerin insanlığa büyük hizmetleri olmuştur. Üç semavi dinden ikisinin peygamberi Musa ile İsa'dan başlayıp, Marx'a, Freud'a, Einstein'a, Menuhin'e, Chagal'a kadar sayısız bilimci, düşünür ve sanatçı Yahudilerden çıkmıştır.

İtalyanların özelliği acaba nedir? Bu soruyu “asker millet”in bir ferdi olmakla övünen İlber Ortaylı'ya sormakta yarar var. Türklerin başkalarını küçümsemesine İtalyanlar da dahildir. Şoven ve militarist uyutmalarla iyi asker olmakla övünen ortalama Türk erkeği İtalyanlara “makarnacı” der ve sanki asker olmak bir marifetmiş gibi onların iyi asker olmadıklarını söyler.

Her meseleye milliyet merkezinden bakıyor: “Fransa'da resim ölmüşse dünyada da ölmesini isterler, İtalya'da mimari ölmüşse bütün dünyada ölsün isterler,” demek cahilce konuşmadan başka nedir ki? Halbuki sanat evrenseldir. Bütün insanlığın malıdır.

Dünyanın en zengin Modern Resim Müzesi o ünlü ressamların hemen hiç birisini yetiştirmemiş olan ABD'de, New York'tadır. İspanyol Picasso'nun zengin bir müzesi Paris'te, Rusyalı Chagal'ın nefis tabloları Rusya dışında, Katalan Miro'nun pek çok yaptığı New York ve Paris'te, ilh. Her birinin milyarlarca reproduksiyon albümü, posterleri her yerde satılmakta ve bugün İnternette, herkesin bilâ ücret hizmetinde. İtalya'da mimari ölürse, bastırır parayı uluslararası mimar getirir ya da proje yarışması açarlar.

Jazz'da ve Popüler müzikte ABD dünyayı domine ediyor. Lütfen söyler misiniz, hangi ulusun müzikçileri onları kıskanıyor? Kıskanmak ne kelime, onlara hayran oluyor. Birkaç milyar insan da onları dinliyor.

“ASKER MİLLET”

TÜRKÇÜ UYDURMASIDIR

“Asker millet” olmaya gelince, böyle bir kavram yoktur, bu tabir bir Türk ve Türkçü uydurmasıdır. Böyle bir niteleme uluslararası literatürde yoktur. [İsterseniz, bu lâfın yabancı dillerdeki karşılığını arama motorlarından arayın, “asker millet” veya benzeri bir terim, kavram, niteleme bulamazsınız.] Sadece Türk'lere özgü bir “asker ulus” diye bir kavram olabilir mi?

Asker millet olmayı savaşçılığa yorarsak, ancak ilkel kavimler öyledirler. Topluluklar göçebelik aşamasında hem üretim yaparlar hem de talan veya nüfuz alanı için savaşırldı. Mesela tarihte Hunlar, Moğollar böyleydiler. Fakat asker millet propagandası o kadar etkilidir ki, bir kamuoyu yoklaması

yapın, Türklerin % 90'ı Moğolların, Hunların Türk olduğunu söyleyeceklerdir. Hiç birisi Timur ordularının niçin orayı burayı yakıp yıkarak Anadolu ortalarına kadar geldiklerini, 1402'de Ankara Savaşında Osmanlı'yı yenip veliahtların taht kavgalarıyla geçen 11 yıllık Fetret Devrine soktuklarını sormayacaktır.

Türk kavimleri Anadolu'ya gelip toprağa yerleştikten sonra artık "asker millet" değildir. Ne Selçuklu'da, ne Osmanlı'da mecburi askerlik vardı. Osmanlı'da ordunun asıl gücünü oluşturan Kapıkırları (Yeniçeriler, sipahiler, vb.) devşirmeydiler. Beşte biri savaş esirlerinin eğitilmesinden oluşuyordu, Yeniçeriler gayrimüslim ailelerin çocuklarının alınıp yetiştirilmesiyle teşkil ediliyordu. Ve onlar ulûfe alan maaşlı askerlerdi.

Osmanlı ordusunun diğer kolunu oluşturan Tımar askerleri merkezi ordu değildi, eyaletlerden, sancaklardan getiriliyordu. Merkezî ordu sefere çıkmadan üç ay kadar önce haber veriliyor ve beyler askerleri toplayıp hazırlıyorlardı.

Bugün İlber Ortaylı'nın asker millet dediğine örnek diye savaşçı topluluk örneği kala kala birbiriyle kıyasıya savaşan bazı Afrika kabileleri gösterilebilir.

Avrupa'da da Spartalıların sonra Fransa'da Napoleon Bonaparte dönemine kadar mecburi askerlik yoktu. Onun savaş politikalarıyla geldi, sonra dünyaya örnek teşkil etti. [Esasen "şovenizm" terimi de o dönemde çıkmış dünyaya yayılmıştır. Kelime Napoleon Savaşları sırasında (1799-1815) cepheden cepheye koşmuş imparatoruna hayran Nicolas Chauvin isimli bir askerin hasta ruhlu milliyetçiliğinden ve militarizminden gelir.]

Türklerin teşkilatlı oldukları ve *tarih yaptıkları* id-

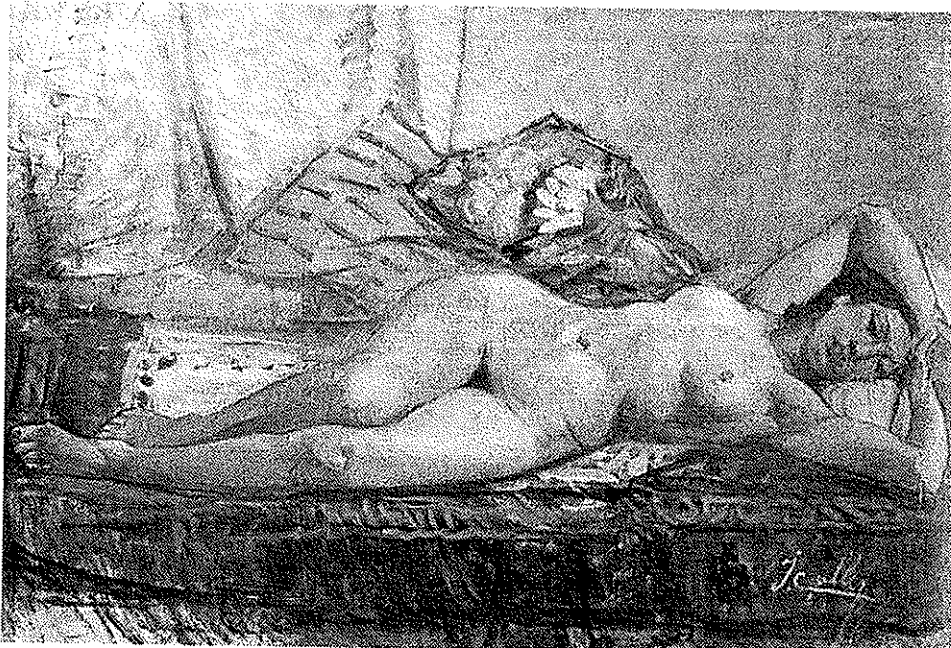
diası da yukarıdaki asker millet sözüyle rabitalidir ve Türkçülerin övünmek için ağızlarına doladıkları bir lâftır. Gelgelelim kendisinin aynı konferansta şöyle bir sözü de var: "Batı toplumlarında büyük heyecanlar yaratan buluşlar Türk toplumunda sıradan kabul edilmiştir, bu Türklerdeki tarih şuurunun noksanlığından kaynaklanır," diyor. Bu nasıl millettir ki, hem tarih şuurundan yoksun, hem de tarih yapıyor?

ESKİDEN TERSİNİ SÖYLERMİŞ

Tayfun Atay T24'te konuyla ilgili yazısında (Tarihin Saraylısı, 09. 02. 2010) İlber Ortaylı'nın eskiden aksi görüşte olduğunu yazıyor:

"Peki, 'asker-millet' Türklerin savaş sanatına katkıları ne olmuştur diye sorsak mı Ortaylı'ya? Sakın yeltenmeyin! Çünkü alacağınız cevap bir hayal kırıklığı olabilir. Henüz medyatik olmadığı akademik zamanlarında kaleme aldığı en dişe dokunur eserinde Ortaylı bize Osmanlı ordusunun eğitimsizlik, silah yetersizliği, meslekten subay olmayışı, küçük komuta kademelerinin bilgisizliği nedeniyle içine düştüğü perişanlıktan bahseder; bu perişanlıktan çıkma yolunda da Alman askeri işbirliğinden medet umulduğunu belirtir. Sözleri, 'asker millet' nitelemesini hak edenin 'biz' Türklerden ziyade, yukarıda zikredilen tekerlemedeki deyişle 'Alman domuzu' olduğunu düşündürür:

"Türkiye'de Alman askeri uzman ve komutanları asıl 1880'lerden itibaren arz-ı endam edecektir ve 1918'e kadar da artan Alman nüfuzuna paralel olarak sayıları artacaktır. Bu dönemde Almanya'da askerlik, Moltke ve Goltz gibi askerlerin propagandasını yaptığı, tüm milleti silâh altında tutmayı amaçlayan militarist bir dünya görüşüne dayanmaktadır. ... Bu

Yatan çıplak.

tarihten [Berlin Kongresinden] sonra Osmanlı ordusu Alman Genelkurmayının stratejisine, onun tayin ettiği subaylara ve Alman endüstrisinin silahlarına bağlanıp, gittikçe Alman askeri sistemiyle bütünleşen bir ordu olmaya başladı" (İ. Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, Kaynak Yayınları, 1983, ss.72-73).

23 CENT'LİK ASKER

Aslına bakarsınız, İlber Ortaylı "Türkler askerlikten başka bir işe yaramazlar, elimizde bir tek askerlik sanatı var, Avrupalılar bu vasıfta olmadıkları için bizi kıskanıyorlar," diyor. Ünlü Soros İstanbul'a geldiğinde ne demişti? Türkiye'nin "En iyi ihraç ürünü Türk askeridir," demişti. Avrupa'da askerlik öldü, AB'nin sizin askerinize ihtiyacı var, demişti. Soros'un o sözlerinden 50 yıl önce asker millet'in askerleri önce Kore'ye savaşmaya ve ölmeye gönderildiklerinde, maliyet hesabı yapan ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, "Bir Türk askerinin bize maliyeti 23 cent," demişti. Evet, aynen böyle demişti! İlber Ortaylı "asker milletiz" derken Türk askerinin 60 yıla yakın zamandır NATO ordusu olduğunu dikkate almamaktan, George Soros'un sözlerini hatırlamamaktan hiç mi hicap duymuyor?

1952'den beri Türk askeri NATO'nun emrindedir. 1970'lerde usulen ve sembolik olarak Ege'de 4. Ordu kuruldu. 1., 2., 3., Ordular NATO'dadır. Bu nasıl "asker millet"tir ki, on yıllar boyu NATO ordusudur. Benim askerlik yıllarımda erlere de, askerî öğrencilere de 2. Dünya Savaşı öncesinde yer altı soğuk hava depolarında dondurulmuş, 25-30 yıl sonra Türkiye'ye hibe edilmiş tavuk eti yedirilirdi. Palaskalarımızın, kütüklüklerimizin, muharebede, tatbikatta bele takılsın diye sapı delik yapılmış kaşık ve çatallarımızın üzerinde "U.S.Army" yazardı.

Asker milletin F-16 uçaklarının cipsleri ABD'dedir. O istemese değil "sorti yapmak", tekerlekleri bile dönmez. ABD uydu bilgilerini vermese, hava sahasını açmasa Güney Kürdistan'a hava akımı yapılamaz. İki yıl kadar önce asker millet Kuzey Irak seferine çıktı da, nasıl döndü? Orducu Deniz Baykal bile, "Bu nasıl sefer, niçin bir haftada döndünüz?*" diye Yaşar Büyükanıt'a ateş püskürdüydü.

ASKER MİLLET=ERKEK ŞOVENİZMİ

Herhangi bir millete asker millettir demek aynı zamanda toplumun yarısı olan kadınları ve kız çocuklarını yok saymaktır. Argoda "maçoluk" dediğimiz erkek egemen zihniyete literatürde aynı zamanda "erkek şovenizmi" de denilmektedir. Feminizm bu terimle çok uygun bir nitelendirme bulmuş: Çünkü militarist şovenizm aynı zamanda erkek kültürüdür.

Türk milleti asker millettir derken toplumun yarısı olan kadınları yok sayıyor. Zira burası İsrail değil, kadınlar askere alınmaz, sadece çok az miktarda kadın subay-astsubay vardır. Subayların da sık sık belirttiği gibi askerlik "erkek mesleği"dir.

Kadınların askere giden oğullarıyla iftihar ettikleri de yakıştırmadır. Özellikle çeyrek yüzyılı aşan Kürt savaşında askerlik çağına yaklaşan oğulları için annelerin yüreği yıllarca çarpar. Savaşa giden erlere, erbaşlara cep telefonu verilmesi ve hemen her gün evi aramaları boşuna değildir. Herkes etrafına hisım akrabasına baksın, erkek çocukları olan aileleri çocuk daha 15 yaşındayken tasa alır. Acemi birliğine sevk edildikten sonra Doğu ve Güneydoğuya gönderilmesin diye torpil, hatır gönül aranır.

Asker millet olmak Başbakan Erdoğan'ın dediği gibi "yan gelip yatmak değildir". Asker olmak savaşmak demektir. Hem Kürtlere karşı savaşmayı kut-sallaştıracaksınız, vatan-millet-Sakarya meselesi yapacaksınız, hem de, "Gitsin, başkası savaşsın," diyeceksiniz. İlber Ortaylı gibi düşünenler Türk milletin asker millet olduğuna o kadar güveniyorlarsa kimin komandoya ayrılacağını, acemi eğitiminden sonra kimin Doğu-Güneydoğuya gideceğini gönüllülük esasına bağlasınlar, bakalım kaç gönüllü çıkacak? Kimse kimseyi kandırmasın.

Genç cepheye de gitse, savaşmayan birliğe de verilse askerdeki evlat, eş, kardeş hasretle ve endişeyle beklenen ailenin göz bebeğidir.

Bir genç askere uğurlanırken törenler yapılması ona moral veren bir alışkanlıktır. Otobüs terminallerinde, tren istasyonlarında arkadaşlarının şamatalı uğurlamalarına sıkça rastlarız. Bu uğurlamaların asker millet olmakla ilgisi yoktur. İtalya'yı gezenler görmüşlerdir. Tren istasyonlarında gençlerin gürültülü bir biçimde asker uğurlama sahneleri orada da çoktur. "Makarna askeri" denilen İtalyanlar bile şamatayla asker uğurlarlar.

NÜFUS ARTIŞI

Avrupa Birliğinin nüfus yapısı bakımından tehlikede bulunduğunu, üretemeyen bir nüfusun felaketlere yol açacağını öne süren İlber Ortaylı, Türkiye'nin nüfus yapısının da yavaş yavaş Avrupa'ya benzemeye başladığını, nüfus artış oranındaki düşüşün iyiye alamet olmadığını, çünkü milletlerin gücünde nüfusun önemli yer tuttuğunu söylüyor.

İşte "asker millet" zihniyetiyle uyumlu bir yaklaşım daha! Dünyada böyle düşünen çağdaş bir fikir yoktur. Yüksek nüfus artışının nakısı olduğunu öğrenememiş değil, kendi Türkçülüğü gereği nüfus artışını istiyor. Oysa bir toplum üretebileceğinden fazla çoğalıyorsa, asıl felakete gidiş odur. Bir ülkede yoksulluk sınırının ve açlık sınırının altındaki nüfus çoğaldıkça o ülke ilerlemez, geriler.

Avrupa nüfusunun yaşlandığı ve üretim kaybına yol açacağı görüşüne gelince, iki açıdan bu da sakat. Birincisi, teknolojik ilerlemenin kol emeğine olan ihtiyacı azalttığını hesaplamıyor. İkincisi ve asıl önemlisi, bir kez daha etnik merkezli bakıyor. Avrupa ülkelerinde yaşanan ve azalan nüfus kesimi oranın kadim insanlarıdır. Fransa'da Fransızlar, Almanya'da

Almanlar, Britanya'da Britanyalılar azalsa bile göçmen nüfus artmaktadır. Göçmenler o toplumun insanı değil mi?

Yapılacak şey Fransızcılık, Almancılık, Britanyacılık değildir, birkaç kuşaktan beri orada yaşayan ve daha da gelecek olanların entegrasyonudur, eğitimleridir, yaşama, çalışma ve yetiştirme koşullarının o toplumların ortalama düzeylerine ulaştırılmasıdır. Yabancı olanların artık yabancı ya da göçmen olmaktan çıkmaları, her anlamda oranın yerli nüfusu hâline gelmeleridir.

ETNİSİTE VE ENTEGRASYON

Paris'e ilk kez gelenler zencilerin çokluğunu görünce, "Burası New York gibi olmuş" derler. Bir de Arapları eklerseniz göçmen ya da göçmen kökenli nüfusun sanıldığından daha fazla olduğu ortaya çıkar. Fransa'yı temsil eden ünlü futbolculara bakınız: Cezayirli olmaktan gurur duyduğunu sık sık söyleyen Zinedine Zidane etnik bakımdan Berberî'dir, 2002 Dünya Kupasında, "Ben dinli değilim, ne Müslümanım, ne Katolik, ben Fransızım," diye beyanat vermişti. Nicolas Anelka, Martinique kökenli Katolik bir aileden, kendisi sonradan İslamı seçti, Thierry Henry, 2006'da Müslümanlığa geçen Senegal kökenli oyuncu. Ama hepsi Fransalı.

Almanya'da Türkiyeliye rastlamayacağınız kent, kasaba yoktur. Londra'da Hintli'den ve Afrikalıdan, Amsterdam'da Surinamlıdan geçilmez. Fenerlilerin hâlâ da unutmadıkları Pierre van Hooijdonk'un

anne-babası-kendisi, GS'in dünyaca ünlü antrenörü Frank Rijkaard'ın babası Surinamlı Hollandalılardandır.

Hem Cezayirli hem Fransız, hem Surinamlı, hem Hollandalı olunur mu? Olunur. Ulus-merkezciler anlamaz, ama olunur. Birkaç kuşak sonra Avrupalı Türklere sorulduğunda bakalım, ne olduklarını söyleyecekler?

İlber Ortaylı burada da durmuyor Çin'deki Uygur Türklerinin çok zeki ve çalışkan olduklarını, Türkiye'ye getirilmeleri gerektiğini söylüyor. İşte size bir etnik vasıflandırma daha. Afrika'dan atletik yapılı sporcu adayı getirmiyorsunuz. Bir etnik grubun zekâ ya da üretkenlik düzeyi onların etnisiteleri ile ilgili değildir, yaşadıkları toplumun üretici güçlerin gelişkinlik düzeyiyle, toplumsal evrimde edindikleri üretim bilgi ve tecrübesiyle ilgilidir. İşsizlik oranının kentlerde % 17,6, kırlarda % 11,1 olduğu bir ülkeye nüfus transferi yapacaksınız. Ayrıca getireceğiniz o nüfus tarımda mı, sanayide mi bilgi ve deneyim sahibidir bilmiyorsunuz. İlber Ortaylı, "Onlar zeki, getirelim!" dedi ya, bu yeter. Söz konusu edilenin Uygur Türklüğü olması İlber Ortaylı'nın Türk merkezciliğiyle tutarlı.

EYVAH, KÜRTLER GELİYOR!

İlber Ortaylı ekliyor: "Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki üniversiteye giriş sınavlarında açık şekilde kopya çekiliyor. Böylelikle iyi okullara ehil olmayan öğrenciler geliyor. Bunun açtığı gediği Galatasaray

Natürmort

Üniversitesi'nde ben hissediyorum. İmtihanların asayişini iyi kontrol etmeliyiz," diyor.

Bu iddia da külliyen yakıştırmadır. O lâfla, sınavlara katılan gözlemciler suçlanmaktadır. Sözü edilen insanlar bir, üç, beş değil, yüzlerce. Birincisi, eğer kopya çekilmesi varit olsa çoktan ortaya çıkardı. Bugüne değin gizli kalamazdı, mutlaka duyulurdu. Yıllarca pek çok sınav salonunda kopya çekilecek, kimse duymayacak. Mümkün değil.

İkincisi, sınavlara girenler zamanla yarışılar, kopya nasıl çekecekler? Ceplerindeki kopya kâğıtlarından soruların yanıtlarını arayacak olsalar, 15-20 soru bile yapmadan zaman dolar.

Öğrencilerin o sınavlarda birbirlerine yardım etmeleri de olanaksızdır. Çünkü bu bir müsabaka imtihanıdır. Öğrenci, başkasına yardım edeyim derken kendisi vakit kaybeder. Yok, eğer birbirlerinin kâğıtlarına bakıyorlarsa, hem oturma düzeni elvermez, hem de her bilmeyene bir bilen gerekir ki, o durumda dahi İlber Ortaylı'nın dediğinin yarısı doğrudur.

Ayrıca sınava girenlere sıkıca tembih edilir: "Başkasının yapacağı her doğru yanıt, sizin şansınızı azaltır," denir. Eski yıllarda birisine yardım etmek üzere sınava yazılanlar kayıtlarını arka arkaya kuyruğa girerek yaptırırlardı ve aldıkları ardışık kayıt numaralarıyla sınav salonunda yan yana düşerlerdi. Bu uygulama kalktı en az 40 sene var. Size yardım edecek kişinin sizinle değil yan yana, aynı salona düşmesi bile imkânsızdır.

İlber Ortaylı oralı öğrencilerin giriş sınavlarında kopya çektiklerini nereden biliyormuş? Kanıtı neymiş? Sınavlara ilişkin iddialarında hiç bir kanıtı yok. G. Saray Üniversitesine o illerden gelen öğrenciler zayıfmışlar. Saptaması şayet sübjektif değilse, o illerden gelen bazı öğrenciler yüksek öğrenimde zayıf kalıyorlarsa, nedeni kopya çekme değildir, o illerdeki çocukların okuduğu liselerin yetersiz kalmasıdır.

Çünkü ÖSYM denilen sınav sisteminde başarılı olmak için birkaç yıl dershaneye gitmek gerekir. Dershanelerde ise eski yıllardaki sınavlarda çıkmış soru kitapçıklarındaki soruların yanıtları ezberletilir. Dolayısıyla, o soruların yanıtlarını tekrar yapı yapı öğrenmiş çocuklar sınavı geçip üniversiteye girse bile lise eğitimi zayıfsa, yüksek öğrenimde zorluk çeker.

İlber Ortaylı o illerde ilk ve orta öğrenimde eğitimin kalitesinin iyileştirilmesini savunmuyor, zira Kürtleri istemiyor, onları dışlamanın yolunu arıyor. Ama nafi. Genel Kurmay'ın bir projeksiyonuna göre, -eğer Türklerle Kürtler birlikte yaşayacaklarsa- Kürtlerin ve Kürt kökenlilerin nüfus içindeki oranı 2052 yılında %50'yi geçecekmiş. O zamanın İlber Ortaylıları acaba ne diyecekler? "Türk Milleti asker millettir," mi diyecekler, yoksa aynı nitelemeyi Kürtler için de mi yapacaklar?

"LAİKLİK SAFSATADIR"

İlber Ortaylı laikliğe de önem vermiyor: "Devlet her zaman dini kontrol etmiştir, din unsurları da devletin içinde yer almıştır her zaman. Cemaatler, tarikatlar her zaman devlet kontrolünde olmuştur. Bu Osmanlı'da da böyle olmuştur, diğer Türk devletlerinde de. Bu aslında bütün dünyada böyledir. Vatikan devletin, devlet de Vatikan'ın pek çok zaman işine karışmıştır. İç içe girmiştir. O yüzden devlet ve din işlerinin ayrılması safsatadan ibarettir." İlber Ortaylı dinin hiç bir zaman kendi başına bırakılamayacağını, devletin bir parçası olacağını öne sürüyor. Bu durumun laiklikle alakası olup olmadığının tartışılabilirliğini belirtiyor ve İsrail'in bu duruma örnek teşkil ettiğini söylüyor.

Bu kadar cahillik ancak okumakla olur diyen ne doğru söylemiş! Her yerde devletin bir parçasıymış. 1789 Devriminde Kilisenin bütün emlakine el koyarak kurumu da, ruhban sınıfını da mülksüzleştirmiş radikal laik Fransız Cumhuriyetinde mi din devletin parçasıymış?

Ya da tersinden bakalım? Hangi Avrupa Devletinde devlet dini kontrol ediyormuş, açıklasın. Batı'da devletin dinle hiç bir ilişkisi yoktur. Birleşik Krallık mı Anglikan Kilisesini kontrol edermiş? Federal Alman Cumhuriyeti mi Evanjelist ya da Katolik Kilisesi üzerinde söz sahibiymiş? Fransa'da sıkça tanık olunur: Polis tarafından sınır dışı edilmek istenen (bizim Türklerin "kâğıtsız, küreksiz" dedikleri) izinsiz göçmenler ya da sığınmacılar rastgele bir kiliseye sığınır, haftalarca orada kilisenin himayesinde kalırlar, yurttaşlar onlara yiyecek, giyecek getirirler. Bizde polisin camiye giremeyeceğini tasavvur edebiliyor musunuz?

Halkın dindar, devletin ise kadife eldiven içinde demir bir el olduğu ABD'de devlet sadece Müslüman grupları kontrol ediyor, sayısız kilise ve yerel din grupları devletin tamamıyla kontrolü dışında. Müslümanlar hariç, Hristiyan tarikatlarda, sektlerde intiharlar ya da kriminalite olmadan devlet onlara karışmıyor. Karışsaydı zaman zaman o topluluklarda skandallar patlak vermezdi. İlber Ortaylı kafasında bir şey oluşturmuş, Türkiye'de devletin dini kontrol etmesini, devletin dini olmasını aklamış, Osmanlı'da böyleydi, Türkiye Cumhuriyeti'nde de böyle diyor ve bunu olumlamak için, "Bütün dünyada da böyle," diye uyduruyor.

CUNTACILIĞIN BAHANESİ

Devlet ve ordu yanlılığı buraya kadar varınca elbette "ordu millet" diye diye gerçekte "ordu devlet"i savunacaksınız: Nitekim ordunun siyasete karışmasının da kaçınılmaz olduğunu, bunun tarihsel gerçeklik taşıdığını savunan İlber Ortaylı, "Sivil siyasetin kendini geliştiremediği ortamda darbe kaçınılmazdır," diyor.

Askerî rejimleri gerekli görüyor, sivil politikacılar

başarısız kalırlarsa elbette askerin doğrudan yönetmesini kaçınılmaz ilan ediyor. Tam tamına 12 Eylülün askeri şeflerinin argümantasyonu da böyleydi. Darbe gerekçesi olarak ne diyordu Kenan Evren? "Politikacılar birbirlerine düşmüşlerdi, TBMM aylarca C. Başkanını bile seçemedi, TSK'nın idareye el koyması zaruret olmuştu," demiyor muydu?

Oysa C. Başkanlığı makamı boş değildi. Senato Başkanı olan, 1930'lardan beri Mülkiye teşkilatında çekirdekten yetişmiş eski Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil o makama vekâlet ediyordu. Seçimle oluşmuş o makamı 12 Eylül 1980 sabahı gaspeden ve seçime girmeyi göze alamayıp 1982 Anayasası ile kendini şâgil C. Başkanı ilan eden Orgeneral Kenan Evren'den bin kez daha o makama lâ-yıktı.

Keza Evren ve cuntası aynen sık sık aynen şöyle derdi: "450 Kişilik Meclis, 200 kişilik Senato bir türlü kanun çıkaramazdı, bakın biz 5 kişi ne güzel kanun çıkarıyoruz!"

İlber Ortaylı da aynen böyle düşünüyor. Mevcut Vesayet rejiminde askerin rolünün yetersiz kaldığı yerde, tabii ki onların doğrudan işbaşına gelmesini savunacak.

12 Eylül'ün generalleri pek çok bilimcilerle birlikte İlber Ortaylı'yı da 1402'yle üniversiteden atmışlardı. Demek o da sivil politikacılar gibi görevini yapamamış ki, askerler vaziyete müdahil olmuşlar!

ASIL DARBE LİDERLERİ WASHINGTON'DA

Ve nihayet, İlber Ortaylı siviller (sivil politikacılar) başarısız kalırlarsa askerler (asker politikacılar) darbe yaparlar derken, asıl gerçeği yok sayıyor: Bizde de, Orta ve Güney Amerika'da da, Güneydoğu Asya'da da askeri darbeler hiçbir zaman tek başına iç olaylar olmamıştır. Darbeler daima ve daima Washington menşeli olmuştur. Bunu sağcısı solcusu, Kemalisti İslamcısı herkes ama herkes kabul ediyor ve TV tartışmalarında söylüyor.

27 Mayıs 1960 Cuma sabahı Radyolarda konuşan Albay Alpaslan Türkeş'in en önemli vurgusu "NATO'ya, CENTO'ya bağlıyız"dı.

Başbakan Menderes 5 Temmuz 1960'ta Sovyetler Birliği'ne gidecekti, Detant'ın başlamadığı o yıllarda Türkiye gibi ABD'nin sağlam kalesi bir rejimin başındaki yöneticilerinin bu niyeti ABD için kabul edilemezdi. O güne kadar Başkan Yardımcısı Nixon hariç hiç bir Batılı lider Moskova'yı ziyarete etmemişti. Menderes de edemedi.

12 Mart 1971 Cuma günü Muhtıra vererek hükümeti deviren darbecilerinin ilk yaptığı Washington'ın isteği doğrultusunda haşhaş ekimini yasaklamak oldu. Devrilen hükümetin Dışişleri Bakanı Çağlayangil 1974 Nisanında *Hürriyet*'e verdiği mülâkatta "darbeyi CIA'in yaptığını açık açık söyledi ve, "Adamlar dibimizi oymuşlar, haberimiz yok!" dedi.

Ya ne sanıyordun! Yıllarca Sola yapmadığınızı bırakmadınız, Dolmabahçe'deki 6. Filoyu protesto eden 35.000 kişiye saldırı bile düzenlediniz. [O zamanki Ülkücü öğrencilerden Yaşar Okuyan saldırıyı MTTB ve dincilerin düzenlediğini, Abdullah Gül'ün o sırada MTTB'li olduğunu, MTTB'lilerin yakaya takmaları için mavi kurdele dağıttığını, "Frukoların (Toplum Polisinin) haberi var, mavi kurdelelilere karışmayacaklar," dediklerini söyledi (Haber Türk TV, Balçıçek Pamir'le Karşıt Görüş.))]

12 Eylül 1980 Cuma sabahı biz Harbiye Marşıyla, Hasan Mutlucan'ın davudu sessinden Kahramanlık Türküleriyle ve darbecibaşı Kenan Evren'in bağırma çağırımlarıyla uyandıığımız saatlerde, Başkan'ın adamlarından biri operadaki locasına gelip, "Our boys have done it!" diye darbenin başarıldığı müjdesini veriyordu. 12 Eylül cuntasının yaptığı ilk iş Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmesine karşı Türkiye'nin vetosunu kaldırmak olmuştu.

28 Şubat 1997 postmodern darbesini de ABD'nin yaptırdığını herkes biliyor. Genel Kurmay'daki bri-finglere katılanlara generaller açık açık, "Bu bir NATO operasyonu," diyorlardı.

Eisenhower, Nixon, Carter ve Clinton. İlk ikisi Cumhuriyetçi, diğer ikisi Demokrat dört başkan. Dördü de darbeci. Asker milletin siyaset mühendisliği müdafii İlber Ortaylı bunları bilmez mi, tabii ki bilir, ama gene de askere selam çakmak için darbeleri sivil politikacıların başarısızlığına bağlar.

Yaralı Asker

Alevi partisine hayır demek ve doğru çalışma yöntemi

Esat Korkmaz —

*Düşünsel gerçeklerimizi,
inançsal kurgularımıza boğdurmayalım*

Alevilik-Bektaşilik, geçmişin içinden süzülüp gelen bir bilincin/inancın; buna göre tasarımılanmış bir toplumsal projenin, bu projeyi kutsayan toplumsal özlemin Hacı Bektaş Veli, Şeyh Bedrettin, vb... kimliklere bağlanarak dışa vuran, yaşama geçen bir Doğu toplumculuğudur.

Geçmişten bize ulaşan Alevilik-Bektaşilik, zulme, baskıya ve haksızlığa karşı isyan geleneğini uygarlık-öncesi sınıfsız toplumun eşitlik değerleriyle besleyerek bugünlere taşımış, halk muhalefeti tarihle, kültürle beslemiş ve onu sürekli canlı tutmuştur.

Aleviler-Bektaşiler olarak nasıl bir dönemi yaşıyoruz sorusunu yanıtlarken geçmişimizi ölçü almak durumundayız: Kökümüze bakmasını bilmezsek, şimdimizi ve geleceğimizi konuşamayız.

Pek iç açıcı olmasa da sıralamaya çalışalım. Günümüzde Alevilik-Bektaşilik:

* Ortodoks Sünni kuşatılmışlığa boyun eğme ile belirgin Türk-İslam sentezi zemininde boy veren düşünüş biçimlerinin tanımladığı kimliksizliğin kırılmadığı;

* genelde politika alanının dışına itildiği;

* kimi grupların ya da örgütlerin kendilerini bâtını-heterodoksi açıdan anlamlandırabilmek için bu inancın-felsefenin geleneksel tabanından ve günümüzdeki sınıflar konumlanmasındaki anlamlı yerinden habersiz bir kör dövüşüne girdiği;

* bâtını toplum felsefesi ve toplumsal tasarım açısından anlamlı olan demokratik ve siyasal mücadelenin bir türlü amaçlanan politik öze kavuşmadığı bir dönemi yaşıyoruz.

Yaşanan bu sürecin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan;

* düşünsel bulanıklığı gidermek;

* bu kapsamda devreye sokulacak etkinlik, eylem ve yazın ürünleriyle Alevilik-Bektaşilik temelinde düşünsel birliğin sağlanmasına, davranış düzeyinde dağınıklığın giderilmesine katkıda bulunmak;

* öne çıkan teorik-pratik sorunları tartışmak;

* kolektif bir ürün yaratmak üzere düşünsel olgunluk, beceri ve yetkinlikleri amaca yönelik seferber etmek;

* felsefemizin-inancımızın yaşamasını olanaklı kılacak, ona hak ettiği saygınlığı yeniden kazandıracak araçları biçimlendirmek-örgütlemek ve

* sosyal pratiği bir ucundan yakalayıp kimlikli bir mücadeleyi yaşama geçirmek, ivedi görevler olarak önümüzde durmaktadır.

Çabalarımıza koşut olarak yaratılacak uygun araçlar çevresinde kadroların bir araya toplanmasını sağlayarak onları, nesnel düzeyde demokrasi-laiklik mücadelesinin öznesi durumuna getirmek her Alevinin-Bektaşinin yaşamsal görevidir.

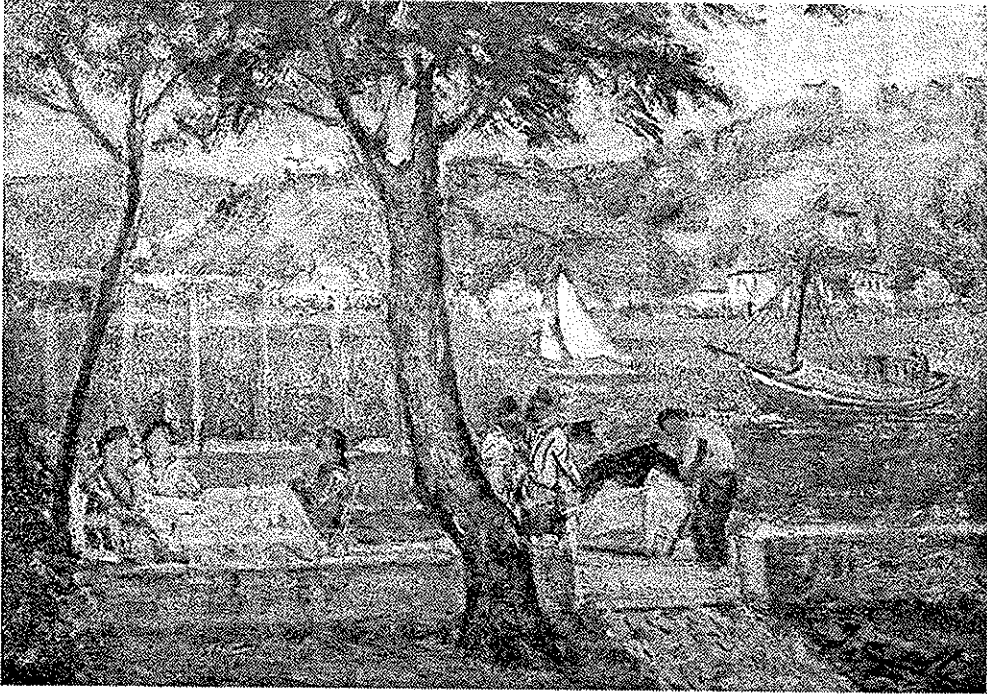
Böylesi bir ortamda: Alevilik-Bektaşilik temelinde örgüt birimleri ya da gruplar, kişiler arasında yaşanması zorunlu iletişim ve diyalog; güven duyulacak kadro, program ve örgütlenme sorunları, olması gereken mekânlarda, başvurulacak ilke ve yöntemlerle yapılamamaktadır.

Bu olumsuzluğu aşmak, hemen her kafada biçimlenmiş ortak sorulara ortak yanıtlar bulmak, bulunan ortak yanıtlar üzerine uygulanabilir bir çalışma-mücadele programını devreye sokarak, bilinçlerdeki ortaklığı yakalayacak ve Aleviliğin-Bektaşiliğin düşünsel ve pratik sorunlarını çözecek bir süreci başlatmak temel amaç olmalıdır.

YOL ÖRGÜTLENMESİNDEN DEMOKRATİK ÖRGÜTLENMEYE

Şimdi asıl yakıcı soruna, örgütlenme sorununa gelelim. Nasıl örgütleneceğiz? bunu irdelemeye çalışalım.

Gerçek yaşamın gereksinimlerini karşılamaya yönelik olan ve yüzyüze ilişkilere, doğrudan demokrasiye dayanan topluluk örgütlenmeleri, yani gelenek örgütlenmeleri ya kan-soy, ya yer ya da inanç bağı toplulukları olarak yapılır. Ancak çağdaş toplum, çıplak ideolojilerin yönlendirdiği sınıf çıkarlarına dayalı bir toplumsal sistemi yer-

Bogaziçi'nden Peyzaj

leştirince; topluluk örgütlenmelerinin varlık nedeni olan yüzyüze ilişkiler, kan-soy bağları ve inanç dağınıklığı önemli ölçüde çözüldü ya da örselendi.

Aleviler-Bektaşiler, uzak geçmişlerinden yakın geçmişlerine, Anadolu'nun kıyıda ve Sünni kuşatma altında; inanç-kültür karışımı bir yaşama biçimi sergilediler. Bu yaşama biçimi içe kapanık, kendine yeten, kendi koyduğu kurallarla kendini yöneten bağdaşık yapıli köy birimleri biçimindeydi. Sünni çoğunluğun baskısı nedeniyle inanç-kültür ortaklığına karşın bu köy birimleri, genelde, Sünni dünya dışında birbirlerine karşı da yalıtılmış durumdaydı. Bu yapı içinde Aleviler-Bektaşiler ya yere bağlı ya da Ocaklılarda olduğu gibi soya-yere bağlı topluluk örgütlenmeleri yarattılar. Sonraları Sünni kuşatmanın zayıf halkalarını parçalayarak, topluluk kapsamında genel bir örgütlenmeye gittiler. Halkın sınıfsal çıkarlarını korumak için batin kanalda, bir isyan ideolojisi oluşturdular. Bu ideoloji, yaradılış temelli metafizik idealist Sünniliğe karşı yaşama geçen, doğaya benzeme eğilimli, varoluş tasarımı belirleyici, aşkın öznelere ve aşkın kimliklerin dünyalaştığı düşünceci idealist-maddecici düşünceci bir felsefe/inançtır.

Alevi-Bektaşî topluluk örgütlenmesinin, toplumda benzer örgütlenmelere yönelen kesimlere göre çok önemli bir ayrıcalığı vardı. Ortaçağ koşullarında temel üretim aracı topraktı ve toprağa bağlı üretim belirleyici idi. Alevilik-Bektaşilik topluluk örgütlenmesi, Anadolu'nun toprak-otlak in-

sanını, giderek kentlerin zanaat insanını örgütlemişti. Bu kapsamda ve toplumsal düzeyde, Alevi-Sünni ayrımının da ötesinde Anadolu'nun üretici-yaratıcı insanının gerçek gereksinimlerini dile getiriyordu; ekonomik-demokratik ve siyasal istemlerine yanıt veriyordu. Bu nedenle siyasal olarak öne çıkıp merkezî otoriteye başkaldırdıklarında, toplumda büyük sarsıntılar ve altüstlükler yaratabildiler. Yalnız Alevi-Bektaşî kitlenin değil, Sünni, Rum, Ermeni vb. halkın da devrimci tarihi ve kültürel kaynağı olabildiler.

Bugün geçmiş tarihsel süreçten günümüze uzanan Ortaçağ değerleriyle boğuşuyor olsak da sermayenin egemen olduğu, sınıfsal çıkara dayalı bir toplumsal düzeni yaşıyoruz. Artık, geleneksellik zemininden beslenen topluluk örgütlenmeleri, nedensel sağlıklı yapılanırsa yapılarınsın, Alevi-Bektaşî topluluğu dışında toplumun tüm ezilen kesimlerini kucaklayacak bir örgüt durumuna gelemes; bu dönem kapanmıştır. Dünyın Ortaçağ'ında ve feodal bir yapı altında, Anadolu halkının memnuniyetsizliğini kucaklayan Alevi-Bektaşî topluluk örgütlenmeleri, bugünün Türkiye'sinde ve kapitalist bir toplumda aynı işlevi yerine getirmekten âcizdir.

Alevi-Bektaşî bilincini/inancını dünden bugüne taşıyan, bugünden yarına taşıyacak olan gelenek örgütünü çağdaş toplumun karnında canlandırmak-geliştirmek durumundayız. Yazılı kültüre yatkın, sözel kültüre alıştıırılacak olan çağdaş örgüt belleği; sözel kültüre yatkın, yazılı kültüre alıştıırılacak olan

gelenek örgüt belleği yaratmak, Alevilerin-Bektaşilerin olmazsa olmaz koşuludur.

Geleneksel topluluk örgütlenmelerini, yani yol örgütlenmesini tümüyle anlamsız mı bulacağız? Ya da çağdaş toplum örgütlenmesine gitmekten vaz mı geçeceğiz?

Öncelikle yapılması gereken açıktır: Birini anlamlı bulup diğerini yadsımayacağız; her iki örgütlenme tipini birlikte yaratacağız ya da canlandıracacağız. Çünkü Alevi-Bektaşî topluluk örgütlenmesi, geçmişte oynadığı, çalışanların toplumsal çıkarına dayalı bir kavgayı yaşama geçirme görevini bugün yaşama geçirecek örgüt yeteneğinden yoksun duruma gelmiştir. Ortaya çıkan açığı kapatabilmek, bir bütün olarak Alevilerin-Bektaşîlerin tarihsel açıdan oynadığı işlevle örtüşebilmek için temsili demokrasi temelli çağdaş toplum örgütlenmesine gitmek, yani demokratik kitle örgütlerimizi yaratmak zorundayız. Ama diğer taraftan biliyoruz ki temsili demokrasi temelli toplum örgütlenmeleri, yüzyüze ilişkileri, doğrudan demokrasi temelli değerleri ve inanç öğelerini taşımakta yeteneksizlik gösterir. Demek ki gelenek örgütlenmesini de yaratacağız ya da yaşatacağız.

Yol (gelenek) örgütlenmesi artık, emeğe-halkın çıkarına, yararına dayalı düşüncelerin uzlaşmasının bir ürünü olarak yaratılan ve bugün federasyon/konfederasyon olarak örgütlenmiş olan genel toplum örgütlenmesini besleyen, yüzyüze ilişkileri ve doğrudan demokrasiyi canlı tutan, inanca bağlı değerleri yeryüzüne indiren bir örgütlülük olarak varlığını sürdürmelidir. Toplum örgütlenmesine kucakladığı tabanın zenginliğini taşıyan, sorunlarını aktaran bir örgütsellik olarak var olmalıdır. Çağdaş demokratik kitle örgütü olarak tanımlayabileceğimiz toplum örgütlenmeleri örgüt ya da yönetici yeteneği anlamında ne denli kıvrak olurlarsa olsunlar, hiç bir biçimde gelenek örgütlenmesinin yerini dolduramazlar; doldurma girişimleri geri teper ve başarısızlıkla sonuçlanır. Bunun tersi de doğrudur: Gelenek örgütlenmesi, örgüt ya da örgüt yeteneği anlamında, ne denli kıvrak olursa olsun, toplum örgütlenmesi zemininde başarısız olur.

Aleviler-Bektaşîler son dönemde, Alevi-Bektaşî kimliğinin öne çıkması-çıkarılmasıyla birlikte felsefe-inanç temelinde yaşatageldikleri dergâh vb. örgütlenmelerini, yeni bir ruhla canlandırdılar. Canlandırdılar canlandırmasına ama birlik sağlayamadılar: Üstelik bu bağımsız yapıları, doğrudan demokrasi temelli olmayan, yüzyüze ilişkileri, inanç değerlerini taşımakta yeteneksizlik gösteren derneklerle ya da şirketsi vakıflarla yönetmeye kalktılar. Doğal olarak kan uyuşmazlığı yaşadılar,

yaşayacaklar da. Üstelik şimdi, dernekler ve şirketsi vakıflarla canlandırılan gelenek örgütleri, federasyonlaştılar bile. Bu süreç, gelenek örgütlerini yabancıları oldukları bir alana sürerek ya da o alanı kendi içlerine çekmeye çalışarak önü zor alınır bir örgüt yozlaşması yaratacaktır. Yozlaşan örgüt, taşıdığı bilinci/inancı da yozlaştırır; bunu hiçbir zaman unutmayalım.

Buna koşut olarak Alevi-Bektaşî zeminde, demokratik kitle örgütü kapsamında pek çok dernek türü örgüt yaratıldı. Bu örgütsel çok parçalılık, yaşanması gereken bir karmaşayı da beraberinde getirdi. Şimdi konfederasyon düzeyinde bir üst örgüt yaratıldı: Yaratılan bu üst örgütün bir toplum örgütlenmesi olduğunun bilincinde olmalıyız. Bu örgüt, her şeyden önce, Alevi-Bektaşî kesimin ağırlıkla içinde yer aldığı halk yığınlarının çıkarını-yararını savunmalıdır. Özelde Alevilerin-Bektaşîlerin, genelde halkın çıkarına yönelik düşüncelerin uzlaşmasının, bu kapsamda bireyden kaynaklanan davranışların demokratik olarak kullanıldığı bir süreci temel almalıdır. Tıpkı geçmişte olduğu gibi, Alevi-Bektaşî topluluk örgütlenmesinin/yol örgütlenmesinin özel konumu nedeniyle oynadığı toplumsal rolde olduğu gibi, yalnızca Alevilerin-Bektaşîlerin değil, çıkarları bir ve aynı olan diğer halk kesimlerinin demokratik istemlerini kucaklamalı, demokrasi ve laiklik mücadelesine omuz vermeli, gerektiğinde bu mücadelenin öznesi olabilmelidir. Zaman zaman ya da sürekli, toplumun diğer kesimlerinde kurulmuş olan toplum örgütleriyle birlik ve dayanışmaya gidebilmelidir. Halkın siyasal mücadelesini eğitmeli, doğru siyasal oluşumlar yaratmasına katkı yapmalıdır.

Ancak bunlar gerçekleştirilebilirse Anadolu Alevilerinin-Bektaşîlerinin bu ülke tarihinde ve toplumsal mücadelelerinde oynadıkları onurlu rolle buluşulabilir. Ancak o zaman, Aleviler-Bektaşîler, kendilerini yaratan toplumsal temele seslenebilirler; bu temelden kaynaklanan memnuniyetsizlikle beslenebilirler, sürekli canlı kalabilirler. Bu ülkenin demokrasi mücadelesine kalıcı katkılar verebilirler. Bugün ülkemizdeki halk muhalefetine, toplumsal memnuniyetsizliğin her şeyden önce buna gereksinimi vardır. Bu gereksinmeyi karşılayacak güçlerin başında Aleviler-Bektaşîler gelmektedir. Toplumsal isyan hareketini geçmişten günümüze taşıyan Alevilik-Bektaşîlik, bu bağlamda güçlü bir dinamiktir. Bu dinamiklerini, isyan geleneklerini, yarattıkları üst örgüt aracılığıyla toplumsal muhalefete aktararak genel halk hareketinde ve örgütlenmesinde çimento görevi görebilirler, kendilerini özgürleştirirken Sün-nileri de özgürleştirebilirler.

Bu örgüt diğer yandan, gelenek örgütlenmesini kucaklamalı, onunla kaynaşmalıdır. Kaynaşmanın ve kucaklaşmanın ölçütü, Alevi-Bektaşî evrensel ilkeleri olmalıdır. Kendini besleyen ana damardan yoksun ya da bu damarı dışta bırakan, görmezlikten gelen, küçümseyen bir toplum örgütlenmesi şey değil, hiç bir şeydir. Gelenek zemininde ve Alevi-Bektaşî inancının-kültürünün yönlendiriciliğinde canlandırılacak ya da kurulacak olan örgütlenmeler aracılığıyla Alevi-Bektaşî kimliği yeniden yapılandırılmalı, inancın ve kültürün gereklerini yaşama geçirebilmelidir. Yarattığı yüzyüze ilişkiler, doğrudan demokrasi ve farklı inanç algısıyla, Alevilik-Bektaşîlik bilinci sürekli canlı tutulmalı; Alevi-Bektaşî olmaktan kaynaklanan insan hakları, demokratik haklar bağlı olduğu, içinde yer aldığı üst örgütün eylem, etkinlik alanına aktararak yaşama geçirilmelidir. Bu yolla yaratılan toplum örgütlenmesine, Alevilerin-Bektaşîlerin yarattığı bir örgüt damgası vurulmalıdır.

SİYASAL ÖRGÜTLENME

Aleviler-Bektaşîler açısından üçüncü örgütlenme tipi siyasal örgütlenmedir. Toprağının en gerçekçi politikası Alevi-Bektaşî tarihi olduğu için de bu durum yaşamsal önemdedir denilebilir. Ne var ki inanç yanı da olan toplulukların iktidarı alma amaçlı siyasal parti kurmaları yanlıştır. Birkaç kez denenmesine karşın Alevi-Bektaşî topluluğu bu yanlışa pirim vermemiştir. Aleviler-Bektaşîler si-

yasal örgütlenmesini nasıl yapmalıdır?, sorusunun yanıtı açıktır. Ezilen sınıf insanının iktidarı alma amaçlı siyasal örgütlenmesinin içinde yerini alacaktır Aleviler-Bektaşîler.

Son günlerde ulusal düzeyde en üst örgütümüz olan Alevi-Bektaşî Federasyonu yöneticilerinin, “Biz şu şu örgütlü kesim sözcüleriyle bir parti çalışmasını başlattık,” demeleriyle gündeme Alevi Partisi kuruluyor bilgisi oturdu. Örgüt yöneticisi arkadaşları yakından tanıdığım için onların bir Alevi Partisi kurma niyetlerinin olmadığını açıklıkla söyleyebilirim.

Ancak ortada bir yanlışın olduğu da gerçek: Demokratik kitle örgütünü örgüt kimliğiyle genel başkan ve genel yönetim kurulu üyelerinin izinde bir siyasal parti çalışmasının içine sokmak doğru değildir. Doğru olan parti çalışmalarının örgüt yöneticiliğinden ayrılmış arkadaşlarca sol zeminde yürütülmesidir. İşte arkadaşlar böylesi onarılmaz bir hatayı yaşama taşımaya çalıştıkları için, açıkçası yanlış bir çalışma yöntemi içine girdikleri için, “Biz Alevi Partisi kurmuyoruz,” diye diye Alevi Partisi algısını çoğalttılar.

Sonuçta öyle de olmuştur: Örgüt tabanından ve aydınlardan tepkiler yükselmeye başlamıştır. Bu tepkiler kimi merkez yöneticilerini terbiye etmiş olmalı ki, “Örgütü bu çalışmanın dışında tutalım,” gerekçesiyle kendilerini parti çalışmalarının dışına taşımışlardır.

Zeybekler

Dersim

Hüseyin Hasançebi

Birçokları Türk devletinin Kürtlerin başına bomba yağdırmasını, "Kendimizi bombalıyoruz!" diyerek komiklik yaptığını sanıyor. Kim, "Kendimizi değil, Kürdü bombalıyoruz," derse, o, Kürt meselesinin neden ve nasıl bir mesele olduğunu kavramaya başlamış demektir

C HP'nin önde gelen Türkçü-Turancı sîmalarından Onur Öymen'in, Hükümetin, "Analar ağlamasın!" adını verdiği "Kürt açılımı"na, "Anaların gözünün yaşına baksaydık Dersim'i ele geçiremezdik," diyerek karşı çıkması, aslında bugünkü Kürt Meselesi'ni anlamamızı kolaylaştıran bir tartışmaya yol açması gerekirken, yersiz bir "Alevi alınganlığı" ile geçirtilirdi. Öymen yalan mı söyleseydi yani? Kem küm etmeye hiç gerek yok. Tarih sahtekarlık kaldırmaz. Bilmiyorsan bileceksin. Ya taraf olacak, ya da hesap soracaksın.

En kısasından, Dersim, Türk'ün Kürt, Türkçe'nin Kürtçe üzerinde zaferidir. Kemalizm Dersim'in feodal bağımsızlığına ölümcül bir darbe indirmiştir. Acıyan Alevi Dersim değil, Kürt Dersim'dir. Dersim teslim olduktan sonra Alevi davranmış olsa bile 1938 yılında davranan Kürttür.

Kürt sorunu hazır yine alevlenmişken, Dersim bahanesiyle özüne bakarak işin özünü anlamaya çalışmak faydalı olur. Bir daha bakalım.

Bir çok kimse, Türk devletinin Kürtlerin başına bomba yağdırmasını veya Kürt dağlarına Türk bayrağı dikmesini, "Kendimizi bombalıyoruz!", "Kendi toprağımıza bayrak dikeyoruz!" diyerek komiklik yaptığını zannediyor. Kim, "Kendimizi değil, Kürdü bombalıyoruz," derse, o, Kürt meselesinin neden ve nasıl bir mesele olduğunu kavramaya başlamış demektir. "Türkiye'nin Birliği" ya da "Bölünmesi" yönünde düşünce ve siyaset de ancak bu kavrayış temelinde anlam kazanır. İşin aslı kavranmamışsa Kürt meselesi hakkında söylenen, yapılan ve yapılması önerilen her şey boşuna gevezelik ya da şaklabanlıktır.

Sırası gelmişken Türk solunda ve sol siyasetinde yaygın olan bir yanlış kavrayışa da dikkat çekmeden geçmeyelim. Mesela; "Halkların kardeşliği!" Türk halkı ile Kürt halkı, her birinin kendi içinde kardeş olması imkansız ve "kardeşliğin" doğasına da aykırı iken, nasıl kardeş olmaktadırlar? Demek ki yanlış yerden bakılınca yanlış yere varılıyor. Doğruyu görmek

için Türk devletinin, Türk şovenizminin, Türk ulusçuluğunun, hattâ Türk-İslam sentezinin bastığı yere basarak bakmak lâzım. Orada Kürt, "düşman"dır. Türk siyasi ve askeri eğitiminde savaşılacak düşmanlar sayılmıştır. Kürtler de o arada sayılmıştır. "Kürtçülük" ve "bölücülük" diye duyduğumuz şey budur. Düşman ile "savaş", "barış", "uzlaşma" yapılır fakat "kardeşlik" yapılmaz. "Kürt-Türk kardeşliği" bugünkü bu somut âlemin değil, bambaşka ve her hâlükârda sınıf temelli bir kurgunun konusu olabilir. Tayyip Erdoğan da, Baykal da, Bahçeli de, "Bin yıllık kardeşlik!" diyor, fakat Osman Baydemir buna ağızını bozuyorsa, niye böyle diye düşünmek gerekmez mi? Dersim olayı da ancak bütün Kürt olayları gibi, Kürdün "düşman" tarif edildiği yerden bakılırsa netlik kazanır. 1937-1938 yılları arasındaki Dersim olayı düpedüz savaştır. "Türkiye Cumhuriyeti devleti Dersim'i savaşta yenmiş, ilhak etmiştir" dersek mesele anlaşılmış olacaktır. Kemalist devlet üç yıl hazırlıktan sonra iki yıl süren bir savaşta Dersim'i ele geçirip Türkiye'nin toprağına katmıştır.

Dersim, Kemalist Cumhuriyet'in sivil Kürt kıyımlarından en şiddetli ve en ağır olanıydı. Zayıat yaşamada kalabilen Kürdün hafızasında 40, Fevzi Çakmak'ın not defterinde 13 bin kişiydi. Kalanı da tehcire tâbi tutulmuş, Dersim boşaltılmıştı. "Savaş", "kıyam", "ele geçirmek" gibi sözler gerçi olaya dışından ve tepesinden bakana "sivri" gelir, fakat içinden ve temelinden bakana hiç öyle değil. Dersim zaten siyasal kuruluşuna imza atarak onay verdiği Türk devletine karşı "sivri"ydi. Tarihi böyleydi. Anlaşılmasında güçlük çekilen, bu nedenle "Kürt meselesi"ni anlamayı da güçleştiren zihin kabızlığı, modern Kemalist Cumhuriyet devleti ile onun kendi toplumsal temeli arasındaki çelişkinin ne olduğunun ve bu çelişkinin "kurucu" Türk iradesi tarafından nasıl çözüldüğünün ıskalanmasından kaynaklanmaktadır. "Ana unsuru" değil tek unsuru Türk olan bu devlet, kendi toplumsal temelini Osmanlı idari sisteminden devraldığı mirastan yaratmıştır. "Dersim olayı" da böyle bir şeydir. "Yurt" de, "Ocak" de, her

Mahmud Paşa Türbesi

ne dersen de, Osmanlı idari düzeninde Dersim “özerk”ti. Özerklik, mahalli devlet anlamında, göçebeliği aşan, kendine yurt tutabilen Asyalı her tarım kavmi gibi “kendinde özgür” otoriteydi. “Aşiret” deyip çöpe atıyoruz ya, aşiret demek düpedüz devlet demekti. Bu devletin merkez Türk devletine dönük siyasal yüzü onu onurlandırmaktan ya da sembolik bir sadakatten başka bir şey değildi. Dersim’i hatırlayacaksan, “Türk” dediğinin Rus ile her dalaşmasında savaş menziline Dersim dağlarından geçerek ulaştığını, her gidişinde ve dönüşünde Dersim Kürdü için bir parazit olduğunu, fakat gene de din ve Halife adına sineye çekildiğini, bir defasında (1876) hattâ Dersim Kürdü (ve Ermenisi) yol vermeyince, Türk’ün ordusunun zorda kaldığını da hatırlamak zorundasın.

Devran değişti, 35’lere geldik. Dersim orada öyle mi kalacaktı? Erzurum’da, Sivas’ta, 1. Ankara Meclisi’nde “Kürtler Kürt kalacak” denmişti ama bu tarafta da bir Türk devleti vardı. Gel çık işin içinden. Akli eren burjuva devlet kendi adına vermiş olsa bile, aslında temsil ettiği sınıf adına verdiği sözden bir gün dönmek zorunda kalacağını da bilirdi. Nitekim bildi. Önce bir kanun, Tunceli Kanunu (1935) geldi. Bölgede Türkçe dışındaki tüm dillere yasak geldi; öyle sıradan yasak değil, anadilini konuşma, eğitim ve yayım yasağı. Kürtçe çıkan gazete ve diğer tüm yayınlara kapatma geldi. Dersim Kürtlerine zorunlu askerlik, vergi yükümlüğü geldi. Aşiretlerin silahsızlandırılması geldi. Fiili bir özerkliği, bir oto-

nomiyi ortadan kaldırmak için ne lazımsa geldi. Kürtler ne yapılmak istendiğini anladılar. Dersim’e bu yaklaşım, onun özerkliğindendi. Dersim Kürtleri Tunceli Kanunu’nun iptalini istediler. Vergi ve zorunlu askerlik kaldırılсын dediler. Dilimiz, kültürümüz geri verilsin diye tutturdular. Dersim zaten otonom olduğu için böyle konuşabilmekteydi.

Dersim kendini otonom görüyordu da Kemalist devlet başka türlü mü görmekteydi? Hayır. Türk devleti de Dersim’in “özerklik” olarak özgürlüğünün ortadan kaldırılmasını düşünmekteydi. Bölgedeki “yüksek idare memurlarına söz gelimi Afrika koloni idarelerindeki selahiyet verilmeli”ydi. “Dersim evvela koloni gibi nazarı itibara alınmalı” ve bu iş bitirilmeliydi. Trabzon İngiliz konsoloslu Billioti, hükümetine, Dersim Kürtlerinin “bağımsızlığını elde etmek” için ayaklandıklarını yazmaktaydı.

Sonuç: Madem Küçükasya’da bir “Müslüman Türk Ulus Devleti” kurulacak, çaresi yok, Rum’u, Ermeni’yi hallettikten sonra sıra Kürtlere de gelecekti. “Yurt” mu, o sayfa kapatılacaktı. Kürt ya asimile edilecek, ya da yurdundan çıkarılacaktı. Ardarda geniş çaplı ve kalıcı sürgünler yaşandı. Öyle değil mi, Müslüman Türk Ulus Devleti adına bugün bile Kürtleri Irak’a tehcirden (Mümtaz Soysal) söz edilmiyor mu? Dersim 1920’lerde Türkler kendine devlet kurarken namlunun ucundaydı, erken veya geç, olacak olan buydu. Dersim öyle çözüldü, geri kalanı bugün böyle çözülmek isteniyor.

Dersim

Tektaş Ağaoglu —

Karanlıkta fırsat kollayan uğrulara dikkat!

Dersim yarasının –Cumhuriyet yarasının da dense yeridir– yetmiş yıldır kanamakta olduğu bilinmeyen bir şey değil. Tam bilinmeyen, 1923 Cumhuriyetinin her yeni devletin kuruluşuna âriz bu tür ve bu denli kanlı olaylardan münezzeh “nur topu gibi” bir cumhuriyet olduğu efsanesinin nasıl olup da her şeyden çok söz gelimi Dersim’in ve Dersimlilerin Atatürk Cumhuriyeti ve Cumhuriyet Halk Partisi yandaşlığında bugüne dek olduğu kadar somutlaşmış olduğudur. “Nur topu Cumhuriyet”in oluşumu ve inkişafına dair buna benzer daha başka efsanelerin de önü ardı yeniden irdelendiğinde nelerle karşılaşılacağını tahmin etmek çok zor olmasa gerek.

Ne var ki, karanlıkta fırsat kollayan uğrulara dikkat!

6-7 Eylül yağmacısı, Kanlı Pazar düzenleyicisi, Çorum, Malatya, Maraş provokasyonlarının gönüllü kan dökücü destekçisi, Madımak kundakçısı malum çevreleri, yani ellerine düşen her fırsatta bu tür bir sorgulamayı üstlenmeyi kendilerine millî ve mezhebî hak belleyenleri unutmamak gerekiyor. Bunların bugünkü AKP siyaseti adına ve hesabına sergiledikleri hayasız çığırtkanlığın nasıl bu boyutlara varabileceği tam bilinemezdi ama, bunun nasıl mümkün olduğu da hem suçlu, hem güçlü hayasızlığa pabuç bırakılmadan irdelenip gün yüzüne çıkarılmalı.

Bu, özel olarak Dersim halkının, genel olarak da Anadolu Aleviliğinin seksen beş yıldır nasıl ve niçün, kırk katırla kırk satır arasına terk edilmiş olduğunu görüp –ve bilfiil yaşayıp– selameti, ıkına sıkına da olsa, Cumhuriyeti kurup üzerine oturan despotik devlet iradesine sığınmakta bulmaya zorlanmış olduğunu da izaha yarayabilir.

Onur Öymen’in kendi kazdığı kuyuya düşerek yaptığı politik gafın CHP içinde ve Alevilikte doğurduğu tepki genel olarak Türkiye siyaset camiasının, özel olarak da âdeta “kudretten” CHP ve Atatürkçü devlet yandaşı kimi “sol” çevrelere âriz anlayış zaafiyetinin bir kez daha ortaya serilmesine vesile oldu. Seksen beş yıllık Cumhuriyetin nasıl ve ne bahasına, yoluna baş koydukları böyle bir Cumhuriyet olduğunu ya biliyor ve bilmezden geliyorlardı, ya da gözleri –dünüyle, bugünüyle– bundan başka bir Cumhuriyet görmüyor, bundan başka bir Cumhuriyeti –bugünüyle ve geçmişiyle– akılları

almıyordu!

“Böyle bir Cumhuriyet” tarihsel bir olgudur. Tarihen verili koşullarda ancak “öylesi”nin mümkün olabilecek olduğu da tarihsel bir tesbit olabilir. Öyle bir tesbitin tartışmaya açılmasında da hiç bir sakınca ya da “tehlike” yoktur. Ama bu, öyle bir cumhuriyete bugün kefil olmayı, içinde taşıyageldiği her olumsuzluğa olumlu bir gerçeklik ve geçerlilik, ya da hikmetinden sual olunmaz bir “kaçınılmazlık” atfedip onu baş tacı etmeyi gerektirmez. Böylesi, 23 Cumhuriyetinin kendi döneminin koşulları bağlamında taşıdığı tarihsel meşrûyetten bugünkü cumhuriyete hiç de haketmediği bir meşrûyet çıkartmaktır. Buna, düpedüz, tarihi suistimal etmek denir.

Bir de, şu: İkinci Cumhuriyetçi/Evrensel değerler’ci/AB’ci ve ABD’ci alaşımı, ağzı kalabalık bir grup var. Onlar da bu işin içinde ve peşindeler! İstisnasız tümünün Turgut Özal hayranı olması meşreplerinin ve mesleklerinin tanımına tam uyuyor. Kime ve neye minnet borçları olduğunu, sınıfsal/ahlaki insiyaklarıyla çok iyi kavıyorlar!

Bu grup Atatürkçü Cumhuriyet’e geçmişiyle ve bugünüyle burun kıvrırmakta, dahası, eline geçen her fırsatta en ağır hakaretleri yağdırmakta. İkinci Cumhuriyet namı altında sâlık verdikleri serbest piyasacı, liberal ekonomiye ve onun icaplarına hepsi meftun. Özel girişim özgürlüğünü toplumun en önde gelen değeri sayıyor, sermaye sahibi işverenin çalıştırdığı emekçilerin sırtından sağladığı kazancı “anaların ak sütü gibi” helâl belliyorlar. Bu anlayışa ve bu anlayışla topluma dayatılan düzenlemelere karşı olmayı demokrasiye ve özgürlüğe düşman olmakla bir tutuyorlar. Bu adamlara göre her türlü demokratlığın kıstası serbest piyasanın icaplarına riayettir. Özel mülkiyete dayalı bireysel girişim özgürlüğü olmadan ne demokrasi, ne özgürlük olur. Olur diyenler kaale alınmamalı, “çağın ruhu”na ayak uydurmamakta ısrar etmeleri halinde tepelenmelidirler.

İyi de, baş tacı ettikleri toplum düzeninde ülkenin bugün ulaşmış olduğu ekonomik ve sosyal düzeyin Cumhuriyetin kurulmasından beri süregelen azılı işçi-köylü sömürücüsü sermaye birikimi sürecinin bir ürünü olduğunu görmezden gelenler de yine onlar! Bu düzeye tam da her fırsatta günah keçisi yerine koyup “mahkûm” ettikleri Kemalist

Kadın Portresi - Detay

Kadın Portresi

Cumhuriyetin onca vahşi ve barbar düzenlemeleri ve uygulamaları sayesinde, o arada söz gelimi Dersim’de dökülen onca kanın, yakılan onca canın katkısıyla da erişilmiş olduğu hiç akıllarına gelmiyor. Gelse de böyle bir şeyi sözü edilmeye değer görmüyorlar. Dersim’de yaşanan fecaatin “bir ulus yaratma” adı altında geliştirilmek istenen kıt sermaye sahibi çevrelere içinde diledikleri gibi at koşturup semirecekleri bir üniter pazar sunma operasyonunun doğal ve kaçınılmaz (yani gerekli ve olmazsa olmaz) bir parçası olduğu hiç akıllarına gelmiyor. Yan ceplerine koydukları yaranın kanayan acısına diyecekleri hiç bir şey yok; yaranın kabuğunu kaşıyıp istismar etmeyi marifet ve “insaniyet” belliyorlar. Mevcut ve gelecek nesillere her fırsatta örnek gösterdikleri Özal’cı sosyal-etik düzenin bugün bunca yılın ardından ağız dolusu sövdükleri Kemalizmin kemale ermiş hâlimden başka bir şey olmadığını görmüyorlar; bunu görmelerine elverir tarihsel bilinçten de, meftunu oldukları bugünkü sermaye düzenini onu bir yerden alıp bugünlere getiren Kemalist despotluğa borçlu olduklarını itiraf etme erdeminden de yoksunlar.

Ağızlarından düşürmedikleri “evrensel değerler”in (Kopenhag Kriterleri vb...) Avrupa ülkelerinde ne gibi bir tarihsel süreç içinde, ne bahasına sözü edilmeye değer *değerler* olabildiğini hiç düşünmeden ya da bilip de hıfzederak sırf bir AB üyeliğine intisapla ya da hidayete ermiş herhangi bir iktidardan beklenen rastgele bir el çabukluğuyla yetmiş milyon nüfuslu bizimkisi gibi bir Cumhuriyetin yurttaşlarına gümüş tepsi içinde sunulabileceği illüzyonuyla herkesi büyüleme, böylece ülkenin emekçi halklarını hâlen içinde yaşatıldıkları vahşi sömürü düzenini hoş görmelerini sağlama gayreti içindeler.

Söz gelimi, bunlardan hangi birinin yazı yazdıkları gazetelerde ya da her gün çıkıp konuştukları TV’lerde çalışan onca kol ve kafa emekçisinin her türlü sendikal örgütlenme ve eylem hakkından zorla yoksun bırakıldığını dile getirdiğini, bundan sürekli şikâyetçi olduğunu, bu sorunu bundan şikâyetçi olacak kadar önemsediklerini gördünüz? Bu durumun son bulması için, AB mercilerinin ve baştaki iktidarların lütfedip esirgemeyecekleri anlayış ve girişimlerine bel bağlamaktan başka hangi davranışlarına şahit oldunuz? Baştaki AKP iktidarının her 1 Mayıs’ta Taksim’de ve İstanbul’un çeşitli semtlerinde demokratik haklarını kullanan yurtdaşlara ve daha dün Ankara’da Tekel işçilerine reva gördüğü gaddarlıkta, bu iktidardan sözde demokratik ve özgürlükçü (evrensel!) değerler uğruna esirgemedikleri desteğin ne gibi bir payı olduğunu da çoğu bilmez değildir ama bunun ne önemi var, efendim, kişi başına millî gelir bakın nasıl da artıyor ve bizi, Türkiye’yi medeni toplumlara yarasır seviyelere yaklaştırıyor, görmüyor musunuz? Bu taifeden Prof. Dr. Eser Karakaş’ın en son ettiği bir lâf: “Türkiye imalat sanayisi küresel *rüşdünü ve meşrûiyetini* ispat etmiştir... Aynı şeyi Türkiye’de üretilen hukuk için söyleyemeyiz.”

İnsanın insanı sömürmesinin ezeldenberi evrenin en evrensel değeri olduğundan şuncacık kuşku duymayanlar ve o sömürüyle kazanılan muazzam servetleri sahiplerine helâl edenler onlardır. Onların ve onlardan şöyle ya da böyle, bilerek ya da bilmeden etkilenen birçoklarının yetmiş yıl önceki Dersim suçunun hesabını bugün kimseden –ölmüş ya da yaşayan kimseden– sormaya hakları yoktur.

Bu hesap ne, onlar kim?

Otursunlar, döktükleri timsah gözyaşlarıyla kendi kirli vicdanlarını yıkasınlar!

AKP “mağdur” edilmeli!

AKP’nin neresi mağdur?

Onda mağdur olacak göz var mı?

Bir de bu çıktı.
Sakin AKP’ye dokunulmasın!

Yargıtay Başsavcısı AKP’nin adını ağzına almasın. Yargıtay ve Danıştay hizaya gelsin, muhalefet edebini takınsın, AKP’nin “reform” filan diye yapmak istediği hiç bir şeyin önüne engel çıkartılmasın!

Niye?

O zaman AKP mağdur olur. “Halkımız ‘mağdur’a sahip çıkar, günü gelir seçim olur, AKP’nin oyu artar.”

Bu sefil düşüncenin güya argümanı da var. Tayyip Erdoğan hapse atıldı diye popülaritesi artmıştı. Ordu e-muhtıra verdi diye, az daha seçimi kaybedecekken oyu arttı. Hakkında kapatılma dâvası açılınca sempati topladı... AKP’den kurtulmak isteyenler, aman ha, ona dokunmasınlar!

Yani AKP gidecekse kendisi, kendi kendine, kimse bir şey yapmadan gidecek!

Halkımızın “mağdur” olana meylettği koca bir yalandır. Tam aksi doğrudur. Halk güçlü gördüğünden yanadır. Yenilmişe hiç bir zaman güven duymamış, yenilgiye prim vermemiştir. Mağdur olan için, “Kendini kurtaramayan beni nasıl kurtaracak?” demıştır.

60’lı yıllarda AP’liler Meclis salonunda muhalefet milletvekillerine saldırmışlardı. TİP milletvekili Çetin Altan ve Osman Bölükbaşı da dayak yiyenler arasındaydı. Hastahaneye gelen basına Çetin Altan nasıl acımasızca dövüldüğünü anlatmış, mağduriyete oynamıştı. Bölükbaşı ise, iki yumruk aldığını ama saldırganlara 7-8 okkalı yumruk attığını anlatmaktaydı. TÖS lokalinde elindeki gazeteyi yere atan dönemin ünlü sosyalist hâkimi Ali Faik Cihan, “Böyle sosyalist politikacı olmaz! Altı yüz senedir devletten dayak yiyen halk, dayak yiyen bir sosyaliste güvenmez. Senin elin yok muydu? Bir tokat dahi atamaz mıydın be adam!” diye bas bas bağırmişti.

Tayyip Erdoğan üç beş ay hapse girmiş de ne olmuş? Halk hapse girmiyor mu? Solcular, sosyalistler on yıllarca bu ülkede, halkın gözü önünde, öldürüldüler, asıldılar, zindanlarda ömür tüketttiler. Oradan oraya sürüldüler, çekmedikleri eza kalmadı, halk sola mı meylettği?

AKP’nin neresi mağdur? Bu partiyi kurduran, ona iktidar yolunu açan ABD onu mağdur olmasın diye mi destekliyor? AB bütün gücüyle ve herşeyiyle hükümetin arkasında. Aman mağdur olmasın diye mi? Bu parti kendine, kısa yoldan zenginleştirdiği bir sınıf temeli, hiç bir partiye nasip olmamış geniş bir rantıye toplum desteği sağladı. TUSİAD’ın tam desteğini alıyor, o TUSİAD ki, kan emiciliğine yol vermeyen babası olsa bir kaşık suda boğar. AKP bunu mağdur ola ola mı sağlamıştır? Nedir mağduriyet?

AKP mağdur edilmesin diyorsan, onun mağdur edilmesinden değil de, onu kimin mağdur edeceğinden mi söz ediyorsun? Anlaşıldı. Ordu-yargı bu işe karışmasın, halk sandığa gömsün diyorsun... Tamam da, ordu ile arasının nasıl sıkı fıkı olduğunu görmüyor musun? Yargının yüksek sözcüleri, vizcanı ile cüzdanı arasında kalan yargıçlardan kendileri söz ettiler kaç defa. Yargı vicdan-cüzdan arasında iken cüzdanı AKP’den başkası dolduramaz, bunu anlayın artık. Yüz milyarlar değerinde rantın AKP’lilere akması yargı süzgecinden geçmeden mümkün müdür?

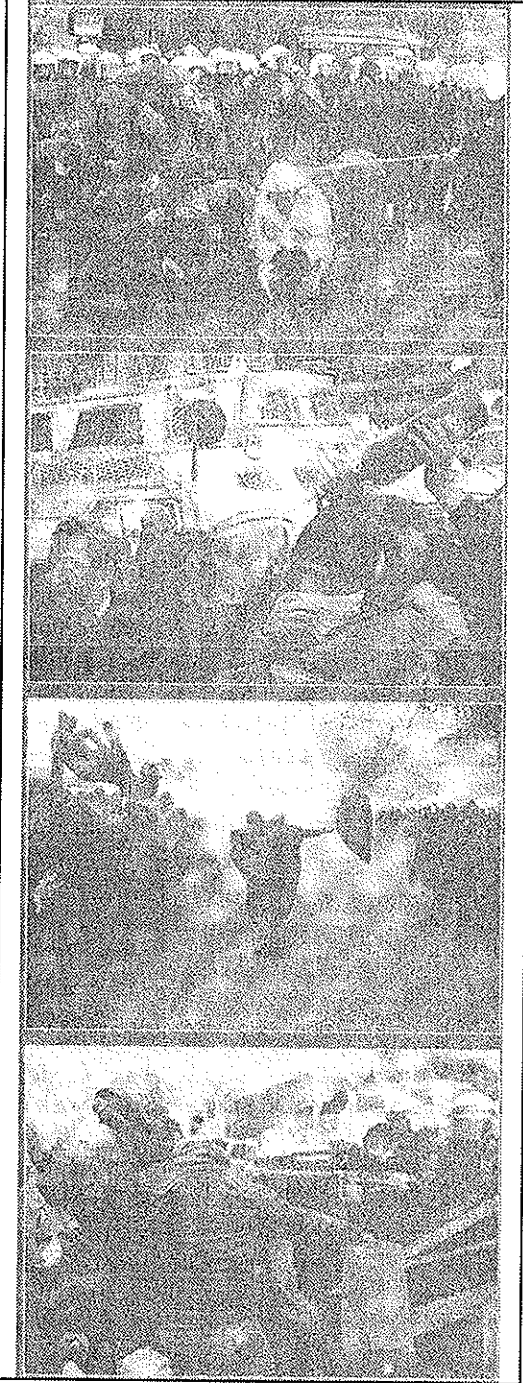
Ona dokunmanın, ordunun işin içine girmesinden ya da hakkında karakuşî kapatma dâvaları açılmasından başka bir yolu yok mudur? Yok olduğunu düşünenler, halk güçlerine beş yılda bir sandık başına gitmekten başka hiç bir inisiyatif tanımayanlar ve halkın gücüne güvenmeyenler ya da bundan ödün kopanlardır.

İşte, aman AKP mağdur edilmesin denile denile iş AKP’li başbakanın basında kimin ne yazıp yazmayacağına ben karar veririm, ülke çıkarının ne olduğunu tek ben belirlerim demesine kadar varmıştır. Aman mağdur edilmesin, bırakın kendi hâline denilen bir iktidarın başıdır bu başbakan.

AKP ve hükümeti mağdur edilmesin demenin ne anlama geldiği tam manasıyla anlaşılmalıdır artık. Başbakan Erdoğan’ın işine geldiği zaman ve işine geldiği gibi “üslûbuna mağlup” olması ipin ucunun iyice kaçtığını gösteriyor. Bu kadar pervasız bir hükümet “mağdur olmasın” diye onun iktidarını mazur görmek ve göstermek halkın mağdur edilmesine onay vermektir, hatta ondan da öte buna tezgâh açmaktır.

Sorun, başımızdaki karakoncolos hükümete “Hayır!” deyip dememe sorunudur. –Ö.B.C.

ANKARA - AUSCHWITZ!

“Açılım” hakikaten AÇILIM olacaksa, bunun Başbakan Tayyip Erdoğan ve onun işçileri bakanına emanet edilemeyeceğinin resmidir.

Kimin gücü kime yetmiyor?

“Askeri vesayet mi, sivil dikta mı?” ya da “Demokratikleşme mi, tek parti rejimi mi?” tartışması doğrudan skolastik bir tartışma: Hayatın ortaya çıkardığı meselenin özünü örten kabuk. “Sivil dikta”ya doğru bir gidiş var mı, vb... diye sormayı bırakın da, somut duruma bakın. Bakın da ne yaparsanız bir an önce yapmaya başlayın!

1) “Açılım” sürerken Güneydoğu illerindeki yaygın DTP/BDP tutuklamaları nedir? Kapatılan DTP’den sonra şimdi de BDP’nin yerel yönetim kademeleri çalışamaz hâle getirilirken, elleri kelepçeli dünya âleme teşhir edilen onca belediye başkanı, Kürt halkının seçilmiş temsilcileri niçün ve nasıl böyle bir muameleye marûz bırakılmaktadır?

2) Hâlen hapisanelerde “terörist” faaliyet ve örgüt üyeliğinden tutuklu ya da mahkûm kaç yüz “taş atan çocuk” var? Aylardır bunu mümkün kılan yasanın değiştirileceğinden söz edilip durdu da, niye değiştirilmedi? “Bu ne iştir?” demekten başka yapacak bir şey yok mu?

3) Yurdun dört bir yanında sokaklarda polisin tek bir dur ihbarı ardından silahla vurulup öldürülen yurttaş sayısı son bir yıl içinde ne kadar? Ne oldu da bu kadar arttı? Bu olaylarda şimdiye kadar kaç kaatil polis cezalandırıldı?

4) Tekel işçilerinin Kasım ayı başında Ankara’da İşçileri Bakanının eli silahlı, suratı gaz maskeli adamları tarafından uğratıldıkları zulüm ve işçiler hakkında Başbakanın ettiği lâflar –bırakın gelecekte neye işaret ettiğini– şimdi, bugün ne anlama geliyor? Buna karşı ne yapmalı? Nasıl yapmalı?

5) Başbakanın en yakın dostlarından Ulaştırma Bakanı iki yıl önce telekulak tartışmaları sırasında Meclis’te milletın gözünün içine baka baka, “Evet, dinleniyorsunuz. korkacak bir şeyiniz yoksa ne zararı var?” demiş miydi, dememiş miydi?

5a) Aynı Ulaştırma Bakanı daha sonra yine konuştu ve yasa dışı dinlemeler, “İğrenç bir şeydir!” dedi... Bu iğrenç duruma son vermek için herkesin yasal dinlemeye tâbi tutulacağı anlaşılmıyor mu?

6) Hrant Dink cinayeti üçüncü yılını doldurdu. Hrant’ın hayatına kimler tarafından nasıl bir teriple resen kasdedilmiş olduğu apaçık ortada. Şimdiye kadarki bütün mahkeme safahatı bunu gösteriyor. Buna rağmen dava polis, savcı, hâkim, hükümet iş ve elbirliğiyle çıkmaza çakılmış olduğu yerde duruyor. Tetikçilere kol kanat geriliyor, azmettiriciler gizleniyor, korunuyor. Buna karşı Hrant’ın ölüm yıldönümlerinde ve duruşmalar öncesinde ağlaşıp iç dökmekten başka yapılacak bir şey yok mu?

7) 2008 ve 2009 1 Mayıs’larında Taksim’de işçilere uygulanan zulüm devletin içinde hangi mih-

rakların işiydi? Polis kimlerin emri ve talimatıyla hareket etti? İşçileri Bakanının bu işte dahil neder (Başbakan Erdoğan'ın işçileri bakanının sözü polise ne zaman geçmekte, ne zaman geçmemektedir)?

8) Hak arayan, haksızlığı protesto eden yurtdışlarının gözünün içine her fırsatta biber gazı sıkmaya talimli ve icabında kurşun sıkmaya kanunen selahiyetli polis başına buyruk mu hareket etmektedir? Başbakanın benim "bakanım" dediği İşçileri Bakanı 2010 yılı başında bir gün, "Polis, nizam-ı alemleri korumak için gaz sıkıyor. Katilen kurşun sıkırmıyoruz", dedi mi, demedi mi? Üstünden üç gün geçmeden Çevik Kuvvet ekiplerine toplum olaylarında icabında kullanılmak üzere vücudun kimi hassas yerlerine isabet hâlinde öldürücü plastik mermili silah dağıtılacağı haberi basında yer aldı mı, almadı mı?

9) Başbakan Erdoğan ve cümle bakanları ülkenin geçmiş ve mevcut tüm ekonomik birikimine, ve gelecek potansiyellerine diledikleri gibi, kimseye hesap vermeden ve vermeyeceklerini de alenen ilan ederek tasarruf ediyorlar mı, etmiyorlar mı? Türkiye'ye ve Türkiye halkına önümüzdeki 15-20 yıl içinde nerdeyse on tane nükleer santral ihalesini dayatmaya bugünden girişenler kimlerdir? Bunu hangi demokratik onaya dayanarak hangi yetkiyle yapmaktadırlar?

Askeri vesayet sürüyorsa niçün, nasıl sürüyor?
Kimin gücü kime niçün yetmiyor?

"İşçi Hareketi" ve Ankara'da Tekel işçileri

Tekel İşçileri'nin oturma eylemi normaldi. Normal olmayan, "anlamını aşması"ydı. Kırk yılın sosyalistleri ve solcuları, "İşçi sınıfı uyanıyor! Artık hiç bir şey eskisi gibi olmayacak!" diye heyecanlandılar. Tuhaflık, Tekel işçilerinin eyleminin, sosyalist literatürde "işçi hareketi" olarak adlandırılan eylemler gibi bir eylem olduğunun sanılmasındaydı.

Özelleştirme nedeniyle işsiz kalmış sayısı belli bir "işçi grubu" hükümetten, "dilekçe" misali bir taleple ve "sadece kendisi için" geçerli olacak bir "düzeltme" istemekteydi. Elbette Tekel işçileri kazanılmış haklarının gaspına itiraz etmekte yerden göğe kadar haklıydılar ama, ortada, sınıf bilincinden çıkılarak "sınıf adına" ileri sürülmüş herhangi bir talep yoktu. Örneğin iki aydan fazla süren eylem kamuoyunun ilgisini çekmiş ve değişik toplum kesimlerinin sempatisini kazanmıştı ama bu sempati, mağdur olana duyulan "merhamet"ten ve hükümete her durumda duyulan öfkeden ileriye geçmemiş, eylem süresince, mağduriyetin asıl kaynağı olan "özelleştirme politikası" üzerine tek lâf

edilmemişti. Tekel işçisini destekler görünmenin bütün hallerini sergileyen Türk-İş Başkanı onlara, "Eyleminizin hiç bir ideolojik yanı olmadığını çok iyi bildiğim için sizi destekliyorum ve kutluyorum," demektedir!

"İşçi sınıfı yeni bir çağ açıyor!" beklentisi yaratan Tekel işçi eylemi, "Başbakan, işçiye sahip çık!" pankartı altında başladı, öyle devam etti ve öyle sona erdi. İşçiler Hükümetin merhametine sığınmışlardı. Mağduriyeti benimsemişlerdi ve en etkin silahlarının bu olduğunun farkındaydılar. En sonunda Danıştay kararına o kadar sevinmeleri sınıf mücadelesinin bu olayda üzerilerine yıktığı yükten kurtulmuş olmalarından ötürü değil miydi? Elbette eyleme sınıf bilinçli işçiler öncülük ediyor olsaydı durum değişirdi: Haksızlığa uğramış işçilerin hareketi aktif sınıf hareketine dönüşebilirdi. Eyleme destek verenler, işçi sınıfına destek verdiklerini bilirlerdi.

Tekel işçi eylemi "anlamını aştı" derken kastettiğimiz, bu eylemin sosyalistler ve solcular tarafından bir "sınıf hareketi" yerine konulmasıydı. Elbette aynı eylemin, sosyalistler ve solcular tarafından, işçilerde sınıf bilinci yeterince oluşmamış olsa bile, bir sınıf hareketi hâline getirilmesi mümkün olabilirdi. "Sınıf hareketi"nin ne olup olmadığının bilinmesi bu açıdan, yani "gereğini yapmak" açısından önemliydi.

Sorunlu olan, her olaya ve bu olaya da "Buğulu Cam"ın arkasından (Aren) bakılmasıydı. Elbette bugünün işçileri, "işçi" olduklarını, hükümet ve işveren nezdinde insan değil "meta" olduklarını bu tür basit eylemlerden başlayarak öğreneceklerdir. Peki ya, bunun böyle olduğunu bilenler veya bilmesi gerekenler..? Türkiye "şanlı işçi direnişleri" de gördü. Ama o direnişler, "düşman"ı olan direnişlerdi ve bu nedenle şanlı idiler. Oysa Tekel işçi eyleminin

düşmanı yoktu. Bir bölüm işçinin "hak arama eylemi"nden işçi sınıfının tamamına bir hak, bir fayda çıkması için eylem en azından, bir tür "dilenci dervişler" kalabalığı görünümünü tezelden ardında bırakıp "bilek güreşi" görünümünü kazanmıyordu. Daha ilk karşılaşmada polis, işçiden korkmayı öğrenmeliydi.

"Açlık grevi"! Bu çok yanlış olmuştur. Tersine doğrudur. İşçi Ankara'nın tümünü yese doymayacağını herkese ve hepimize göstermeliydi. Tekel işçilerinin yaptığı ile yapamadığı arasında, atlanacak bir "eşik" bulunduğunu gördük. Bu eşik, on yıllarca süren suskunluk ve ataletten sonra bugün işçilerin kendi başlarına aşabileceğini ummak safdillik değil, düpedüz korkaklıktır. Nasıl aşacağını işçilere gösterecek "birileri"nin eninde sonunda ortaya çıkması gerekir. İşçi sınıfı canlanmaya başladıysa, "başkaları"nın da canlanması şarttır.

Gereğini yapmadığı veya yapamadığı halde "yap-

miş gibi” olaya yorum getirenlerden biri de Sungur Savran oldu (*Radikal* 2, 25 Ocak 2010). Savran’a göre Türk-İş yönetimi tekel işçisine vaadettiği “genel grev” desteğini vermekten kaçınacak, buradan müthiş bir sınıf gerilimi doğacak, böylece Türkiye, teslimiyetçi sendikal bürokrasiyi ve bürokratik sendikalizmi silip süpürecek bir genel grevle sınıf mücadelesinin doruğuna tırmanacaktı...

Denildiği gibi (Savran), “Sınıf mücadelesinin ABC’si” vardır fakat bu, şöyle olursa şöyle, olmazsa böyle gibi, alfabetik sıraya dizilmiş ve ezberlenmiş bir konu değildir. Sınıf mücadelesinin ABC’si olduğu kadar “CBA”sı veya “BCA”sı da vardır, onlar ne olacak? Genel grev elbette önemlidir ama henüz olmayacak olanı vardır. Olmayacak olanın üstüne hazırlıksız –örgütsüz ve siyasetsiz, birikimsiz– atlayacak olursanız grevin adına dahi halel verirsiniz. Her grev sınıf mücadelesinin aslında bir siyasi mücadele olduğunu kavramış olanlar için, kapitalizme karşı “gerilla eylemi”dir. Yerine ve gününe göre grev (ya da genel grev) taktiğinin kapitalizme karşı toptan savaşa dönüşme ihtimali de vardır, fakat işçi sınıfının bu siyasi bilinçle donanmış olması ve öyle olduğunun işaretlerini bütün topluma vermesi koşuluyla: Mesela Tekel işçileri, ait oldukları sınıfın daha genel ve daha yüksek bir çıkarı için kendi şahsi menfaatlerinin bir bölümünden vazgeçmeye hazır olduklarının işaretini, sadece Sungur Savran’a değil, herkese verdikleri zaman.

Ankara’daki eylemin bu bakımdan sergilediği zaafiyet orada direnen işçilerin kusuru değil. Türkiye sosyalist hareketinin kusuru. Büyük kabahati. Sosyalist sol, “mış gibi” yapmakla bir yere varılamayacağını artık kesinlikle anlamalıdır. Mış gibi yapmaktan fazlasını ve ötesini yapmaya cüret edebilecek hâle gelmeye bakmalıdır.

Özür

Özür dilemeyle, olan olmuş olmaktan çıkar mı? İsrail devleti en olmayacak olanı yaptıysa, yapmıştır! “Kel muamelesi” özür dilemeyle hiç olmamış olmaz. Olduğundan başka bir şey de olmaz.

Kırk yıldır Filistin halkının üzerine pervasızca ölüm ve yıkım kusmakta olan İsrail devletinin işleyegeldiği vahim insanlık suçu karşısında Türkiye yönetici kast’ından görmekte olduğu “anlayış” ve işbirliğinin stratejik/politik arka planına bakınca, İsrail’in –dilendiği söylenen özürün ne anlama geldiği bir yana; nitekim İsrail C.başkanı Peres özür dileyenin İsrail devleti olmadığını, sadece söz konusu yüksek memur olduğunu resmen beyan etmiştir– bundan sonra olabilecek ve olacak olanlar bağlamında *inisiyatif*i elde tutacağı anlaşılıyor. “Özür dileyin, yoksa elçimizi geri çekiyoruz!” demek o inisiyatif onlara tanımakla aynı şeydi. Hiç bir diplomatik “demarş” ya da politik retorik

Gazze

bu gerçeğin üstünü örtemez.

Özür dilenmeseydi ne olurdu?

Dilendikten sonra ne oldu?

Bu soruların cevabı doğrudan, savaş cephesinde olduğu kadar diplomasinin labirentlerinde de Tel Aviv’in ne yapacağına bağlı, “Davos fatihi” ile “manşetlik millî haysiyet” manyağı Türk medyasının ne dediklerine değil!

Lübnan’ın şu sıra başbakanı olan Hariri ve ailesiyle içli dışlı (ticari ve mali ve siyasi) ilişkiler içinde Türkiye adına çok boyutlu bölgesel politikalar yürütmeye heveslenenler Hariri’lerin Lübnan siyasetinde kimlerle –25 yıl önceki ünlü Sabra ve Şatilla katliamının Moşe Dayan’la birlikte suç ortağı Maruni cemaatinin bugünkü liderleriyle– dans etmekte olduğunu bilmiyor olamazlar.

Tayyip Erdoğan sekiz yıldır Türkiye’nin başbakanı. Sekiz yılın yedi yılı İsrail savaş uçakları Anadolu’nun göbeğinde keskin nişancılık talimi gördü mü, görmedi mi? Özel olarak Gazze’de olduğu kadar, genel olarak bütün Filistin topraklarında İsrail dehşeti ve vahşeti yeni bir şey mi? Sekiz yıllık Başbakan bu sekiz yılın yedi yılı buna karşı gıkını çıkardı mı? Ya da son bir yıl içinde bir kaç kez, “Gık!” demekten başka ne yaptı?

Şimdi tutup da Filistin halkına reva görülen mezalimi T.C. devletinin haysiyet meselesi yapmak, Filistin sorununu AKP adına istismar ve bölge halklarının Filistin halkıyla dayanışma ruhunu suis-timal etmektir. Târiz, lâf dokundurma, hakaret –ne kadar hak edilmiş olursa olsun– kesin acz alâmeti ve kurnazlığıdır. Seçimde cemaat kültürünün damardan Yahudi düşmanlığına oynayarak Saadet Partisi karşısında oy kaybını azaltmaya yarar sadece; istenen de o olduğuna göre, az şey değildir, doğru... Ama işte o kadar!

Bundan fazlası ve ötesi, Ankara mahfillerinin oldum olası âdetleri olduğu veçhile Nev York ve Vaşington’da iki üç sokak gazetecisine örtülü ödenek parasıyla yazı yazdırmakla altından kalkılabilecek sorunlar kategorisinin dışında kalır.

“Malta Sürgünleri”nden kasıt ne idi?

AKP hükümetini devirme planı yaptıkları gerekçeyle Türk ordusunun generalleri, amiralleri, yüksek rutbeli subayları hükümete bağlı savcılar ve yargıçlar tarafından, gruplar halinde ve sistematik bir plan dahilinde tutuklanıyor ve Silivri cezaevinde toplanıyorlar.

Baykal, fotoğrafı, “Malta Sürgünleri”ne benzetti. Başbakan Tayyip Erdoğan “dam üstünde saksıya” misali bir cevap verdi: “Ben de ‘Dersim Sürgünleri’ni açıklarım!”

Güncel siyasi bir gelişmeyi tarihsel bağlam kurarak tartışmak, bağlam doğru kurulmuşsa, güncel olanı kavramayı kolaylaştıracağı için doğrudur. Ama R. T. Erdoğan besbelli ki D. Baykal’ın ne demek istediğini anlamamış. Baykal AKP hükümetini Damat Ferit Paşa hükümetine benzetiyor ve o dönemde İngilizleri telmihen Ergenekon Davası’nın arkasında ABD var diyor.

Var mı yok mu?

Elbette var. Hükümetlerin bir NATO ordusu içinde bu denli geniş operasyonlara girişmesi, ABD’nin izni, yönlendirmesi ve hattâ inisiyatifi olmadan olanaksızdır. Çünkü NATO’ya bağlanmış ordular kendi hükümetlerinin orduları olmaktan çıkarak fiilen ABD ordusunun kuvvetleri hâline gelmektedirler. T.C. ordusu içinde buna aykırı kimi birikimler hiç olamaz mı? Olabilir ama hiç birinin kendi başına bir kıymet-i harbiyesi olmadığı besbelli ortadadır. Tartışma çoktan aşılmıştır. Ordunun komuta kademesinin belli bir kesimini budama amaçlı geniş bir operasyonu hükümet Genel Kurmay karargâhı ile anlaşmadan ve belli bir plan çerçevesine kavuşturmadan yürütemez. Bu büyük operasyon Ordu ile Hükümet arasında önceden bağlanmış bir mutabakata uygun olarak yürütülmektedir.

O halde amaç nedir?

Kimilerine göre Hükümetin amacı ordu içindeki AKP karşıtı cuntaları temizlemektir. Hattâ bütün bu olanlar 28 Şubat’ın intikamıdır. Ordunun darbeci geleneğini kırmaktır diye kendini aldatan bir çoğunluk var. Saçma. Çünkü, siyaset üzerinde etkisi kırılmış bir Türk ordusu, bütün planlarında Türkiye hesabını büyük ölçüde bu ordu üzerinden yapan ABD’nin işine gelmez, çünkü işini görmez. Hesap daha büyüktür ve ileriye dönüktür. AKP Irak’ı işgal planında ABD için geçici bir proje idi. AKP hükümeti “Irak’a savaş tezkeresi”nde tökezledi gerçi ama, savaş boyunca hava sahasını sonuna kadar açarak işbirliğini ne kertelere kadar götürmeye hazır olduğunu gösterdi. Irak’taki işgalci ABD ordusuna her tür lojistik desteği sağladı, işe yaradı. Daha da yarayabileceğinin işaretlerini ve kanıtlarını sergiledi. Şimdi de, ABD işgal ordularının Irak

topraklarından çekilmesini kolaylaştırmak ve olabildiğince düşük maliyetli kılmak için alesta bekliyor.

Bu durumda AKP iktidarının ömrünü hiç değilse bir dört yıl daha uzatmak ABD’nin işine gelecektir. Bu hesap, ganimet siyaseti gütmekte olan AKP’nin de işine gelir.

Bu demektir ki, AKP ile ABD anlaştılar. ABD’nin Güneybatı Asya ve Orta Asya havzası üzerine planlarında Türkiye, ancak iç siyasal iklimi bu yönde elverişli kılınmışsa daha “radikal katılım”la yer alabilecektir. Bu temelde sağlanmış bir AKP-Ordu mutabakatına, dolayısıyla böyle bir şeye ayak bağı olabilecek iddialar taşıyan aykırı unsurların tasfiyesine şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu durumda doğru sol siyaset, AKP’ye ordu karşıtı demokratik bir misyon biçmek de değil, ordunun general tutuklamalarından duyduğu rahatsızlığa bel bağlamak da değildir. Durum aşağı tükürsen AKP, yukarı tükürsen ABD’dir diye, “Ne o, ne o!” da değildir: karşıdaki ittifaka yekten cephe alıp üzerine yürümektir. Bunun da bugünün reel diline tercümesi, bunu yapabilecek hâle gelmenin yolunu ne yapıp edip bulmanın temel icaplarını yerine getirmeye başlamaktır.

Zurnanın zırt dediği yer

(ya da “Üslûb-ı beyan aynıyla insandır.”)

Öfkenin de bir “üslûb” olduğunu söylemişti, değil mi, sayın Başbakanımız?

Alın size işte ÜSLÛP!

Peki, öfke neye, kime?

Gaf ki, ne gaf!

Ama insanda –bir başbakanda olmasa da– ızan olmak gerekir. Türkiye’de çalışan, “yüz bin kaçak Ermeni’yi kapının önüne koyarım, ona göre!” diyen kendisi. Ertesi günü her bi şeyine hayran yandaşları dahi çileden çıkınca, onu ben demedim, bana dedirttiler, alçaklar! diyen de kendisi. Meğer dediği, Müslüman Türk’ün merhametinin ve hoşgörüsünün altını çizmekmiş! “N’aptın, Üstad!” diyen yandaş kalemlerleri öyle bir harcadı ki, C. Çandar’dan M. Barlas’a kadar tüm “demokrasi ve insan hakları” cephesi dünyasını şaşırdı.

N’apsın hazret?

Mevsim, genel seçim öncesi erken propaganda mevsimi. Yılmaz Güney’in adını iki âlemde ağzına almayacağı kesin bir cemaat mutemedi olarak, demokratik bahar açılımı toplantısında şeffaf monitöre bakıp söylediği sözler kadar, o sözleri yazıp önüne koyanların da gradosu bu kadar!

“Zurnanın zırt dediği yer!” diyelim ve bir “üslûp” uğruna daha ileri gitmeyelim...

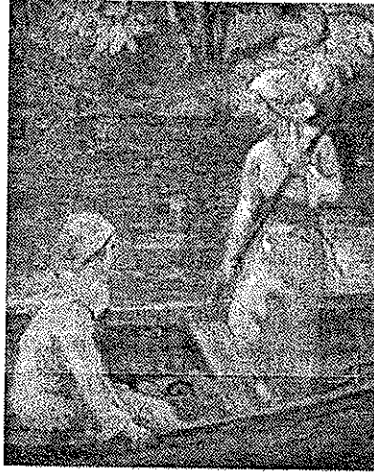
Genel grev nasıl başıarılır?

Cemal Candaş —

"Sınıf mücadelesi bitti!" diyenlere inat emekçilerin sesleri gittikçe yükseliyor. Daha da yükselecek. Yeter ki sınıf mücadelesinin her biçimi bir şekilde devreye sokulsun. Bunun için bir mucizenin gerçekleşmesini beklemek gerekmez. Gün bugündür.

İnsanlar istek ve ihtiyaçlarını dile getirmek, uğradıkları haksızlıklara tepki vermek ve hedefledikleri bazı şeyleri elde etmek amacıyla çeşitli eylem biçimleri geliştirdiler. Basın açıklaması yapmak, bildiri dağıtmak, duvarlara yazı yazmak, afiş asmak, kapalı veya açık alanlarda toplanmak, yürüyüşler düzenlemek, boykot ve işgaller, grevler, yol kapatma, açlık grevi, ölüm orucu, intifada, ayaklanma vb... Bu eylem biçimleri tüm insanlığın ortak mirasıdır. Hem tarihsel bir derinliğe hem de tüm dünyayı kapsayan coğrafi bir yaygınlığa sahiptirler. Çok farklı koşullarda, değişik biçimleri uygulanmıştır, uygulanmaktadır bu eylemlerin. İnsanın çoğu kez deneme yanılma yoluyla, el yordamıyla bulduğu eylem biçimlerinin her biri, yerinde ve zamanında kullanıldığında çok etkili olabilmektedir. Sonuç alma açısından hangi eylem biçiminin daha etkili olacağını söylemek oldukça güçtür. Çünkü bir eylem biçiminin sonuç almada etkili olup olmayacağı sadece seçilen eylemin çeşidine bağlı değildir. Eylemin yapılma amacı, eylemi yapacak olanların niceliği ve nitelikleri, eylemin yapıldığı ortam, kime karşı yapıldığı, süresi, başkalarının eylemi değerlendirme biçimleri, vb... birçok etmen alı-
nacak sonucu etkiler. Onun için tek başına seçilen eylemin çeşidine bakarak alınacak sonuç hakkında yargıda bulunmak doğru olmaz.

Elbette bazı eylem biçimleri diğerlerine göre daha fazla etkili olmaya adaydır. Örneğin grev eyleminin diğer eylem biçimlerine göre daha etkili sonuçlar vermesi beklenir. Çoğu zaman öyledir de. Çünkü grev, üretimin durdurulması sonucunu doğurur. Üretimin durması, her durumda sistemin can damarının kesilmesi, sistemin kan kaybına uğraması demektir. Diğer hiçbir eylem biçimi, üretime grev kadar doğrudan müdahale etme fırsatı oluşturmaz. Ne ki grevin sonuç

Adada Sandal Sefası - Detay

alma açısından bu denli etkin bir eylem çeşidi olması, her zaman ve her yerde etkili olacağı anlamına gelmez. Eğer öyle olsaydı, diğer eylem biçimlerine başvurmaya gerek kalmazdı. Eylem seçiminde yukarıda sayılan koşulların dikkate alınması çok önemlidir. En etkili eylem, koşullara en uygun eylemdir. Kitle önderlerinin en önemli özelliği de eylem seçimlerindeki isabettir. Hapishane koşullarında yapılan açlık grevi ile üniversitelerdeki işgalin ya da kamuoyu oluşturmak amacıyla düzenlenen bir açık hava toplantısının birbiriyle kıyaslanması doğru olmaz. Her eylem biçimi kendi koşulları

içerisinde işlerlik ve önem kazanır.

Ülkemizdeki kitle gösterilerinin tarihi, kıta Avrupa'sına göre oldukça yenidir. Sınıf mücadelesinin çeşitli gösteriler şeklinde ortaya çıktığı yüzyıllarda bizim ülkemizde din ve mezhep kaynaklı ayaklanmalardan başka pek bir hareket görülmemektedir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin devlet yapısı ve Anadolu köylülüğünün ekonomik yaşam biçiminin bir sonucudur. Saray çevresindeki hiziplerin başını çektiği ayaklanmalar ve Alevilerin maruz kaldıkları baskılara karşı direnişleri, tarihimizin uzun bir dönemindeki en büyük gösterilerdir. Bizde gösteriler, özellikle 1960'lı yıllardan sonra yoğunluk kazanmıştır. Son elli yılı kapsayan dönemde çok sayıda ve farklı biçimde gösteri düzenlendiği görülmektedir. Bu dönemde ülkemizde çok hızlı bir değişim, şiddetli sınıf çatışmaları, askeri cuntalar ve direnişler yaşanmıştır. Bu hızlı değişim birçok eylem biçiminin kullanılması sonucunu doğurmuştur. Toplumsal muhalefetin daha çok öğrenci gençlik tarafından yürütüldüğü yıllarda, boykot ve işgaller, sokak gösterileri, bildiri, afiş ve duvar yazıları öne çıkmış, zaman zaman hapishanelerde açlık grevleri yaşanmıştır. Ayrıca bu zaman diliminde çok sayıda işçi grevi de hayata geçirilmiştir.

İşçi sınıfının 15-16 Haziran direnişi, öğretmenlerin 1969 boykotu, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kapatılması amacıyla yapılan grevler, Tarih direnişi, Zonguldak maden işçilerinin büyük Ankara yürüyüşü bugün hâlen aklımızda kalan etkili işçi eylemleridir.

Şunu belirtmek gerekir ki, sınıf mücadelemiz, özellikle genel grev konusunda bize hiçbir miras bırakmamıştır. Geçmişte genel grev sayılabilecek etkili bir eylem örneğimiz ne yazık ki yoktur. İşçi sınıfımız, emekçilerimiz üretimi topyekûn durdurmayı, bu yolla gücünü ve varlığını ortaya koymayı becerememiştir. Haftalar, hatta aylar süren iş yeri grevleri yapılmış olmasına rağmen hiç bir zaman ülke çapında yaygınlığı hedefleyen bir dayanışma grevi başarıyla uygulanamamıştır. Bu konuda sendikalarımızda ürkeklik ve isteksizlik gözlenmektedir. Bunda en büyük engelin Türk İş yönetimlerinin düzenle ve egemen çevrelerle ilişkileri olduğu iddia edilebilir. Devletin ceberrut yapısının bu tür eylemlerin önünde ciddi bir engel olduğu da doğrudur. Solun dağınıklığı, sosyalistlerin işçi sınıfıyla bütünleşememiş olması, sendikal mücadeleyi önemsemeyen küçük burjuva hareketlerinin sol içerisindeki etkileri de genel grevlerin önünde engel teşkil etmiştir. Fakat genel grevin önündeki asıl engelin ülkemizdeki yaygın eylem biçimi anlayışından kaynaklandığını unutmamalıyız. KESK ve DİSK dahil hiçbir sendikanın yönetimi, günlük yaşamı felç edebilecek uzun süreli bir genel grev yapılabileceğine inanmamaktadır. Çünkü böyle bir şeyin zorluklarının altından kalkmayı gözleri yememektedir. İşçilerin, çalışanların yaşamı durdurabileceğine, durdurmaları gerektiğine yeteri kadar inanmayan sendika yöneticileri bir de sık sık genel grev lâfi edip hattâ bu konuda "karar" almalarına rağmen böyle bir eylemi yaşama geçirememektedirler. Bilinen, hattâ ezberlenen belli eylem biçimlerini yaşama geçirmek, onları tatmin etmekte, bu şekilde günü kurtardıklarını düşünmektedirler.

Yaklaşık on beş yıldan bu yana faaliyet gösteren KESK'in yöneticileri bu süre içerisinde kaç kez "iş bırakma" eylemi yaptıklarını belki de anımsayamazlar. Dünya'da on beş yıl içerisinde bu kadar "iş bırakma" eylemi yapan başka bir sendika var mıdır? Bu eylemler sayesinde hiç olmazsa kamu işyerlerinde hizmetler bütünüyle durdurulabilmiş midir? Diğer sendikaların kamu alanındaki örgütlenmeleri engellenebilmiş midir? İşçi sendikalarıyla bu eylemler sırasında yeterli dayanışma sağlanabilmiş midir? Bu kadar eylem sonucunda çalışanlar grev yapmayı öğrenebilmişler midir? Üyeler açısından bu eylemler birer okul olabilmiş midir? Bu eylemler niçin hep "uyarı" niteliğinde kalmış, sonuç alınmıyorsa kadar sürdürülememiştir? Sendika içerisinde muhalefette olan gruplar sürekli olarak "süresiz grev" veya "genel grev" diye dayattıkları halde bu gruplar niçin sendika

tabanından destek bulamıyorlar?

Bütün bu soruların ortak bir yanıtı var: sendikacılarımız gerçek anlamda grev yapabileceklerine inanmıyorlar. Böyle bir geleneğimiz yok. Devletin, işverenlerin buna izin vermeyeceğini, daha doğrusu ülkemizdeki emekçilerin böyle bir grevi başaramayacaklarını düşünüyorlar. Yunanistan emekçileri genel grev yaptığında heyecanlanıyor, Fransız ya da Alman emekçilerine her türlü grev yapmayı lâyük görüyorlar ama, bizim başaramayacağımızı düşünüyorlar. İnanmadıkları, her hallerinden belli. Mezarlıktan geçerken yüksek sesle türkü söyleyenler gibi, olur olmaz her yerde "Genel grev, genel direniş!" diye bağırma ve hazırlık yapmadan "iş bırakma" eylemi kararı alıp sonra kaç kişinin eyleme katıldığını açılan soruşturmacılardan öğrenmeye çalışmalarından belli. Hem iş bırakıp hem de iş yerlerini o gün işe gelenlere terk ederek alanlarda halay çekmelerinden belli! Niçin "iş bırakma" eylemi yaptığını düşünmeden, hangi sonuca ulaştığını değerlendirmeden ilk fırsatta yeni bir "iş bırakma" kararı fırsatı kollamalarından belli. Hiç bir zaman "sonuna kadar, hakkımızı alana kadar" demeyip sadece "uyarı" yapacaklarını açıklamalarından belli.

Grev, ciddi bir iştir. Hem de çok ciddi. Ciddi olduğu için etkilidir zaten. Ciddi olduğu için egemen sınıflar ondan korkarlar. Onun için yasaktır, onun için istenmez. Ciddi olduğu için onu sadece çalışanlar, üretkenler yapabilir. İnanç ister, sabır ister, kararlılık, ciddiyet ister. Uzak görüş ve öngörü ister. Grev silahtır. Oyuncak gibi oynamaya gelmez. Grev okuldur, müfredat gerektirir. Ezberle olmaz. Ciddi olduğu kadar da kolaydır. Şalteri indirirsin başlar. Başkalarının kaldırmasına izin vermezsen, ne zaman kaldıracağına da sen karar verirsin, olur biter. Böylece şalteri indirip kaldıran ellerinin nelere kaadir olduğunu hem sen, hem de başkaları öğrenmiş olur.

25 Kasım 2009'da KESK ve Kamu Sen'in birlikte gerçekleştirdiği "grev" hükumete bir uyardı kuşkusuz. Sendika yöneticilerinin de bu eylemden çeşitli mesajlar aldıklarını sanıyoruz. Bu eylemle birlikte KESK'in her şeye rağmen en diri memur sendikası olduğu bir daha anlaşıldı. Bazı kuruluşların "sendika" adı taşıyalar bile sendika sayılamayacakları anlaşılmış oldu. Birlikte davranmanın emekçileri güçlendirdiği bir kez daha görüldü bu eylem sayesinde. Eyleme katılımın sendika yöneticilerinin beklentilerinden bile daha yüksek olduğu görüldü. Ama bir şey daha görüldü: bu tür eylemlerle sonuç almak mümkün değil! KESK'in "25 Kasım greviyle hava dönmüştür!" değerlendirmesinin doğru olabilmesi için bugünden kolları gerçek bir grev için sıvamak, her şeyden önce grevin yapılabileceğine, başarılabileceğine inanmak gerekir. Grevi önemsemek, ciddi fakat kolay bir eylem olduğunu bilmek gerekir. Grev

sonunda hak almanın ve alıncaya kadar ısrar etmenin zorunlu olduğunu düşünmek gerekir. Türkiyeli emekçilerin de dünyanın diğer ülkelerindekiler gibi grev yapabileceklerini, bunu başabileceklerini öngörmek gerekir. Tabii ki hazırlanmak, emekçileri ciddi bir kışırmaya hazırlamak gerekir. Emekçiler, sendika yöneticilerinin kararlı olduklarını hissetmelidir. İşverenin, bu kararlılığı emekçilerin gözlerinden okuması, ürkmesi gerekir. Bu, bilinç işidir. Kendi gücünün farkında olmayı gerektirir. Emekçiler bu bilinci ancak eylem yaparak, gücünü sinayarak kazanabilir. “Önce emekçiler grev yapmaya hazır hâle gelsin, sonra grev yaparız,” diyemezsiniz. Bu, ham hayaldir, gerçekçi değildir. O dediğiniz, sınıf mücadelesi içinde kazanılır.

4 Şubat’ta dört sendika konfederasyonu tarafından yapılan “üretimden gelen gücün kullanılması” eylemi de bir genel greve dönüşmemiş, dönüştürülemez. Çünkü dönüştürülemezdi. Bunun koşulları yoktu, hazırlanmamıştı, böyle bir şey kendiliğinden olabilecek bir şey değildi. Çünkü yukarıda sözü edilen inançsızlık bu eylemde de söz konusuydu. Sendika yöneticileri günlük yaşamı durdurmayı göze alamamıştır. Türkiyeli emekçilerin genel greve yapmayacağı inancı bu eylemde de belirleyici olmuştur. Sözde “üretimden gelen gücün kullanılması”, uygulamada dar bir alanda “iş bırakma” eylemine dö-

nüşmüştür. 4 Şubat eyleminde de sendika yöneticileri yine ezberledikleri eylem biçimiyle günü kurtarmayı yeğlediler. Türk İş yöneticileri, TEKEl işçilerinin eyleminin “ideolojik” bir eylem olmadığını ispat etmek için Kuran üzerine yemin etmeyi seçtiler! Bu eylemin emekçiler üzerindeki sınıf bilincini geliştirme etkisini en aza indirmek için hükümetle yarışa girdiler. Başbakan, “Bu eylem ideolojiktir, bu eylemi solcular destekliyor!” diye bağırırken sendika yöneticileri bunu yalanlamaya çalıştılar. Sanki kamu mallarının özelleştirilmesi, işçilerin aç, susuz ve işsiz bırakılmaları ideolojik bir seçim değilmiş gibi. TEKEl eylemi de, ona sağlanan destek de, bu eylemle dayanışma içerisinde olmak da ideolojik bir duruştur, öyle olmak zorundadır. Öyle olursa başarı kazanabilir, anlamlı olur. Yoksa yılda 50-60 milyar dolar açık veren bütçesi ile bu ülke, 8-10 bin işçiye istihdam etmekte hiç de zorlanmaz. Ama asıl sorun tek başına TEKEl işçilerinin özlük hakları değil, özelleştirme politikalarının kendisidir. Başbakan ve onun destekçisi sözde “sol”cu liberal dümbelekleri bunu çok iyi bildikleri için direnişin ideolojik bir eylem olmasını bir olumsuzlukmuş gibi yansıttılar. Türk İş yöneticilerinin duruşu tam da bu politikaların değirmenine su taşıdı, taşımakta.

Yöneticileri dayanışma grevinin ideolojik olmasından bu denli korkan sendikaların “genel grev” yapması mümkün mü? Değil elbette. Olmuyor da zaten. Ne kararı alanın genel grev yapmaya niyeti var, ne de işveren böyle bir şeye inanıyor. Sadece sol gruplar “genel grev, genel direniş!” sloganlarıyla heyecanlanıyor. Bu eylemi işçi sınıfıyla bağ kurmak için önemli bir fırsat sayan sol parti ve gruplar da böylesi bir ortamda “genel grev” çağrısını çok yüksek sesle haykırarak sözüm ona göreve koşmanın mutluluğunu yaşamayı tercih ediyorlar. Genel grevin koşullarını hazırlamak yerine sloganlarla durumu kurtarmanın gönül rahatlığını yaşıyorlar.

“Sınıf mücadelesi bitti!” diyenlere inat emekçilerin sesleri gittikçe yükseliyor. Bu mücadelenin önderleri, doğru eylem biçimlerini yerinde ve zamanında uygulayabildikleri oranda bu ses daha da yükselecektir. Sınıf mücadelesinin her türlü aracı, direnişin tüm biçimleri yaratıcı bir şekilde devreye sokulmalıdır. Emekçilerin bu mücadeleyi sonuna dek başarıya taşıyacak güçleri ve mecalleri vardır. Yeter ki önderlerinin gözünde başaracaklarına olan inancın pırıltılarını hissetsinler. Yürelerinde hissedecekleri bu pırıltılar, emekçileri ayağa kaldırırken, sınıf düşmanlarını ürkütüp köşeye sıkıştıracaktır. Bunun için herhangi bir mucizenin gerçekleşmesini beklemek gerekmez.

Gün bu gündür.

Beyaz Elbiseli Kız

İran

İran'da toplumsal ve siyasi hayatın, "demokrasi" olmadığı halde bir çok alanda demokrasiyi aşması Batı özentisi sözde "evrensel" değerler üzerine kurulu sentetik kavramlarla açıklanamaz

İran dünya için tehlike oldu olacak derken dünya İran için gerçek bir tehlike oluşturmaya başladı. Türkiye'den İran'a bakıldığında ya hiç bir şey görünmüyor, ya da her şey olduğundan başka, yani İran üzerine büyük hesaplar yapan Batılı emperyalist ortaklığın bize göstermek istediği gibi görünüyor.

İran dünya siyasetinin en önemli gündem maddesi olduğu gibi, içeride de hareketli ve yoğun bir siyaset yaşıyor. Haziran başkanlık seçiminden bu yana Ahmedinejad yönetimine karşı capcanlı ve kitlesel bir sokak muhalefeti var. Yönetim, muhalefeti kanla durdurmak istese de durduramıyor. Miyop bakana İran'da iç durum "devrim günleri" gibi geliyordur ama, İran'a bir bütün olarak baktığımızda görünen nedir? Bu konuda Türkiye solunda henüz net bir görüş yoktur. Karmaşık toplumsal yapısını, tarihen entegre olduğu doğrultuyu, dünya siyaseti üzerindeki etkisini ve bölgesel bazda yönetip yönlendirdiği güçlerin çapını hesaba katmadan, anti-islam politikanın etkisi altında edinilmiş üstünkörü bilgilerle İran'a bakmak her zaman yanıltıcı olmuştur.

Kızılçık okurları bilirler: dergi olarak biz, İran devletin İslamî rejime dayalı bölge ve dünya politikasını bugüne kadar anlayışla karşıladık. Bu, İran'ın bir bütün olarak ve doğru anlaşılmasıyla ilgili bir sorundur. Bu yazıda, İran'dan ne anladığımızı ve ülkedeki kitlesel sokak muhalefetine nereden nasıl baktığımızı özetlemeye çalışacağız.

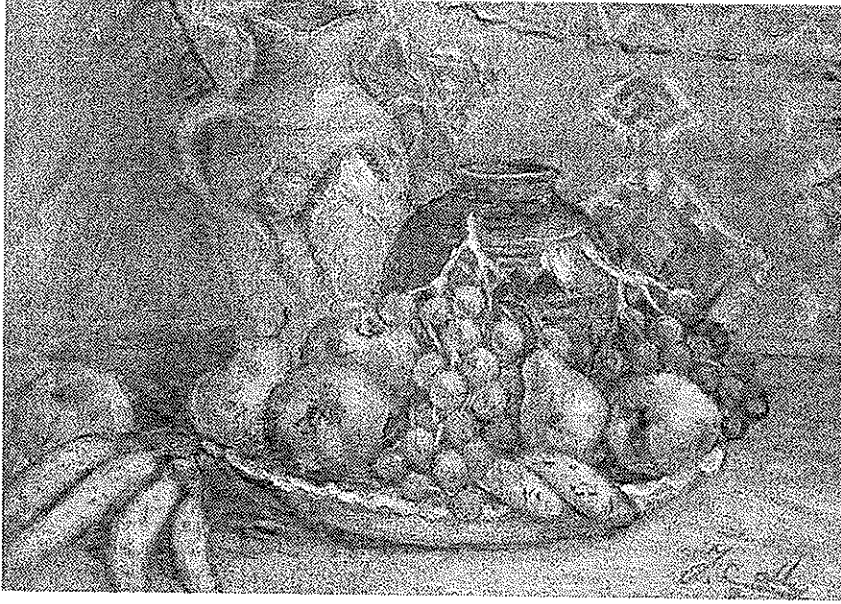
İran kapitalist bir ülke olarak İslamî rejim çerçevesi içinde değişik sınıfsal unsurları ve buna paralel bir siyasal çoğulculuğu barındırıyor. Her cumhuriyette olduğu gibi İran'da da iktidar kuvvetleri ayrılmış durumdadır. Yasama ve kısmen de yargı rejimle bütünleşmişken siyasal çoğulculuk, rejimin her türlü müdahalesine açık "yürütme" alanıyla sınırlanmıştır. Kapitalist hâkim sınıf siyasal çoğulculuğu bu dar alanda kotarmaktadır. Bunun klasik anlamda bir "demokrasi" olmadığı açıktır. İran'da rejim klasik demokrasiye pek benzemediği için yerden yere vurulmaktadır. Demokrasi tapıncı içinde olanlar için İran'daki İslamî rejim, baskıcı bir "İslam despotizmi"dir. Bu yakıştırmaya "palavra" demek bile onu gereğinden fazla ciddiye almaktır. Bilen zaten bilir de, bilmeyen hiç öğrenmek istemez: bireysel ve toplumsal anlamda özgürlükler bakımından klasik demokrasi dediğimiz şey, İran rejiminin eline su bile

dökemez. İran'da toplumsal ve siyasi hayatın, "demokrasi" olmadığı halde bir çok alanda demokrasiyi aşması Batı özentisi sözde "evrensel" değerler üzerine kurulu sentetik kavramlarla açıklanamaz.

İran'da toplumsal ve siyasi hayatın, "demokrasi" olmadığını halde bir çok alanda demokrasiyi aşması, sentetik kavramlarla açıklanamaz.

Her şeyden önce İran, tarihsel kökleri derin, birinin ötekini, iç savaşı göze almadan öldürmesi olanaksız çıkar gruplarının bütünlüğüdür. Bu çıkar gruplarının yere sağlam basması, rejim içindeki konumlarından değil, özgün iç örgütlenmelerinden kaynaklanır. Bugünkü rejimin temeli olan büyük devrimi (1979) bu çıkar grupları, ender rastlanır bir tarihsel uzlaşmayla ve birlikte gerçekleştirdikleri için biri ötekine mecburiyetsiz, kurdukları rejimin hakkından gelemezler. Petrolü, sanayisi, tarımı, üretimi ve ticareti ile İran kapitalizmi üç aşağı beş yukarı herhangi bir kapitalizmin ürettiği çelişkileri ve ihtiyaçları aynen üretmektedir. Bunlar, kapitalist ilişkiler geliştikçe gelişen, toplumun derinliklerine nüfuz ettikçe toplumsallaşan çelişkilerdir. Bu çelişkilere, içinde devinecekleri bir siyasal çerçeve sunmadan kapitalizmi ayakta tutmak ve geliştirmek olanaksızdır. Bu nedenle İran, rejimin bekasından bağımsız olarak "reformcu" varyantlar deneyegelmektedir. Besbelli ki bugünkü sokak muhalefeti de bu türden, yani İran kapitalizminin kendi siyasal temelini yenilemek istediği, yürütme alanıyla sınırlı bir arayışı yansıtmaktadır.

Nitekim rejim "Reformcu" denilenleri kesip doğramıyor. Hattâ reformcu kapitalistlere yürütmenin en başında yer verdiği de oldu. Görüldü ki, reformcularla rejim kanlı bıçaklı değil. Ayrıca "reformcu" denilenlerin ne kadar gerçek reformcu oldukları da artık anlaşılmalı. Deniyor ki, Ahmedinejad'ın ikinci kez ama "hileli" seçildiği Temmuz 2009'dan sonraki muhalefet, her geçen gün radikalleştikçe rejime karşı savaş ilan etme potansiyelini de içinden çıkaracaktır, bu nedenle heyecanla desteklenmelidir. Aslı astarı var mıdır acaba? Olaya "laf"tan bakılırsa, kim adına olursa olsun, rejimin asıl sahipleri ve sözcülerinin çok daha ileride bir tarihsel duruşu temsil ettiklerine inanmamız gerekirdi. Hamenei, "Batı kapitalizmi çökecek" diye her gün bas bas bağırılmaktadır. Tahran sokaklarında her gün milyonlarca İranlı "Liberal kapitalizmin cenaze namazı"nı kılmaktadır. Laftan ileri İran'da ne vardır diye dikkatle bakmak gerekir.

Meyveler

“Büyük Humeyni Devrimi” İran’daki toplumsal güçleri, kimini ezerek, kimini yükselterek ekonomide ve siyasette bir yerlere oturtmuştu. Bu toplumsal güçler otuz yıl boyunca, devrimle yerleştikleri yerden ayrılmadılar. Rejim, daha baştan, hem “egemenlik”, hem “hegemonya” gibi, devrim hayali içindeki devrimcilerin arayıp da bulamadıkları bir tarihsel avantajla gelmişti. Hesabını yanlış yapanlar tasfiye edildiler, kalamı kaldı! Hesabını yanlış yapanlar arasında, kendi siyasetinin değil, kendini tabi kıldığı Sovyet devlet siyasetinin kurbanı olan, o günün “işçi sınıfı siyaseti” (TUDEH) başta geliyordu. İran’da rejimle hesaplaşma kapasitesi (niyeti değil) dün olduğu gibi bugün de sadece İran işçi sınıfındadır. Bugünkü muhalefet sahnesinde ise İran işçi sınıfı henüz yoktur. İslam Devrimi sırasında kitlesel genel grevleriyle devrimin önünü açmış olan işçi sınıfı ortada yoktur. Yönetime karşı bugünkü sokak muhalefetine gerçi bazı sendikali işçi grupları katılmaktadırlar. Ancak bundan İran işçi sınıfının sahneye çıkmakta olduğu sonucu çıkmaz.

Öte yandan tanımı ve toplumsallığı (ve elbette sınıfsallığı) net bir programla ortaya konulmamış olsa bile, sorunu “özgürlük” istemekse eğer, ağırlığını üniversite gençliğinin ve orta sınıftan kadınların teşkil ettiği muhalefeti, büyük beklentilere ve “yeni bir devrim!” hayaline kapılmadan ve bu türden hareketlerin yerleşik düzen güçlerinin istismarına her zaman açık olduğunu bilerek desteklemek gerekir. “Özgürlük” için özgürlük mücadelesi” her zaman için makbul bir şeydir, ancak bir siyasal proje ile birlikte somut, “kendisi için özgürlük mücadelesi”ne dönüşmemişse, sözkonusu özgürlüğün kendini yıkan bir kavram olabileceğini de bilmek gerekir.

Şu da var: İran “devrimci bir ülke”dir. Dünyanın gidişatını etkilemiş olmak bakımından 20. Yüzyıl’ın son büyük devrimini gerçekleştirmiştir. İran İslam Devrimi, siyasal iktidarın kazanılmasından sonra rafa kaldırılmış nice devrimden farklı olarak, “sürekli devrim” olmuştur. Bunun açıklaması, devrim sembollerinin arkasında gerçek bir “tarih” ve gerçek bir “halk”ın bulunuyor olmasıdır. Bu devrimle birlikte İran halkı kendi tarihsel gelişme doğrultusunda sürükleyici olabilen ve bugüne kadar hep canlı kalabilen bir tarihsel dinamiği yakalamıştır. Bu nedenle, kendisinden daha fazla bir şey olan “İran” diye bir “toplum”dan söz etmemiz mümkündür. Pakistan ve Afganistan’ı da içine alarak Kafkas yaylasına girebilen, Türkiye, Irak, Lübnan, Suriye, vb. tüm bölgeyi etkisi altına alan bir “İran”dır sözkonusu olan. Ve Dünyanın gidişatına bir de İran’ı hesaba katarak bakmak kaçınılmaz olmuştur.

Daha da “ileri” gidip başka şeyler de söylemeliyiz: 20 Yüzyıl’a, ayağa kalkmış bir “Asya” ile birlikte, hattâ bir bakıma Asya’dan girilmişti. 21. Yüzyıl’a girdik mi, girmedik mi tam belli değil, fakat girmekte isek eğer, yine Asya ile ve “yeni Asya” ile birlikte girmekteyiz. Bu “yeni asya” Batılı emperyalist dünyaya hayran monden kılıklı, tefeci bezirgân kafalı “düşünür” takımının sandığı gibi Çinden ve Hindistandan ibaret değildir; Çin, Hindistan, İran, Japonya ve Rusya’nın birbirini gördüğü tarihsel bir alanda şekillenmektedir. Bu alan, emperyalist Batı varsayımını yaşatacak ya da yıkacak olan bir alandır. Bu yeni Asya’nın bağrından, Asya içinde tutulması olanaksız milyarlık bir yeni “proleter sınıf”ın doğmakta olduğunu da farketmemiz gerekiyor.

Dünya Asya’dan ısınıyor! –Ö.B.C.

Duvarın arkasındaki ülke Yirmi yıl sonra Orta ve Doğu Avrupa

Zeki Yavuz

Halklar ne bekliyordu, paylarına ne düştü?

Yağmurlu bir Berlin akşamı saat tam sekizde Lech Walesa önündeki 2,5 metre boyunda stiropor köpüğü ittiğinde, Berlin’li öğrencilerin resimlerle süslediği domino taşlarından oluşan 1,5 kilometrelik duvar yıkılmaya başladı. Çok geçmeden duvarın öbür ucundan Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği (AB) Komisyonu başkanları yüklendi. Hazırlığı aylar süren, TV’lerden naklen verilen, binlerce kişinin katıldığı “Özgürlük Festivali”, ilk ânı kaçırılmamaya çalışan hareketli kameranın Walesa’ya çarpıp sakatlaması dışında, aksa-
madan sürdü. Almanya, ABD, İngiltere, Rusya, Fransa liderleri, diğer AB devlet ve hükümet başkanları, Gorbacov gibi ünlülerin huzurunda devrilen taşlar Brandenburg Kapısı’na dayandığında kalabalığa dev ekranlardan “özgürlük” haykırtıldı ve şov havaî fişek gösterileriyle sona erdi. Tam yirmi yıl önce Berlin’i ayıran duvar da, Polonya’da Walesa’nın başkanlığındaki “Dayanışma” (Solidarnosc) sendikasının 1980/81’deki eylemleriyle yükselen dalgaya dayanamamış, ardından Sovyetler Birliği 1991’de dağılına dek Avrupa’daki tüm sosyalist yönetimler adeta köpükten taşlar gibi devrilmemiş miydi? Olayların akışı karşısında şaşırان yalnız Demokratik Almanya Cumhuriyeti’nin (DAC) sınırlarını açtığını 9 Kasım 1989 gecesi canlı yayında zamansızca duyuran parti görevlisi değilse de, sonuçta 2. Dünya Savaşı ardından inen “demir perde” kalkmış, neredeyse tüm Orta ve Doğu Avrupa, NATO’suyla, AB’siyle, piyasa ekonomisiyle, idari ve hukuksal sistemiyle, diğer sosyal ve kültürel kurumlarıyla Batı’ya entegre olmamış mıydı? O gece ABD Dışişleri Bakanı Clinton ve mesajı ekrandan yansıtılan Başkan Obama, dünyanın başka yerlerinde de “özgür olmayanlar” için süregelen operasyonlarına destek isterken, Almanya Başbakanı Merkel, birleşmenin tamamlanamadığını, işsizliğin hâlâ iki misli olduğu Doğu’nun inşası ve “eşit yaşam koşulları” için Almanlardan “dayanışma vergisi” (Solidarbeitsbeitrag) almayı (2019’a kadar) sürdüreceklərini belirtiyordu. “Tarih ötesi”ne (Fukuyama) geçmek için on yıl daha sabretmeye değmez miydi?

Yirmi yıldır yaprak kıpırdamıyor gibi gözükse de, geçen yıl anketler “festival”in keyfini kaçırdı: Temmuz ayında *Spiegel* dergisinin bildirdiğine göre Doğu Almanların çoğunluğu DAC’yi savunuyordu (%49’u “iyi yanları daha çoktu; bazı sorunlara rağmen yaşam iyiydi”, %8’i de “genellikle iyi yanları vardı; yaşam daha mutlu, bugünkü birleşik Almanya’dan daha

iyiydi,” diyordu). Kapitalist ekonomiye geçişin model ülkesi Polonya’da *Rzeczpospolita* gazetesinin anketinde sosyalist döneme olumlu bakanlar burun farkı önde çıktı (%44’e %43; yaşlılarda daha da açık: %54). Kasım ayında yayınlanan, başında ABD’nin eski Dışişleri Bakanı Albright’ın da olduğu PEW adlı kuruluşun araştırmasına göre eski sosyalist ülkelerde kapitalizme yönelik eski heyecan kalmamıştı. Çoğunluk yirmi yıl öncesine göre daha fakir olduğunu, yaşanan dönüşümün politikacılara ve büyük şirket sahiplerine yaradığını düşünüyordu. Macarların %72’sine, Ukraynalıların ve Bulgarların %62’sine, Litvanyalıların ve Slovakların %48’ine, Rusların %45’ine göre ekonomik durum sosyalist dönemden daha kötüydü (daha iyi diyenler yalnız Çekler –%45’e %39– ve Polonyalılar –%47’ye %35–). 1991’de Macarların beşte dördünün piyasa ekonomisine verdiği destek %46’ya, Ukraynalıların çok partili sisteme verdiği destek %72’den %30’a düşmüş, Litvanya ve Bulgaristan’da üçte bir oranında azalmıştı. 50 yaş üstü Rusların ve Bulgarların yarısı dönüşüme karşıydı. İngiliz yayın kuruluşu BBC ise, “serbest piyasa kapitalizminden hoşnutsuzluğun” tüm dünyada yaygın olduğunu bildiriyordu (27 ülkede, “sistem iyi işliyor” diyenler ortalama %11’di). Ukraynalıların üçte biri “yeni bir ekonomik sistem”den, dörtte üçü (Ruslar gibi) başlıca sanayi kuruluşlarının devlet elinde olmasından yanaydı, Rusların %61’i ve Ukraynalıların %54’ü Sovyetler Birliği’nin çöküşünden (Polonyalılar ve Çeklerin aksine) hoşnut değildi.

Anketler bir yana, Orta ve Doğu Avrupa’daki “annus mirabilis”den (mucizeler yılı) 20 yıl sonra besbelli “tarihin sonu”na gelinmedi. Ancak dönemin bilançosu çıkarılırsa, Batı, yani ABD, NATO, AB, vb. muradına erdi mi? Bölgenin kapitalist sisteme entegrasyonu nasıl ve ne ölçüde gerçekleşti? Halklar ne bekliyordu, paylarına ne düştü? Geçmişin defteri dürüldü, geriye buruk bir nostalji (Almanların deyimiyle “ostalgie”) mi kaldı? ABD’nin küresel planları, AB’nin stratejileri, Rusya’nın müdahaleleri bölgeyi nasıl şekillendiriyor? Son krizin etkileri ne oldu? Bunca mücadelenin, deneyimin ardından sermaye egemenliğine karşı muhalefet, politikalar ve işbirlikleri nasıl şekilleniyor? Bu sorulara kısmen de olsa yanıt aramak üzere, bazı dönüm noktalarını ve verileri hatırlatmanın ötesinde 40 küsur yıllık sosyalist deneyi ve başarısızlığın nedenlerini derinlemesine irdelemeden (ki yeni yayınlanan belge ve tanıklıklarla bu deneyin

zengin biçimde aktarılması bile, o ülkelerdeki iktidarların tarihi unutturma ve çarpıtma girişimlerinin bugün gördüğü işleve karşı gerekli görünüyor), bu yazıda Orta ve Doğu Avrupa'da son 20 yılda gerçekleşen kapitalist restorasyon ve sonuçları ele alınacak. İlk bölümde soğuk savaşın Avrupa'daki odağı Almanya ile kapitalizme geçişi bir ilhak süreciyle yaşayan Demokratik Almanya Cumhuriyeti (DAC) üzerinde durulacak.

Orta ve Doğu Avrupa'nın son 20 yılına halen "geçiş" sancıları damgasını vuruyor, 9 Kasım 1989 bir "özgürlük festivali" olarak akıllara kazınmak isteniyorsa, belki (pratik nedenlerden) 19. Yüzyıl sonlarına, Rusya'daki 1917 Ekim Devrimi'ne kadar değil ama, asıl Avrupa'nın, dünya ile birlikte tüm kıtayı mahşeri bir yangın yerine çeviren faşizm ve savaş belasından kurtulduğu 8 Mayıs 1945'e, 2. Dünya Savaşı sonrasına ve soğuk savaş yıllarına uzanarak bellekleri tazelemek gerekecek.

İki hafta süren ve 2 Mayıs 1945'de Berlin'i Kızıl Ordunun işgal etmesiyle biten son muharebenin bile ardında 350 bin Sovyet, 9 bin Polonyalı, 92 bin Alman askerinin ve on binlerce sivilin ölümünü, yüz binlerce yaralıyı, Avrupa'nın en canlı merkezlerinden (kuşatma başlamadan) 4,3 milyon kişilik bir kentten çoğu kadın ve çocuk 2,7 milyon kişinin ayakta kalmaya çalıştığı bir harabeyi bırakması, savaşın dehşetini anlatıyor. Müttefikler, Alman ordusunun Stalingrad'da uğradığı yenilgiyle 1943 başında gidişatı değişen savaşın sonuçlarını aynı yıl Tahran'da, 1945'de Yalta'da ve Potsdam'da görüştüler, Avrupa'nın geleceğini, sınırlarını, savaş tazminatlarını, vb. kararlaştırdılar. Almanya ve Berlin Ağustos 1945'de (Fransa'nın da içinde olduğu) dört işgal gücünün yönetiminde, ülkeyi Nazizm ve militarizmden arındırmak, demokratikleştirmek, savaş ekonomisini parçalamakla görevli askeri konseyin kontrolüne verildi. Sovyetler Birliği, (aynı konumdaki İsveç, Finlandiya ve Avusturya ile birlikte) birleşik, tarafsız bir Almanya'dan yanaydı. Nitekim Nazi Almanyasının ilhakından kurtulan Avusturya'nın tarafsızlık garantisiyle 1955'de barış anlaşması imzalamasıyla, diğer üç güç gibi Sovyet askerleri, başkent Viyana'yı içine alan geniş işgal bölgelerinden çekildiler; 1947'ye kadar hükümette yer alan komünistlerle (KPÖ) birlikte bölünmeye karşı çıktılar ve bir iktidar dayatmasında bulunmadılar. Alman komünistleri (KPD) de -sosyal demokratların (SPD) "sosyalist Almanya" talebinden farklı olarak- "Sovyet sistemi" değil, "parlamentar-demokratik Cumhuriyet" çağrısı yapıyordu. 1946 Nisan'ında Sovyet işgal bölgesinde bölünen SPD ile KPD birleşerek Sosyalist Birlik Partisi (SED) kuruldu. Orta ve Doğu Avrupa'da bir çok ülkede komünistler Kızıl Ordunun desteğiyle belirleyici güç haline geldi, Fransa'da, İtalya'da, 1946-1949'da iç savaş veren Yunanistan'da prestijleri ve güçleriyle iktidara aday oldu.

ABD'de Roosevelt'in yerine geçen, savaş sonrası askeri ve ekonomik üstünlüğüyle ana çıkarlarını Batı Avrupa'da tanımlayan Truman yönetimi ise, daha Potsdam Antlaşması'nın imzası kurumadan 6 ve 9 Ağustos'da Ja-

ponya'ya atom bombası atıyor, yüz binlerce sivilin ölümüyle dünyaya ve Sovyetler Birliği'ne göz dağı veriyordu¹. Savaş döneminin Britanya Başbakanı Churchill, daha bir yıl geçmeden, aynı saflarda savaştıkları Sovyetleri dost gören bir çok Batı'lı ülke yurttaşını da şaşırtarak "Baltık Denizi'ndeki Stettin'den Adriyatik'teki Trieste'ye kadar kıtayı baştan başa bölen demir bir perde² inmiştir" diyecekti. Savaş sonrası komünist yönetimleri devirme (ör. Arnavutluk'ta), "geriye sürme" (roll back) girişimleri yapan, habersiz bir nükleer "ilk vuruş"u tartışan ABD yönetimi 1947'de Moskova'nın gücü ve etkisini "sınırlama" (containment) doktrinini ve Dışişleri Bakanı Marshall'ın adıyla bilinecek Avrupa'ya yardım programını devreye soktu. Yeni kurulan ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nde Sovyetler Birliği'ni hedefleyen soğuk savaş planları kabul ediliyordu. (NSC 20/1, 18.08.1948.) Savaştan güçlenerek çıkan ABD sanayi ve tarım sermayesinin Avrupa pazarı üzerindeki emellerini yansıtan Marshall Planı, öne sürülen ekonomik dayatmalar nedeniyle Sovyetler Birliği ve komünist yönetimler tarafından reddedildi. (Savaşın yaralarını sarmaya çalışan Çekoslovakya ve Polonya'nın tereddütleri kısmen Sovyet yardımlarıyla giderildi.) Nisan 1948'de Plan'ı yürütmek üzere -1961'de OECD'ye dönüşecek- Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OECE) kuruldu. Almanya'da Amerikan ve İngiliz bölgelerinin birleşmesinin ardından Potsdam kararları hilâfına bir Batı Alman parası ve devleti planı ortaya çıkınca Sovyetler Birliği, Müttefik Kontrol Konseyi'nden ayrıldı, Haziran'da Batı Alman markının piyasaya sürülmesi ve tüm eski paranın -Reichsmark- Doğu'ya gelmesiyle yaşanan enflasyon ve sıkıntılara Sovyet idaresi Batı Berlin ambargosuyla cevap verdi. Ocak 1949'da sosyalist bloğun ekonomik işbirliği örgütü COMECON kuruldu. 1949 Nisan'ında ABD'nin Batı Avrupa'daki üstünlüğünü perçinleyen NATO'nun kuruluşuyla Sovyet-Amerikan ilişkileri iyice koptu. Bir ay sonra Federal Almanya Cumhuriyeti (FAC), Ekim'de de DAC ilan edildi.

Yeniden silahlanma ve Kore savaşıyla gerginliğin arttığı bir dönemde Sovyetler Birliği, işgal güçlerine "Alman sorunu"nun çözümü için son bir nota sundu (1952): Almanya adına mutabık kalınacak bir hükümetle görüşülerek Potsdam'da anlaşılan sınırlarda Almanya birleşecek, bir yıl içinde tüm işgal güçleri çekilecek, Almanya askeri bir pakta girmeyecek, demokratik haklar (ör. toplanma, basın özgürlüğü, çoğulcu bir parti sistemi) tanınacaktı. FAC Başbakanı Adenauer'in, "Almanya'nın tamamının yarısı olacağıma, yarısının tamamı olsun," demesiyle bu fırsat da tepildi. Aynı yıl Roma Antlaşmalarıyla -AB'nin ilk adımı olan- Avrupa Kömür ve Çelik Birliği, Paris Antlaşmalarıyla (1954) -AB'nin askeri kanadı- Batı Avrupa Birliği kuruldu. FAC'nin NATO'ya girdiği yıl sosyalist blok Varşova Paktı'nı kurdu (Mayıs 1955). Batı'da artan intikamcı eğilimlere karşı Polonya'nın 1957'de Birleşmiş Milletler'de iki Almanya, Polonya ve Çekoslovakya için yaptığı nükleer silahtan arındırılmış bölge önerisi de (Rapacki Planı) FAC ve diğer Batı'lı yönetimlerce reddedildi. Zaten 1955-1969

arası Adenauer hükümeti, DAC'yi tanıyan ülkelerle –Sovyetler Birliği iştirakıyla– diplomatik ilişkilerini kesme (Hallstein) doktrinini izliyordu. Bundan DAC'den çok FAC'nin zarar gördüğü anlaşılınca sosyal demokrat Brandt hükümetinin “Ostpolitik” açılımı kapsamında vazgeçildi. DAC ise, 1974'e kadar anayasasında da yer aldığı gibi, “Alman milletine emperyalizmin dayattığı bölünmenin” aşmayı, “demokrasi ve sosyalizm temelinde” birleşmeyi uzun yıllar hedeflemekten geri durmadı.

Cahide - Detay

2. Dünya Savaşında Avrupa'da 39 milyon insanın –yalnız Sovyetler Birliği'nde 17 milyon sivil ve 8,6 milyon asker– öldüğü tahmin ediliyor. Çok daha fazla yaralı, hasta, aç, işsiz, evsiz, göçe zorlanan insandan başka onlarca şehir yerle bir oldu, üretim, dağıtım, ulaşım alt yapıları çöktü. Savaşı başlatan Mihver Devletleri, başta en büyük kayba uğrayan Sovyetler Birliği'ne ve diğer saldırdıkları ülkelere, Almanya için Potsdam Antlaşmasıyla, İtalya, Macaristan, Romanya, Bulgaristan ve Finlandiya ile 1946'da Paris'te imzalanan barış antlaşmalarıyla kararlaştırılan milyarlarca dolarlık tazminat ödediler. Nazi Almanyasının yurt dışı varlıklarına, dövizlerine, patentlerine el konulurken, işgal güçleri –mutabakata göre kendi bölgelerindeki– fabrikaları ülkelerine taşıdılar. Sovyetler Birliği de Doğu Almanya ve Berlin'den (sonraları DAC'den) doğrudan söktüğü veya üretimini aldığı fabrikalarla birlikte 4,3 milyar dolar kadar tazminat aldı. DAC'de tazminata ve soğuk savaşla artan silahlanmaya bütçenin beşte biri ayrılıyor, birleşik Almanya'nın suya düşmesiyle Temmuz 1952'de ilan edilen “sosyalist inşa” programıyla devletin güçlendirilmesine, büyük şirketlerin “Halka Ait İşletmeler”e (VEB) dönüştürülmek üzere kamulaştırılmasına, köylülerin kooperatiflerde (VEG) birleştirilmesine hız veriliyordu. Ne var ki, karşılaşılan üretim aksamaları, enerji, gıda kıtlıkları Temmuz 1953'de direnişlere yol açacak, Sovyetler Birliği savaş tazminatlarından vazgeçecek (ABD, 1949'da bunu durdurmuştu), 1950'lerin sonunda DAC'nin hammadde ihtiyacını artıran biçimde –kısmen kendi ihtiyacından keserek– karşılamaya başlayacaktı. Aynı yıllarda (1948-1951) ABD Avrupa'ya Marshall Planı kapsamında, 1948'deki milli gelirinin (GSYİH) %5'i kadar, 13,3 milyar dolar –2008 milli gelirine oranlarsak, 710 milyar dolara eşdeğer– kaynak aktardı. Savaşın hemen ardından da bölgeye 12 milyar dolarlık bir kaynak aktarmıştı. Bu ortamda daha iyi bir yaşam umuduyla Batı'ya ciddi bir beyin göçü yaşandı, milyonlarca insan –bazı tahminlere göre nüfusun %20'si– ülkeyi terketti. Sistemler arası mücadelenin, yalnız Kore savaşı, gizli servislerin faaliyetleri, Doğu Almanya'ya yayın yapan ABD işgal güçleri radyosu RIAS'la, vb. ile değil, eski Nazilerin önemli görevler almayı sürdürdükleri FAC'de komünistlere memur olmayı yasaklayan Meslek Yasasıyla (1950), KPD'nin kapatılmasıyla (1956),

10 binden fazlası mahkûmiyetle biten yüz binlerce soruşturma davasıyla kızıştığı yıllardı. İki Almanya'nın doğuşu gibi, kuşkusuz artan sınır kontrollerini ve 1961 Ağustos'unda inşa edilen Berlin Duvarı'nı, faşizm ve savaş yıllarının yol açtığı tüm bu gelişmeler ışığında değerlendirmek gerekecektir.

1989 sonunda Doğu Alman şehirlerindeki gösterilere yeni grup ve partilerin üyeleri, hattâ hoşnutsuz SED'liler de dahil, on binlerce kişi

katıldı. Aralık ayında, Polonya ve Çekoslovakya'daki örneklerine benzeyen, iktidarla muhalefeti eşit temsille bir araya getiren, iki ay geçmeden de hükümetin muhalif temsilcilerle genişletilmesiyle etkisi artan “yuvarlak masa”lar oluşturuldu. Seçimlere kadar (merkezde Mart, yerelde Mayıs 1990) süren bu ikili iktidar ve süren diyalog, yönetimin silah kullanılmaması talimatıyla birlikte gergin ortamda kan dökülmemesine katkıda bulundu. (Geçen yılın Ekim ayında Leipzig'deki 70 bin kişilik gösterinin 20. yılını anarken Almanya Cumhurbaşkanı Köhler'in, “tanklar şehrin kenarında bekliyordu, ceset torbaları, yedek kan üniteleri hazırdıydı,” şeklinde çarpıtmaları büyük Alman medyasında da eleştirildi; DAC yönetimi ordudan ve ülkedeki Sovyet birliklerinden müdahale isteğinde bulunmadı.) Başlangıçta “DAC'nin demokratikleştirilmesi” tartışılıyor, yeni bir anayasa, seçim, siyasi partiler, vb. yasa tasarıları hazırlanıyordu. Ekim ayında gelişmeler karşısındaki kayıtsızlıkla suçlanarak görevden alınan Erich Honecker'in yerine devlet ve parti yönetimini üstlenen Egon Krenz'in ilk buluşmasında DAC'nin “Avrupa evi”ndeki yerini sorduğu Sovyet lideri Gorbaçov, Batı'lı güçlerin iki Almanya'nın birleşmesini ve askeri paktların dağıtılmasını istemediklerine kani olduğunu söylemişti. (Gerçekten de İngiltere birleşik, güçlü bir Almanya'yı tercih etmiyordu.) Ancak çok geçmeden, 28 Kasım'da FAC Başbakanı Kohl parlamentoda, pratikte DAC'nin sosyalist uygulamadan vazgeçmesini içeren “10 madde”lik bir birleşme planı açıkladı. Washington ve Moskova'da önceden mutabakat sağlanmadığı için sürpriz olarak karşılanırsa da (yeni açıklanan belgelere göre, planı kağıda döken Kohl'ün danışmanı Teltschik, orta vadede konfederal bir çözümü yoklamakta olan eski Sovyet elçisi Falin'den gelen gayriresmi mesajları dikkate almıştı) Almanya'nın birleşmesi, hem Aralık başındaki Sovyet-Amerikan zirvesinin, hem de –Kohl'in Şubat başında DAC hükümetine ekonomi ve para birliği önerisiyle daha saldırgan biçimde– DAC hükümeti (ki Başbakan Modrow Ocak ayında Gorbaçov'la aşamalı bir plan üzerinde duruyordu) ve “yuvarlak masa”nın gündemine oturdu. Bugün, Gorbaçov, Şevardnadze gibi dönemin sorumlu Sovyet yöneticileri birleşme, NATO'nun genişlemesi gibi konularda Batı'lı güçlerin sözlerinde durmadıklarını söylerken, Krenz, daha 1989 başında

ABD Başkanı seçilen Bush'un CIA'dan eski yardımcısı Vernon Walters'ı Bonn'a büyükelçi olarak gönderdiğini, dünyanın dört bir yanında (Şili, İtalya, Portekiz, Angola, Nikaragua, vb.) komünistlere ve devrimlere karşı operasyonlar planlamada tecrübeli Walters'ın FAC yetkililerine birleşmenin yaklaştığını söylediğini, planların çoktan yapılmış olduğunu vurguluyor. Bu müdahalelerle iki ay öne çekilerek Mart 1990'da yapılan seçimlerde, FAC'de iktidarda bulunan sağ partilerin (CDU/CSU) her türlü desteği, yatırım, yardım ve DAC markını 1:1'den³ değiştirme vaatleriyle, "Almanya için birlik" ittifakı oyların %48'ini aldı. Seçimi kazanmayı uman sosyal demokratlarla (%21,9), yeni yurttaş hareketlerinden oluşan 90 İttifakı (%2,9) hayal kırıklığına uğrarken SED'nin devamı PDS %16,4 oy aldı (Berlin'de %30,2). Halk büyük bir katılımı (%94) birleşmeden yana tavır koymuş, ancak zamanı, nasıl olacağı, getirisi-götürüsü pek tartışılmamıştı (seçim öncesi bir FAC anketine göre halkın %56'sı acele bir birleşmeye karşıydı). Barajsız sistemle 12 partinin girdiği mecliste sağ, liberal ve sosyal demokrat partilerin kurduğu büyük koalisyon, iki ay içinde iki Almanya'yı (Temmuz'da yürürlüğe girmek üzere) parasal, ekonomik ve sosyal birliğe götürecek antlaşmayı imzaladı. Bu bir ithak antlaşmasıydı. Sonrasında, Temmuz-Ağustos'da liberallerin, sosyal demokratların, bazı bakanların çekilmesiyle çıkan hükümet krizi, derhal meclise getirilen FAC'ye 3 Ekim'de katılma kararı, iki Almanya ve işgalci devletlerle Eylül'de imzalanan ve 2. Dünya Savaşı defterini kapatan barış antlaşması, resmen DAC'ye son verilmesi ve birleşik Almanya'da seçimler, Polonya sınırının 1992'de teyidi (DAC daha 1950'de Polonya ile Potsdam'a uygun sınır anlaşmasını yapmıştı), vb. gibi formaliteler tamamlandı.

Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nin ekonomisi, iddia edildiği gibi, 1989'da iflasın eşiğinde değildi. Bugün geçmişe bakıp, DAC'nin "borç ödemek için duvarı satmaya" kalktığını (Alman medyası), kandırıldıklarını, "dev yerine cüce" bulduklarını (ABD güvenlik danışmanı Scowcroft -DAC, 1970'lerde 10. büyük ekonomi gösteriliyordu; CIA Factbook'a göre 1987'de kişi başına milli geliri FAC'den fazlaydı-) söyleyenler, kapitalist ülkelere olan dış borcunu, Planlama Komisyonu raporlarını, özelleştirmelerin zararlı kapatılmasını ve birleşmenin ardından gelen hızlı çöküşü kanıt gösteriyorlar.

Almanya Merkez Bankası'nın sonradan açıkladığına göre (Bundesbank, 1999), DAC'nin 1989'da sosyalist olmayan ülkelere 12 milyar dolar kadar net borcu vardı (DAC markı çevrilebilen bir para olmadığı için, dış ticaretteki karşılığıyla: 19,9 milyar Valuta Mark, VM). Dünyanın en büyük linyit üreticisi olan DAC, enerji ihtiyacının önceleri tamamını kömürden sağlarken (1955'de %95), 1980'de dörtte birini Sovyetler Birliği'nden aldığı petrol ve doğal gazla karşılar olmuş, ayrıca rafinerilerini ve petrokimya endüstrisini geliştirerek önemli bir ihraç ve döviz kalemi kazanmıştı. Böylece

1973 petrol krizinin ardından, önceleri COMECON içinde dünya fiyatının altında aldığı Sovyet petrolünün fiyatı 1974-1986 arası 11 kat, doğal gaz fiyatı 7 kat arttığında bile net borcunu 1982'de 25,1 milyar VM'den 1985'de 15,5 milyar VM'ye indirebilmişti. 1980'lerin ortasında yarılanan petrol fiyatlarıyla azalan döviz girdileri, tarımda hasadın kötü geçmesi borçları tekrar artırmaya başlamıştı. Kredi olanakları sınırlı da olsa bu milli gelire veya kişi başına oranlandığında altından kalkılmayacak, ülkenin varlığını tehdit edecek bir borçlanma değildi (ör. bugün AB'nin milli gelirin %60'ı olarak koyduğu Maastricht kriterinin çok altında). Öte yandan DAC dış ticaret hacminin büyük bölümünü -1989'da 1,9 milyar VM fazla vererek %63'ünü- sosyalist blokla, yaklaşık yarısını da Sovyetler Birliği'yle gerçekleştiriyor, her yıl milyarlarca marklık vagon (dünyanın en büyük yolcu treni ihracatçısı olarak 1985'de Sovyetler'e 1000 yolcu, 1200 soğutmalı vagon sevketti), balıkçı gemisi, takım tezgahı, vinç, çeşitli tüketim malları, vb. ihracıyla hiç de küçimsenmeyecek -sosyalist blokta en yüksek kişi başına gelire sahip- bir ekonomiye sahipti. 1980'lerde Sovyetler kendi ekonomisindeki darboğaz sonucu -diğer bazı hammaddelerle birlikte- petrol sevkiyatını yılda 19 milyon tondan 17 milyon tona düşürünce evlerin ısınması için çevre kirliliği pahasına yeniden linyite ağırlık verildi. Bir yandan 1989'da Planlama Komisyonu, Batı'yla teknolojik aranın açıldığını, sanayi tesislerinin %21'inin yirmi yıldan eski (FAC'de %6'sı), verimliliğin Batı'nın yarısı kadar olduğunu -1950'lerde %70'i kadardı-, önceliğin başarılı olmadığı düşünülen mikroelektronik programı ve tüketimden ziyade, 1970'de yatırımların %16,1'ini oluşturan, ancak 1988'de oranı %9,9'a düşen yatırım mallarına verilmesini öneriyordu. 1971'de Honecker yönetiminde başlatılan "ekonomik ve sosyal politikanın birliği" programı konut yapımına, tüketime, ücretlerin, emekli maaşlarının iyileştirilmesine hız vermiş, ilk yıllarda borçlanma göze alınmış, fiyat desteklerinin oranı bütçede 1971'de %13,5'dan 1988'de %24,5'a çıkmış, 1980-89 arası mal ve hizmetlere verilen destek nominal olarak üçe katlanarak 51 milyar markı, kira desteği 2,4 kat artarak 16,6 milyar markı bulmuştu. Tüm bu destekler sosyalist devletin sosyal sorumlulukları gereği savunuluyordu. Nihayetinde DAC, tüm bu sorunlara rağmen son güne kadar tüm iç ve dış yükümlülüklerini yerine getirdi, üretimi ve kamu hizmetlerini sürdürdü. Sonunda DAC'nin doğusunda belirleyici rol oynayan Sovyet Birliği'yle ve (Romanya'nın muhalefeti sonucu 1960'lardaki AET kadar entegre olamasa bile) COMECON ülkeleriyle ekonomik işbirliğinin akamete uğraması ve dünya çapında değişen güç dengeleri yönetime fazla bir seçenek bırakmadı.

Aşamalı bir geçiş yerine, daha DAC resmen tarihe karışmadan Temmuz 1990'da ekonomi ve para birliğine gidilmesi, seçimlerdeki bir koz veya FAC Başbakanı Kohl ile Maliye Bakanının tarihsel anı değerlendirilen siyasi çıkışlarından çok, Bonn'da 1950'lerden beri hazır tutulan kapsamlı stratejik planlara dayanan, Alman en-

düstri, banka, sigorta ve ticaret tekellerinin çıkarları doğrultusunda atılmış bir adımdı. DAC ekonomisini Batı'ya mahkûm eden "dönüşüm", FAC markının (DM) tek para, FAC Merkez Bankasının tek para otoritesi olduğu, tüm devlet işletmelerinin büyük ölçüde Batı sermayesine devredilerek özelleştirildiği veya tasfiye edildiği, sosyal politikalara ve ücretlere FAC kurumlarının damgasını vurduğu bir seferberlikle gerçekleşti. Para birliğinde mesele DAC markının hangi kurdan değiştirileceğiydi. FAC Merkez Bankası'nın "para istikrarı" kılıcıyla belirlediği görüşmeler sonucunda ücret, maaş, kira, vb. gibi ödemelerde 1:1 oranına karar verilirken, borçlar, alacaklar, banka kredileri ve tasarruflar için 2:1 oranı uygulandı (kişisel tasarrufların sınırlı bir bölümü 1:1'den, ortalamada ise 1,5:1'den değişmiş oldu). DAC'de temel gıda maddeleri, kira, enerji, toplu ulaşım, gazete, kitap vb. gibi temel ihtiyaçların fiyatları savaş öncesi düzeyinde dondurulduğundan (küçük ayarlamalar miktarlarla oynanarak yapıyordu) markın alım gücü DM'ye göre daha yüksekti. Otomobil, TV gibi tüketim mallarında ise, emek verimliliği farkından kaynaklanan DM lehine bir oran vardı. İç pazar ve alım gücüne göre (ki FAC istatistik dairesi de, mal sepetine göre 1:1,08'lik bir oran hesaplamıştı) bir kayıp olsa da, başlangıçta maaşını ve ücretini DM ile alan halk, Batı mallarıyla çeşitlenen arzdan ve "tüketim özgürlüğü"nden memnun kalmıştı. Ancak devlet desteğinin kalkarak enerji, ulaşım, konut, vb. fiyatlarının fırlamasıyla (geçim harcaması 1991'de %26,5; kontrol edilen fiyatlar 1992'de %66,1 ve 1993'de %35,7 arttı; tüketim malları fiyatları 1990-2001 arası Doğu'da %70,2, Batı'da %27,2 yükseldi) bu avantaj hızla eridi. Tasarruflarının üçte birini yitiren halka (hesaplardaki 193,4 milyar mark, 129,1 milyar DM'ye çevrilmişti), özellikle orta katmanlar, zanaatkarlar, doktor, mimar, avukat gibi serbest meslek sahiplerine, birlik antlaşmalarıyla verilen özelleştirilecek işletmelere (VEB) katılım garantisi kayyum idaresinin zarar etmesiyle rafa kalktı. DAC halkı, bir kaç ay içinde, on yılların birikimiyle oluşmuş varlıklarının piyasada nasıl değersizleştiğini gördü. Bilgisayar, tüketim elektroniği, otomobil gibi teknik olarak geri ürünlerde değer kaybı (değişim değeri açısından) uç noktalara vardı. Kullanım değeri az çok aynı olan, ancak Batı'da daha ucuza üretilen veya ithal edilen mobilya, ayakkabı, tekstil, halı, buzdolabı vb.'de Batı ürünlerine olan talep artışıyla, daha iyi veya ucuz olan kitap, plak, oyuncak, ilaç, vb. gibi ürünlerde ise Doğu'nun üretim ve tedarik zincirinin çökmesiyle pazarın istilasını tamamladı. Bir tek emlak değerlendirildi, ev ve toprak sahipleri, kredi borçları da kura göre yaralandığından iki misli kârlı çıkarak yeni bir mülk sahibi sınıfın oluşmasında yer aldılar. Asıl büyük etki işletmelerde ve inşaat şirketlerinde görüldü: Borçları, özel krediler ve tüm alacakları nominal olarak yaralandı; sosyalist

ekonomi bağlamında devletten aldıkları para, 167,1 milyar DM'lik bir kredi borcuna dönüşünce ödeme sıkıntısına düştüler. İç pazar ve COMECON da dahil her alanda kapitalist rekabete açılma (pratikte %300-400'lük bir devalüasyona denk), ücretlerdeki ve girdilerdeki artış, ürünlerine talebin aniden düşmesi iflasları ve sabit sermaye varlıklarının yokolmasını getirdi.

Para birliğinin başlattığını, Temmuz 1990'da başına Batı Alman şirket yöneticileri ve iktidar partisi politikacılarının getirildiği, "hızla özelleştirme, kararlılıkla yeniden yapılandırma ve dikkatle kapatma" amacıyla kurulan Kayyum İdaresi (Treuhandaanstalt) tamamladı. Ekim ayında FAC'ye remen ilhak sırasında idare, bugünkü Alman C. Başkanı ve eski IMF direktörü Köhler'in sorumlu müsteşarlığında Alman Maliye Bakanlığı'na bağlandı. Dört yıl içinde, kayyuma verilen 4,1 milyon kişinin çalıştığı 45 bin üretim yerindeki 8500 işletme (sonradan sayısı 14 600'ü buldu), 2,4 milyon hektar toprak ve orman arazisi, Devlet Güvenlik Bakanlığının, ordunun, devlet eczanelerinin, parti ve kitle örgütlerinin varlıkları, konutları vb., hızla el değiştirdi veya tasfiye edildi. Kayyum sorumluluğunda 1992 Nisanında 1,24 milyon çalışan kalmıştı (satılan işletmelerde istihdam %28 azalmış, 200 bin kişi işinden olmuştu; zaten yatırımcı dayatması bile rekabet, sipariş düşmesi veya teknolojik yatırımlarla işten çıkarmalar geliyordu). Sürece yolsuzluk davaları (Bir örnek: 1200 kişinin çalıştığı, 68 milyon DM değer biçilen, 150 milyonluk likit varlığı ve değerli emlakı bulunan ısı tesisatı üreticisi VEB Wärmeanlagenbau, bir şirket temsilcisi ve ortaklarının düşük değer göstererek 2 milyon DM'ye işletmeyi almaları ve kişisel hesaplarına varlıkları aktarmaları ardından iflasa sürüklenmişti) ve bazı direnişler (Bir örnek: 1993 yazında 1000 kişinin çalıştığı ve çevre köylerin ekonomisini ayakta tutan Bischofferode'deki tarihi potasyum işletmesinin kapatılmasıyla işgal ve açlık grevine gidildi) eşlik etti. Kayyum idaresi, Aralık 1994'de işini bitirdiğinde, ardında 2011'de kapanması beklenen 230 milyar DM'lik bir borç, darmadağın edilmiş bir sanayi ve göçle ıssızlaşmış geniş topraklar bırakmıştı. Kohl'ün vadettiği "serpilen topraklar"dan ("Blühende Landschaften") eser yoktu.

Birkaç ayda –milli gelire göre– üçte bir oranında gerilemiş, endüstri üretimi üçte iki düşmüş ekonomi, dört yılda savaşta bile görülmemiş bir yıkım yaşadı: dünya savaşları sonrası sırasıyla –1913'e göre– %57'ye, –1938'e göre– %42'ye düşen üretim düzeyi, 1994'de –1989'a göre– %39'a geriledi (Krenz). Alman sermayesi Doğu pazarında hızlı satış ve kâr artışları, pazar hâkimiyeti yakalarken, kendi fazla üretimine ve rekabet stratejisine uygun biçimde Doğu'daki endüstriyi tasfiye etti, ekonomiyi Batı'nın uzantısı olarak eklemledi. (Almanya'nın en büyük 500 şirketinden yalnız 7'sinin merkezi Do-

Cahide - Detay

ğu'da.) Doğu'da bugün çoğunlukla görülen küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ) ise, Batı'nın yenilikçi değer ve istihdam artışında önemli rol oynamış orta boy şirketler gibi değil, genellikle en küçük ölçekte işletmeler. Böylece istihdamın yarısı gereksizleşti. 1,28 milyon işsizle 1992'de %14,2 olan işsizlik Nisan 2009'da hâlâ %13,9'du –krizin etkisiyle 2008 sonrasında yeni bir artış gerçekleşmiş olsa da hep Batı'nın iki katıydı–. Emek odaklı DAC toplumunda işyerleri, beceriler, mesleklerle birlikte birikimli bir insan potansiyeli heba edildi. Doğu Almanya'da nüfus 1991'den beri 1,5 milyon azaldı (%8,3), göç ve düşük doğum oranları sonucu her yıl 100 bin düşmeye devam ediyor. Kişi başına milli gelir (hükümetin 2009 Birlik Raporu'yla başarı olarak gösterdiği) artmış gözükürken bu nüfus kaybindan kaynaklanıyor, Doğu eyaletlerinin milli gelire oranı 2000'de %11,4 iken, 2008'de %11,6 ile yerinde sayıyor. Doğu, 20 yıl sonra yeni Almanya içinde bir düşük ücret bölgesi. Toplu sözleşmelere göre ücretler Batı'yla aynı düzeyde, fakat kapsam dışında bir çok işletme nedeniyle (ilk yıllardaki hızlı ama kısa süren bir yakınlaşma dışında) pratikte ücret ve maaşların düzeyi düşük, çalışanların gelirleri 10 yıldır Batı'nın %77'si kadar. Kapitalizmin son dünya krizinin Doğu'yu KOBİ ağırlıklı yapısıyla daha az etkilediği ise bir nevi züğürt tesellisi.

Cahide - Detay

DAC'nin ilhakının eğitim ve sağlık sisteminde de geniş etkileri oldu. Devlet (özellikle güvenlik) kurumlarında, üniversitelerde, vs.'de FAC'den gelen kadrolar yönetimi doğrudan üstlendi veya kurum politikalarında belirleyici oldu. Bilim akademisi, bağlı enstitüler dağıtıldı, yayınevleri kapatıldı. DAC'deki poliklinik sistemi, disiplinlerarası işbirliğini, teşhis, ayakta tedavi ve bakım, tıbbi ve sosyal danışmanlığı, önleyici hizmetleri bir çatı altında birleştirerek, altyapı, cihaz ve personelden ortak olarak yararlanarak halktan, Dünya Sağlık Örgütü ve FAC'deki tabip odalarından (özellikle çocuk ve genç nüfusa önleyici hizmetler açısından) kabul görmüş, işletmelerdeki sağlık merkezleri gibi başarılı bir uygulamaydı. Özel muayenehane sistemine geçişle son verilen bu sistem Almanya'da sağlık çevrelerinde halen tartışmalarda örnek alınıyor. Son araştırmalara göre Doğu'daki (5 eyaletteki) eğitim sistemi de, sınıflardaki öğretmen, öğrenci sayısı, terk oranları, vb. kriterlerine göre Batı'dan daha ileride kabul ediliyor (2008 OECD PISA araştırması; 15 yaşındakiler için).

Nihayetinde varılmak istenen yer, 1848'de dendiği gibi "her bireyin özgür gelişiminin herkesin özgür gelişiminin koşulu olduğu bir birlik (Assoziation)" değil miydi? Asıl kıyamet, özgürlüğe nasıl erişileceğinde koptu. Doğu Almanlar, yalnız kültürel miras olarak gördükleri Cumhuriyet Sarayı'nın yerle bir edilmesine bakıp, Alexander Meydanı'nda yaşısıyla, genciyle toplanan insanlar yerine şimdi Berlin'in göbeğini sarmış, ünlü

mimarlara yaptırılan devasa şirket binalarının gölgesinde yalnız bir nostalji yaşıyor. Almanya artık ekonomik ve sosyal düzeni, parası, hukuku, mülkiyet ilişkileriyle birleşmiş bir ülke. Ne var ki, kapalı kapılar ardında pişirilen bu birlik, yaşam koşulları, gelişkinlik düzeyleri, farklı gelenekleri olan iki alt toplumu aşmayı başaramadı, duvar kalkınca başka duvarlar daha görünür oldu. Bugün işsizlikten, eski sos-

yal kazanımları kaybetmekten, yükselen militarizmden şikayet eden Doğu Almanlar için geriye dönüş yok. Bundan ötede ancak Almanya'nın gerçekten birleşebileceği, tüm Almanların özgürleşebileceği bir yol var. O yolun taşları da, halkın "halka ait işletmeler"iyle, "halka ait kooperatifler"iyle sahiplenemediği mülküne –öyle "yarısının tamamı"yla değil, topyekûn– yeniden sahip çıkmasıyla döşeneceğe benziyor.

1) Nükleer silah kozu, yalnız Sovyetler Birliği 1949'da atom bombasına sahip olana dek değil, tüm soğuk savaş süresince, "dehşet dengesi" yıllarında ABD yönetimlerince kullanıldı. NATO'nun 1979'da menzili ve hedef isabeti yüksek füzelerini Avrupa'ya yerleştirme kararıyla (ki yalnızca Batı Almanya'ya getirildi) nükleer savaş tehdidini artması üzerine, Sovyetler Birliği 1982'de "ilk nükleer silah kullanan ülke" olmayacağını açıkladı, ancak karşılık bulamadı (bugün Çin ve Hindistan dışında bu yükümlülük altına giren bir nükleer güç yok). 1980'lerde hızlanan silahlanma yarışının ardında, ister ABD'nin 1975'de nükleer üstünlüğünü kaybetmesi, isterse Sovyetler Birliği ve müttefiklerini ekonomik olarak köşeye sıkıştırma çabaları yatсын, bu o yıllarda Avrupa'da etkili ve kitlesel bir barış hareketinin gelişmesine, farklı kesimlerin politizasyonuna yol açtı.

2) Churchill'in Mart 1946'da ABD'nin Fulton şehrinde Başkan Truman'la birlikte katıldıkları bir ödül töreninde yaptığı bu konuşmayla yaygınlaşsa da, "demir perde" deyiimi bu anlamda ilk defa kullanılmıyordu. Nazilerin resmi yayın organı "Das Reich"da savaşın sonlarında (25.02.1945) Nazi Propaganda Bakanı Goebbels, müttefiklerin tutumlarını yorumlarken, "Alman halkı teslim olursa, Sovyetler, Roosevelt, Churchill ve Stalin'in anlaşmalarına göre de, Reich'in büyük bölümüne ek olarak tüm Doğu ve Güneydoğu Avrupayı işgal edecek. Sovyetler Birliği'ni de içine alan bu muazzam bölgenin önünde derhal bir 'demir perde' incek ve arkasında, muhtemeldir ki Londra ve New York'taki Yahudi basınının tezahüratıyla, halkların kitlesel kıyımı başlayacak" diyordu. İngiliz gazetelerinde yayınlanan ve Churchill'in de kuşkusuz haberdar olduğu bu metaforu (19. yüzyıl tiyatrolarında yangına karşı bir önlem olarak gerçekten bir demir perde mekanizması kullanılıyordu), Churchill ilk kez 12 Mayıs'ta Truman'a gönderdiği telgrafta kullandı ("Sovyet cephesinde demir bir perde indi. Arkasında ne olup bittiğini bilmiyoruz."; 1954'de yayınladığı hatıralarından).

3) DAC markı esas olarak iç dolaşımdaki bir paraydı. Sosyalist ülkelerle ticarete ikili anlaşmalarla belirlenen bir kur veya konvertibl ruble kullanılıyordu. İki Almanya arasında ticaret ve ödemeler için anlaşılan 1:1 oran dışında resmi bir kur yoktu (karaborsadaki 9:1 – 3:1 gibi, döviz ticareti yaşayının da körüklediği kurların makroekonomik temsil değeri sınırlıydı). DAC, sosyalist olmayan ülkelerle ticaretinde dönen döviz (valuta) hesaplarına alırken bir çevrim katsayısı uyguluyordu (ör. D-Mark veya Valuta Mark için 4:1. Bu katsayı 1971'de 2:1'di).

Yararlanılan bazı kaynaklar:

Busch, Ulrich (2005) "15 Jahre Währungsunion. Ein kritischer Rückblick", UTOPIE kreativ, H. 177/178 (Temmuz/Ağustos 2005) Honecker, Erich (1995) "Moabit Hapishanesi Notları", Yazın Dergisi Yayınları, 1995

Krenz, Egon (2009) "Die Öffnung der Staatsgrenze der DDR am 9. November 1989 – ein Ereignis von historischer Tragweite und widersprüchlichem politischen Charakter", Junge Welt, 7-10.11.2009

ver.di (2009) "Perspektiven für Ostdeutschland", Birleşik Hizmet Sendikası (ver.di), Ağustos 2009

Vesayet

Halim Togan —

*Askerî vesayet konusunu son zamanların moda söylemi
“değişim” ve “değişime direnen statüko” tarzında
ele alıp irdeleyerek doğru ve sağlıklı bir sonuca
varmak mümkün değildir*

Bu ülkede “askerî vesayet” denilen şey doğru-
dan “asker” vesayeti değil; 23 Cumhuri-
yeti’nin baştan beri varolagelen kendine özgü
oligarşik iktidar yapılanmasının, içinde askerî ol-
duğu kadar esas belirleyici sivil unsurlar da taşıyan
bir enstrümanı. Rejimin sadece bekaasının değil,
kendi iç gelişim ve evriminin de sürekli gündemde
tuttuğu bir olgu. Âdeta T.C. parlamenterizminin
—meşrûiyeti tartışılrsa da şu veya bu biçimde
işlevinden vazgeçilemeyen— bir aslî bileşeni.

12 Eylül’den bu yana neredeyse 30 yıl geçti. Bu
30 yıldanberi “dört başı bayındır” bir darbe olmadı.
Niye olmadığının nedenlerini burada bir bir say-
maya kalkmaktansa, olan darbelerle aramızın ne ol-
duğuna bir baksak iyi olacak.

12 Eylül darbecilerinden ve onların bürokrasi
içinde olsun, siyasette olsun daha alt kademe adam-
ları ve işbirlikçilerinden bugüne kadar hiç —ama
hiç— hesap sorulmamıştır mesela, ya da hesap so-
rulabileceği ciddiyetle tasavvur dahi edilmemiştir?
Niçin?

1967 Yunan faşist cuntasının üyeleri 1974’de
devrilmelerinin hemen ertesi günü kodese tıkıldılar
ve bir daha gün yüzü görmediler. Öleni orada öldü,
bugün yaşayan varsa hâlâ orada yaşıyor. Yani bizde
darbecilerin işledikleri darbe suçunun olsun, dar-
beye zemin hazırlamak ve başa geçtikten sonra iş-
lerini serbestçe görmek için işledikleri sair suçların
olsun üzerine, 12 Mart’tan az bir süre sonra başba-
kan olan Bülent Ecevit’in kendi deyişiyle, “sünger
çekilir”ken, komşu Yunanistan’da bambaşka bir si-
yaset ve devlet pratiği söz konusuydu. Çünkü orada
faşistlerin 67’de iktidarı ele geçirdikleri günün
hemen ertesi günü, komünistleri ve sosyal demo-
kratlarıyla tüm Yunan solu gibi, önde gelen burjuva
siyasetçilerin de büyük çoğunluğu darbeye ve dar-
becilerin iktidar uygulamalarına karşı gizli-açık
aktif direnişe geçmişti. Bu direnişi Cunta devrilin-
ceye kadar yurtiçinde ve yurtdışında ısrarla sür-
dürmüşlerdi. Bizde ise kendine “demokratik solcu”
diyen ve partisi (CHP) darbeden üç yıl önce genel
seçimde %40’dan fazla oy almış olan bir önceki

başbakan B. Ecevit kendisi, 12 Eylül ertesinde âdet
yerini bulsun kabilinden bir uygulamayla 2-3 aylık
bir hapis macerası yaşadıktan sonra Cuntanın izni
ve tasvibiyle Avrupa seyahatine çıktı, bir çok ül-
keyi âdeta Cunta hesabına bir bir dolaşıp her git-
tiği yerde “Türk ordusu görüldüğü gibi değildir!”
mesajları verdi. İçeride ise ordunun yaptıklarını,
“İçime sindiremiyorum!” demekten başka dişe do-
kunur (faşist generallerin hışmını üzerine çekecek)
hiç bir şey yapmadı. Onun yerine, darbecilerin ka-
pattığı kendi partisinden ayrıldığını ilan edip, aynı
darbecilerin gözü altında, ileride her kılığa ve ka-
lıba girebilecek, “Türkiye’ye özgü” yepyeni bir
parti girişimi çalışmasına daldı. Demirel ve adam-
larına gelince, onlar da hemen araziye uydular ve
oradan, uslu uslu, Cuntanın Orhan Aldıkaçtı gibi
işbirlikçileri eliyle hazırlayıp halk oyuna sunduğu
polis devleti nizamnamesi benzeri 82 Anayasası ve
diğer karakuşî yasalar ve uygulamalarla belirlenen
icazet sınırları içinde geleceğe mâtuf kendi siyasi
parti örgütlenmeleri ile meşgul olmaya koyuldular.

Öyle yaptılar, çünkü “demokratik solcu” Ecevit
de, “hür demokratik rejim yanlısı” Demirel ve
adamları da darbeyi rejimin siyasete az çok olağan
ve *lüzumlu* bir müdahalesi olarak görüyorlardı. Ay-
rıca, darbeye direnmeye “çarelerinin yetmeyeceği”
de ortadaydı, doğru, ama biri (Demirel) 27 Mayıs
olayını, öbürü (Ecevit) 12 Mart’ı kendi politik ka-
riyerlerine âlet etmekten öte darbe karşıtı hiç bir
eyleme kalkışmamakla o çaresizliği, geleceğe de
mâtuf olarak, kendileri yaratmış ve, “Sivil siyaset-
çiler işi boka sarınca ordu darbe yapmakta mâzur-
dur,” anlayışını rejimin meşrûiyetinden sual
olunmaz bir geleneği olarak benimsemişlerdi.

Bir de, darbeden sonraki 30 yılı “12 Eylül kar-
şıtı” sıfatı altında yaşayan belli bir yazar-çizer-
düşünür takımı vardı. Onların da (söz gelimi kimi
anlı şanlı *Cumhuriyet* gazetesi yazarları) darbe er-
tesinin sıcak günlerinde ve darbe anayasası tartışıl-
ırken sergiledikleri darbe karşıtlığı —“oldu mâdem,
her şerde bir hayır vardır” anlayışıyla— darbecilere
ülke yönetiminde işleri şöyle değil de böyle yürü-

türlerse daha doğru ve herhalde daha Atatürkçü davranmış olacaklarını söyleyip akıl hocalığı yapmaktan ibaret.

12 Eylül askeri cunta hareketinin arkasında ABD ve NATO ile genel dünya sorunları bağlamında kritik ilişkiler ve dış finans-kapital merkezlerinin dayatmalarının yanı sıra, ülke ekonomisinin o sırada ulaşmış olduğu kapitalist gelişme aşamasının ihtiyaçları bağlamında da gündeme gelmiş olan 24 Ocak kararlarının “sâlim ve uygun” bir ortamda hayata geçirilmesi gibi saikler olduğu biliniyor. Bunlar ve kulaklara su kaçırarak cinsten çok daha fazlası da (darbeye zemin hazırlayan “anarşi” ortamının kasten ve mahsus resmî ellerce devreye sokulup son güne kadar sürdürülmüş olduğu) bilinince, Cunta anayasası ve o anayasa uyarınca gündeme getirilen yasal mevzuatın ve uygulamaların, sonraki 30 sene boyunca, başa geçip giden onca sivil hükümet tarafından uygulanagelen yönetim düsturları olarak büyük ölçüde varlığını korumasında anlaşılmayacak bir şey kalıyor mu?

Kalmıyor!

Evren ve cuntasının, ipleri T. Özal ve prenslerinin eline devir ve emanet edip geri çekilmesinin ardından yıllar geçtikten sonra iki üç yılda bir Cunta’dan dostlar alışverişte görsün kâbilinden hesap sorulmasını isteyip duranlar olmadı değil, evet; ama onlar da bunu, faşist generallerin yerine geçen baş işbirlikçi Özal ve onu izleyen –tıpa tıp aynı tıynetle olmasa da aynı yolun yolcusu– başka hükümetlerden beklemekle yetindiler.

Deniz Baykal geçen yıl bir ara, “K. Evren yargılsın!” diye ortaya bir lâf atınca, Cuntanın getirdiği %10 barajlı seçim yasası ve sair yasal mevzuat sayesinde 8 yıldır ülkenin her hâline ve potansiyeline dilediği gibi tasarruf etmekte olan Başbakan Erdoğan, “Bırakın, sululuk etmeyin!” demedi mi? Haklıydı. (Haklıydı da, aradan birkaç ay geçmeden Anayasada değişiklik paketine bu önerinin aynısını koyarak niçün tükürdüğünü yalamayı tercih ettiğini anlayan varsa beri gelsin!) Baykal’inki, mahallenin kabadayısı kocayınca maraza çıkarıp yiğitlik taslayan yeni yetme mahalle delikanlısının yaptığından başka bir şey miydi? Kaldı ki, hadi K. Evren’i çıkardınız yargı önüne, orada sigaya çektiniz, doğduğuna doğacağına pişman ettiniz diyelim; 12

Manolyalar

Eylül cuntası 12 Eylül günü TBMM’yi iskat edip yönetime el koyuncaya kadar –ülkenin sokakları kan götürürken, İstanbul’da 16 Mart 78’de Üniversite kapısı önünde 7 öğrenci üniformalı ve sivil polislerce göz göre göre katledilirken, Maraş’ta yüzlerce Alevi yurttaş linç edilip öldürülürken, Ankara’da bir evde 7 TİP’li genç resmi sıfatları çok geçmeden açığa çıkan kaatillere (herkese ibret olsun diye) boğazlatılırken, 77 yılı 1 Mayıs’ında Taksim’de işçiler ve

sendikacılarla sosyalist gençler ve aydınlar faili hiç de meçhul olmayan bir katliama uğratılmış, iki yıl sonra Abdi İpekçi can dostu Başbakan B. Ecevit’in gözünün içine bakıla bakıla katledilmişken, ve ele geçen kaatil Sıkıyönetimin elinden besbelli ki yine Sıkıyönetim elemanlarınca yağdan kıl çeker gibi alınıp kaçırılmışken, vb..., vb... ve “şartların biraz daha olgunlaşması için” Cunta harekete geçme gününü ertelemekleyen– iktidar gaspının hedefini, modalitesini ve lojistiğini kapalı kapılar ardında generallerle baş başa belirleyip tezgâhlayan Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca, Adnan Başer Kafaoglu gibi kişilerin başını çektiği sağlı-sollu siyaset ve devlet ricali ile darbe ertesi generaller adına iş başı yapan Amiral B. Ulusu hükümetinin saçları cumhuriyet hükümetlerinin hizmetinde ağarmış şahsiyetlerden de (gerekliyse *post-mortem*) hesap sorulması icap ettiği Baykal’ın ya da başkalarının aklından geçiyor muydu? Ya da 82 Anayasası gibi bir ucube hukuk metnini ciddi ciddi oturup kotaran Orhan Aldıkaçtı ve yardakçılarıyla öyle bir anayasa metnine onay vermekten geri durmayan “Kurucu Meclis” sıfatlı heyette vazife gören bürokratlardan, basın temsilcilerinden, sendikacılardan? Ya da K. Evren Cuntasının gözbebeği YÖK’ün mucidi ve kurucusu İhsan Doğramacı gibi adı son 30 yıldır dört bir tarafa hayırla ve hayranlıkla anılagelen ve daha geçenlerde öldüğünde millî kahramanlara layık merasim ve dövünmelerle defnedilen kişilerden? Giderek, Cunta işini görüp gittikten sonra bir kaç yıl değil, 30 yıl aynı anayasayla, o aynı anayasanın getirdiği %10 barajlı seçim yasası, evlere şenlik Partiler Yasası, Millî Güvenlik Kurulu, Terörle Mücadele Yasası, Devlet Güvenlik Mahkemeleri (sözde kaldırıldılar ama aynen devam ediyorlar. Şimdiki adları: Özel Yetkili Mahkemeler), Olağanüstü Hal, vb... türü kurumlar ve pratiklerle bu ülkeyi yönetip insanlarına kader biçmeyi üzerlerine

“demokratik” vazife bilen Ecevit’lerden, Demirel’lerden, Erbakan’lardan, M. Yılmaz’lar, Çiller’lerden ve şimdi başımızdaki şu ya da bu isimli zevattan?

Arada T. Özal gibi tam T.C.’lik bir fenomen de var, elbette: faşistler başa geçmeden önce 1,5 yıl içinde Demirel hükümetinin bakanı olarak Genelkurmay’da Evren ve şürekâsına düzenli ekonomi brifingleri vererek generallerin takdirini ve onayını aldıktan sonra Cunta hükümetinde başbakan yardımcısı sıfatıyla iş görmeye oturmuştu. Daha sonra her yanıyla şaibeli, seçim denilmek için bin şahit isteyen 83 genel “seçim”ini “kazandığı” için başbakan oldu ve bir kaç yıl sonra Demirel’lerin, Ecevit’lerin ve daha başka binlerce yurtdaşın siyasi haklarının geri verilmesini referandum yoluyla önlemeye hayasızca teşebbüs edip, ardından 1989’a kadar C.Başkanı sıfatlı Cunta başıyla el ele icrayı hükümet etti. 89 yerel seçimi sonrası ülke çapında temsili destek oyunun %20’nin altına düşmüş olduğu biline biline T.C.’nin en tepesine C.Başkanı diye oturdu... İstanbul’da 27 Mayıs darbesi kurbanı Adnan Menderes’in mezarına yüz metre mesafede gömülü olduğu “anıt mezar”ının ileride müminler uğrağı kutlu yatıra dönüştürülmesini kimsenin yadırgamayacağı bugünden anlaşılan öyle nev’i şahsına mahsus, ABD/NATO muhibbi bir âdem!

T. Özal öleli neredeyse 20 yıl oldu. Ortalık hâlâ onun hayranlarıyla dolu. Kelli felli entelektüel tipler. Bir çoğu 20-30 yıl öncesinin keskin “proleter devrimci”si ya da Atatürkçüsü. Onu Cumhuriyetin ikinci “yenilikçi” bânisi saydıklarını saklamıyorlar. Otuz yıl öncesinin çağa uyumsuz, köhnemeye yüz tutmuş Türkiye’sini ekonomisiyle, siyasetiyle, toplum yapısıyla yeniden yarattığını düşünüp söyleyen, yazan parlak ve bilgiç kanaat önderleri (Mustafa Sönmez’in *Cumhuriyet*’te bir yazısında sözünü ettiği “pabucumun demokratları”)! Saymaya kalksanız bitiremezsiniz!

Özal, Demirel’le birlikte, 24 Ocak kararlarının mimarıydı. Türkiye’nin “çağın ruhu”na ve gereklerine uyum sağlayabilmesinin yolunu açan “mutlu” sürecin o kararlarla işlemeye başladığında bütün T. Özal hayranları bugün hemfikir. İyi de, K. Evren Cuntası 24 Ocak’ın üzerinden daha bir yıl geçmeden iktidarı gasp etmedi mi? Bir kaç yıl öncesinden de başlayarak bunun hazırlıklarına girişmemiş miydi? İlk işi 24 Ocak sürecinisürdüreceğini ilan etmek ve Turgut Özal’ı bu sürecin yürütücüsü olarak Cunta hükümetine başbakan yardımcısı yapmak olmadı mı? Aynı Turgut Özal’ın ekonomi ve siyasette ve o arada dış politikada gerçekleştirdiği için hâlâ daha onca övgülerle göklere çıkarılmasına neden olan “transformasyon” Kenan Evren Cunta-

sının dayattığı anayasa vesair yasalar sayesinde her türlü sınıfsal ve kitlesel demokratik direniş imkânı yok edilerek, ülke sathı olağanüstü hallerin, sıkı-yönetimlerin, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin karakuşî yetkilerine teslim edilerek mümkün kılınmadı mı? Cunta daha baştayken, sonra da daha 4-5 yıl o transformasyonun hayata geçirilmesi sürecinde onca insanın akan kanı, çektiği işkence acısı, hapishanelerde ya da sürgünlerde yitirilen yılları neydi? Ne içindi? Bunların hepsi, T. Özal ve yordakçısı bütün o sivil bakanlar, genel müdürler, bilmemne daire başkanları, ticaret ve sanayi odaları yönetimleri, TUSİAD’çı kodamanlar ve şu bu eliyle yürütülen transformasyona helâl idiyse ne için helâldi? Lâfi uzatmaya ne gerek var? Öyle turşu, böyle perhiz! Turgut Özal baş tacı edilsin ama Kenan Evren yargılsın! T. Özal’a düzülen övgüler K. Evren’in ve 1980 12 Eylül faşist darbesinin baş tacı edilmesi değil midir?

Kenan Evren’i devlet ya da C. Başkanı (her hâlûkarda Cunta başı!) olarak boğazda evinde ağırlamakla övünen bir Özal hayranı, Mehmet Barlas, hâlen her Allahın günü TV’de ve yandaş gazete *Sabah*’ta millete âmiyâne demokrasi dersleri veriyor. Cuntaya zamanında nasıl kelbi yalalaklık ettiği yüzüne vurulunca, oturup edebiyatla özeleştiriyapacak yerde yavuz hırsız misali demediğini bırakmıyor. Bugünkü iktidarın işlediği her suçu, her ayıbı, “N’apsınlar? Onlardan öncekiler de öyleydiler,” diyerek mâzur göstermeye kalkıyor. Birileri demokrasinin millete böyle birisi tarafından böyle öğretilmesinde fayda mülâhaza ediyor olmalı ki, ona bu imkânı parasını ödeyerek sağlıyorlar!

Bir de Nazlı hanım var. Senede elli defa bir punduna getirip 12 Eylül günlerinde nasıl 1,5 ay “gece yataşı” hapsine mahkûm edilerek “zulüm” gördüğünü anlatmaktan bıkip usanmayan muhterem! 12 Eylül ertesinde cuntaya açıkça hulûs çakmış olmasını, öyle yapmasaydım kocamın gazetesi kapatılacaktı diyerek mazur göstermeye çalışıp kahramanlık taslıyor. Çok zor bir dönemmiş. Cuntanın bir yanağını okşamadan öbür yanağına fiske bile vurulamıyormuş! Belli bir dengeyi tutturmak zorunluluğu varmış. Kocasının gazetesinin de illâ yayımlanması gerekiyormuş, yoksa bundan hem kendisi (kocasının işleri) hem de bütün Türkiye (herkes) zarar görürmüş... Ne zaman? Diyarbakır cezaevinde, Metris’de, Mamak’ta binlerce genç insan, sendikacı, işçi, aydın yurtdaş akıl almaz işkenceler altında ezilirken. Yüzlerce üniversite hocası 1402’lik edilerek sokağa atılırken. Otuz kişi Cunta mahkemelerinde göstermelik duruşmalardan sonra bunlar soldan, şunlar sağdan denilerek idam edilirken, darbe günlerinde canını kurtarmak için

yurtdışına kaçan onca insan yurtdaşlıktan çıkarılmış, sürgünlerde yaşarken...

Nazlı hanımın Cuntanın iktidar gasbına mukad-dem günlerde muhtemel bir darbe teşebbüsünü haklı göstermeye daha o zaman ne denli teşne olduğu da her gün kaleme aldığı, birilerini bir şeyler yapmaya açıkça tahrik ve teşvik eden emek ve özgürlük düşmanı yazılarından belliydi. Daha önce 12 Mart döneminde açıktan açığa gazetesinde ve el altından İstanbul'un yüksek rütbeli general ağır-lama meraklısı sosyetik meclislerinde nasıl 12 Mart cuntacıları ve şerikleri adına kamuoyu oluşturma faaliyeti yürüttüğü de bilinmeyen bir şey değildi.

Nazlı hanım o zamanlar ısrarla, hiç şaşmadan askerleri sola ve solculara karşı harekete geçip onları ezmeye çağırmış ve teşvik etmiş birisidir. Askerlerin yaptıklarını karşı çıkılıp mahkûm edilmesi gereken demokrasi karşıtı eylemler olarak görmemiş, bilakis, demokrasinin korunması için zorunlu bir müdahale saymıştır. S. Demirel ve arkadaşları gibi sair işçi/emekçi düşmanı burjuva siyasetçilerin askerler elinde uğradıkları muameleye demokrasiyle bağdaşmaz diyerek karşı çıkmıştır sadece. Kendisinin "demokrasi ve özgürlük" uğruna mücadelesi bundan ibarettir. Cunta dönemlerinde solculara, sendikacılara, devrimci öğrencilere karşı işlenen cinayetleri ve her türlü suçu protesto eden tek bir çıkışı yoktur. Bugün o zamanki halleri yüzüne vurulduğunda, pişkin pişkin gerdan kırıp, "Ama o zaman komünizm tehlikesi vardı!" demekten de

utanmayacak birisidir.

Bu davranışların hiç birisi kişisel karakter, zaaf, yanılğı ya da bencillik örneği değil. Hepsi, askerî zorbalığa kerhen boyun eğiyormuş gibi yapıp onunla yol arkadaşlığından geri durulmadığının kanıtları. Bir başka deyişle, aktif sınıf işbirliği ya da sınıf çıkarlarının askerî vesayette buluşması. Askerî vesayette sivillerin (sivil toplum mihraklarının) payının olması askerleri halka karşı suç işlemekte ya da suç işlemek için gizli-açık tezgâh kurmakta mâzur göstermez. Ama o vesayette üniformalı askerin işgal ettiği yerin arkasına sığınıp işlerine geldikçe ona mahalle çocuğu tarzı kafa tutuyormuş gibi boy gösterenlerin gerçekte darbeye ve darbecilerle iş ve gönül birliği içinde oldukları bilinmeli ve bu gerçek her fırsat ve vesileyle yüzlerine vurulmalıdır. Askerî vesayetın asker uygulayıcıları, K. Evrenler filân, öylelerini silah zoruyla peşlerinden sürüklemiş değiller: cuntacılar kendilerinde vehmettikleri Nazlı hanım gibilerinden gördükleri teşvikle mücehhez olarak çıktıkları yolda halka, demokrasiye, özgürlüğe onlarla birlikte kastettiler; ellerindeki silahla onların düşman bellediği yurtdaşları ezdiler, yaşadıklarına pişman ettiler. Bu insanlar aramıza durup dururken gökten zembille düşmüyor. Hepsi ve her biri her zaman ve her fırsatta, her yaptıklarıyla, ağızlarda "Sivil toplum!" diye gevelenen burjuva çıkar ve fikir kumpasının aktif ve seçkin temsilcileri.

Askerî vesayetın yapısal çerçevesi üzerine bir çarpıcı örnek daha vermeden geçmeyelim. Toplumda şu veya bu vesileyle yıllar yılı bir tür "bilge kişi" mertebesine çıkarılıp şayanı dikkat bir itibar hâlesine büründürülen Vehbi Koç'un Cunta anayasasının hazırlanıp topluma dayatılması arifesinde K. Evren'e yazdığı mektuptan şu cümleler: "İşçi-işveren ilişkilerini düzenleyecek olan kanunlar asgari hata ile çıkarılmalıdır... sendikaların Türk devletini ve ekonomisini yıkmak için yaptıkları aşırı hareketler göz önünde bulundurulmalıdır. Komünist Parti'nin, solcu örgütlerin, Kürtlerin, Ermenilerin, bir takım politikacıların kötü niyetli teşebbüsleri engellenmelidir. Basının kalemine tenkit fırsatı verilmemelidir." (Tarih: 3 Ekim 1981). Bu aynı Koç'un oğlu Rahmi Koç da bundan kısa bir süre önce (Haziran 2008), "Biz sanayileşmede Güney Kore'den geri kaldık, çünkü orada diktatörlük vardı bizde yoktu. Önüne gelen otomotiv fabrikası açtı, o yüzden yeterli ve gerekli dünya standartlarında sermaye birikimi gerçekleşemedi," diyordu.

Manolyalı Nattirmort

Daha önce, 12 Mart darbesinin hemen ertesinde de zamanın “açık sözlü” endüstri baronlarından biri, Halit Narin, “Şu son yıllar işçilerden, sendikalarından çekmediğimiz kalmadı, şimdi gülme sırası bizde!” demişti.

21. Yüzyılın “yükselen gücü” Türkiye’de işittiğini, okuduğunu anlayana.

Kenan Evren Cuntası başa geçer geçmez en başta bütün yargı organlarının temsilcileri –Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeleri, hepsi– ve onları takiben yüksek bürokratlar, cümle devlet erkânı beş generalin karşısında tebrik kuyruğuna girdiler, sonra da her fırsatta beş generalin karşısında hazırola durdular. Hiç birini Cuntanın eli silahlı adamları kulaklarından tutup öyle yapmaya zorlamadı. Hepsi ne yaptılarsa seve seve yaptılar. Çok geçmeden Cunta’nın, Turhan Feyzioğlu, Coşkun Kırca, Adnan Başer gibi “ileri gelen vatansever” kişilerle el ele çalışıp günün ihtiyaçları ve “çağın ruhu” doğrultusunda esaslarını belirlediği, Koç’lar, Eczacıbaşı’lar, Sabancı’lar ve sair sermaye sahiplerinin ihtiyaçları, istekleri ve uyarıları doğrultusunda tasarlanan yeni anayasa (“Demokrasinin bir daha kesintiye uğramamasını sağlayacak olan anayasa!” diyordu K. Evren buna) üyeleri merkez ve taşra bürokrasisinin tepe noktalarından derlenen sözde bir “Kurucu Meclis”in mutî ve heveskâr ellerine emanet edildi. O günden bu yana esas itibarıyla sürüp gelen o anayasanın demokrasi bir daha kesintiye uğramasın diye ne gibi hükümleri topluma ve yurtdaşlara dayattığını burada bir kere daha sayıp dökmeye gerek yok. Çok iyi biliniyor. “Demokrasi”nin 30 şu kadar yıldır sahiden de 12 Eylül tarzı bir kesintiye uğramamış olması, K. Evren cuntasının 1983’de sözde bir seçim yapıp idareyi baş yordakçı T. Özal’ın eline –başına yine de Kenan Evren’i dikerek– emanet etmesinin ardından geçen bütün o yıllar içinde gelip geçen sivil iktidarlar, Demirel’iyle, Ecevit’iyle, Erbakan, Erdal İnönü, Baykal’ıyla ülkeyi yönetmek için ellerinde öyle bir anayasa olmasını tarihin ve talihin kendilerine bir lütfu saydıkları için değildiyse ne içindi? Asker korkusu ve dayatması nedeniyle idiyse, “devlete ve millete hizmet” yolunda siyaset yapmaya heveslenenler askerden neden o kadar çok korkmuşlardır; ellerinde pekâlâ yeterli anayasal yetkiler ve imkânlar, yeterli parlamento çoğunlukları varken o anayasada zaman zaman dostlar alışverişte görsün kabilinden değişiklikler yapmakla yetinmişlerdir?

Bugün ülkeyi asker vesayetinden arındırmaya sözde gayret etmekte olan Milli Görüşçü/Fethullahçı karışımı takımın da o zaman yaptığı başka

bir şey değildi. Hepsi ülkeyi komünist tehdidine açacak olduğunu söyledikleri “anarşi”den kurtardığı için Kenan Evren Cuntasına minnettar ve müteşekkirdiler. (Dolayısıyla da o “kurtuluş”a hazırlık olarak her gün 15-20 insan canına mal olan “12 Eylül öncesi anarşi”yi maharetle sevk ve idare ettiği için de Cuntaya müteşekkirdi ve minnettardılar!) Cuntayı, ayrıca ve hassaten, getirdiği zorunlu din dersleri ve İmam Hatip Okulları uygulamaları nedeniyle bağırılarına bastılar. İktidar gasbına değil direnmek, en ufak bir itiraz bile akıllarından geçmedi. Geçtiğine dair en ufak bir belirti var mıydı? Vardı diyen çıksın söylesin! Kaldı ki, 1960’ların, 70’lerin Komünizmle Mücadele Dernekleri, aynı işi gören İlim Yayma Cemiyetleri, Türk Ocakları, MTTB gibi gerici/İslamcı karışımı yuvalarda yetişenlerin kendileri gibi oğulları ve torunları etrafında, bugünkü AKP hükümetinin muhkem kadro havuzunu oluşturan yığılışmanın yükü nereden nasıl devşirildi ki? Cemil Çiçek’ler, Nevzat Yalçıntaş’lar, Korkut Özal’lar, Mustafa Erdoğan’lar, Melih Gökçek’ler, vb... Cuntanın kanatları altında geleceği birlikte kurma planları yapmaktaydılar. Fethullah Gülen Efendi Kenan Evren’e ve cuntasına övgüler düzüp minnetler arz ediyordu: “Ve işte şimdi, binbir ümit ve sevinç içinde, asırlık bekle-yişin tuluu saydığımız, bu son dirilişi, son karakolun varlık ve bekâsına alâmet sayıyor; ümidimizin tükendiği yerde, hızır gibi imdadımıza yetişen mehmecîge, istihâlelerin son kertesine varabilmesi dileğimizi arz ediyoruz... Karakol, sükûnetin, huzurun ve emniyetin remzidir. Ondaki düzen, huzur ve orada gözlerin uyanık oluşu, umumî emniyet ve muvâzenenin en büyük teminatıdır. Ondaki kargaşa ve bunalımlar ise, arkasındaki topluluklar için en büyük felâkettir.” (Fethullah Gülen’in 1/10/1980 tarihli yazısından –<http://tr.gulen.com/content/view/10747/3->).

Çok söylenir, durmadan tekrar ve tekrar söylenir: “Cunta 82 Anayasasını halka zorla onaylattı. %92 kûsur kabul oyunun nedeni budur,” denilir.

Hayır, efendim! Daha önceki 1961 Anayasası halkın %40’ı aşan red oyuna rağmen kabul edilmişti, o oylama daha yeni dikilmiş üç idam sehpa-sının gölgesinde yapıldığı halde... Demirel’lerin, Ecevit’lerin, Türkeş’lerin, Erbakan’ların 1980’lerin başı Türkiye’sinde –Eylül Cuntası’nın once vahşetine rağmen– o kadarcık da mı sözleri geçmiyordu? Hakikaten isteselerdi, Türkiye gibi bir toplumda feleğin once çemberinden geçmişi once siyasî ne yapıp edip Cunta’ya şu kadarcık olsun bir çelme takmanın bir yolunu bulamazlar mıydı? %92 kûsur oy Kenan Evren’e ve anayasasına zor altında verilen oy değildir; halk Kenan Evren Cuntası bir an önce gitsin de kurtulalım diye de vermemiştir o oyu. Bir an önce gitsin de biz işimize bakalım di-

yenlerin hesabıdır o. Polis devleti nizamnamesi benzeri anayasayı gelecek için kendi yararlarına yatırım olarak görmüşlerdi çünkü. Hepsinin pekâlâ içine sinen bir anayasa söz konusuydu. 82 Anayasası için halk oylaması, Ertuğrul Özkök gibi insanların, “Oh, asker nihayet geldi, anarşinin ardı kesildi, her gün sokaklarda yirmi insan ölmez oldu, kurtulduk!” heyecanı ve sevinciyle faşist cuntayı kutsadıkları bir atmosfer ve kamuoyu baskısı altında yapılmadı mı? Yaşar Kemal bile bir kaç yıldır yaşadığı İsveç’ten darbenin ertesi günü dönmüş, “Artık canımdan korkmadan yaşayabileceğim, onun için koştum geldim,” demişti!

Öte yandan 83’de yapılan uyduruk ve göstermelik genel seçimde askerlerin aday olgenueral ve partisinin uğradığı hezimetle asker sözüne riayet etmenin genel kural olmadığını, her seçimde “harikalar” yaratmasıyla ünlü Türk seçmeninin de öyle bir anayasayla ülke mukadderatının hangi ellere emanet edilebileceğini (nasıl olduysa?!) pekâlâ bildiğini göstermemiş miydi?

Askerî vesayetin sırrı buradadır. Ardındaki temel olgu ve saik, gecikmiş burjuva cumhuriyetin ve o dolayısıyla ülke nüfusunun hâlihazır ve potansiyel tüm hayat damarlarına el koyan sermaye ve mülk sahibi sınıfların varlık/egemenlik koşullarının sürdürülmesidir. O koşullar tehlikeye girmedikçe ya da gerektirmediği sürece askerî vesayet adına kendi başına asker (aklından olmadık şeyler geçse de) elinden bir şey gelmez. Darbe filan olmaz, söz gelimi. 2002 yılından sonra bir kaç yıl bir sürü darbe planının düşünülüp edilip de rafa kalkmış olması bundandır. Hiç birine, teşebbüs dahi edilmediği anlaşıyor. Çünkü hepsinin iç ve dış sivil siyaset ayağı eksik kalmıştır. Şu hâle bakın, önüne gelen çıkıp, “Darbe filan olmaz. Olmayacak. Çünkü darbenin koşulları yok!” diyor. Böyle abukluk nerede görülmüştür? Niye birileri de çıkıp, “Ne demek darbenin koşulları yok? Olsa ne olacak?” demiyor! Demez. Askerî vesayetten kurtulmayı sağlama yolunda o vesayete karşı verilecek kavganın esas alanı sivil toplumun kendisidir. Askerî vesayetle ve onun ürünü darbe geleneği, hırsı, alışkanlığı vb... ile –ne dersenez deyin adına– alâkalı her türlü melanetin yatağı orasıdır. Onca darbe içinde en solda görülen 27 Mayıs hareketinin kendini radyolarda yüksek perdeden “NATO’ya CENTO’ya bağlıyız!” nakaratıyla ilan etmesi boşuna mıydı? NATO’su da, CENTO’su da sapına kadar sivil siyasetlerin soğuk savaş cephesindeki askerî paktlarıydı.

Başta 27 Mayıs olmak üzere bütün darbelerin ardında genel olarak Batı (NATO), özel olarak ABD desteği ve hatta inisiyatifi olduğu doğrudur. Ne ki hiç birinde tek yeterli faktör bu olmamıştır. Her

darbenin ardındaki esas belirleyici etken, ülkenin sosyal yapısı ve egemen sınıf çıkarlarıyla ABD’ye bağımlılık arasındaki ilişkidir. Darbe fikri ve “ihtiyacı” sivil toplumun bağrında doğar, beslenir ve dal budak salar. Askerler de durumdan vazife çıkarırlar! Askerin darbe yapıp yönetime el koyması genel hatları itibarıyla rejimin bir süre için asker üniforması giymesidir. Sivil yönetimler sık sık genel ve yerel sıkıyönetime –ihtiyaç baş gösterdiğinde– kucak açmaktan geri durmamışlardır. 85 yıllık Cumhuriyet’in kaç yılının İstanbul, Ankara, İzmir ve özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinde sıkıyönetim ve olağanüstü hâl altında geçtiğini hatırlayın. Türkiye Cumhuriyeti bir askerî diktatörlük müdür? Ülkenin ve dünyanın hâlihazır durumunda, Türkiye’de şimdiki kapitalist düzen sürdükçe ve o düzeni tarihe gömmeyi amaçlayan bağımsız işçi sınıfı siyaseti, ardındaki potansiyelin hakkını vererek ve verdiğini dostla düşmana göstererek gerekli ileri atılımı gerçekleştirmeye koyulmadığı sürece, vesayet sürer. Adı ister askerî olsun, ister sivil.

Çünkü Türkiye Cumhuriyeti o vesayeti işlevli kılan, kendisi de o vesayete dayanarak iş gören, işlevini yerine getiren bir yapıya sahiptir. Yani öyle bir cumhuriyettir. Bunun içindir ki darbe yapan askerden hesap sormak kimsenin aklına gelmez, gelecek olursa da kimse bunu ciddiye almaz. Kenan Evren cuntasından hesap sormaya kalkan tek tük savcılar olmuştur, biliyoruz. Hepsinin yolu en baştan sivil yönetimlerce kesilmiş, kendileri böyle bir işe kalkıştıklarına kalkışacaklarına pişman edilmişlerdir. Bunun nedeni asker korkusu değildir. Cumhuriyet’in işini, işlevini bozmaya kalkışanlara karşı Cumhuriyet’in sahiplerinin aldıkları tedbirdir. Cumhuriyet’in kendini koruması, kollamasıdır. Hesabı sorulan ya da sorulacak olan, olsa olsa, işte şu sıralarda olduğu gibi, yapılmamış, hattâ teşebbüs dahi edilmemiş darbelerin ardındaki niyet ve tasavvurdan ibarettir.

Alın size tipik bir darbe hikâyesi (asker işi mi sivil işi mi olduğunu siz söyleyin!):

Bir süredir Bülent Ecevit’in de Ergenekon örgütü tarafından öldürülmek istenip istenmediği tartışması gündeme düştü, değil mi? Ecevit’in 99-2002 koalisyon hükümetinin ne gibi bir komployle nasıl düşürüldüğünün ilginç bir hikâyesi var. Bilinmiyor değil ama pek dillendirilmiyor. Süreç –ünü büyük siyaset allâmelerinden Cengiz Çandar’ın 2000 yılında bir makalesinde açıkça ilk işaretini verdiği gibi– ABD’nin Irak macerasına “hazırlık olmak üzere” başlatılmıştı. Ecevit’in sadık gölgesi Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan’a G. Kurmay’dan en üst rütbeli bir heyet gelmiş, “Bir şeyler yapın da Ecevit’in Başbakanlığı sona ersin, yerine

siz geçin!” demişti. Baş o zamanki G.K. Başkanı İsmail Hakkı Karadayı çekmekteydi. Bu biliniyor. Ecevit birden rahatsızlanıyor. O rahatsızlık, bir hastanede (hâlen Ergenekon’dan yargılandığı söylenen Mehmet Haberal’ın hastanesinde) “iflah olmaz” bir hastalığa dönüşüyor. Aynı günlerde medyada, başını Aydın Doğan grubunun çektiği, “Ecevit hasta, kendinde değil, iyileşeceği yok, çişini tutamaz halde!” diye Emin Çölaşan ağzı bir kampanya patlak veriyor. Ecevit hastaneden kaçarak canını zor kurtarıyor. O arada daha başka neler olduğunu da biliyoruz. Nasıl bir ekonomik krizin patladığını, krizi atlattmak için Amerika’dan çağırılıp burada ekonominin işleyişine el koyan Kemal Derviş’in ortalığı nasıl karıştırdığını, kendini Ecevit’in veliahtı bilen İsmail Cem’in bir an önce “tarih yapma” hevesine kapılıp çevirdiği dalaveralar ve sonunda ülkenin kaderini üç yıla yakın bir süredir elinde tutmaya karanlık bir süreçten geçilerek lâıyk görül-müş DSP adındaki yeniçeri müfrezesinin ortadan ikiye bölünerek, o arada ANAP’ın başı Mesut Yılmaz tarafından kolpaya getirilip ayaklar altında kalacağı korkusuna kapılan Devlet Bahçeli’nin de kanına girilerek ülke bıçare Ecevit’in, “Bu bir intihardır, arkadaşlar, ne yapıyorsunuz!” feryatları arasında palas pandiras erken seçime götürülüyor. Bu erken “seçim” tezgâhının içinde TUSİAD, ordu üst yönetimi, Aydın Doğan medyası, Erbakan’a ihanet edip “değişim geçirme özgürlüğünü kazanmış”, Erbakan’ın deyişiyle Amerika tarafından “büyülenmiş” Milli Görüş’çü bir takım (T. Erdoğan, B. Arınç, A. Şener, A. Gül dörtlü çetesi) var. Belirleyici lojistik destek Nur cemaati külliyesinin en canlı, en aktif, en zengin, en iş bilir/bitirir, kılıç kuşanır dalı Fethullahçılardan sağlanıyor. 95 Seçiminde yüzde 10’un az üstünde bir oyla Meclis’te nal toplayan Ecevit’in partisi 99’da yüzde 22,4’e varan bir ani yükselişle iktidar olurken, iki buçuk yıl sonra yüzde 1,5 oya inip yerle bir oluyor! Seçimi kazanan, bir buçuk yıl önce kurulmuş AKP’nin lideri T. Erdoğan! Lâkin Erdoğan’ın milletvekili olması mahkeme kararıyla engellenmiş. Bir yolu bulunuyor, Yüksek Seçim Kurulu hâkimleriyle CHP Başkanı Baykal’ın da içinde olduğu gıllı gışlı bir manevrayla önce Siirt’ten milletvekili seçilmesi, sonra da başbakan olması sağlanıyor.

Sonrası, malum hikâyce...

Tefli kadın - Detay

27 Mayıs bir kaç albay ve bir o kadar binbaşının iradesinin değil, hızlı ve müstakar bir sanayi atılımına hazır hâle gelmiş, köylü ve tarım ağırlıklı oy dalgalanmalarının olumsuzluklarından âzâde kalmayı özlerken, iki yıl önceki 1958 büyük devalüasyonun sonuçları ve ortaya çıkardığı kısa ve uzun vâde yeni perspektifleri değerlendirme gereğiyle karşılaşan iç dinamiklerin, o zamanki ABD yönetiminin

soğuk savaş koşullarında Menderes/Bayar iktidarına artık güven duymamasında somutlanan dış dinamiklerle buluşmasının ürünüydü. İlk teşebbüs nerden gelirse gelsin, İnönü’nün CHP’si ile onlarla saf tutan sanayiciler ve sanayi çıkarına eklemlemeye başlayan orta sınıf aydın kesimin aktif desteği olmadan darbe kendine çıkış yolu bulup gerçekleşemezdi. Nitekim 14 Mayıs seçiminden çıkan sonucu hazmedemeyen bir kaç üst rütbeli subayın darbe niyet ve girişiminin kökü seçimin hemen ertesine ve 52 yılına kadar gider. Gider ama, orada kalır. “Halk düşmanı” bürokrasinin sembol ismi Cumhurbaşkanı İsmet Paşa (İnönü) 1950 yılı Mayısında böyle bir şeye iltifat etmemiştir! İşin sırrı asker bürokratların kafalarındaki, zihniyetlerindeki Atatürkçü, ben-merkezci, darbeci takıntıda değil, 1945-60 arası sürecin maddi koşullarındadır. Tarihin seyri toplumsal/siyasal aktörlerin “iliklere işlemiş, değişmez” psikolojik/ideolojik saplantılarıyla açıklanamaz. Bambaşka maddi dinamikler vardır işin içinde. Aynı İsmet Paşa’yı 10 yıl sonra 27 Mayıs darbesindeki sorumluluk payından gelin de sıyrın, sıyrabilirseniz! 1957 genel seçim sonuçları, 61’de yapılacak yeni genel seçimde DP’nin pekâla iktidarı elden kaçırabileceğini göstermişti. 27 Mayısçıların darbe emrivâkisi hiç bir CHP’liyi “niye bizim işimize karışyorsunuz?” diye itiraza sevketmemiştir. Niye? Çünkü 27 Mayıs olayı doğrudan bir asker komplosu değil, sivillerin askerlerle birlikte gerekli görüp ülke gündemine aldıkları bir komploydu.

Bu nedenledir ki 27 Mayıs olayında darbe sonrasında gelişmeleri, genelde, CHP’lilerin ve CHP’ye yatkın sivil kamuoyunun uygun gördüğü istikamette olmuştur. Darbeyi derinleştirmeye kalkan 14’ler (Türkes) hareketi CHP direnince akim kalmıştır. Albay Talat Aydemir Başbakan İnönü’ye karşı iki kez kendi başına bir şeyler denemiş, başaramamıştır.

Bakınız, 27 Mayıs’ta Menderes’i ve iki bakanını darbeci askerler astılar diye bilinir, değil mi? Te-

Tefli kadın

vatürdür! İnfaz olayı o zamanki Komite ve ordu içinde çoğunluğun iradesine karşı küçük bir azınlık grubun emrivâki baskısıyla gerçekleşti. O emrivâkiyi besleyen ve ardında duran örtülü/açık bir dolu sivil baskı grubu vardı. “Düşük DP’liler”den en az *iki düzinesinin* asılması gerektiğine dair, üç yıl öncesine kadar o aynı DP’lilerle aynı partide en üst yönetici mevkileri işgal etmiş olan Fuat Köprülü, Fevzi Lütfü Karaosmanoğlu, Fethi Çelikbaş gibi şahısların dahi (inanmayacaksınız, tabii, kolay mı?) o günlerin basınında çarşaf çarşaf demeçleri yayınlanıyordu. Açın bakın, göreceksiniz. Yine zamanın DP karşıtı basınında, “Adalet Divanı” duruşmaları bitmek üzereyken, koca koca manşetlerle, Yassıada’ya elli tane tabut gönderildiği haberlerini 27 Mayısçı askerler Babiâli basınına zorla yayınlamıyorlardı. Darbe öncesinde polisin eline düşen kimi nümayişçi gençlerin öldürülüp cesetlerinin kıyma yapıldığı rivâyetinin o günlerin Babiâli koridorlarında değil de, G.Kurmay’ın kriptolu odalarında çıkarıldığını farzetmek için özel bir neden mi vardı? Bu hikâyenin bir ucunun, hattâ, İstanbul Sıkıyönetiminin yasakları nedeniyle gazetelerin kimi sayfa ve sütunlarının beyaz çıktığı günlerde İngiltere’den –doğrudan İngiliz hükümeti denetimine tâbi– Türkçe yayın yapan BBC’ye kadar uzandığını bilen bilir.

Yassıada Adalet Divanı denilen hukuk ve adalet ucûbesi, darbenin ilk günlerinde bir an önce sahneden çekilip işleri İsmet Paşa’nın “mâhir” ellerine teslim etmeye hevesli askerlere İstanbul ve Ankara üniversitelerinin –başta bütün hocaların hocası Sıddık Sami Onar olmak üzere– saygıdeğer prof’ları tarafından dayatılmıştı: bu adamları yargılamaz ve en ağır cezalara çarptırmazsanız hareketinizin meşrûiyetine gölge düşer, bir kaç yıl sonra da sizlerin başınıza ne hâller gelir bilemezsiniz diye resmî tebliğler çıkarılmıştır.

On yıl sonra içinde ne idüğü kendinden menkul “sol” eğilimler taşıdığı söylenip duran 9 Mart teşebbüsü niçin başarılı olamadı da elebaşlarının bir çoğu aynı kişiler olan 12 Mart onun ardından bastırdı? 12 Mart Memduh Tağmaç’ların, Faik Türün’lerin başının altından mı çıkmıştı? Yükünü almaya başlayan “ithal ikâmecî” sanayi çıkarı, 61 Anayasasının sağladığı bazı imkânların da katkısıyla başını kaldırmaya başlayan işçi sınıfının yolunu kesmeyi devletin âcil ve kat’i gündemine taşımaya 1963’de işçilerin grev hakkı kanunla tanıdığından beri kararlıydı. Sonradan TUSİAD’ı oluşturacak olan sanayi baronlarıyla S. Demirel’in başını çektiği siyaset bezirgânları ikide birde ağız birliğiyle, “Bu anayasayla bu ülke yönetilemez!” diye bas bar bağıryorlardı. 12 Mart’tan iki ay sonra sola ve solculara karşı CHP’li başbakan Nihat Erim

eliyle o acımasız Balyoz Harekâtı’na girilirken, bir yandan Dünya Bankası’ndaki yüksek memuriyetlerini bırakıp gelen kimi parlak iktisatçılarla kurulan meşhur “Aydınlar Kabinesi” işleri ele alıp memlekete çeki düzen vermeye hazırlanıyor, öbür yandan Meclis’te, muhtırayla alaşağı edilen Demirel’in partisinin oyları ve Ecevit’e karşı orduya ve TUSİAD’a sığınmayı yeğleyen bir kesim CHP’linin fiilî ve moral desteğiyle 61 Anayasasının özgürlükçü sayılabilecek ne kadar hükmü vardıysa hemen hepsi iptal ediliyordu. Nihat Erim’ler, Turhan Feyzioğlu’lar, yine Coşkun Kırca’lar, anti-komünizm hummasıyla coşan bütün o gerici/faşist karması cemaatler kalabalığı ve Güven Partisi ardına yığılan Atatürkçü devlet ve siyaset erkânı, onların ayakları arasında Nazlı Ilıcak gibi tipler, hepsi yine işin içindeydiler.

Bir hatırlatmaya daha gerek var: 9/12 Mart teşebbüslerinin her ikisinin de ele başlarından Faruk Gürler Paşa 73 yılı başında görev süresi dolan Cevdet Sunay Paşa yerine Cumhurbaşkanı Paşa olmak isteyince ne oldu? Ardında o sırada CHP’yi ele geçirmiş olan Ecevit’e rağmen darbenin derinleşmesinde yarar gören yabana atılamayacak bir CHP’li ve CHP yanlısı destek vardı. Gürler Paşa’nın adaylığının bütün formaliteleri tamamlanıp da Mecliste oy verme günü gelince bütün omuzu kalabalık ordu üst kademesi seyirci localarının doldurmuştu. Gürler Paşa, seçilmek için gerekli 318 oyun 288’ini alan bir başka paşanın, Demirel’in partisi AP’nin sempatzanı Tekin Arıburnu’nun ardında kalarak gürlledi gitti! Askerin dediği olmadı. Gerçi askerin “tam ne dediği” belli değildi ama –G.K.Başkanı Semih Sancar Paşa’nın Gürler’in C.Başkanı olmasını istemediği söyleniyordu– “askerin ne istediği”, besbelli, mevcut koşullarda Meclis çoğunluğunun ve onun ardındaki dinamiklerin isteklerinden soyutlanabilir bir şey değildi.

12 Eylül’ün önünün ardının ne olduğunu daha önce gördük.

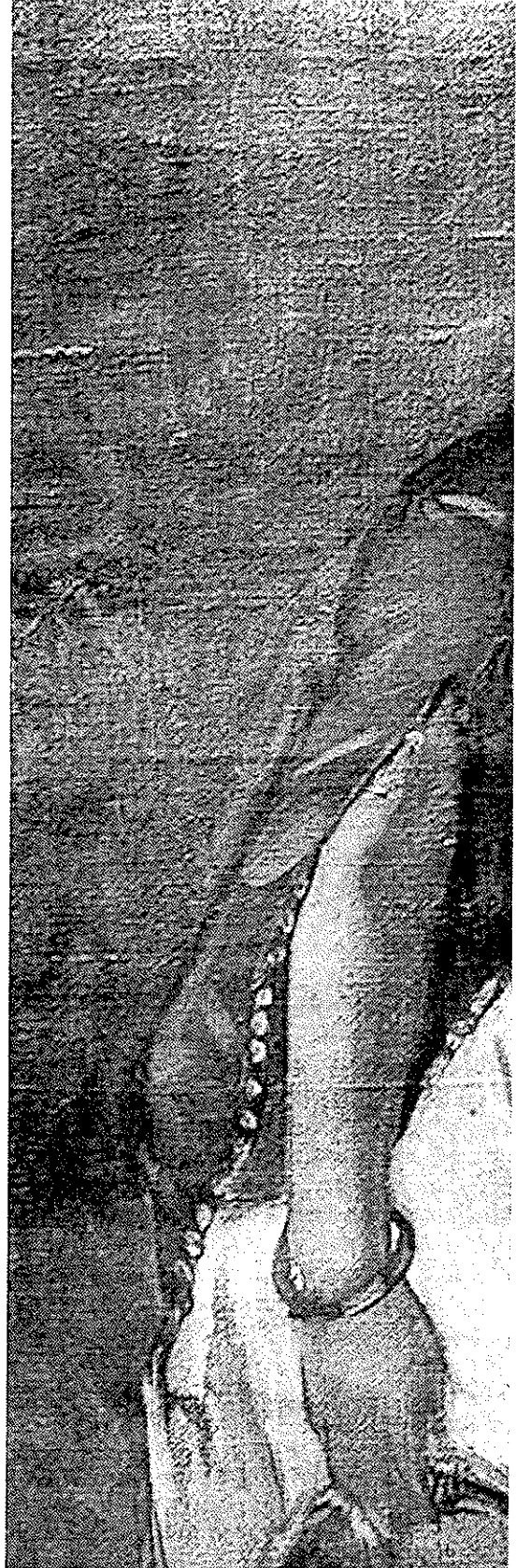
Daha sonra “28 Şubat”, Çevik Bir Paşa ve hem-palarının arkasında Milli Görüş ve Erbakan’dan gocunan bütün o “tedirgin” ya da “damarına basılmış” Cumhuriyetçi/Laik kamuoyu velvelesi, onun da ardında bir yandan “İstanbul-taşra” arasındaki ekonomik çatışmanın vuzuha ermeye başlamış olması, öbür yandan kapalı kapılar ardında yeni stratejik konseptler geliştirmekte olan NATO’nun hasseten Ortadoğu ve Türkiye’ye yönelik tertip ve baskıları olmasa nereye kadar 28 Şubat olabilirdi? Erbakan-Çiller koalisyonunu, ve onun ardından Erbakan’ın kendi partisini, “Aman asker gelecek, hepimizi kesecek” korkusuna kapılan bir kaç düzine siyaset adamı mı böldü parçaladı? “Pazara kadar değil,

mezara kadar!” diye âlâyü vâlâ ile Refah Partisi’ne üye yazılan Aydın Menderes’i askerler mi sırtına namlu dayayıp kavganın göbeğinde başka bir âlâyü vâlâ ile partisinden istifa ettirdiler? Susurluk olayı münasebetiyle sol kamuoyunda parlayan o sağlıklı, “Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık” hareketi nasıl oldu da (içinde taşıdığı hangi potansiyellerin etkisi altında) Erbakan-Çiller hükümetinin devrilmesine katkı hareketine dönüştürüldü?

Geçiniz, efendim! “Resmî tarih”in sandık odasında rengi solmuş asker üniformasından başka bir şey görmeyen veya göremeyenler ne dünü, ne bugünü anlayabilirler. Yarını da şaşıracaklardır.

2002 seçimi sonucuna kadar varan süreç ise Erbakan’ın “büyülenmiş” müridlerinin hidayete erip Amerika karşıtı tantanalarını kursaklarına gömmelerini ve 2001-2002 krizine K. Derviş müdahalesini kapsar. 2002’de tek başına iktidar olan AKP’li dörtlü çete ülkeyi az daha bir muz cumhuriyetine çevirmek üzereyken 1 Mart tezkeresi olayında esas olarak CHP’nin direnmesi sayesinde (“yığidi öldür, hakkını inkâr etme!”) vartayı atlattıktan sonra K. Derviş’in kurduğu ekonomik/finansal yapıdan ve siyasetten milim sapmadan bugünlere kadar geldi. Yepyeni ve taze bir iktidarla iş görmeye hevesli büyüklü küçüklü iş ve sermaye çevreleri global finans kapitalin kanatları altında düşük döviz kuru/yüksek faiz politikalarıyla, rekorlar kıran ithalatla şişen ekonomik büyüme ve görülmemiş cari açıklarla bunlara eşlik eden planlı, metotlu bir yolsuzluk furyası eşliğinde alabildiğine zenginleşmenin yolunu tuttular. 2007 genel seçimi arifesinde zamanın G.K.Başkanınca kaleme alındığı söylenen meşhur e-muhtıra, seçime doğru yükselişe geçmiş olan Atatürkçü “Cumhuriyet mitingleri” akımına âdeta kasden ket vurarak AKP oyunun %47’ye kadar tırmanmasında yabana atılmayacak ölçüde etkin oldu.

Evet, askerî vesayet asker/sivil egeimen güçler karmaşasında T.C. rejiminin istifadesine sunulmuş, “meşrûiyeti” rejimin temsil ettiği, koruduğu ve kolladığı çıkarlardan menkûl bir enstrümandır. Bu sorunu son zamanların moda söylemi “değişim” ve “değişime direnen statükocu güçler” tarzında ele alıp irdeleyerek doğru ve sağlıklı bir sonuca varmak mümkün değildir. Bu söylem bir yanıla küreselleşmecî vahşî kapitalist dinamiklerin, bir başka yanıla –daha spesifik olarak– ABD’nin dünya çapında sözde “üstün/süper güç” konumuna odaklanmış güç tapıncı zemininde belirlenen bir ideolojik hezeyan ve takındır. Bu takıntının ardında ne denli işçi sınıfı düşmanı ve sosyalizm karşıtı bir mevzilenmenin sırtıttığı dünyada ve ülkede neyin ne olduğunu izleyip görenlerin malûmu olsa gerektir.

Tefli kadın - Detay

Eczacılar

Dr. Turgay Yerlikaya —

İlaç fiyatları eczacıları halkla karşı karşıya getirmek için tezgâhlanmıştı. Hedef, eczacıları bölmektir. Her biriyle ayrı ayrı sözleşme yaparak bir çoğunu iflasa sürüklemek, alanı terketmeye zorlamaktır

Son zamanlarda sağlık alanında hükümetin ve sağlık çalışanlarının daha sık karşı karşıya geldiğini görüyoruz. Bu karşı karşıya gelişlerde, halkın kimin yanında yer aldığı ise ayrı bir soru olarak önümüzde duruyor. Halk ne görüyor? Mesela bir yanda ilaç fiyatlarını düşürmeye çalışan bir hükümet. diğer tarafta ise kârları ne bahasına olursa olsun azalmasını isteyen eczacıları görüyor. Bir tarafta hekimlerin kamu hastanelerinde sabahdan akşama kadar kesintisiz hizmet vermesini, hastaların hekimler tarafından muayenehaneye yönltilmesini engellemek isteyen bir hükümet, diğer tarafta hastaneden hemen kaçmak isteyen, muayenehanesine uğramamış olan hastaya yatış vermeyen hekimler görüyor.

Durum böyle sunuluyor. Medya, siyasi iktidarın propagandistleri fotoğrafı böyle çekip aksettiriyorlar.

Peki, size iki soru: Birincisi, bu fotoğraf gerçeği yansıtıyor mu? İkinci soru ise, gerçek ya da değil bu fotoğrafın arkasında ne var? Malûm, bizim meselelere sınıfsal bakış açısını ve bilimsel yöntemi uygulamak gibi bir derdimiz var.

Geçen sayıda hekimler ile ilgili sunulanların gerçeği yansıtmadığını, yapılacak değişikliklerin hastaların hekime ulaşmasını kolaylaştırmayacağını, kamudaki hizmetin nitelik ve nicelik açısından iyileşmeyeceğini ifade etmiştik. Bu arada belirtmekte yarar var. Tam gün yasası tartışmalar eşliğinde meclisten geçiyor. Bu yazı hazırlandığında yarısı geçmişti maddelerin ve diğer yarısı da geçecek gibi görünüyordu. Bu tartışmalar içerisinde Türk Tabipleri Birliği pek çok uzmanlık derneği ile birlikte gazete ilanları verdi ve bu ilanlar Recep Akdağ'ı etkilemiş olmalı ki konuşmak zorunluluğu hissetti. Gazetecilere, "Gidin o meslek kuruluşunun eylemlerini yapanlara sorun, kaç doktor. Bir veya ikisi. Yol yakinken ilgili meslek grubunun bu yanıştan dönmesini tavsiye ediyorum, tarihi hata yapıyorlar. Yasa tasarısıyla hekimlerin ücretlerini, sosyo ekonomik haklarını iyileştirdik. Meslek örgütleri buna mı karşı çıkıyor? Vatandaş muayenehanelerden kurtardık, bunlar halk, özel muayenehanelerde sıra beklesin diye mi bu ka-

nuna karşı çıkıyorlar? Bunlar halkın derdinden haberi olmayan sırça köşk kahramanları. Ben bunları Türk halkına şikayet ediyorum. Bu kanuna, 'halka rağmen halkçılık yapıyorum' diyenler karşı çıkıyor. Garipsiyorum ilgili meslek grubunu. Tarih bunları affetmez, tarih bunu yazar, tam güne karşı çıkanlar gazeteye ilan verenler aslında bu işten iyi para kazananlar. Gazeteye ilan verenler 112 çalışanları değil, hastane âcil nöbetçisi pratisyenler değil, köylerde çalışan pratisyenler değil, gazetelere ilan verenler gün aşırı nöbet tutan asistanlar değil. Uzman hekimler ile beraber vatandaşlar bu yasayı büyük bir hasretle bekliyorlar. Ben yol yakinken ilgili meslek örgütünün bu yanıştan geri dönmesini kendilerine tavsiye ediyorum. Elbette halkımızın yanında olacağız, doğrudan para ilişkisi olmadan doktor ve sağlık çalışanlarının yanında olacağız," biçiminde açıklamalarda bulundu.

Sağlıkla ilgili her değişiklikte halka son derece büyük bir iyilik yapıyormuş gibi bir hava yaratan ve ilgili tarafı da halka şikâyet eden siyasi iktidarın tipik bir açıklaması.

Tabii ki gazeteciler şu soruyu sormuyor: Hekimlerin maaşlarını arttırmak için ilgili yasaya ihtiyacınız neden olsun ki? Basit bir düzenlemeyle maaşlar artar: eğer amaç maaşları arttırmak ise.

Bakana göre hekim örgütü o denli ideolojik davranıyor ki hekimlerin lehine olan düzenlemelere sırf ideolojik gerekçelerle karşı çıkıyor. Tüm hekimlerin yanında olduğu uygulamalara hekim örgütünün, Türk Tabipleri Birliği'nin karşı çıkması akla aykırıymış gibi sunuluyor. Tuhaf olan, son derece "demokratik" olan siyasi iktidarın "hekimlerin lehine" olan uygulamaları savunarak girdiği Tabip Odası seçimlerinden başarısızlıkla çıkması. Bu seçimlere katılan hekimlerin çoğu çıkarlarının farkında değil ya da ideolojileri çıkarlarının önünde ki, iktidar yanlısı adaylar seçimleri kaybediyorlar!

Gelelim eczacılara. Tartışılan üç nokta vardı. Birincisi ilaç fiyatlarının düşürülmesi. İkincisi Sosyal Güvenlik Kurumu ile eczaneler arasında yapılacak

sözleşmelerden Eczacılar Birliği'nin devre dışı bırakılması ve üçüncüsü marketlerde ilaç satışı ve zincir eczaneler. Aslında üçüncüsü iki ayrı olguya işaret ediyor olsa da Başbakan Erdoğan tarafından birlikte ifade edilmiş olduğu için bir arada aldık.

İlaç fiyatlarının düşürülmesi ile amaçlanan ne? Halkın ilaca daha ucuz ulaşması fena bir şey mi? Fena bir şey değil tabii ki. Ancak yapılan o mudur? Halkın ilaca daha ucuz ulaşmasının yolu bir anda etiket fiyatlarının indirilmesinden mi geçmektedir? Düşünün ki binlerce eczacının elinde satın aldığı ama parasını henüz ödemediği ilaçlar vardır. Satış fiyatı yüz lira olan bir ilacı eczane seksen liraya almıştır. Bir ay, iki ay, ya da üç ay sonra ödemek üzere ilaçları almış, hastalara her hangi bir anda elimde yok dememek için kendince belirli bir stok bulundurmuştur. Ertesi gün ilacın satış fiyatını elli liraya düşürüyorsunuz ve eczacılara o ilaçları artık elli liraya satacaksınız diyorsunuz. Yani otuz lira zarar ederek satacaksınız! Niçin? Halka ucuz ilaç temin edeceğim. Peki, halka iyiliği kimin cebinden yapıyorsunuz? Eczanenin cebinden. Ne âlâ!

Eczacı sanki halk değil çünkü. O halkı iliklerine kadar sömüren bir asalak. Tıpkı aç gözlü hekimler gibi. Eczacılar asalak, hekimler asalak. Yine siyasi iktidara göre işçiler, işten atılanlar ve tüm çalışanlar asalak. Tekel işçileri yetimin hakkını yemek istiyorlar. İtfaiye işçisi yetimin hakkına göz dikmiş. Çiftçiler yetimin hakkını yemek istiyor!

Halkın hakkını kimseye yedirmeyecek iktidarımız. O kadar halkçı. Halk da kim oluyor o zaman? Çiftçiler değil, işçiler değil, işsizler değil, memurlar değil, serbest meslek sahipleri değil. Kim bu iktidarın hep, "Sizi halka şikâyet ederim!" derken kastettiği halk?

Eski Türk filmlerine bakıyorum zaman zaman da, zamların sorumlusunun kim olarak algılandığını izliyorum. Üç silahşörler öncelikle: bakkal, kasap ve manav. İşte bunlar sürekli zam yapıyor ve halkı sömürüyorlar. Sonra bir de devlet memurları var. Onlar da sömürüyor. Bir de belediye çalışanları, zabıta.

Siyasi iktidarın hiç bir şeyle ilgili sorumluluğu yok. Sistemin ne olduğu hiç önemli değil. Sistem önemsiz olunca sermaye de görülüyor elbette. Hele sermayedar babacan biri ise hiç de kötü değil. Fabrikasında işsizlere iş sağlıyor. Onun kapısından ekmek yiyorlar!

Şimdiki iktidar da aynı şeyi yapıyor. Sorumlular hep bir grup ideolojik davranan kişiler. Bunları ötekilere şikâyet ediyor. Yani herhangi bir sorun karşısında sorunun gerçek nedeni gizleniyor ve iktidarın karşısında direnmeye çalışan grup ile halk arasında bir karşıtlık yaratılmaya çalışılıyor.

Eczacılar iflas etmemek, yalnızca varlıklarını ko-

rumak için seslerini yükselttikleri anda bir zamanlarki kalıba göre kâr hırsıyla yanıp tutuşan bakkal, manav ve kasap gibi halk düşmanı ilan ediliyorlar.

Bu indirim iktidarın hangi ihtiyacı için yapıyor diye sorarsanız aslında bunun sonucu doğrudan parasal bir kazanç olmayacak. SGK'nın eczanelere ödeyeceği miktarın bir kısmını azaltabilir ama bu uygulamaya bundan daha önemli bir şey için yapıyor: büyük sermayeye daha fazla alan açmak için. Nasıl olacak bu dersiniz, cevabı biraz karışık gelebilir. Sorun çok kolay çözülecek gibi değil çünkü. Pek çok dengeyi gözetmek zorundasınız. SGK'ya binecek yük az da olsa küçülme zorunda. Ancak bu küçülme büyük sermayenin kârını azaltmayacak biçimde gerçekleştirilmek zorunda. Bunun yolu nedir? Arada duran eczacıları kısmen de olsa devre dışı bırakmak gerekmektedir. Eczaneler devre dışı kalmamak için halkı kendi yanlarına da çekememeliler. Yani eczacılar ile halk da karşı karşıya gelmeli.

İlaç fiyatları eczacıları halkla karşı karşıya getirmek için tezgâhlanmıştır. İkinci adım da eczacıları bölmektir. Onlarla birlikte değil tek tek sözleşme yaparak muhalif eczacıları susturmak iflasa sürüklemek ve alanı terk etmeye zorlamaktır. Bakın SGK'nın istekleri ile ilgili olarak İstanbul Eczacılar Odası ne gibi saptamalarda bulunuyor?

"Odamıza gelen bilgilere göre, SGK, söz konusu görüşmede, eczacıların kurumdan hiç bir talebinin olamayacağını bildirmiş ve TEB ile sözleşme yapmak için şu kölelik koşullarını dayatmıştır:

1. Temel koşullardan biri "eylemsizlik kararı"dır. SGK bir daha kepenk kapatma ve benzeri eylemlerin yapılmamasını, eczane vitrinlerinin "eylem amaçlı" (afiş vb.) kullanılmamasını birinci koşul olarak öne sürüyor.

2. İlaç Takip Sistemi'ne koşulsuz olarak "evet" denmesini istiyor.

3. Sağlık Uygulama Tebliği ile ilgili tüm değişikliklerin Kurum tarafından yapılacağını söylüyor ve TEB'in buna koşulsuz olarak uymasını istiyor. Bunun anlamı; avans ödemesinin, ödeme gecikmelerinin, uygulanamaz hükümlerin, haksız cezaî şartların, keyfi denetlemelerin, vb. eczacıya şimdiden dayatılmasıdır.

4. TEB'in sözleşmelerden ücret almamasını istiyor. Sıralı dağıtım sistemine devam edilmesi için Oda katkı paylarının kaldırılmasını şart koşuyor."

Meslek örgütünü etkisizleştirmek, parasal olarak kısıtlamak, eczacıları SGK köleleri haline dönüştürmek.

Sözleşmeyi dayatmak için bir koz daha kullandı iktidar. İlaçların marketlerde satılabilmesinin önü açılacaktı. Günlerce televizyonlarda yer aldı bununla

ilgili haberler. Eczacılar açıkça tehdit ediliyordu. Ancak açıklamalar sonrası umulanın tam tersine, iktidar yandaşı eczacıların bile önemli bir bölümü tepki gösterdi. Tam da eyleme geçilecekken Danıştay SGK'nın tek tek sözleşme yapılmasına ilişkin uygulamasının önüne set çekti. SGK durumu:

"Sosyal Güvenlik Kurumu ile Türk Eczacıları Birliği arasında 19/01/2009 tarihinde imzalanarak 01/02/2009 tarihinde yürürlüğe giren "Sosyal Güvenlik Kurumu Kapsamındaki Kişilerin Türk Eczacıları Birliği Üyesi Eczanelerden İlaç Teminine İlişkin Protokol" (10.1) numaralı maddesine istinaden 16/12/2009 tarihinde Türk Eczacıları Birliğine tebliğ edilerek feshedilmişti.

Konu hakkında Kurumumuz aleyhine Danıştay 10. Dairesinde açılan davada söz konusu protokolün feshedilmesine ilişkin Kurumumuz işleminin yürütmesinin durdurulmasına karar verilerek karar Kurumumuza 14 Ocak 2010 günü tebliğ edilmiştir. Söz konusu yargı kararı gereği gerek TEB gerekse eczanelere yapılan fesih ihbarları yürütmeyi durdurma kararı süresince geçerliliğini yitirdiğinden mevcut Protokol ve sözleşmelerin yürütümüne devam edilecektir." biçiminde duyurmuştur. Böylece iktidarın bir silahı kullanılamaz hâle gelmiştir. Ancak, eczacıların bir kısmı yürütmenin durdurulmasından pek de memnun değildir. Daha doğrusu zamanlamasından memnun değildir. Keşke üç beş gün sonra çıksaydı da hükümet görseydi neler olacağını diye konuşulmaktadır. Daha önceki eczacılar eyleminde kepenk kapatmayan eczacıların dahi sözleşmeleri imzalamadığını hükümetin görmesi gerektiği söylenmektedir.

Durum gerçekten öyle ise eczacıların can damarına basılıyor demektir. Basit bir siyasi tercihin ötesinde başka bir şey söz konusu olmalı ki, yani bir varlık yokluk sorunu olmalı ki siyasi görüşü iktidardan yana olan eczacılar dahi süreçte iktidarla karşıt tarafta yer almak zorunda kalmaktadırlar.

Gelelim üçüncü noktaya, yani ilaçların marketlerde satılabilmesine olanak sağlanmasına. Burada iki ayrı olgu var. Birincisi, reçeteli ve reçetesiz satılan ilaçların sınıflandırmasının yeniden düzenlenmesi ve sonrasında reçetesiz satılabilen ilaçların eczane dışında satışının mümkün olması. Nedir reçetesiz satılan ilaçlar dersenez, vitaminler gibi gıda katkısı olarak sunulanların dışında basit ağrı kesici ve ateş düşürücüler, kimi öksürük şurupları filan. Yalnız bunlar mı? Bitkisel ilaç adı altında kanserden kısırlığa, iktidarsızlıktan depresyona her alanda önerilen ilaç-

ların giderek daha fazla pazar bulması. Yani "serbest pazar" içerisine daha fazla ilacın çekilmesi. Daha fazla paranın bu yolla ilaç harcamalarına yöneliminin sağlanması. Hiç şüphesiz, tezgâha düşen ilaçlar da SGK kapsamından çıkartılacak. SGK giderek sorumluluklarını daraltırken vatandaşın cebinden daha fazla para çıkması sağlanacak. Çıkan para nereye gidecek? İlaç tekelleri dışında perâkende sermayesine gidecek. Türkiye'de bunun için elini ovuşturan birilerinin olduğu söyleniyor. Türkiye'den Migros ve BİM'in dünyanın en büyük 250 perâkende devi arasına girdiğini gazete haberlerinden öğreniyoruz. Dolayısıyla ülkemizde en yaygın ağı bunların kuracağından kuşku olmaması gerekir.

İki ayrı olgudan birincisi reçetesiz ilaçlar ile ilgili idi. İkincisi ise eczane zincirleri ile ilgili.

Burada da sermaye sahiplerine eczane zinciri sahip olunması olanağı yaratılmak isteniyor. Bunlar öncelikle hastanelere bünyelerinde eczane açma olanağı sağlanarak verilebileceği gibi, eczane şirketlerinin ve şubelerinin açılabilmesi biçiminde de olabilir. Her durumda artık eczacı serbest meslek sahibi olmaktan çıkartılıp tezgâhtar durumuna getiriliyor. Belki de esnafıktan işçiliğe dönüşüyor biçiminde de bakılabilir.

Tüm bunlarla ilgili ayrıntıları bir tarafa bırakacak olursak, aslında olup bitenlerin siyasi iktidarın eczacılık mesleğine ya da tek tek eczacılara gıcık olması ile açıklanamayacak bir yanı olduğunu görebiliriz. Siyasi iktidarların aldığı kararların pek çoğu, keyfi, aklına öyle geldiği için fikri o doğrultuda olduğu için alınmış kararlar olarak okunamaz. Bu kararlar iktidarın, adına iş yaptığı sınıfın çıkarları doğrultusunda almak durumunda olduğu ciddi kararlardır. Bir aygıt ve o aygıtın yaşatılmasından sorumlu bir irade varsa, iradenin o aygıtın çıkarları doğrultusunda adım atmakla yükümlü olduğu tartışılmazdır. Sermaye sistemi bizi iktidar sahiplerini sermayenin çıkarları doğrultusunda adım atmaya yönlendirecektir. Sermayenin kendine yeni alanlar açma eğilimi ve merkezileşme eğilimi bilindiğine göre sağlık alanında yaşananların doğal olduğu görülebilir. Doğal ama...

Amasına geçmeden önce neden doğal olduğuna dair bir iki söz söyleyelim.

Bundan yirmi otuz yıl öncesine kadar insanlar günlük ihtiyaçlarını nerelerden karşıyorlardı, bir düşünün. Çoğunlukla mahalle bakkallarından, kasaplardan, manavlardan. Küçük dükkân sahiplerinden yani. Ne oldu sonra? Önce süpermarket-

ler çıktı piyasaya, sonra hipermarket dediler, mega market dediler ve marketler zinciri geldi. Derken alış-veriş merkezleri girdi günlük hayatın içine. Çoğu küçük dükkân sahipleri dükkânlarını kapatmak zorunda kaldılar. Kapatmayanlar ise küçük bir ciro ile ayakta durmaya mahkûm yaşamaktalar.

Yaşananlar taa Komünist Partisi Manifestosu'nun yazıldığı zamandan beri aynı aslında. Ne deniyordu Manifesto'da, ona bir bakalım: "Burjuvazi, üstünlüğü ele geçirdiği her yerde, bütün feodal, ataerkil, romantik ilişkilere son verdi. İnsanı 'doğal efendiler'ine bağlayan çok çeşitli feodal bağları acımasızca kopardı, ve insan ile insan arasında, çıplak öz-çıkardan, katı 'nakit ödeme'den başka hiç bir bağ bırakmadı.(...) Kişisel değeri, değişim-değerine indirgedi ve sayısız yokedilemez ayrıcalıklı özgürlüklerin yerine, o tek insafsız özgürlüğü, ticaret özgürlüğünü koydu. Tek sözcükle, dinsel ve siyasal yanılsamalarla perdelenmiş sömürünün yerine, açık, utanmaz, dolaysız, kaba sömürüyü koydu.

Burjuvazi, şimdiye dek saygı duyulan ve saygılı bir korkuyla bakılan bütün mesleklerin hâlelerini söküp attı. Doktoru, avukatı, rahibi, şairi, bilim adamını kendi ücretli emekçisi durumuna getirdi."

Kapitalizm dün olduğu gibi bugün de, Avrupa'da olduğu gibi ülkemizde de tüm küçük kalelere gözünü dikmiş durumdadır.

Peki, Marx yaşananları burjuvazinin devrimciliği olarak adlandırmıyor muydu? Dolayısıyla bugün Marksist olduğunu iddia edenlerin bu sürece karşı durmaları bir çelişki oluşturmuyor mu?

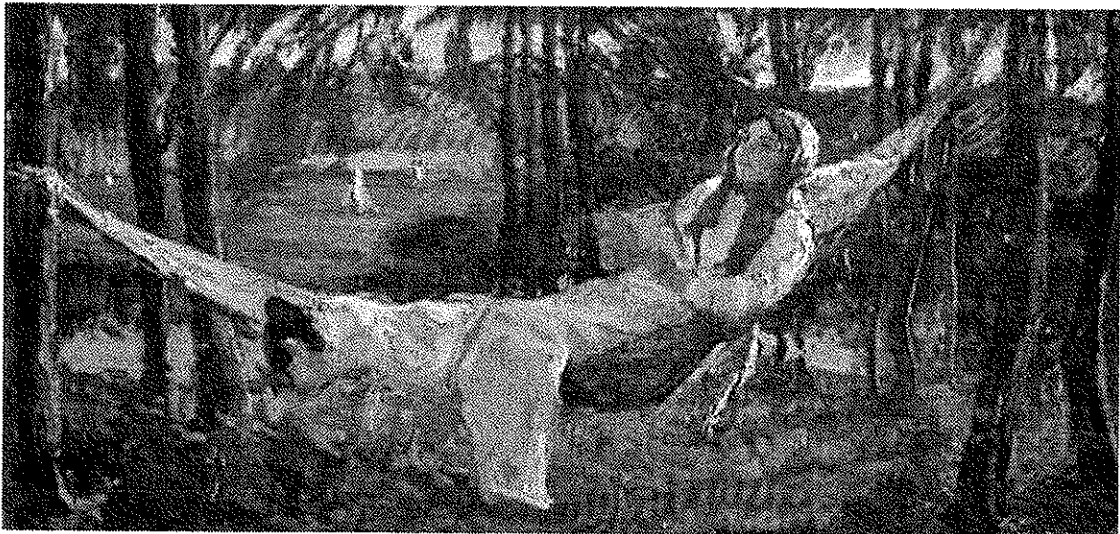
Burjuvazi feodal sistemi yıkarken devrimci bir rol oynuyordu, evet. Ancak bugün tasfiye etmeye çalıştığı bir feodal sistemden söz etmek mümkün müdür?

Düz bir bakışla, tekil eczanelerin ya da muayenehanelerin varlığı aslında pre-kapitalist yapıların varlığı anlamına gelmiyor mu? Ve bu yapıların tasfiyesi ilerleme olarak okunamaz mı? Benim bu soruya cevabım mesele bu kadar basit değil biçimindedir. Nedir meseleyi karmaşık hale getiren?

Birincisi, siyaset alanı sınıfsal çıkarların çatışma alanıdır. Bugün için emek ve sermaye arasındaki çatışmada hangi adımın hangi sınıfın çıkarına hizmet ettiği sorusunun cevabı izlenecek rotayı belirleyecektir. Büyük sermayenin karşısında eczanelerin ya da muayenehanelerin varlığını savunmak eskiye duyulan özlemi ve pre-kapitalist artıkların varlığını savunmayı ifade etmemektedir. Bir yandan sermayenin hareket alanını daraltma hedefini ifade ederken, diğer yandan emekçilerin daha kötü sağlık hizmeti almalarına neden olacak bir sağlık sisteminin de önüne geçmeyi işaret etmektedir.

İkincisi ise –daha önce de *Kızılçık* sayfalarında söz konusu ettiğimiz gibi– sağlık alanı özgül bir alandır ve sağlık hizmeti herhangi bir meta gibi pazar kurallarına uyum göstermez. Ne zaman satın alınacağına tüketici karar veremez. Kimse ne zaman apandisit olacağını bilemez. Hangi bulaşıcı hastalığa yakalanacağını kestirmesi mümkün değildir. Hastalandığı zaman da hangi ilacı alacağına tüketici olarak karar verme şansı yoktur. Dolayısıyla piyasa kurallarına aykırı olarak sağlığın kendine has nitelikleri onu herhangi bir malı değerlendiren kullanacağımız kriterlerden ayırmamıza neden olmaktadır.

Buna ilave edilecek bir nokta daha var. O da hekimin rolü ile ilgilidir. Hekim ücretli emekçi durumuna geldiği zaman dahi anonimleşmemekte, hasta hekim ilişkisi hasta kurum ilişkisinin her zaman

Hamakta kadın

önüne geçmektedir. Mahalle bakkalınızdan alışveriş yapmak yerine büyük marketlere gittiğinizde Migros, ya da BİM olsun orada kurumu görürsünüz. Ücretli işçilerin kim olduğu alışveriş yapan kim-senin umrunda değildir. Tezgâhtardan memnun olmadığı zaman müşteri onu kurumuna şikâyet edip işten atmakla tehdit edebilir. Ancak hekimle ilişki böyle değildir. En bilinen, en kurumsallaşmış özel hastanede bile insanlar sürekli gittikleri doktoru bulamazlarsa pek çok hasta doktorun yeni çalışmaya başladığı hastanenin yolunu tutmaktadır. Oysa Migros'un reyon görevlisi başka bir markette çalışmaya başladığında kimse bu yüzden diğer marketten alışveriş yapmaya başlamaz. Bu kadar belirgin olmamakla birlikte eczacılar için de benzer bir durum söz konusudur. Güven ilişkisinin son derece bireysel olduğu bir alandır sağlık alanındaki ilişkiler. Kapitalist sistemin tüm alışkanlıkları bu ilişkileri ne kadar anonimleştirmeye zorlasa da bir türlü tam anlamıyla gerçekleşmeyecektir.

Bu gibi alanlar kapitalizmin genel yasalarına karşı olguları doğurma potansiyeli taşır ve kapitalizm bunları başedeceği bir düzeyde tutmaya çalışır.

Ancak yine de savaş zaman zaman kaçınılmaz olur ve bu savaş şu ya da bu kişi ya da grubun öznel isteğinden, duygularından bağımsız olarak sistemin zorlamasıyla gerçekleşir.

Meseleyi karmaşık hale getiren bir diğer nokta da pre-kapitalist döneme ait oluşumların ne kadar pre-kapitalist kaldığı ile ilgili. Döngü P-M-P (Para-Mal-Para) biçiminde mi, M-P-M biçiminde mi işliyor? Eczanelerin bir kısmının en azından P-M-P döngüsü içinde olduğu küçük kapitalist işletmeler olduğu gözden kaçırılmamalı, bunlardaki sermayenin büyüme eğilimi ve yeni "yatırımlar"la şubeler açma eğilimleri, küçükleri yutma eğilimleri unutulmamalıdır.

Meselenin pre-kapitalist yapıların tasfiyesinin ötesinde kapitalist yapıların kendi iç eğilimleri ile ilgili boyutu da ortaya çıkıyor.

Peki, karmaşıklığı ile birlikte bu nesnellikler içerisinde nasıl bir öznel tutum ifade edebiliriz diye sormak da gerekiyor. Bunun cevabını siyaset veriyor. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi sınıfsal referanslarla hangi sınıfın yararına olmaktadır yapılanlar diye baktığımızda sermayenin hareket alanını genişleten ve öte yandan da emekçilerin yaşam kalitesini olumsuz etkileyecek bir durumu görüyoruz.

Burada sermayenin ve üretimin merkezileşmesinin yarattığı kimi sonuçlardan farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bakkallardan marketlere geçişte olsun, küçük imalathanelerden dev üretim aygıtlarına geçişte olsun bir taraftan da halkın mallara daha ucuza ulaşması söz konusu idi. Benzerlikler bu biçimde kurulduğunda ilaçların ucuzlayacağı, halkın sağlık har-

camasının azalacağı zannedilebilir. Oysa pazar kurallarının işletilmeye çalışıldığı bir sağlık sisteminde tüketimin sağlık ihtiyaçlarının dışında sürekli arttığı, halkın cebinden ister doğrudan isterse sigorta aracılığı ile olsun çıkan payın sürdürülemez düzeylere çıktığı bilinmektedir. ABD'de Obama'yı başkanlığa taşıyan belki de en kritik olgu sağlık reformu sözü olmuştur. En kapitalize sağlık sistemine sahip ABD'de sağlık hizmetleri ucuzlamamış halkın sağlığı için cebinden çıkan para giderek daha da artmış ve karşılığında aldığı sağlık hizmeti daralmıştır.

Bu arada yeri gelmişken başka bir çelişkiyi de ifade etmek gerekmektedir. Otomobil satışları iki kat arttığında, ya da bilgisayar satışları iki kat arttığında halkın otomobil sahibi olma düzeyinin arttığı, bilgisayarlaşma düzeyi arttığı pekâlâ söylenebilir. Oysa sağlık alanında harcamalar iki kat arttığında halkın sağlık düzeyinin arttığı bunlara bakarak söylenemez. Sağlığın neden ticaretin konusu olamayacağına dair söylenebilecek bir olgu da bu durumdur. Tek tek insanların daha çok para harcayarak daha yüksek bir sağlık düzeyi elde etmeleri de mümkün değildir. Hiç etkisi yoktur denemez ama etkisi sınırlıdır. Mesela konut sahibi olmak için çok paranız varsa gider daha iyi konutlarda oturursunuz. Paranız düzeyinde daha iyi bir konut sahibi olabilirsiniz. Paranız düzeyinde giysi sorunlarınızı çözebilirsiniz. Ancak paranızla orantılı olarak sağlık harcaması yaparak sağlık düzeyinizi yükseltemezsiniz.

Tekrar ABD'ye dönecek olursak, bu sağlık sistemi ABD'nin başına Mortgage Krizi'nden daha büyük bir çorap örmeye adaydır. Obama da, ister istemez, kimilerine sosyalistçe gelen çözümler peşinde koşmaktadır.

ABD'nin kendi iç sorunları bir yanda dursun. Türkiye'ye gelince, meselenin ülke sınırları içerisindeki bir emek-sermaye karşıtlığı çerçevesini aşan yanı olduğu da görülmelidir. Dünyadaki sağlık tekellerinin sürece dahli başka bir noktayı da gündeme getiriyor. Ülkedeki sağlık alanı tekellerin giderek daha fazla pay aldığı ve pay talep ettiği bir alan hâline geldi. Bu da ülke içindeki fiyatlandırmanın başka bir gözle yeniden değerlendirilmesi gerektiğine işaret ediyor. Ulusal ekonominin mantığı açısından, ülke içerisinde sınıflar arasındaki paylaşımı sabit tuttuğunuz andan itibaren ülke içerisinde üretilen hiç bir malın fiyatı dışardan satın alınan hiç bir maldan daha pahalı olmaz. Sıradan mantığın kolay algılayamayacağı bir şeyden söz etmekteyim. Tıpkı iki nokta arasındaki en yakın mesafenin bir doğru değil bir eğri olduğunu söylemek gibi bir şeyden söz ediyorum. Ya da ışık artı ışığın karanlık edebileceğini söylemek gibi. Sıradan bir insan o an cebinden çıkan para miktarına göre düşünecektir. Bir insan, yerli kalem 10 lira ve

yabancı bir kalem 5 lira ise daha ucuz gibi görünen kalemi aldığı anda yoksullaştığını farketmeyecektir. Ancak, yabancı sermayeye gidecek olan her kuruş yerli eczacıya gidecek liradan daha pahalıdır. Yine tekrarlamakta yarar var, bu durum tüm sınıf ve katmanlar arasındaki paylaşımın sabitlendiği durum için söz konusudur. Eczacılık alanında yapılması düşünülen tüm düzenlemeler piyasaya daha fazla yabancı tekellerin dahil olması anlamını taşıyacağı için bu bizi halkın aslında daha pahalıya tüketmesi anlamını taşıyacaktır.

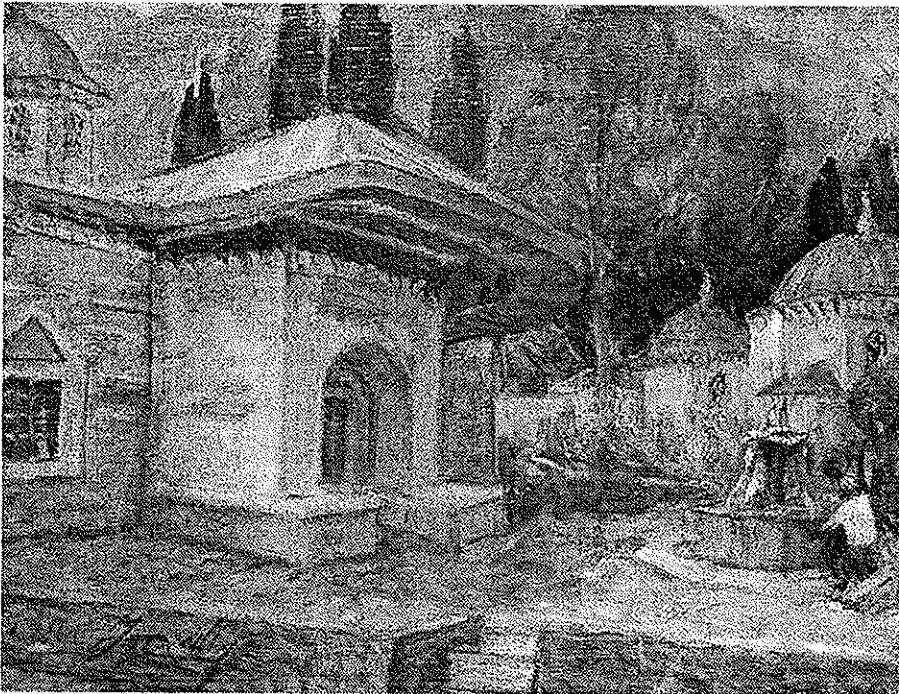
İktidar sahipleri tüm bu gerçekleri örtterek, ya da çarpıtarak eczacılık alanında gerçekleştirmek istedikleri değişikliklerle, “Biz eczacıların pastadan aldığı payı küçültüp halka geri veriyoruz,” mu diyorlar acaba? Peki öyle desinler bakalım. Ama soralım, bunun düzeyi ne kadar olabilir diye. Bunun halkın hayatındaki karşılığı ne olabilir? Her eczacının yıllık gelirlerinde 20 bin liralık azalma olsun. Bu durumda 35 bin eczacı için 700 milyonluk bir yıllık azalma olur. 70 milyonluk bir ülkede kişi başına 10 liralık bir yıllık iyileşme demektir. Yani ayda bir liradan az bir para. Hükümet bu uygulamayı ülkedeki herkese aylık seksen üç kuruşluk bir rahatlık sağlamak için mi istiyor? Akılcı görülüyor. Peki sermaye ister market zincirleri, ister eczane zincirleri, ister ilaç tekelleri, yıllık 700 milyon liralık kısım için mi uğraşıyor? Bence bu miktar da çok iştah kabartıcı değil. Peki öyle ise ne?

Bu adımlar bu kadar küçük paralar için atılmıyor. Bu adımlar sağlık alanının daha büyük bir pazar ha-

line getirilmesi için atılıyor. Bundan on beş yıl kadar önce kişi başı sağlık harcaması 70 dolar civarında iken bugün 600 dolara çıkmış bulunmaktadır. Peki bunun karşılığında sağlık düzeyimiz mi artmıştır? Hiç de öyle olmamıştır. Yine aynı biçimde sağlığa ayrılan pay yüzde ikilerden yüzde yedilere çıkmıştır. OECD ülkelerinde yüzde onlara varan ABD’de ise yüzde on beşi bulan oranlar Türkiye için de örnek gösterilmektedir. Yani hedef on bin dolarlık kişi başı gelirden en az bin doların sağlık alanına aktarılmasıdır. Bunun karşılığı ise bugün itibarıyla kişi başı dört yüz dolarlık ek bir pazarın oluşmasıdır. Yıllık 28 milyar dolarlık bir pazardan söz ediyoruz. Bu söylediğimin dörtte biri dahi olsa, kişi başı 100 dolarlık bir artış ile 7 milyar dolarlık bir pazar sözkonusu olacaktır.

İşte sağlık alanında atılan tüm adımların hedefi burasıdır. Ne basit bir pre-kapitalist yapıların tasfiyesi, ne sağlık harcamalarının azaltılması, ne de halka daha iyi bir sağlık hizmeti sunmaktır.

Aslında son sözü söylemiş ve yazıyı bitirmiş olduk. Yine de bir noktaya değinmesek eksik kalacak gibi. Sağlık alanındaki kişi başı 70 dolarlık harcamanın 600 dolara çıkması daha fazla sağlık üretimi mi demek oluyor? Hayır. Ancak bunun dışında bir başka nokta daha var. O da sağlık alanı ve silahlanma alanının benzerliği. Silahlanma alanına yatırılan paraların da aynı oranda güvenlik ifade etmediğini anlamak daha kolay. Yine de silahlar ve sağlık alanı ilişkisini başka bir yazıda ele almak gerekecek.

Türbelerden Bursa

Beynin her salgısı düşünce midir?

Ömer Bedri Canatan

Kendine saygısını yitirmemiş olan herkes kabul edecektir ki, hangi türü olursa olsun solu Lenin'in siyasi düşüncesine bağlayan başlıca bağ "özgürlük sorunu"ydü

G ünümüz solu siyasette yok sayılmaktadır. Fakat "eksikliği"nin de demokrasiler yönünden risk oluşturduğu eklenmektedir. Solun siyasetteki bu feci durumu "hedefsiz"likle açıklanmaktadır. Bu anlatıma göre sol, ne yapacağını bilmemektedir. Bu genel görüşe sol içinden de yaygın destek geliyor. Ne yapacağını bilmediği, dışarıdan ve içeriden sola söylendikçe, sol bu söylenenlere kulaklarını açtıkça daha bir ne yapacağını bilmez duruma düşüyor. Kafalar büsbütün karışıyor.

Oysa solun sorunu "ne yapacağını bilmemek" değildir. Çünkü günümüzün bütün solcuları, sosyalistleri ve komünistleri "ne yapacaklar"ını bilmektedirler. Yaptıkları solculuk ve komünistlikle hiç mi hiç bağdaşmayan solcular bile yaptıklarını bilerek yapmaktadırlar. Fakat geçmişte tarihsel ölçekte büyük işler yaptıklarına bakılırsa bugün pek bir şey yapmadıkları rahatlıkla söylenebilir. O zaman şunu da söylemek gerekir: Sol ne yapacağını bilmekte, fakat bunu nasıl yapacağını bilmemektedir.

Neyin yapılacağını bilmek, fakat nasıl yapılacağını bilmemek, kendini hiçbir şey yapamamak ya da uçucu şeyler yapmak şeklinde gösteren sıkıntılı bir durumdur. Solun tamamı bütün dünyada bu sıkıntıyı yaşamaktadır. Yaşanan sıkıntıyı aşmaya yarayacak düşünce ve pratiğin üretilmesi de ayrıca bir sıkıntı kaynağıdır. Şunu yapalım diyen çoktur, şunu şöyle yapalım diyen yoktur.

Bildiğini nasıl yapacağını bilmeyen solcu ve komünistlerin, nasıl yapılacağını öğrenmek için başvurdukları kaynak, genellikle Marx olmaktadır. Bu da doğaldır, çünkü sol, bildiği ne varsa Marx'tan öğrenmiştir. Bilmediğini, Marx'ta mutlaka gözden kaçırdığımız bir şeyler vardı da biz görememiştik gibi yanlış bir noktadan hareketle, zaten ezbere bildiği Marx'ta araması solda zihinleri açmamaktadır. Marx'ın söylediklerini "ezber"lemiştik ama anlamamıştık denilse Marx'ı "yeniden okumak" elbette faydalı olabilirdi. Ancak, ezberlediği halde gene de yanlış veya eksik anlamış olduğundan hareketle Marx'ı "yeniden okumak" başka, "yeni bir açıdan okumak" bambaşkadır. Marx "yeni" bir açıdan okunmaktadır.

Marx'ı "yeni bir açıdan okumak" ile "su koyvermek" arasında sıkı bir bağlantı vardır. Yirmi beş yıl önce, sosyalist ülkelerde en çok konuşulan şey Marx'ı

"yeni bir açı"dan okumak gerektiği idi. "Yeni açı" dedikleri, sosyalizmi Marx'ın şahadeti altında terketmekten başka bir şey değildi. Marx'ta "yeni şeyler!" keşfediyorlardı. Marx'ın teorisinin neresine baksalar gördükleri şey, yönetmekte oldukları sosyalizmin, vaktiyle altı kapitalizm tarafından yeterince doldurulmamış noktalarda çöktüğü biçimindeydi.

Marx'ı yeniden, ama bu kez "yeni bir açıdan" okuyarak keşfettikleri yeni şeylerin değişmez ortak özelliği, okuyanı Lenin'den uzaklaştırmasıydı. Marx Lenin'e götürmüştü ama "yeni şeyler" "başka yerler"e götürüyor, Marx ile Lenin'in arasını açıyordu.

Lenin'e götürmeyen, hatta ondan uzaklaştıran ve ona düşmanlaştıran bu "yeni şeyler" teorik şeyler değil, "siyasi şeyler"di. Siyasi şeyler teorik olandan çok daha tehlikeliydi, çünkü eldeki sosyalizm tarihsel gelişmesi bakımından toplumsal güvenceye kavuşmamıştı, hâlâ "siyasi" olarak yönetilmekteydi. Marx ile Lenin'in arasını açmak hem sosyalizmin sosyalizm olarak kemale ermesini engellemiş, hem de ileriye gitmenin geriye dönmekten daha zor olduğu zavıf bir tarihsel anda, bir çuval inciri berbat etmişti.

Marx'ı "yeni bir açıdan" okumanın masum bir okuma olmadığ, sonuçlarından, dünya sol düşüncesine ve sol siyasetine, özellikle son yirmi yıldan bu yana hiç bir katkıda bulunmamış olmasından bellidir. Sol siyasetin sürekli gerileyen seyrine ve hem de Marx'ı yeniden okuyanların durumuna bakarak bunu görebiliriz. O zaman şu çıkar: Demek ki Marx, özellikle Lenin'den kaçmak için okunuyor. Bu kesin, çünkü Marx'ın "Lenin'den kaçmak" için okunması "yeni" bir şey değildir ve her zaman aynı sonucu vermiş, dünya solunu krize sokmuştur. Üstelik eski "yeniden okuma"lar bugünkü pejmürde okumalara göre çok daha parlak ve dahice yapılmış okumalardır. Örneğin Kautsky de okumuştur, Bernstein da. Bu "derin" ve "yüksek" okumalardan biliyoruz ki, Lenin'den kaçmak demek, düpedüz sınıf düşüncesinden ve sosyalizmden kaçmaktır.

Günümüzün, kavranması güçtür denilen ve solu ne yapacağını bilmez duruma düşüren koşullarını kavramak için aranış içinde olanların Marx'a başvurması, ayrıca yöntemsel olarak da yanlıştır. Çünkü bu aranış, Lenin düşüncesi tarafından döllenmiş olan "reel sosyalizmi" eleştirmek ve ondan uzaklaşmak ihtiyacın-

dan doğarak gelişmektedir. Oysa eleştirilmek istenen şey olarak deneysel sosyalizm Marx'ta hiç yoktur. Ayrıca Lenin'den Marx'a dönüş yolunu kapatan diyalektik bir engel de bulunmaktadır. O da Lenin'in, Marksizmi politik bir teori olarak öne çıkarması, tarihin kütüğüne kakmış olmasıdır. Marksizmin siyaset teorisine yükseltilmesi onun nesnelci, evrimci varyantlarından da arındırılmasını gerekli kılmıştır. İnsanın insani varlık koşullarına ve bu dolayım üzerinden de onun her tür pratiğine bir dış gerçekliğin el attığını reddeden öznel idealizme karşı verdiği amansız mücadeleden sonra Lenin, Marksizmi arındırmayı hem haketti, hem de artık bunu başarabilirdi.

Eğer bugün deneysel sosyalizmi, daha iyi ve üstün bir teorik sosyalizm ile ikame etmek çok gerekliyse Lenin'in siyasi düşüncesine başvurmak en doğrusudur. Çünkü Lenin'in siyasi düşüncesi, hem reel sosyalizmi desteklemek, hem de eleştirmek için büyük bir kapasite bahşetmekteydi ve Yirminci Yüzyılda milyarlarca insanın aklından ve dilinden düşmemiş olması bununla ilgiliydi. Reel sosyalizmin en tutarlı ve rasyonel eleştirisi Lenin'in siyasal düşüncesinde mevcuttu. Reel sosyalizm ile birlikte Lenin düşüncesi de gömüldüğü için bugün doyurucu bir reel sosyalizm eleştirisi yapılamıyor. Marx'a geri kaçmaktan amaç da zaten sosyalizmden kaçmak olduğu için Lenin'in siyasal düşüncesinden kaçılıyor.

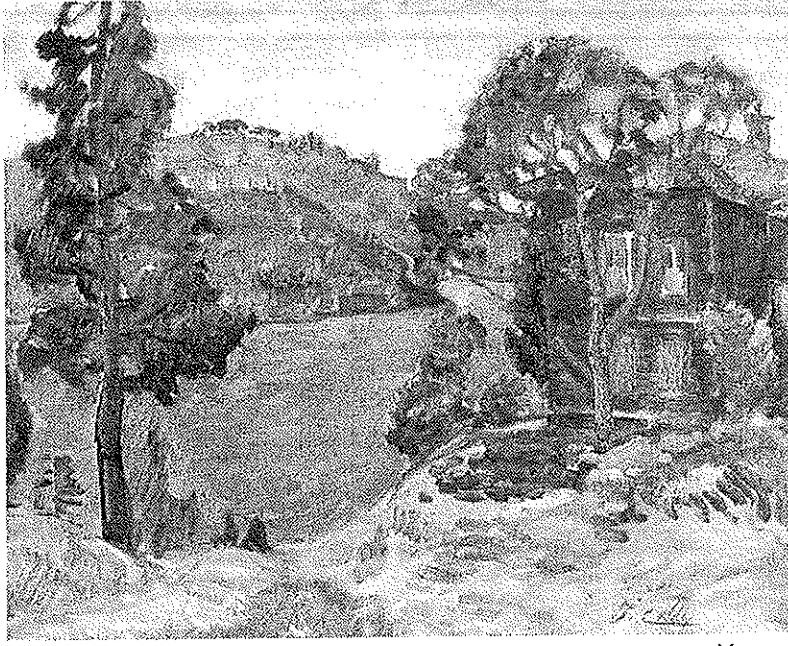
Lenin'in siyasi düşüncesinden kaçmak, fakat "özgürlükçü sol"da kalmak gibi bir varsayım kuruldu, işliyor. Dünyanın hemen bütün Leninistleri, bu yeni varsayıma katıldılar. Varsayım, kendine katılmayan solu "fossil" saymak gibi bir saldırganlığı da içeriyor. Reel sosyalizmden, devlet sosyalizminden, demokrasiz sosyalizmden, askerli sosyalizmden, erkek sosyalizmden, ekonomik bakımdan yetersiz bir sosyalist diktatörlükten, vb. kaçayım derken doğrudan "karşı taraf"a kaçtığını farketmeyen bu sorumsuz gidişatin önünü kesmek için ileri sürdüğü tüm "yenilikçi" tezleri Lenin ile göğüslemekten başka çare yoktur. Lenin düşüncesini, Lenin'den uzaklaştıkça hayattan da uzaklaşan bu sığlaşmış solun gözünün içine sokmaktan bıkmamak gerekiyor.

Besbelli ki onlara Lenin'i hatırlatınca kıs kıs güleceklerdir. Çünkü onlar esasta özgürlük sorunuyla ilgilendiklerini sanmakta ve mevcut konsensüs'ün içine girmekle bunun yolunu da bulduklarına inanmaktadırlar. Fakat her ne hikmetse Lenin'i gömerek gittikleri yeni yerde, Lenin makbulken yakındıklarından bin kat daha özgürleşmemekten yakınıyorlar. Bu kaçınılmaz bir sonuçtur, çünkü yaşadığımız güne ister dünyayı kapsayan en genel çerçeve içinden bakın, ister her hangi bir tekel olayın somut görüntüsünden, eğer gerçekten de "yaşam" denilen hadisenin dokusuyla yakından ilgileniyorsanız, sözün dönüp dolaşıp Lenin'e geri döndüğünü göreceksiniz. Bu da bildiğini nasıl yapacağını bilmeyen sola içinde bulunduğu durumdan çıkış yolunu gösterecektir.

Unutulan veya kaçılan veya düşmanlaşılan Lenin olunca ilk cevaplandırmamız gereken soru şu olmalıdır: "Niçin 20. Yüzyılda yaşayan bütün insanlar onun adını ezberlemek zorunda kaldılar?" Buna cevap, yaşanan son yüzyılın "politik yoğunluk" bakımından bütün yüzyılların üstüne çıkmış bulunduğuudur. Böyle olmasının nedeni ise, tarihten oluşup gelen iki büyük evrensel teorisinin dünya hâkimiyeti için eyleme geçmiş olmasıdır. Eylem "politik"tir ve milyarlarca insanı içine çekmiştir. Bu eylem, ideoloji, devlet, siyaset, ekonomi, kültür, sanat, bilim gibi bütün araçların ve hattâ yerine göre "taş balta"nın bile kullanıldığı, bir yüzünde kapitalist vahşet, diğer yüzünde özgürlük umudu görülen büyük bir "savaş" olmuştur. Tarihin kendisi sınıf savaşları olduğuna göre bu en büyük savaş da sınıf savaşları olarak kavramamız doğrudur. Dünya hâkimiyeti için savaşan ve bütün insanlığı kapsar bir yaygınlığa ulaştığı gibi insanın varoluş koşullarına inen bir derinlik de kazanan bu savaşın en öne çıkmış politik dehası Lenin'den başkası değildi. Bilinmesi, sol siyasette biricik kriter olarak benimsenmesi, bundandı.

Kendine saygısını yitirmemiş olan herkes kabul edecektir ki, hangi türü olursa olsun solu Lenin'in siyasi düşüncesine bağlayan başlıca bağ "özgürlük sorunu"ydü. Bu nedenle bugün Lenin'den uzaklaşmak "özgürlük"ten vazgeçmek olmasa da en azından "özgürlük yenilgisi"ne düşmekle ilgilidir. Ne kadar dans ederse etsin, Lenin'den uzaklaşan sol özgürlük düşüncesi, eninde sonunda burjuva gücün köleleştirici etkisine girmektedir. Üstelik bunu, Lenin'e iftira ederek yapmakta ve yaşamaktadır. "İktidardan kaçarak" özgürleştiğini zannetmenin, mevcut iktidar egemenliği altına girmekten başka bir şey olmadığını, en yakınımızdaki solcu örneklerinde, diyelim özgürlükçü liberallerde açıkça görmekteyiz. Bugün tüm hasımları ve ahmak yandaşları tarafından "iktidar hastalığına yakalanmış tutkulu bir siyasetçi" olarak tasviri, sadece Lenin'i yeterince anlamamış olmayı değil, onun düşüncesinde ifadesini bulan somut özgürleşmeyi yoketme hırsını da ele vermektedir. Çünkü, bu eleştiri, başka ve mevcut bir iktidar adına olmasa bile, lehine yapılmaktadır. Lenin gibi, "herkese devleti yönetmesini öğretmek"ten sözeden birinin hakikaten "tutkulu" biri olması gerekir, fakat bunun tutkulu bir devlet düşmanlığı olduğunu anlamamak için de maksatlı olmak gerekir. Oysa "Devlet sorunu"yla, onu "sorun" sayarak bu kadar çok ve yakından ilgilenmiş olması bile Lenin'in "iktidar" denilen şeyden ne denli tiksinti duyduğunu anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Lenin'de apaçık gördüğümüz iktidar kuruculuğu bir özgürlük sorunu oluşturmazdı, çünkü önemli olan iktidar kurması değil, iktidarı nerede kurmak istediği idi.

"Özgürlük" ve "özgürleşme" sorunu Lenin'in siyasal düşüncesinden uzaklaşanların boğazını doğal olarak daha da sıkırmaktadır. Burada bir "bit yeniği" var, farkına varılmalıdır. Tamam, üstünkörü bir aceleyle

Manzara

Lenin'e maledilerek mahkûm edilen yaşanan Marksist siyasal pratiğin özgürleşme sorununu çözemediğini saptamak kolay bir iş. Fakat niçin Leninci siyasal pratikten koptukça özgürlük ve özgürleşme dâvasının bunalıma girdiğini, artan özgürleşme sorunlarını Lenin'in düşüncesinden arındırılmış bir düzleme taşıyarak çözmenin niçin bugün de hâlâ mümkün olamadığını düşünmek gerekir. Özgürlük üzerine tartışma felsefi bir tartışma olarak da çok önemlidir, fakat eğer sorunun bir sonraki basamağı olan siyasal bir tartışmaya götürüyorsa öyledir. Özgürlük tartışmasını en üst düzeye çıkarmakla ve uzlaşmaz bir kavga konusu yapmakla aynı zamanda en çıplak ve anlaşılması kolay düzeyine de çıkarmış olan, Lenin'dir. Lenin'in yaptığı en hayırlı iş, özgürlük tartışmasını safsata ve kandırmaca olmaktan çıkarıp "özgürleşme siyaseti"ne dönüştürmüş olmasıdır.

Lenin gibi düşünürsek, "Özgürlük!", evet kim söylemişse, doğru söylemiş, "seçme özgürlüğü"dür. Gerçekten de, seçimi sınırlanmış olan insan özgür değildir. Ama görüyoruz, en ideal demokraside bile "seçim", mevcut olan içinde bir seçim oluyor, "mevcut olan" alabildiğine, örneğin AB'deki kadar geniş olsa bile, ondaki sınırları aşıp tahayyül alanına geçemiyor. Oysa gerçek özgürlük, yani gerçekten özgürlük tahayyül alanındadır. Örneğin, en tam özgürlüğü tanımladığını düşündüğümüz "özgür ve sınıfsız toplum"un seçilmesine asla izin yok. O halde "seçim yapan" bilinç veya birey, mevcut olanı "reddetme özgürlüğü"ne gidemiyorsa, "seçme özgürlüğü"nden yoksundur. Lenin'i "reddiyeci" bir kimliğe büründüren de düşünce özgürlüğünü değil, düşüncesindeki özgürlüğü inatla savunması, tahayyül ettiğini istemesiydi.

Mevcut olanın sınırı içinde tutulan "seçme özgürlüğü", insanı mevcut olanın unsuru olarak gördüğü için insanın aşağılanmasından başka bir şey olamaz. Böyle bir toplum ve hayat tasarımı insan, fabrika, tarla, ya da hammadde gibi tartılarak ölçülebilir, fiyat konulabilir, kapitalizmdeki örneklerinden de gördüğümüz gibi, bir çırpıda yakılıp yokedilebilir. Özgürlük ise bu tehlikenin farkedildiği yerde ve tehlikenin farkedildiğini gösteren bir tutum olarak başlar. Bu nedenle, özgürleşme arayan insanı kapitalizmin içine çağıran kimse, çığırtkanlıktan başka bir şey yapmamaktadır.

Şunu anlamak mümkündür: Lenin'in siyasal düşüncesinde emsalsiz bir "öz" olarak duran özgürlüğün "somut" olması, onun popüler algılanışını kolaylaştırmış, fakat entelektüel algılanışını güçleştirmiştir. Lenin düşüncesinin bu kadar kışkırtıcı olması, özgürleşme üzerine kurulmuş olmasıyla ilgilidir. Kavramın burjuva kökenine sadık kalınarak Lenin'in özgürlük anlayışına ulaşılamaz. Örneğin Lenin'e ve bir bütün Marksist siyasal düşüncenin özgürlük anlayışına karşı, kendini "radikal" diye tanımlayan magazineler bir "özgürlük" anlayışı çıkarılmaktadır. Kendine dönük ve daha çok sanatsal faaliyet alanını büyüleyen bir özgürlük algılamasıdır bu. Bu sahici değildir, Lenin düşüncesinin gülüp geçtiği, kendi kendini de yıkabilen "köpük özgürlük"tür, görüldüğü yerde üflenmelidir. Oysa "özgürlük" asla kendinde değil, mevcut dünya ile ilişkisinde radikaldir. Bu nedenle siyasaldır ve ancak eylemle bağ kurabildiği zaman saçmalıktan kurtulur. O halde Lenin'in siyasal düşüncesine erişemeyenler ve onu "eylemci" diye reddederek uzaklaşanlar, aslında gerçek özgürlüğe açılan ufku karartmış olmaktadır. Soru şudur: Özgürlük ne işime yarıyor? Özgürlükçü bu soruya somut ve açık cevap ve-

remiyorsa, şarlatan olduğu kesindir.

Lenin'den kaçanların ne yaptığını bilmez durumda olduklarını, bütükçe büsbütün muamma hâline getirdikleri yakın sol siyasi tarihe olan ilgilerinden görüyoruz. Yakın sol tarihin hatalarına kalın vurgularla kendini görünür kılmaya çalışanlar aslında amuda kalkmış olmaktadırlar. Marx'tan Lenin'e gidilirse tarih muamma olmaktan çıkar çünkü mantıksal bir sebep-sonuç dizilişi kazanır. Lenin'den kaçarak Marx'a gidilirse muamma olur. Lenin'den kaçan sol siyasi düşünceyi, ne dediği anlaşılmaz hâle düşüren budur. Halbuki dikkatli bakmak yeter: İster Marksist açıdan kavransın, ister Sezarist veya Blankist ya da nesnelci-pasifist her hangi bir açıdan, Toplumsal durumun tarihi gelişimi her halükarda "karşıtların savaşı" gibi görünecektir. O halde, bugünkü toplumsal duruma "savaşılarak" gelindiye, bugünkü durumu geliştirmek veya, hattâ, "savaşsız gelişme" koşullarına geçebilmek de ancak savaşarak mümkündür. Bu demektir ki, Marx'a da kaçsanız savaştan kaçamayacak, dönüp dolaşp Lenin'e mahkûm olduğunuzu anlatacaksınız.

"Savaşmak!" Ve niçin?

Lenin düşüncesinin burjuva düşüncesinden aldığı temel eleştiri, "Tarihe amaç biçtiği", bu amaca erişmek için "tarihi arkadan ittirdiği"dir. Bütün dünya solunun belli bir zaaf anında bu eleştiriye boyun eğmesi "Lenin'den kaçış"ı hızlandırmıştır. Esasında Lenin'e Marx'tan geçmiş bir kavrayışa yönelik olan bu eleştirinin çıkış noktası, "Tarihin kendinde bir amacı olmadığı"dır. Öyledir, Marksistler her devirde "Tarihin özünü ve altında yatan anlamı kavrama isteği" ile suçlanmışlardır. Hattâ Marx'ın "işçi sınıfı"na ontolojik bir statü yüklediği bile söylenmiştir. Demek ki korkulan "amaç" değil, bu amacın işçi sınıfına maledilmiş olmasıydı. Lenin de Rusya'da Tolstoy tarafından, kapalı köy komünü içinde ruhunu papaza teslim etmiş âsude insanı atıp, kirli-paslı, giderek "çakallaşmış!" proleterleri tutmakla eleştirilmişti. Bu eleştiri bugün Lenin düşüncesinden kendini arındırmış düşünce adamının elinde iyice yüzsüzleşti.

Oysa, Lenin'in siyasi düşüncesinde soyut bir işçi sınıfı olmadığı gibi, böyle bir soyutlamaya dayanarak tarihe amaç biçmek de yoktu. Lenin kendine ve insana amaç biçmekteydi. Burjuva düşüncenin "Tarihe amaç biçmek" şeklinde formüle ettiği şey, Lenin'in "gerçek gücün insanda olduğu"nu söylemesi idi. İnsanın kendine yabancılaştığı duruma indirilen bu ağır kılıç darbesinin "Tarihe amaç biçme"ye dönüştürülmesi "belli bir amaç için" dir. Nedir bu amaç? Bu amaç, insanı, "tarihi arkadan itirmek"ten caydırmaktır. Çünkü, tarihi hareket ettiren gerçek gücün kendinde olduğunu keşfetmiş olan insan tarihin ittirilmeden veya ileriye doğru çekilmeden ilerlemeyeceğini de keşfetmiş olan insandır. Arkadan ittirilmeyen tarihin bazen asırlarca donduğu bilinmektedir. Kaldı ki, asıl kavranması gereken, "tarihi arkadan itirmeyin" diyenlerin bunu niçin hep tarihi sınıfsız bir

toplumu kazanmaya dönük ittirenlere, yani belli bir amaç için savaşanlara, üstelik de sanki tarihin liberalizme varmak gibi bir amacı varmışçasına söylüyor olmalarıdır.

Tarihi demokrasiye ve liberalizme doğru arkadan ittirenlere ya da bunlarla tarihin başını bağlama hevesine kapılanlara kulak asmadan insandan yana sabit fikirli olmak lazım. Tarihi insan yapıyorsa, insan kendi yaptığı şeyi arkadan ittirecek güce de sahip demektir. Önemli olan bu gücü kendinde keşfetmesidir. Lenin'in bu gücü "örgüt"te bulduğu sanılır. Hayır. Hiç öyle değil. Lenin'de tarihin kendiliğinden gidişatını kurulmuş bir varsayma doğru değiştirecek güç "kendisi için örgütlenmiş sınıf"tır.

Bugünün "Leninsiz sol siyasi düşünce"sine göre "yanılmaz düşünce" yoktur. Olabilir, ama "yanılan düşünce" vardır. Burjuva düşüncenin, giremediği yere (katı Lenin düşüncesi) girebilmek için keşfettiği ve "bilimle" donattığı bu safsata dünya solunu neredeyse siyaset sahnesinden silip süpürmüştür. Bu tez karşısında ayakta durabilmek için "aldatılamaz" bir yerde durmak gerekirdi. Siyasi tarihte aldanmaya kapalı bu radikal yeri inşa edebilen ender kişiliklerden biri Lenin'dir. Lenin'in durduğu yerin radikalizmi, "gerçek"ten dahi şüphe etmesine dayanıyordu ve ulaştığı formül şuydu: "Yeterince sık söylenmiş bir yalan gerçek olur." Lenin aldatılamaz bir yerde durup oradan baktığı için, aldanmamış, aldanmadığı için de aldatmamıştır. Bu nedenle "gerçek kılığına girmiş yalan"ı deşifre etmek için en uygun silah Lenin'in siyasal düşüncesidir.

Lenin'den kaçmanın sınıftan kaçmak olduğunu hatırlatmıştık. Bugün dünya solunun neyi, nasıl yapacağını bilmez duruma düşmesinde şu kavrayışın etkisi ihmal edilemez: "Marx gösterdi, Lenin de yürüdü. Her ikisi de işçi sınıfının dünyayı değiştirmeye gücü olduğu yanlışlığına düştüler. Oysa gördük; işçi sınıfının böyle bir gücü yokmuş!" Buna Lenin'de cevap bulmak acaba mümkün müdür? Bilmiyoruz, tartışmakla bilinir veya bulunur ama solun başkalarıyla veya kendi kendisiyle tartışmaktan korktuğu başlıca konulardan biridir bu. Dünyayı değiştirmek ile "işçi sınıfı" arasında kurulan "misyonerce" ilişkinin hala doğru veya geçerli olup olmadığı siyaseten önemini korumaktadır. Bir çok Marksist solcunun kafasında reel sosyalizmin çökmesiyle birlikte bu tarih çözümlemesi de yerini "globalist solculuğa" bırakarak çökmüş bulunmaktadır. Kendi yanlışlığını Marx'a veya Lenin'e malederek paçayı sıyırma ucuzluğuna soldan bulaşanlar için söylenecek tek şey, Lenin'in "işçi"den, kendilerinin anladığından çok farklı bir şeyi anladığıdır. Leninci siyaset neyin ne olduğunu anlamayan, sadece kendi çıkarının peşinde koşan kalın kafalı işçilere dayanmıyordu. Aksine, bu tür işçiye dayanan sol siyasetlerin tümü Leninci siyasetin, burjuvaziden bile daha keskin düşmanlarıydı. Lenin'de uvriyerizmin zerresi yoktu. İşçilere ikide bir işçi olduklarını hatırlatan, onlara sömürüldüklerini anlatanlardan nef-

ret etmekteydi. Bunu böyle yapanların dışarıdan gazel okuyan entelektüel dangalaklar olduğunu söylemekteydi. Sosyalistler ile işçi sınıfı arasındaki ilişkinin tamamen ve siyasal ilişki olarak kurulmasını savunmaktaydı. Çünkü kurulu dünya düzenini yerinden oynatacak kaldırıcın siyaset ve siyasal mücadele olduğunu biliyordu. Şöyle dememiş miydi: “Eğer işçiler, öteki toplumsal sınıfların her birini, entelektüel, moral ve siyasal yaşamlarının bütün belirtilerinde gözleyebilmek için somut ve her şeyden önce güncel siyasal olgular ve olaylardan yararlanmasını öğrenemezlerse; eğer materyalist tahlil ve ölçütleri nüfusun bütün sınıflarının, katmanlarının ve gruplarının yaşam ve eylemlerinin bütün yönlerine pratik olarak uygulamayı öğrenemezlerse, çalışan yığınların bilinci, gerçek sınıf bilinci olamaz. Kim işçi sınıfının dikkatini, gözlemine ve bilincini, tamamıyla ya da hattâ esas olarak işçi sınıfı üzerinde yoğunlaştırıyorsa, böylesi, sosyal-demokrat değildir.” (Lenin, *Ne Yapmalı*, Sol Yay. 2008. s.80)

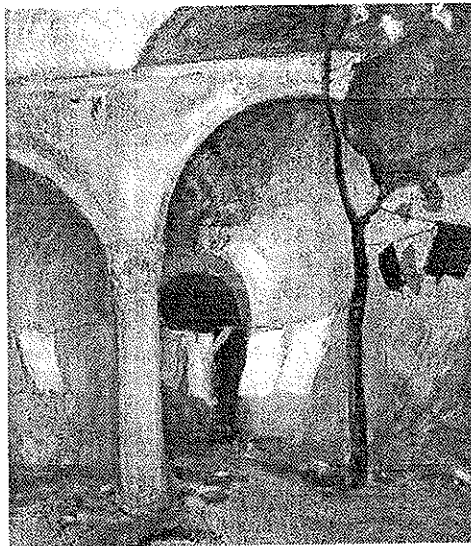
Bu noktayı, meselâ “Tekel işçi direnişi”ne bağlayarak daha da somutlaştırabiliriz. Sosyalizm denilmiştir sosyalistlerin güttüğü dâvaya. Güdülen sosyalizm dâvasının işçiler tarafından genellikle ve başlangıçta, bir maddi çıkar elde etme dâvası şeklinde algılandığı inkâr edilemez. Ancak bunun suçu işide değil, işçiye dışarıdan bilinç taşıyanın bilinçsizliğindedir. İşçinin başlangıçtaki yanlış algısı, dışarıdan değil de kendi konumundan gelse bile yanlış bir algı değildir elbette fakat, sorun çıkarması ve yaratması, algının burda, olabilecek en çirkin noktada kalmasındandır. Güdülen dâvanın doğru tanımlanması bu nedenle önem kazanır. Romalılara maledilen ve herkese doğru gibi gelen bir sözdür: “Önce yemek, sonra felsefe”! Marx Alman İdeolojisi’ne de benzer bir sözle başlamıştı. Ancak bu vurgu insanın toplumsal evrimi içinde hayvanlıktan insanlığa gelişimini doğru kavramamız, “hem yemek, hem felsefe” diyebilme-miz içindi. Tekel işçisine çay-simit ve slogan ikram etmekten daha ilerisini düşünemeyen solcular elbette iyi ve insani bir şey yapmış olmaktadır. Fakat işte tam da bunun Lenin’i siyasal düşünce ile hiçbir alâkası yoktu.

İnsanın topyekûn kurtuluşuna kapıyı açan başlangıç noktası olarak Lenin ve Ekim Devrimi, “elektrifikasyon+işçi iktidarı” dediği için “ekonomizm” ile töhmet altına sokulmuştur. Lenin hakkında böyle söyleyenlerin bunu bugün böyle söylemek için avans bile aldıklarına bakılırsa haklı olmaları gerekir! Oysa Lenin’in en az bilinen yönü, gelecek

adına bugünü harcayan anlayışa düşmanlığıdır. Gerçi “somut olanı” her şey için temel soru ve sorun hâline getirdiği bilinmektedir ama bunu genellikle “gelecek adına” yaptığını düşünmek yanlıştır. Bolşoy için onun tahsisatına karşı çıkarak, “Köylerde en basit okullar için bile araçlarımız yoksa, lüks bir tiyatro için büyük paralar harcamamız olacak iş değildir,” demesi budur. Kendi kendini “sanatçı” mertebesine çıkarmış küçük adama bu söz “sıradan ekmeği yüce sanatın üstüne çıkarmak” gibi gelmiştir, halbuki burada düpedüz, “bugün”ün “somut insan”ına sağlanmış bir imtiyaz yatmaktadır. Ayrıca tarihi gelişim doğru kavranmadan, onun içinden çıkacak olan sosyalizm de doğru kavranamaz. Örneğin Kautsky, bugün de oldukça merak edilen bir konu olan “Sosyal Devrimden Sonraki Günler”de, “Üretimde en büyük düzen ve planlı yönetim, sanat alanında ise tam anarşi” diyordu ve söylediği, Lenin’in “elektrifikasyon” benzetmesiyle örtüşüyordu. Ne demek “Üretimde en büyük düzen”? İnsanı üretimin sorunlarından, başka bir deyişle varoluşunun ilkel (doğal) koşullarından koparmak, “insan” olarak açılıp saçılacağı alana geçmesini sağlamak demek. İnsanın kendini ve herkesi doyasya ve insanca yaşaması demek.

Lenin’i Marx’tan koparıp mahkûm edebileceklerini düşünenlerin, parça parça yok ettikleri Lenin’den kopardıkları bir parça da onun “parti” ve “siyasi öncülük” hakkındaki görüşleridir. Her halde “iktidar hırsıyla” olsa gerek, Lenin çok ileri gitmiştir. Demişti ki, “Devrimci teori olmadan devrimci örgütlenme olmaz.” Bunu Lenin’in hangi koşullar için söylediğine bakarsak, yanlış bile olsa bugün de söylemek lazım. Koşullar şuydu: “Gerçekten de bugünkü hareketin gücünün, halk yığınlarının uyanmasında olduğundan ve zayıflığının da devrimci liderler arasında bilinç ve inisiyatif yokluğundan ileri geldiğinden kuşku duyulmamalıdır.” Tam da bugün. “Halk yığınları uyanmamış”, doğru, ama “devrimci liderler arasında bilinç ve inisiyatif yokluğu”nun hiç mi rolü yok? Lenin kendinden olmayana öfkelenmekte haklıydı. Çünkü Lenin Marx’tan da, Engels’ten de ileriye gitmişti. Lenin’e göre “düşünce” beynin bir salgısı değildi. Maddenin yüksek (psşik) ürünü olmakla birlikte, maddeye indirgenemezdi. “İnsan bilincinin nesnel dünyayı yansıtmakla kalmayıp, aynı zamanda yarattığını” da görmek gerekirdi.

Lenin yanlışmış olamaz mı? Ortalıkta bu kadar, “salgı” olarak “düşünce” varken bu soru sorulabilir.

Medrese Avlusu

2010'da tehcir tehdidi

*Bir arkadaşının Erdoğan'a söylemesi lazım:
Kendisi mahalle kahvesinde dünyaya
nizam veren bir geveze değil,
bir ülkenin başbakanı*

Başbakan Erdoğan Londra ziyaretinde Birleşik Krallık Başbakanı Gordon Brown'la yaptığı basın toplantısında (Adalet Bakanı Jack Straw da oradayken) Ermeni soykırımı karar tasarılarının parlamentolardan geçmesi konusunda, "Türkiye'de 170.000 Ermeni var, bunların 100 bini Ermenistan vatandaşı ve kaçak işçi olarak çalışıyorlar, e, böyle giderse ne yapacağım ben, gerekirse bu yüz bine hadi memleketinize diyeceğim," dedi. Erdoğan'ın sözlerini AKP ve MHP ile bazı CHP milletvekilleri desteklediler, Deniz Baykal karşı çıktı. Türkçüler o Ermenilerin Türklerin işini aldığını söylediler. Oysa birincisi, onlar kalifiye işgücüdür; ikincisi, sayıları tahminen topu topu 15.000, kimisine göre en fazla 30.000'dir.

Çalışma Bakanı yaptığı açıklamada sayı konusunda kesin rakamlar bulunmadığını, verilen rakamın (100 binin) abartılı olduğunu söyledi. Bir araştırmacı ise Türkiye'de çalışan Ermeni yurttaşlarının ancak 30.000 olduğunu, Erdoğan'ın bu rakamı geçen yıl 40.000 olarak verdiğini, sonra 80.000'e çıkardığını şimdi ise 100.000 yaptığını belirtti (Abbas Güçlüyle Genç Bakış, Kanal D., 17. 03. 2010.) Bir başka araştırmacı Alin Ozinyan ise kayıtsız Ermeni göçmenlerin 13.000 -15.000 olduğunu söylüyor. Ben sözü edilen emekçilere başbakan gibi "kaçak" demeyeceğim, "kayıtsız yabancı" diyeceğim. [Fransa'da "kâğıtsız" (sans papiers) diyorlar.]

O durumda olan 1 milyondan fazla yabancı var Türkiye'de. Çoğu Moldovya, Azerbaycan, Türkmenistan vb. gibi eski Sovyet Cumhuriyetlerinden ve İran'dan, azı Pakistan'dan, Bangladeş'ten ya da Afrika'dan gelmişler.

Hemen belirtelim ki büyük çoğunluğu turist vizeleriyle geliyorlar. Vize statülerine göre yılda 2 kez ve azami üçer ay vize almak mümkün. İlk vizenin hitamında çıkmaları zorunlu. Genellikle çalıştıkları ailelere 3 aylığına başka bir arkadaşlarını yolluyorlar, ikinci 3 ay dolunca tekrar geliyorlar, üçüncü 3 ay bitiminde gidiyorlar. Böylece 6 ay yasal olarak oturabiliyorlar. Onlara "kaçak" denilmesi sadece çalışma izinlerinin bulunmamasından ileri geliyor. Eğer burada evlenen olursa turist olmaktan çıkıp oturma ve çalışma izni alabiliyor. Vize süresi dolduğu halde Türkiye'de ayrılmayan-

ların durumu izinsiz ikamet oluyor. Ermenistanlılara ise genellikle birer aylık vize veriliyormuş.

CAHİLİN CESARETİ

Tayyip Erdoğan Ermenistanlılardan onlara göz yumuyoruz, göndermiyoruz şeklinde yani dolaylı tehdit ve şantaj niteliğinde bahsetmişti. Bu kez ise tehdit dolaylı değil, doğrudan.

Bir arkadaşının Erdoğan'a söylemesi lazım: Kendisi mahalle kahvesinde dünyaya nizam veren bir geveze değil, bir ülkenin başbakanı. Öyle uluorta konuşamaz, söylediği sözlerin bir bedeli vardır ve ceremeyi o değil, halk öder.

Türk Başbakanı bu sözleri nerede söylüyor? Dünyanın en eski göç ülkelerinden birisinin başkentinde. Londra, Manchester, Liverpool gibi İngiltere sanayi şehirlerinde, Glasgow ve Edinburg gibi İskoçya merkezlerinde Hindistanlı, Pakistanlı ya da Afrikalı çok sayıda göçmenin yaşadığını derilerinin renginden anlarsınız.

Bugün Akdeniz ülkeleri ve eski sosyalist ülkeler sayılmazsa AB ülkeleri göç almaya devam eden ülkelerdir, göçmen ve kaçak işçi sorunu o ülkelerde gündemin en öndeki konuları arasındadır.

Bu konuda AB'de ve üye ülkelerin ilgili bürolarında toplamı yüz binlerce sayfa tutan raporlar, kamuoyu yoklamaları, araştırma sonuçları, lisans üstü tezleri durmaktadır. Erdoğan'ın o lafları göçmen sorunlarının uzmanı bir başbakanın ve başkent gazetecilerinin önünde söylemesi haddini bilmediğini göstermektedir.

Sadece Avrupa'da değil Kuzey Amerika'da 3 milyon kadar kayıtsız işçi ve oturma izinsiz yabancı olduğu ileri sürülüyor. Orta ve Güney Amerika'dan gelen ve ABD nüfusunun önemli bir bölümünü oluşturan -genellikle ABD'lilerin beğenmedikleri işlerde çalışan- Hispanik'lerin bir kısmı izinsiz yabancılar arasında.

Başbakanın zengin ülkelerde ciddi bir sorun olan göçmenler, izinsiz yabancılar konusunda o ülkelerin siyasi liderlerinden ve kamuoylarından çok çok daha az bilgili olduğu anlaşılıyor.

Çünkü bütün insan hakları savunucuları, komünist, çevreci ve sosyalist partiler, bizde STK, Batı'da NGO denilen devlet dışı yurttaş örgütleri ve Kiliseler o insanların yasal sorunlarını çözmek, ka-

yıtsız ya da izinsiz olan yabancıların statülerini yassallaştırmak için uğraş vermektedirler. Denilebilir ki, o ülkelerde insan hakları mücadelesi içinde göçmenler ve kayıtsız yabancılar sorunu birinci sırayı alır. Hattâ bazen sınır dışı edilmek istenen bir göçmen ailesinin sınır dışı edilmesi günlerce olay olur, Kiliseye sığınan o aileye kamuoyu sahip çıkar. sonuça idari makamlar dize getirilir.

3,5 MİLYON TÜRKİYELİ

Türkiye'nin başbakanı "100.000 Ermenistan yurttaşını sınır dışı" ederim derken bu ülkenin yurttaş olarak utandım. Otuz yıla yakın zamandır göçmenler sorununu yakından tanıyan, konunun çeşitli boyutlarında bilgi sahibi ve F. Almanya, Fransa, Britanya, Benelux ve İskandinavya ülkelerinde ne kadar çok tartışıldığını, sayısız seminer, panel, TV tartışmasında konuşulduğunu bilen birisi olarak hicap duydum.

Niçin biliyor musunuz? Hangi nedenle olursa olsun, izinsiz yabancı işçilerin kitle halinde sınır dışı edilmesini Fransızların Nasyonal Cephe (FN), Almanya'nın Cumhuriyetçiler (Republikaner) gibi neo-faşist ve neo-Nazi partileri istiyorlar. Londra'da Erdoğan Britanya Başbakanı ve salondaki diğer kimseler önünde o lafları ederken ona bir Üçüncü Dünya ülkesinin lideri gibi baktıklarına eminim. Zira Erdoğan yaptığına ırkçılık olarak bakılacağını farkında bile değil.

Ayrıca yurt dışında 3,5 milyon Türkiyeli var. Bunlar arasında kayıtsızlar da bulunuyor. Onların uğradıkları ayrımcılık besbelli ortadayken, başbakanları kalkmış kendisi ayrımcılık tehdidinde bulunuyor. Ama hiç kimse kalkıp bunu yüzüne söyleyemiyor. Başbakanın o lâflarından Hırcıye'nin rahatsız olduğunu tahmin etmek zor değil, fakat eski Dışişleri Bakanı Yaşar Yakış bile başbakanına hak verdi. Oysa eski diplomat Yakış hem Avrupalı diplomatların, hem de kamuoyunun o sözlerle nasıl bakacaklarını çok iyi bilir.

Türkiye'den göçmen alınmıyor, sadece evlenince aile birleştirmesi yoluyla göçmen kabul ediliyor. Fakat aile birleştirmesi de eskisi kadar kolay değil. Belli bir bekleme süresi dışında mesela Almanya evlenilen eşin dil bilmesini mecburi kılıyor. Türkiye'deki Goethe Enstitüsü'nün dil kurlarına gitmek ve yeterlik sınavından geçmek zorunda.

Oysa evlenip eşinin yanına gitmek için dil bilmeyi zorunlu kılmak insan haklarına aykırı. Hiç kimse bir yabancı ülkede oturma izni almak için o ülkenin dilini bulmak zorunda değil. Ve bu mecburiyet Türkiyeliler ya da benzeri ülkelerden gelenler için kullanılıyor. Mesela bir ABD'li Almanla evlenince ondan Almanca bilmesi istenmiyor. Ona böyle yaptırımlar

uygulanmıyor. Başbakan Erdoğan bunlarla uğraşacağına, yabancıların kendi yurttaşlarına ayrımcılık uygulamaları, onları sınır dışı etmeleri gibi vakialara eğileceğine, Ermenistan yurttaşlarını sınır dışı etmenin yolunu arıyor.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKESİ OLMAK

Erdoğan Ermenistan yurttaşlarını geri göndermekle tehdit ederken a) O emekçileri, b) 3,5 milyon nüfuslu Ermenistan Cumhuriyetini tehdit etmektedir. (Bu rakam resmi rakamdır, Ermenistan yurttaşlarının 2 milyona yakını Rusya başta olmak üzere yurt dışındadır.) Başbakan Türkiye'de çalışan ve sayılarının 100.000 olduğunu sandığı kişilerin gelirlerinin Ermenistan'a döviz olarak girmesi nedeniyle bu paranın önemli bir miktar olduğunu zannetmiyor.

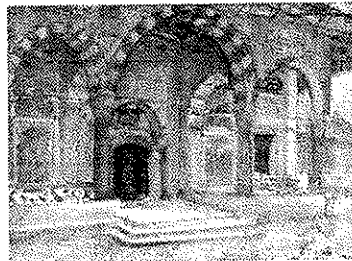
Böyle düşünmek ancak iptidai politikacılara yakışır. İnsana "Senin elindeki son koz bu mudur, bu kadar acze mi düştün?" diye sorarlar.

15.000 kişinin memleketine gönderdiği para Ermenistan'ı âbâd etmez. Olan çoğu deprem bölgesinden gelen o insanlara olur. O % 96'sı kadın olan insanları Ermenistan'a ya da Diasporaya karşı rehine olarak görmek soykırım tasarıları karşısında Ankara'nın elinde hiç bir koz olmadığını gösteren bir çaresizlik göstergesidir.

Son olarak ABD ve İsveç parlamentolarından çıkan soykırım kararları ilk değil. Bugüne değin 20'yi aşkın ülkenin böyle kararları var. O kararların alınmasında rol oynayan Diaspora imiş gibi gösteriliyor. Oysa ABD, Rusya ve Fransa sayılmazsa o ülkelerde Ermeni kökenlilerin herhangi bir siyasi önemi yoktur.

72 milyon nüfuslu bir ülkenin devleti 15.000 emekçinin gelirini yedi düvele karşı şantaj konusu yaparsa ulusal onuru dik tutmuş olmaz, tersine, ayaklar altına almış olur. Bütün dünyaya karşı o ülkenin insanını lekeler. 1915'te İttihatçı canilerin ve onların Özel Teşkilatı MAH'çıların alnımıza sürdüğü lekeyi 100 yıl sonra tekrar sürer.

ABD Temsilciler Meclisi komisyonunda karar 23'e karşı 22 oyla geçti. Karara karşı oy kullanan parlamenterlerin Türkiye'yi sevdiğini mi sanıyorsunuz. Dünyanın parasını döktüğünüz lobileriniz kimilerini parayla satın alırlar (mesela bir eski diplomat ABD'deki Büyükelçilik ve Konsoloslukların bütçelerinin yarısının lobi faaliyetine gittiğini söylüyor.) Komisyonunda sizden yana oy kullanan diğerleri "Türkiye aleyhinde oy kullanırsak o ülkeyle ilişkilerimiz zedelenir, bu da ABD'nin çıkarlarına uymaz," derler. Ve komisyonda ya da kulislerde sizi en fazla kimler savunur biliyor musunuz? ABD silah tekellerinin, komisyoncuların adamları, Pentagon'la, asker-sanayi kompleksiyle doğrudan ilişkili olan politikacılar.

Cami kapısı

Yani o milletvekillerinin hiç biri Osmanlının 1915'te soykırım yapmadığı kanısında değildi. Şimdi siz o oylardan şeref mi duyuyorsunuz? Bu karar çıkarsa Türkler bizden silah almazlar veya Başkanın politika alanı daralır diye oy kullananları sizden mi sanıyorsunuz? Eli kanlı silah fabrikatörleri, tüccarları sizi tutmuş, bundan utanmıyor musunuz? Onların oylarının soykırım ile ilgisi yoktur, sizin seçfleriniz olan İttihatçıları o insanlık suçundan dolayı mazur görüyor değillerdir.

IRKÇILIK, JENOSİT, DEPORTASYON

Yukarıda yazdık, Türkiye'de değişik uluslardan 1 milyondan fazla kayıtsız işçi var. Bunlar arasında Ermenileri seçip gönderme tehdidinde bulunmak ırkçılıktır. Belli bir ulusu, etnisiteyi seçip hedef almanın uluslararası literatürdeki tanımının başka adı yoktur. Örnek verelim: Almanya'daki yabancı düşmanlığı bütün yabancılara karşı değildir, örneğin Polonyalılar Çarlık dönemlerinden beri Almanya'ya göç etmişlerdir. 1980'li yıllarda da. O ülkedeki yabancı düşmanlığı Türkiyelilere karşıdır. Fransa'ya gelince oradaki ırkçı hedef esas olarak Araplardır.

Şayet siz Ermenistanlı işçileri hedef seçerseniz ve onları Ermenistan'a karşı şantaj unsuru olarak kullanırsanız, "Eğer parlamentolar benzer kararlar almaya devam ederlerse Türkiye'deki Ermenistanlıları gönderirim" dersiniz bütün dünya bunu ırkçılık olarak niteler.

Niteler, çünkü ülkenizin bu konuda nakısa vardır, sabıkası vardır. 1915-17 arasında 1,5 milyon kadar Osmanlı vatandaşı Ermeni'yi tehcir ve tenkil ettiniz. O insanlık suçunu Cumhuriyet hükümeti işlememişti, ama inkâr ederek o suçu dolaylı yoldan üstlenmiş oldu. Aradan yüz yıl geçti, o suç dünya kamuoyu tarafından yüzünüze vuruluyor. 1915'te soykırım terimi yoktu, Milletler Birliği'nde (o zamanki Osmanlıca adıyla Cemiyet-i Akvam'da da) yoktu, ama Birleşmiş Milletler kurulduktan sonra terim benimsendi. Bugün ise Türkiye Cumhuriyeti'nin de imzaladığı BM soykırım sözleşmesinde 500'den fazla insanın etnik nedenlerle öldürüldüğü her temizlik soykırım diye kabul edilmektedir.

Bu antlaşma ve terim geriye doğru işletilmez diyebilirsiniz, ama 1915-17 arasında kaç 500, kaç 5000, kaç 150.000 kişi öldürülmüştür! Tehcir kelimesine gelince, onun uluslararası literatürdeki adı olan "deportasyon" da insanlık suçudur. Tekrar hatırlatalım, gazeteci Murat Bardakçı Talat Paşa'nın cep defterinde vilayet vilayet deport edilen Ermeni sayılarının kendi el yazısıyla yazılı olan sayfaları *Hürriyet*'te yayınlamıştı. Oradaki toplam 978.000'di, Bardakçı bu rakamın takriben 1 milyon 250 bin olduğunu söylüyordu. 1913 nüfus sayımları ve Cumhuriyet'teki ilk sayım gözönüne alındığında sayının 1,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir. Tabii ki onların hepsi öldürülmemiştir. Ama Osmanlı Hükümetinin kabul ettiği sayı (O za-

manki Dahiliye Nazırının bir Fransız Gazetesine verdiği rakam Tehcir'de 800.000 kişinin öldüğüdür.)

Türk resmî sözcüleri yukarıdaki rakamların hiç birisini kabul etmezler. Tehcire Van İsyanını bahane gösterirler. (Katliamcıların yargılandığı 1919'da Yozgat Mahkemesinin Müddeiumumisinin bu konudaki sözleri tarihi niteliktedir: Devlet Bir hadiseyi bahane ederek kendi vatandaşlarından intikam alamaz.)

Veya İttihat'çı cürümlerinin müdafileri Tehcire gerekçe olarak Ermenilerin Rus Ordusunda çarpıştıklarını söylerler. Rus ordularına olsa olsa bir-iki bin kişi katılmıştır. Peki, 1,5 milyon insanın ne kabahati vardır? Yüz binlerce kadın ve çocuğun siyasal yaşamdaki payı nedir? Ya da Kocaeli'ndeki, Balıkesir'deki, Orta Anadolu'daki Ege kent ve kasabalarındaki Ermeniler de mi Rus ordularına katılmışlardı?

Ve sık sık değindiğim gibi, Ermeni kıyımı sadece İttihatçı çetenin işi değildir. Balkan Harbi yenilgisinden sonra Babilî Baskınıyla iktidarı ele geçiren İttihatçılar 1913 Ekiminde Almanya'da yaptıkları ve sonunda mutabık kaldıkları görüşmede ülkeyi Alman Genel Kurmayına teslim etmişler, ayrıca başlayacak olan, Almanya'nın yanında girecekleri Cihan harbinden önce Doğu'da Ermenileri, Batı'da Rumları temizleme kararı almışlardır. Savaşın önceki Rum tehciri ve sonra gelen Mübadele bu plana uygundu. Ermenilerin başına gelenler ise 95 yıldır Türkiye'nin önündedir.

Ülkelerin tarihlerinde böyle olaylar yok değildir: ABD'lilerin Kuzey, İspanyolların Orta Amerika yerlilerine uyguladıkları bugünkü terimle soykırımdır. Fransızlar Sahra'da ve Hindicini'de, Britanyalılar Afrika, Asya, Avustralya sömürgelerinde aynı suçları işlemişlerdir.

TERS TEPER

Şimdi Tayyip Erdoğan Ermenistan yurttaşlarını sınır dışı ederse, bütün dünya 100 yıl öncesini şimdikinden daha güçlü olarak Türkiye'nin önüne koyacaktır. Dün yaptığınızı bugün 2010'ların koşullarında tekrarlıyorsunuz diyecektir. Daha öyle yapmadan da Türkiye aynı damgayı yemiştir.

Başbakan sözlerinin üzerinde durulmayacağını mı sanıyor? Uluslararası topluluğun bu denli duyarlı olduğu ırkçılık konusunda ileri geri konuşmanı bedeli olmayacağını düşünmek basiretsizlikten de öte bilgisizliktir. Açılım görüntüleri altında gerçek kimliğini faş etmektir.

Başbakan Ermeni soykırım tasarılarının parlamentolardan geçmesi konusunda itidalli olmalıdır. Türkiye'nin bugüne değin izlediği politikalarla ve "Sizden silah satın almam" şantajlarıyla bir yere gidilemez. Elçi çekmek de içe dönük manevradır. ABD Dışişleri Bak. Yrd. Philip Gordon Ankara'nın tutumundan yönetimin etkilenmediğini ortaya koy-

muştur. Büyükelçiyi çekmenin Türkiye'nin aleyhine olduğunu söylemiş ve tasarımı Kongreye götürmemek gibi bir kararlarının bulunmadığını belirtmiştir.

Önümüzdeki 5 yıl –yani 100. Yıldönümü önce-
sindeki yıllar– birçok parlamentonun benzer kararları geçireceği yıllar olacaktır. Başbakan bütün o ülkeleri boykot mu edecek? Türkiye'yi tecrite mahkûm mu edecek?

İzlediği tutum Türk toplumunun hoşuna gidebilir. Şartlandırılmış kitlelerden “helâl olsun” alabilir. Zaten kendisi de genel seçimlere bir yıl kala konuyu iç siyaset meselesi yapmıştır. Oysa çok uzun olmayan erimde bu tutum ters teper. Türkiye bundan zarar görür. Halkın koşullanmaları devam ettikçe, o önyargılara ve “Ermeniler bizi kesti” yalanına dayalı politikalar tarihle yüzleşmek değil, yalanı sürdürmektir. Ne var ki, gerçeklerden hiç kimse kaçamamıştır. Siz de kaçamazsınız.

“MÜSLÜMANLAR CİNAYET İŞLEMEZ”

Erdoğan soykırım nitelendirmesine yanıt olarak, “Bana Müslümanlar cinayet işliyor dedirtemezsiniz. Benim atalarım cinayet işlememiştir” dedi. Bu sözler bize Erdoğan'ın seleflerinden Demirel'i hatırlattı. O da ülkücülerin cinayet işlediklerini söyleyen gazetecilere, “Bana milliyetçiler cinayet işliyor dedirtemezsiniz,” diyordu. O öyle diyedursun milliyetçi Ağca Abdi İpekçi'yi öldürdü. Münferit cinayetler dışında, K. Maraş, Sivas, Çorum toplu cinayetleri oldu.

Müslümanlar adam öldürmezlermiş! Müslümanlar 3 Temmuz 1993'te Madımak'ta 37 kişiyi diri diri yaktılar.

Müslümanlar cinayet işlemezlermiş! 11 Eylül'de on dokuz Al Kaida fedaisi İkiz Kulelerde 3500 kişiyi öldürerek Bush'un ekmeğine yağ sürdüler.

Atalarımız cinayet işlememişlermiş! Yavuz lakaplı I. Selim'den başlayarak Osmanlı orduları ve onlara yardım eden –Nakşi Şeyhi İdris-i Bitlisi'nin yönlendirdiği– Kürt aşiretleri on binlerce Türkmen'i öldürdüler.

Atalarımız cinayet işlemezlermiş! II. Mehmed'den (Fatih) başlayarak bir dizi Padişah devletin selameti diyerek bütün erkek kardeşlerini öldürttü.

Müslümanlar cinayet işlemezlermiş! Irak'taki Şii –Sünni çatışmalarında, bombalamalarında ne kadar insan öldü, biliyor musunuz?

O kitlesel katliamların 13,5 asır öncesine gittiğinizde dört halifeden üçü (Osman, Ömer ve Ali) Müslümanlar tarafından öldürüldü. Peygamberin son zevcesi Aişe ve Emeviler ile damadı Ali arasındaki kavgada (Cemel Savaşı, 656) cinayetler işlendi. Aişe'yı tutan Sahabeden Talha ve Zübeyr de öldürüldü.

Kavga bitmedi: Peygamberin torunu İmam Hü-

seyin, Yezid tarafından tuzağa düşürüldü ve askerleriyle birlikte öldürüldü (680.) Derken Ali'nin oğullarından Hüseyin'in kardeşi İmam Hasan'ın torunu Cafer Sadık Caferilik mezhebini başlattı. Asırlar sürecektir kanlı Caferi ve Sünni savaşları o zamanlar başladı. 1980'lerde Irak ve İranlı Müslümanlar birbirlerinden 1 milyon kişiyi öldürdüler. Bir o kadarını da bugün Iraklı Şiiler ve Sünniler.

Ve nihayet, bizzat Erdoğan'ın kendisi Dersim faciasını katliam olarak nitelemedi mi? O katliamı işleyen birliklerin askerleri Müslüman değil miydi? Bir başbakan nasıl olur da sayısız tarihsel vaka ortadayken, “Müslümanlar cinayet işliyor, demem,” diyebilir. Politikacının tribüne oynamasını anlarız ama Ermeni katliamında yaşananlar kuşaktan kuşağa aktarılmıştır ve halkın toplu belleğinden çıkmamıştır. Aradaki fark, katliamı haklı görmektir. “Onlar hak etmişlerdi, çünkü bizi arkadan vurdular!” demektir. Yüz binlerce kadın, çocuk ve yaşlı insan kimi nasıl arkadan vurmuşlar, şartlanmış yığınlar bunu düşünmez. Ve aynı halk Müslüman Arapların da bizi arkadan vurdıkları kanaatindedir. Çünkü “Türkün Türkten başka dostu yoktur”. Bizi kıskanırlar: Bir Türkün dünyaya bedel olmasını çekemezler. Oysa, bakın mesela, “Bir millet iki devlet”ten Azerbaycan bile KKTC'yi tanımamıştır! Y.Y.

Portre

İttihatçı düşmanlığı anlamsız değildir

1918-1923 arasında olup bitenlerin "Nutuk"ta anlatılanlardan çok başka bir şey olduğunu anlamak için alternatif tarihe gerek yoktur. "Nutuk"u okumak yeterlidir. Nutuk'un siyah-beyaz dili kendini ele verir

Türkiye tam bir kavram kargaşası içine düştü. Kabahat Kemalizm'de, Kemalizm'i bir resmî ideoloji olarak kuran devlette, devleti bu haliyle koruyup kollamayı kendine baş dert edinmiş siyasette, bu siyasete destek olmayı marifet saymış aydınlardadır. Mustafa Kemal neyi, niçin ve nasıl yapacağını çok iyi bildiği halde, Kemalizm denilen şey tam bir kafa karışıklığı olduğu için, karşıtları da dahil herkesin kafasını karıştırmaktadır.

Toplumun bir hafızası vardır, unutmaz. Balık hafızası kadardır, yalan yanlış çalışır, güvenilmezdir vb. ama vardır ve olması başlı başına bir meseledir. Tehlikelidir üstelik. Bu hafızaya herhangi bir şey –bu yalan da olabilir– her nasılsa girmiş olabilirse de, araya yüz yıl girse bile, bunun için bir kaç kuşak arka arkaya seferber olsa da onu oradan çıkarmak mümkün olamaz.

Toplumun hafızasına bir anda niye düşmüşse düşmüş, ama oradan bir türlü çıkarılamamış olay örneği sayısızdır. Örnek verelim: Trabzon'da, dinleyenleri gülmekten kırıp geçirdiği için büyük mitingler yapan ama seçmen tarafından pek ciddiye alınmayan Hürriyet Partili bir siyasetçi (Kemal Atal) vaktin birinde, "İsmet Paşa asker kaçağıdır," demiş, lâf kulaktan kulağa yayılıp Türkiye'nin yarından çoğunu inandırmış, Kemalist siyaset erbabı da elli yıl uğraşmış fakat bunun yalan olduğuna halkı inandıramamıştı. Başka bir örnek: Başbakan Adnan Menderes, Mustafa Kemal'i sahiplenmiş, siyasi rakibi İsmet Paşa'ya karşı kullanmak için, "En büyük Atatürk!" diye tutturmuştu. CHP'liler, kendilerine tuhaf gelen bu politikayı Menderes'in, İsmet Paşa'da, "Ben eşek başı mıyım?" hissini yaratmak için güttüğünü keşfetmişlerdi. Bunu gören Menderes başka bir politika geliştirmiş, "İstiklâl Harbi dediğiniz şey, 3,5 sene sürdü, aslında 6 aylık işti. Sayılar küçük, ben bunu astsubaylarla da yapardım," demeye başlamıştı.

Bunu söyleyen "başbakan" olduğuna göre "yalandır" denilemez! Ayrıca niye yalan olsun ki? "Gerçektir" denmesi de sonucu değiştirmez, çünkü çokça söylenmiş bir yalan gerçek olabilmektedir. Türkiye'de "Resmî tarih" için "yalandır" denir. Oysa "yalanın çokça söylenmiş olarak gerçektir" demek daha doğru olur. Ayrıca, yalan söylemeden tarih yapılamıyacağına göre, yalan söylemeden yazılamaz da. Tarih sözkonusu olunca "yalan" yalan olmaktan çıkar, yalanla yapılan tarihin kendisi yalan olmaz.

Yalanlarla dolu olduğunda nüfusun neredeyse dörtte üçünün hemfikir olduğu "Nutuk", Kemalist tarihin söylenişidir. Ama kanıttır, "Nutuk" olmasaydı Kemalist tarihi bilemezdik. "Nutuk"a inanmayanlar, "Alternatif tarih" diye bir şey uydurmuşlardır. Bu da aslında bir "karşı yalan"dır. Buna alternatif tarih yerine "genişletilmiş" veya "tersyüz edilmiş tarih" demek daha doğru olur. Uydurulmuş alternatif tarih, uyduranların kendi tarihleri olsa hadi neyse; Kemalizm'in yalanlarını anlatarak yazdıkları şey, gene Kemalizm'in tarihi oluyor!

Türkiye 2010'da ne konuşuyor? AKP'yi ve Kemalizm'i. Kemalizm ile tarihsel bir hesaplaşma içinde olduğumuz izlenimini, hem liberal solcu destekçileriyle AKP, hem de ulusal solcu destekçileriyle Kemalistler vermeye çalışıyorlar. Kemalistler, bu hesaplaşma 90 yıl önceki çatışma kadar şiddetli ve derin olacaktır demek istiyorlar. Böyle anlaşılırsa herkes korkusundan Kemalizm'in yanına geçermiş. Niye? Çünkü 90 yıl önceki çatışmayı Kemalizm kazanmıştı, gene o kazanacak. Liberal sol, vs. destekleriyle birlikte AKP ise, 90 yıl önce, Osmanlı'nın "son noktası"nda attığı "İstanbul cıglığı"nın (Padişah, halife, Damat Ferit, İngiliz, vb.) dâvasını güttüğünün söylenmesinden mutlu oluyor. Bu kez biz kazanırız hissini güçlendirmek istiyor. Paşaların, albayların, yargıçların ve

rektörlerin tutuklanmasından kendine pay çıkarıyor. AKP kazanırsa ne olur? Türkiye "ileri demokrasi"ye geçermiş, hukuk devleti olumuş, yurtdaşlığın, özgürlüğün standartları yükselirmiş!

Politik İslamcılarının tarihsel referanslarıyla Kemalist siyasetin tarihsel referansları arasındaki fark, diyelim 90 yıl önce "İstanbul" ile "Ankara" arasındaki fark kadarsa, arada hiç fark yok demektir. Farktan değil, aynı madalyonun iki yüzünden bahsetmek daha doğru olur. Demek ki aralarındaki bugünkü kavga "gerçek" bir kavga ama bir yalanla diğerinin çatışmasından başka bir şey değil. Bu durumda siyaset yeniden SINIF dili kazanıncaya kadar herkes yalanlar savaşının bir parçası olacak.

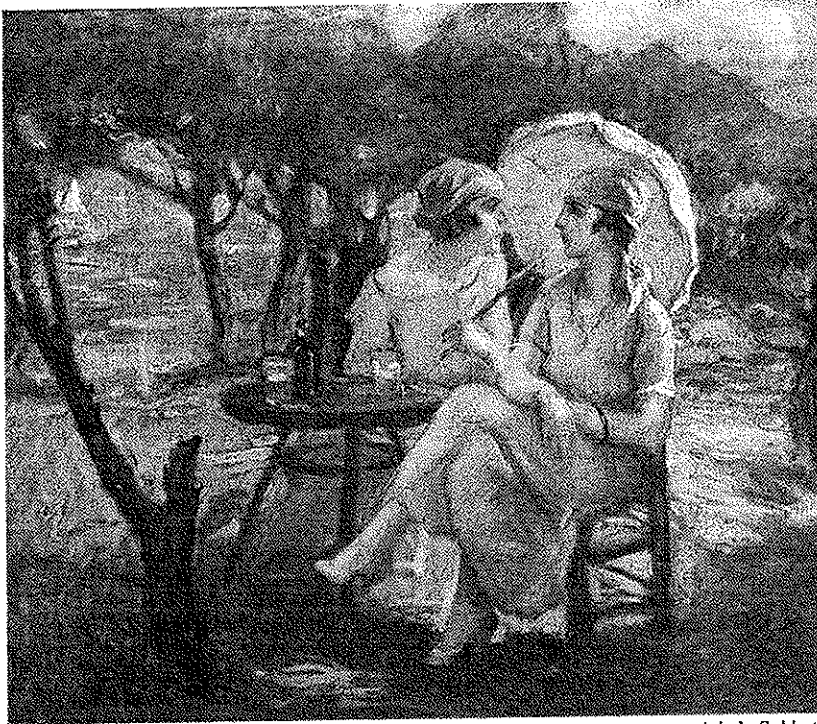
İşin aslı nedir? Aslına bakılırsa Türkiye'de Mustafa Kemal karşıtı tek bir kişi bile yoktur. Sadece işin gerçeğini merak edenler vardır. Bu merak Kemalistleri kudurtmaya yetmektedir. Çünkü o zaman bu memlekette kimsenin "vatan haini" olmadığı ortaya çıkar ve "Vatan haini" olmayınca Kemalizm bir işe yaramaz.

Yukarıda gördük, Menderes söylemişti. Kemalistlerin Millî Mücadele adını verdikleri ve "Kurtuluş Savaşı" dedikleri 1918-1923 arasında olup bitenlerin "Nutuk"ta anlatılanlardan çok başka bir şey olduğunu anlamak için alternatif tarihe hiç gerek yoktur. "Nutuk"u okumak yeterlidir. Çünkü Nutuk'un siyah-beyaz dili kendini ele verir. Nutuk'a göre 1918-1923 yılları arasında Türkiye'de

bir Millî Mücadeleci Kemalist kadrolar ve bir de Millî Mücadele düşmanları vardır. Kemalistlerle olan herkes Millî Mücadeleci, olmayan herkes Millî Mücadelenin düşmanıdır. Millî Mücadele düşmanı demek "vatan haini" demektir. Sayısal olarak bakıldığında bu dönem Türkiye'si'nin yüzde 90'ına vatan haini ve düşman işbirlikçisi, yüzde 10'una da Kemalist diyebiliriz. Çünkü 1918-1923 yılları arasında "halk" ve "iradesi" diye, ortada görünür hiç bir şey yoktur. Bu kadar çok "hain", eğer sözle, "Nutuk"la üretilmemişse, bu memlekette niye var diye merak etmemek mümkün müdür? Ecevit bir ara, suyu baştan kesmek istemiş, ölmeden az evvelinde olmanın da rahatlığıyla. "Vahdetin vatan haini değildi," demiştir. Doğan şaşkınlığı ise, "Vahdettin'in bu memlekette daha yüz yıl vatan haini olarak kalması gerekir," diyerek Demirel yatıştırmıştı.

Herkes hatırlayacaktır, 1924'te bir kanun çıkarılmış, 150 önemli isim "vatan haini" sayılarak yurtdışına sürgüne gönderilmişti. "Suç"ları, İstanbul Hükümeti'nin İngilizlerle anlaşma siyasetini desteklemek, Ankara'daki Heyet-i Temsiliye'nin kendine tanıdığı, "gerektiğinde hükümet gibi davranma" hakkına karşı çıkmaktı.

Bu ince siyasi tercih, "Millî Mücadele'ye düşmanlık" sayılmış, Mustafa Kemal'in ölmesi ve yerine İsmet İnönü'nün geçmesine ve "kardeşlik!" ilan etmesine kadar "hain"lik, bu ünlü simalara ya-

Adada Sohbet

pışıp kalmıştı. “150’likler” listesine bugünkü bilgilerimizle baktığımızda hemen hiç birinin “İttifak Devletleri ile siyasi işbirliği” yapmadığını, “Millî Mücadele’ye karşı” olmadığını görürüz. İstanbul hükümetlerinin mütareke dönemi siyasetini destekledikleri doğrudur. Ama İstanbul 1918-1923 arasında, işgale uğramış sayılsa bile, “vatan” içinde idi. O halde bu 150 adam İstanbul Hükümeti’nin bürokrati veya destekçisi oldukları için “vatan haini” olamazlardı. Olmaları için “vatan”ın ya Ankara’dan, ya da Mustafa Kemal’den ibaret bir şey olması gerekirdi. Bu 150 adamdan olsa olsa, biri İstanbul’da “Devlet Hükümeti”, diğeri Ankara’da kendi kendine hükümet gibi davranma yetkisi vermiş “Heyet” varken, neden Ankara’daki Kemalistlerle işbirliği yapmadıkları sorulabilirdi.

Sürgünler listesi ağırlıklı olarak Osmanlı devletinin nazırları, paşaları, mutasarrıfları, valileri gibilerden oluşuyordu. Bazıları da yazardı, gazeteciye. Vatan haini olup olmadıklarını ya da Kemalist lisanda “vatan haini”nin ne demek olduğunu anlamak için, Kemalistler hakkındaki görüşlerini yazarak bırakmış olanların ne söyledikleri ve yazdıkları öğretici olabilir. Bu yazıda bunlardan biri, *Selâmet* gazetesi sahibi Ömer Fevzi (Eyüboğlu)’nu seçerek başlayalım, bakalım ne görünüyor...

Ömer Fevzi Bey Trabzon’da *Lâzım ve Selâmet* gazetelerini çıkarmış, *Kehkeşân* mecmuasında yazmış, Trabzon Muhâfaza-i Hukûk-i Milliye Cemiyeti’nin kurucusu olmuş, Paris Konferansı (1919) kararına istinaden İzmir “inzibati bir işgale” (Milne Hattı Batısı) uğrayınca İstanbul’da toplanan Devlet Şûrası’na katılmış ve saltanat idâresine başkaldırmak lazım geldiğini orada yüksek sesle savunmuş, Sürmene delegesi olarak katıldığı Erzurum Kongresi’nde resmî ordunun terhîs edilmesi ve vatan müdafaasının “milis kuvvetlere” terk edilmesi görüşü nedeniyle İttihatçıların tepkisini çekmiş, özel olarak Mustafa Kemal’in hem delegeliğine, hem de Kongre Başkanlığına karşı çıkmış, Kongre’ye 22 maddelik bir program taslağı sunmuş, seçilen Hey’et-i Temsiliye’nin “gerektiğinde bir geçici hükümet gibi çalışmasına” imkân veren kararlara itiraz etmiş, Kongre tutanaklarına şerh koymuştur, vb...

Ömer Fevzi “Memleketin eski İttihâtçılar elinde yeni bir felâkete doğru sürüklenmekte olduğunu” yazıyordu. Onun bu görüşü o gün “Memleket”te hiç de ilginç ve “aykırı” bir görüş değildi. “Memleket”in yüzde 90’ı bu görüşteydi. Tablo açıktı. İttihatçılar Türkiye’yi, 1914 sonbaharında 1. Dünya Savaşı’na sokmuşlardı. Türkiye bu savaşı hiç istememişti. Çünkü savaş Almanya’nın savaşıydı. 2,5

milyon insanı silah altına almış ve Almanya’nın emrine vermişlerdi. Bir milyon insan ölmüştü. Kısaca, Memleket’in halkını mahvetmişlerdi. Hayat devam ediyordu. “Kemalistler” adıyla savaştan sonra (Mütarekede) ortaya çıkan kadroların da hemen tamamı İttihatçı değil miydi? İttihatçı ünlüler, Talat Paşa ve Enver Paşa, 1918’de yurtdışına giderken, geride kalan adamlarına, “Başınıza Mustafa Kemal’i geçirin!” talimatını vermişlerdi. Ömer Fevzi askeriyeyle Mustafa Kemal’e karşı isyâna dâvet ederek, “Bunlara itaat câiz değildir,” diyordu. (Ömer Sâmi Coşar.) *Selâmet* gazetesinin 4 Eylül 1919 tarihli başmakâlesinde, Hey’et-i Temsiliye’nin asker toplamak suretiyle Türk çocuklarının mahvına sebep olacağını, milletin Erzurum Kongresi kararlarını onaylamadığını yazıyordu. Savaşmak istemeyen milletin sözcüsü gibiydi. “Mütareke” de yapıldığına göre savaşılacak “düşman” diye, içeride kaldığı kadarıyla Ermeniler ve Rumlar kalmıştı. Ne demek Ermeniye ve Rumu düşman saymamak? İşte düşman ve işte Milli Mücadele! Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Deli Halit Paşa, Ömer Fevzi’yi “halletmek” için harekete geçteler. O da İstanbul’a ve oradan da Fransa’ya kaçır, Ali Kemal’in âkibetine uğramaktan kurtulmayı başarır. Ömer Fevzi’nin siyasi pozisyonu ve ilişkilerinin kökleri, İstanbul’da Hürriyet ve İtilâf Partisi’nin bir kolu gibi çalışan Trabzon Ademi Merkeziyet Cemiyeti’ne, Prens Sabahattin Bey’e, Ahrar Fırkası’na dayanmaktaydı. Ama onun tavrında, özetini “Anadolu’da Müslüman bir Türk Kalesi” inşa etmekte bulan ve “devleti kurtarma” siyaseti olan Millî Mücadele karşıtlığı yoktu. Mütareke döneminde, İstanbul’da iken satın aldığı *İfham* gazetesini yayınlamasına izin vermeyen Sadrazam Damat Ferit aleyhine yazdıkları, Mustafa Kemal’in aleyhine yazdıklarından daha hafif değildi.

“Bu adam” veya bu “şahıs” için resmî tarihimizin “söylenişi” olan “Nutuk”ta Mustafa Kemal şunları söylemiştir: “Düşman casusu olup, her nasılsa Trabzon vilâyetinde bir yerden kendini Kongre’ye (Erzurum) temsilci tayin ettirerek gelen Ömer Fevzi ve onun arkadaşları gibi. Bu şahsın sonradan Trabzon’da ve oradan kaçtıktan sonra İstanbul’daki faaliyet ve hareketleriyle hıyâneti sâbit bulunmuştur.”

Bu nasıl olabilir? Belki ancak ucuz kazanılmış bir iktidar böyle konuşmayı mümkün kılar. Yanlışlarını düzeltmeye kalksanız ortada “Nutuk” diye bir şey kalmaz. Ben bir “Sürmeneli” olarak alındım, çünkü Ömer Fevzi Sürmene delegesiydi ve Sürmene “herhangi bir yer” değildi. Örneğin ilçeye giren Rus ordusunu halkın coşkuyla karşılayıp bağ-

rına basmasından bilinmekteydi. Sürmene, Batum'a Enver Paşa'ya Atatürk'ten mektup getiren Ardahan Mebusu Hilmi Bey'i Karabekir'in his-mundan korumuş olmasından dolayı da mimliydi. Muhafaza-ı Hukuk'un teşkilatlandığı yerlerdendi. Mustafa Suphi heyetinden olup da heyetten koparak gelmiş olanların eviydi. Neyse, "düzeltmekle" bitmez, Ömer Fevzi'ye gelelim ve tarihçi Mahmut Goloğlu düzeltsin:

"Ömer Fevzi Bey Erzurum Kongresi'ne, Mustafa Kemal Paşa'nın sandığı gibi, 'her nasılsa' gelmiş bir delege değildir. Ömer Fevzi Bey, Trabzon'un eski, geniş ve tanınmış bir âilesi olan Eyüboğulları'ndandır. Kongreye başkan ve Hey'et-i Temsiliyye'ye üye seçilen Mustafa Kemal taraftarı Eyyüb-zâde İzzet Bey'in akrabası idi. Yüksek tahsil yapmıştı, avukattı, politikacıydı. Güzel konuşurdu, etkili yazardı, ilin temsilcisi durumundaydı. Trabzon Muhâfaza-i Hukûk-ı Milliyye Cem'iyyeti'nin kurucusu ve Hey'et-i Merkeziye üyesiydi. 26 Mayıs 1919'da, Pâdişâh'ın huzûru ile açılan, Sad-râzam'ın huzurunda devam eden Şûrâ-yı Saltanât'ta Trabzon'un temsilcisi olarak bulunmuş, söz alıp konuşmuş ve Ferid Paşa gibi bir hükümet başkanının karşısında, Millî Şûrâ'nın öneminden, millî irâdeden ve millî irâdeye dayanmayan hükümetleri kimsenin dinlemeyeceğinden, millî irâdeye dayanan bir hükûmete ihtiyâç olduğundan bahsetmişti."

Besbelli ki Goloğlu nazik bir adam değil. M. Kemal'in doğruyu söylemediğini ima etmiş. Biz bir kaç cümle daha ekleyerek Ömer Fevzi bahsini kapatalım:

İngilizler Kemalistlere daha fazlasını hak görünceye kadar, Türkler kendileri için Anadolu'da, biri Erzurum ve diğeri Trabzon olan iki tutunma noktası tesbit etmişlerdi. Trabzon demek o sıra Ömer Fevzi Bey demektir. Ömer Fevzi Bey bidayette İttihatçıydı ama bir çok İttihatçı gibi, partinin izlediği Almancı merkezi politikaya, daha mütareke yapılmadan, İzmir Darül Eytâmındaki memuriyetindeyken başkaldırmıştı. Trabzon'a gelmiş *Selâmet*'i çıkarmaya başlamış, vilayet efkârını arkasında toplamıştı. İttihatçı merkez siyaseti yerden yere vurması, Trabzon'da çıkardığı sesten daha fazlasını İstanbul'da çıkarıyordu. Etkisi o denli fazlaydı ki, İttihatçılığın (ve Mahsusa'nın) en güçlü ve en örgütlü olduğu vilayetlerin başında gelen Trabzon'da İttihatçılık yapmak, onun etkisi yüzünden neredeyse "ayıp" hâle gelmişti. Bu nedenle Mahsusa'nın Trabzon'daki en ileri geleni, Faik Ahmet (Barutçu) Bey, çıkardığı *İstikbal* gazetesinde İttihatçıları açıktan savunamıyor, Ömer Fevzi ile uzlaşmadan Trabzon'da "millî" bir hareket

başlatılamayacağını görüyor, onu kazanmayı her işin başı sayıyordu.

Trabzonlu İttihatçıların Ömer Fevzi'ye, Trabzon'da yayınlanan *Epuhi* ve *Farosimedolis* adlı iki Rumca gazetenin Pontus'un ihyasına yönelik yayınlar yapmasına karşı kendileriyle niçin işbirliği yapmadığını sormaktan başka söyleyecekleri sözü yoktu. Evet ama bunda da devasa bir "bit yeniği!" vardı. Yüksek yayla kuşağına sıkışıp kalmış Rum çetelerin vilayet ile erzak irtibatını kuranların da bu itttihatçılar olduğunun bilgisi Kazım Karabekir'e gününbirlik raporlarla iletilmekteydi. Peki İttihatçılar için "vatan" ne idi. "Vatan", "işgalci" İtilaf devletlerine karşı bir algı değil, Rum ve Ermenilere karşı, elbette az zaman önce onlardan gasbedilmiş "ganimet"in korunmasıydı. 1918'de Batı'da, Ege'de Yunan askerinin İzmir'e çıkmasıyla çakan "direnış ruhu" niçin tam tersi istikamette Doğu'da tutup parlamış olmasının, Millî Mücadele tarihinin öne çıkan sembol mevzilerinin Samsun'dan sonra Erzurum ve onun da ardından Sivas olmasının sırrına vâkıf olmak isteyenlerin bu "ganimet'i" meselesinin bütün bölgeyi ve giderek Lozan Türkiye'si'ni alâkadar eden çeşitli yönleriyle irdemelerinde ayrıca fayda vardır.

Ömer Fevzi Bey, yani kendini Sürmene'den "her nasılsa" delege seçtirmiş "işgalcilerin casusu" bu adamdan Trabzon'u geri almak, ondan Erzurum Kongresi'nin hincını çıkarmak da kolay olmayacaktır. Ömer Fevzi bey, Erzurum'da Kemalist İttihatçılara onay vermiş olan diğeri Trabzon delegelerini de yanına çekerek Sivas Kongresi'ne Trabzon'un katılmasını engelleyecek, bu yüzden Sivas Kongresi tam bir "ulusal" kapsam kazanamayacaktır. -H.H.

Adada Sohbet - Detay

Bir kuşağa adını veren ressam Çallı İbrahim

Ayfer Coşkun —

*Natürmort onun ilgi duyduğu alanlardan biridir.
Bu alanda en önemli yeri manolya resimleri
tutar. Çeşit çeşit vazolarda, güzelim
desenli halılar...*

Bir ressamın diğer bir ressama poz vermesinde neler yaşanır? Hem yapan, hem de poz veren açısından, bir baskı söz konusu olabilir mi? Zeki Kocamemi'nin gerçekleştirdiği İbrahim Çallı portresine bakarken, bunları düşünmekten alamıyor insan kendini. Yüzü, duruşu oldukça ciddi ama gözleri, gözlerindeki o alaycı kıvrımlar, onun acımasız şakacı kişiliğini ele veriyor hemen. Onunla ilgili olarak aktarılan bir çok öyküde, bu yönünü, içtenliğini görebiliriz.

1882 yılında, Denizli'nin Çal kasabasında doğan İbrahim Çallı, 2. Meşrutiyetin getirdiği yeni kültür ortamında yetişir. Küçüklüğünden başlayarak resme meraklı olduğu bilinmektedir. Rüştüyei doğduğu yerde bitirdikten sonra İstanbul'a gelir ve resimle ilgili araştırmalar yaparken, yaşamını sürdürebilmek için değişik işlerde çalışır. Yazısının güzelliğini arzuhalcilikte kullanırken, adliyyede iş bulur ve uzun zaman ceza mahkemesinde kâtip olarak çalışır. Bu tür çalışmalar, ona insanları, sorunlarını yakından tanıma olanağını sağlamış olmalı. Tabii anlayışlı ama şakacı, ilişkilerinde samimi kişiliğini de oluşturmuştur ki, bunlar o kuşak için çok önemliydi.

1906'da Sanayi-i Nefise Mektebine Şeker Ahmet Paşa'nın yardımıyla yazılır ve oradaki eğitimini olması gerekenden daha kısa sürede bitirince, 1910'da Paris'e gönderilir. O dönemde yurtdışına gönderilenler arasında, Avni Lifij, Nazmi Ziya, Namık İsmail gibi ressamlar da vardır. Çallı ve arkadaşları Paris'te 1914'e kadar, 4 yıl boyunca, Cormon ve M. Bachet atölyelerinde eğitim görürler. Buralardaki klâsik disiplin, onların dönemin ünlü izlenimci ressamlarına kapılarını kapattırmamıştır. Manet, Sisley ve

Pisarro'yu izlemekten geri durmamışlardır. Bu kapı onlara ne tam anlamıyla açılmış, ne de hepten kapanmıştır.

Paris'te kaldığı bu yıllarda Çallı, resim çalışmalarını sürdürüp, kendisini geliştirirken, müzeleri, tarihi yapıları, kafeleri gezmekten de geri kalmaz. Bu arada Fransızcasını geliştirip geliştirmediği bilinmemekle birlikte, Yahya Kemal'e atfedilen bir öyküyü Falih Rıfkı Atay anlatır.

"Bir gün, 'Çallı', demiştim, 'Yahya Kemal senin Paris'te yıllarca kalıp da ekmek, su isteyecek kadar bile Fransızca öğrenemediğini söylüyor. Peki, kahvelerde, garsonlardan da mı bir şey istemedin?' Tatlı tatlı güldü. 'Alacaklarını istemek için onlar Türkçe öğrendiler', dedi!"

Bu tür oldukça fazla öyküsü vardır Çallı'nın. Bunlar arasında yaşadığı dönemlerin devletluları üzerine kimi bir hayli acımasız, cüretkâr fıkra olduğu da biliniyor.

Paris'teki ressamların bir süre daha kalmaları düşünülmüyordu, bilinmez ama 1914'de 1. Dünya Savaşı çıkınca, İstanbul'a dönme kararı alınır. Ressamların hemen hepsi Sanayi-i Nefise'de çalışmaya başlarlar. Doğal olarak bu geliş ve taşındıkları birikimler, burada büyük değişiklikler yaratır. Öyle ki yepyeni bir kuşağın ortaya çıkışı çok uzun zaman almaz. Sonra bu kuşağı tanımlamak gerektiğinde, "1914 Kuşağı", "empresyonistler" gibi farklı adlar verilir. "Empresyonistler" pek kabul görmez. Çünkü bu kuşak izlenimcilikten etkilenmişti ama tam anlamıyla bu başlık altında adlandırılmazdı. Sonunda büyük çoğunlukla "Çallı kuşağı" adında karar kılındı.

Fesli gençlik resmi

Çallı Kuşağı... İbrahim Çallı nasıl bir ressamdır ki, aynı dönemin, benzer anlayışı seçmiş ressamlarının arasında o kuşağa adını verdirmiştir? Onu liderliğe getiren hangi özelliğidir?

Evet, bir kuşağa adı verilmiştir ama onun sanat anlayışını yorumlamakta, adlandırmakta zorlanıyordu eleştirmenler. Tam anlamıyla izlenimci olmasa da, çalışmalarındaki izlenimci anlayışın etkileri de yadsınmaz. Onlardan ayrıldığı en önemli nokta, klâsik disiplin kurallarına uymaktan geri durmamasıdır. Perspektif ya da doğru çizim, örneğin, hep göz önünde bulundurduğu kurallardır. Onu Çallı yapan ve bir kuşağı adıyla özdeşleştiren, yapıtlarında gerçekleştirdiği bu karışımındaki başarısıdır denebilir. Bir kuşağın ekibindendir ama bir eli önceki kuşaktadır hâlâ. Özellikle Cumhuriyet'in getirdiği yepyeni ortamda, dingin, güvenli gelişmesini sürdürmüştür.

Çallı'nın işlediği temalar, dönem dönem değişse de, dört grupta toplanır:

1- Peyzaj, 2- Natürmort, 3- Portre, 4- Çıplak.

Bunların dışında, 1914-1923 yılları arasında ürettiği yapıtlarında özellikle, toplumsal yaşamla ilgili konulara ağırlık verir. "Dikiş Diken Kadınlar", "Hatay", "Topçuların Mevzi Girişi", "İstiklâl Savaşında Zeybekler" bu dönemin ürünleridir.

Çallı çıplak resminde ilk adım atanlardandır ülkede. Belki de ilktir. Bu çalışmalarında onun, beden yapısını çok iyi bildiği ve bunu başarıyla gerçekleştirdiği gözlemlenir. Peyzajlarında ayrıntıya yö-

nelmeden, o duyguyu özgün bir biçimde yaratmayı bilir. Portrelere gelince, özellikle 1930'lu yıllarda, daha çok ısmarlama yaptığı bilinmektedir. Atatürk, İnönü, Yahya Kemal ve daha bir çok kişinin portresini gerçekleştirmiştir. Genellikle sipariş üzerine gerçekleştirdiği bilinir. Doğal olarak bu yolla belli bir gelir sağlamayı da amaçlamaktaydı. Burada yine Falih Rıfkı Atay'ın yazdığı bir anısına değinerek Çallı'nın o samimi ve biraz rint kişiliğini daha yakından tanıyabiliriz.

"Bir zamanlar büyük bir hevesle benim bir portremi yapmağa başlamıştı. Üç-dört defa atölyesine gittim. Sonuncu gidişimde, 'Aman Falih, affeder-sin,' dedi, 'bir paralı müşteri geldi. Başka tuvalim olmadığı için senin portreni sildim, onunkini yaptım.'"

Atatürk portresinin yapıldığı da ilginç bir diyalog sonucunda gerçekleştirilir. Bu portrenin onların 1924 yılında İzmir'deki karşılaşmalarından sonra yapıldığı bilinir. Yazılanlara göre Çallı Atatürk'e, "Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal'in portresini yapmama izin verir misiniz, paşam?" der. Atatürk, "Madem ki, gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal'i çizmek istiyorsun, modelliğime gerek yok," yanıtını verir.

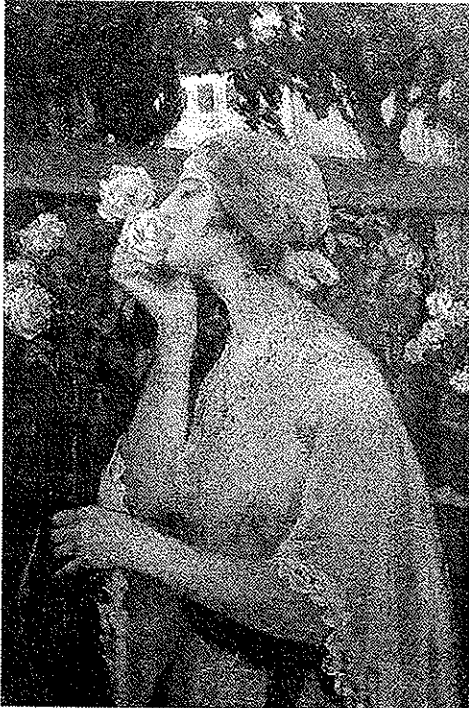
Bu yanıtın sonra Çallı, kendince araştırmalar yapar ve Atatürk'ün değişik ve özellikle de sivil giysili portrelerini yaratır.

Natürmort onun ilgi duyduğu diğer bir alandır ve bu alanda en önemli yeri manolyalar tutar. Adeta bir tutkudur defalarca yaptığı manolyalar... Çeşit çeşit vazolarda, güzelim desenli halıların üzerinde... Dallarındayken gözümüzü kamaştıran beyazlıkları gitmiş, yeşili hafiften kahverengine dönüşmüş yapraklarıyla, koyu renklerin dolaştığı haliye inat, yine de içimizi aydınlatır Çallı'nın manolyaları. Tabii salt manolyalarla yetinmemiştir. "Kavun ve İncirler", "Vazoda Çiçekler", "Vazoda Krizantemler" gibi tablolarla bu alandaki çalışmalarının kapsamı bir hayli geniştir.

Onun yapıtları arasında önemli bir yer tutan 1922 tarihli "Mevleviler" dizisi ise oldukça değişik bir anlayışla yapılmıştır. Rus ressam Alexis Gritchenko ile tanışmasının ardından gerçekleştirdiği resimlerdir bunlar. Onun grafiğe yakın şematik desenini ve az karışımli renk anlayışını uygulamıştır. Fakat bu tarz çalışma uzun sürmez, yine kendi yöntemi ağırlık kazanır. Ama "Mevleviler" yapıtları arasında dikkat çeken yerini korumayı sürdürür.

KAYNAKÇA:

- 1- Çağdaş Türk Sanatı. Sezer Tansuğ
- 2- Türk Resmi: Kaya Özsezgin
- 3- İbrahim Çallı: Kaya Özsezgin
- 4- Sanatçı Portreleri. Yapı Kredi Yayınları
- 5- Türkiye'de Resim: Nurullah Berk

Gül Koklayan Kadın

Balkonda oturan kadınlar

Divan şiirinin son güçlü temsilcisi: Şeyh Galip

Konur Ertop —

Mesnevisini 25 yaşında tamamlayan, 33 yaşında Galata Mevlevihanesi'nin şeyhi olan, 41 yaşında sonsuzluğa uğurlanan Galip Dede'nin şiirinde yeni kuşaklar, herhalde daha yeni tatlar bulacaktır

Divan şiirimiz, uzun yaşamı boyunca neredeyse hep aynı içeriği aynı kalıplarla, aynı kurallara bağlı kalarak dile getirdi. Elbette bu şiirin temsilcileri birbirinin tam birer benzeri değildi.

Belirli izlekler, belirli anlatım biçimleri zaman boyunca geliştirildi. Fuzuli, Bâki, Nedim, Nâbi... her biri ayrı kişilikler içinde, ayrı işçilik yolları izleyerek, bu kalıplaşmış şiire kendi özgün damgalarını vurdular.

Gerçekte başlangıçtan beri her şair yenilik yolunu izlediği, başkalarından ayrıldığı savındaydı. Şairler kendi izledikleri yolun başka yollardan daha üstün olduğunu savunuyordu.

Örneğin söz sanatlarına düşkünlük, anlatımda karmaşıklık yerine sadelik yolunu izleyemeyi uygun gören Nev'i, şöyle demişti:

*Bu sade nazmı ehl-i sanayi beğenmese
Nev'i ne gam bizim sözümüz aşıkane dir*

(Bu sadelik dolu şiiri, sanata düşkün olanlar beğenmese ne gam! Nev'i bizim sözümüz aşıkardır/ bizim sözümüz aşıkçasına söylenmiştir).

Bâki, incelik taşıdığı gibi erkekçe bir anlatıma da sahip şiirden yana olduğunu söylüyordu:

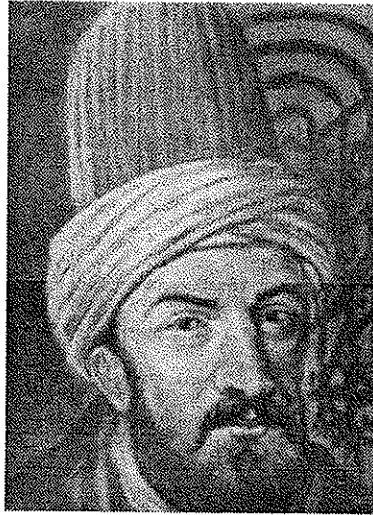
*Bâkiya tarz-ı şiir böyle gerek
Hem zarıfane hem levendane*

(Şiir şöyle olmalı ey Bâki: Onda hem incelik, hem yiğitlik görünmeli...)

Hayali'ye göre kimi şairlerin pek düşkün olduğu benzetmeler şiiri süslemeye yetmez:

*Teşbih sade vermez zinet söze Hayali
Rengîn eda gerektir eş'ar-ı dilgüşada*

(Yalnız teşbih kullanmak söze süs katmaya yet-

mez. İç açacak şiirde eda da renkli olmalı.)

Divan şiirinin yüzyılları dolduran uzun ömrü boyunca büyük ustalar yetişmiş, her biri başka bir yenilik yolunda yürümüştür.

GEÇMİŞLE GELECEK ARASINDA

Osmanlı tarihinin bir dönüm noktasında, Batı uygarlığı karşısında yenileşme/değişme hareketlerinin eşliğinde Divan şiiri, son güçlü temsilcisini verdi. Yeri geçmişle gelecek arasında olan Şeyh Galip kendisinden önceki şiir birikiminden ustalikle yararlandı. Yarattığı yapıt günümüze değin uzanan etkilerin kaynağı oldu.

Galata Mevlevihanesi şeyhi Galip Dede'ye, yenilikçi padişah 3. Selim yakın ilgi göstermişti. Onun "Hüsni Aşk" adlı yapıtı Osmanlı Mesnevi edebiyatının son büyük mesnevisidir. "Benî Muhabbet" (Aşk Çocukları) adlı kabileden yetişmiş, birbirlerine tutkun Hüsni (Güzellik) adlı kızla Aşk adlı delikanlının serüveni bu yapıtın konusudur.

Kavuşmaları için Aşk'ın uzun bir yolculuğu gerçekleştirilmesi, olağanüstü bir serüveni yaşamayı istenir. Kalb ülkesinden Kimya denen gizemli maddeyi getirecektir. Karşısına gizemli engeller çıkar. Ona yol gösterip destek olanlar da gizemli adlar taşır, gizemli işler yapar... Sonuçta Hüsni ile Aşk'ın da bir ve aynı olduğu görülür.

Mevlevi şair, yapıtında böylece İslam tasavvufunun "varlık birliği" anlayışını dile getirmiştir...

Şeyh Galip yapıtının bu yolda daha önce yazılanları geride bıraktığını ileri sürer. Ne kadar yeni imgeler kullandığının bilincindedir.

Bu görüşünü, mesnevisinde de dile getirir:

*Tarz-ı selefe tekaddüm ettim
Bir başka lûgat tekellüm ettim*

...
*Zannetme ki şöyle böyle bir söz
Gel sen dahi söyle böyle bir söz*

...
*Gencincede resm-i nev gözettim
Ben açtım o genci ben tükettim*

(Eskilerin tarzının ötesine geçtim; başka bir söz dağarcığıyla konuştum... Söylenenleri şöyle böyle bir söz sanma, gel sen de böyle bir söz söyle. Söz hazinesinde yeni bir tarz gözettim, o hazineyi ben aştım, ben tükettim.)

Şeyh Galip'in mesnevisinde insan halleri ateşin, susuzluğun, aşk acılarının beslediği tanımlamalarla etkili bir biçimde canlandırılır:

*Giydikleri âftâb-ı temmûz
İçtikleri şûle-i cihân-sûz*

*Vâdileri rik ü şîşe-i gam
Kumlar sâğışınca hüzn ü mâtem*

*Hargehleri düd-ı âh-ı hurmân
Sohbetleri ney gibi hep efgan*

(Giydikleri temmuz ayının güneşiydi; içtikleri cihanı yakan yalımdı. Yaşadıkları vadi, sanki içindeki kumlar sayısınca hüznün, yasın kaynaştığı bir kum saatiydi... Yoksunluk nedeniyle kopardıkları ahın dumanı yükselip üstlerini çadır gibi sarmıştı; söyleşileri ney sesi gibi hep inlemeyle doluydu.)

YENİ ANLATIM, YENİ İÇERİK

Şeyh Galip ile Nedim çok farklı yaşam biçimlerinin, temsilcisiydiler; farklı kişilik özelliklerine sahiptiler. Birinde yaşama coşkusu, ötekinde bir tasavvuf adamının iç derinliği görülüyordu. Ancak Nedim, kendisi gibi bir "İstanbul çocuğu" olan Şeyh Galip'in anlatımını yer yer etkilemiştir.

Galata Mevlevihanesi şeyhi, Nedim Divanındaki "şarkı"ların tadına varmış, kendisi de bu yolda ürün vermiştir. Nedim gibi o da "tardiye" denilen beşer dizelik bentlerden oluşma bir nazım biçimini kullanmıştır. Bu türün Türk edebiyatındaki en güzel örneklerinin sahibidir.

Şu tardiye, Hüsn ü Aşk mesnevisinde, "Aşk"ın ağzından söylenmiştir:

*Hoş geldin eyâ berîd-i cânân
Bahş et bana bir nüvîd-i cânân
Cân ola fedâ-yı îd-i cânân
Bisûd ola mı ümîd-i cânân*

*Yârin bize bir selâmı yok mu?
Ey Hızr-ı fütâdegân söyle
Bu sırrı edip iyân söyle
Ol sen bana tercemân söyle
Ketm etme yegân yegân söyle
Gam defterinin tamâmı yok mu?*

*Yâ Rabbi ne intizârdır bu
Geçmez nice rûzgârdır bu
Hep gussa vü hârârdır bu
Duysam ki ne şivekârdır bu
Vuslat gibi bir merâmı yok mu?*

*Çıktım ser-i dâra hemcû Mansûr
Âvâzım ezân-ı nefha-i Sûr
Gam kıldı gelûmu şâh mansûr
Oldum sipeh-i belâya mahsûr
Ol pâdşehin peyâmı yok mu?*

*Kâm aldı bu çarhdan gedâlar
Ferdâlara kaldı âşinâlar
Durmaz mı o ahdler vefâlar
Geçmez mi bu ettiğim duâlar
Hâl-i dilin intizâmı yok mu?*

*Dil hayret-i gamla lâl kaldı
Galip gibi bimecâl kaldı
Gönderdiğim arz-ı hâl kaldı
El'ân bir ihtimâl kaldı
İnsafın o yerde nâmı yok mu?*

(Hoş geldin, ey sevgiliden mektup taşıyan! Bize ondan haber ver. Sevgilinin bayramında kurban olsun canım. Beslediğim umutlar boşa mı gitti; yarin bize bir selâmı bile yok mu?)

Ey düşkünlere el uzatan Hızır, söyle. Bu sırrı açığa vurarak söyle; onun duygularını dile getirerek birer birer söyle: Gam defterinin tamamı yok mu?

Tanrım, ne bekleyiştir bu! Bu nasıl bir zaman böyle, hiç geçmiyor. Hep dert, hep elem. Bir anlayabilsem, bu işveli güzel nasıl biri! Kavuşmak gibi bir merâmı yok mu?

Mansur gibi darağacına çıktım. Feryatlarım sanki kıyamet günü çalınacak Sur'un sesi. Çektiğim üzüntü, boğazımı, inleyen ney'e döndürdü. O padişah'tan bize hâlâ bir haber yok mu?

Felekten yoksullar dilediklerini aldılar, dostların beklentileriyse yarınları kaldı. Verilen sözler, vefa vaatleri son bulmaz mı; ettiğim dualar kabul edilmez mi? Gönül işlerinde bir düzen yok mu?

Gönül, üzüntüsünün şaşkınlığı içinde susup kaldı. Galip gibi hasta, düşkün durumda kaldı. Gönderdiğim dilekçe yanıtsız kaldı. Sonunda tek bir ihtimal kaldı: İnsafın o yerde namı yok mu?)

YENİLİKÇİLERİN ESİN KAYNAĞI

Şeyh Galip'in anlatım biçimi şiirimizin yenilikçi temsilcilerine zengin bir esin kaynağı olmuştur. Abdülhak Hamit'in "Makber"inde, onun etkisi görülür.

Ahmet Haşim'in çok sevilen dizelerinde Şeyh Galip'le ortak öğeler vardır. Haşim'in onu okuduğu, onun birtakım imgelerinden, benzetmelerinden yararlandığı anlaşılmaktadır. Araştırmacıların dikkat çektiği yakınlıklar arasında şunlar anılabilir:

Kan ırmağın erguvan sanırlar

...
La'l ırmağı oldu bâğa cûşân
(Yakut ırmağı bâğa doğru aktı)

...
Âyîne-i sim-i havza her dem
Tasvîr olunurdu başka âlem
(Gümüş havuzun aynasında her an başka bir dünya belirirdi)

...
İçtikleri şûle-i cihân-sûz
-Şeyh Galip

Havzın suyu erguvâna döndü

...
Suyu yâkuta döndüren bu hazân

...
Seyreyledim eşkâl-i hayatı (hayatın şekillerini)
Ben havz-ı hayalin (hayal havuzunun) sularında

...
İçmişti Fuzuli bu alevden
-Ahmet Haşim

YÜCE İNSANOĞLU

Bâki'den hattâ çok daha eskilerde Necati'den Nedim'e uzanan yerli konuşma özellikleri, Şeyh Galip'in şiirinde iç içe kurulmuş zengin çağrışımlı yepyeni bir anlatımla birleşmiştir.

Bu yanıyla Batı etkisinde gelişen şiirimiz onu sembolizmin bir öncüsü olarak görmüştür.

Şeyh Galip'in şiirine Divan şiirinin, tasavvufun, Osmanlıcanın saltanatı sona erdikten sonraki kuşakların değer vermesinde onun "insan"a verdiği önemin payı vardır. ünlü "Terci-i Bent"inde, insanoğlu şöyle konu edinilmiştir:

Sendedir mahzen-i esrar-ı muhabbet sende
Sendedir maden-i envâr-ı fütüvvet sende
Gizli gizli dahi vardır nice hâlet sende
Marifet sende hüner sende hakikat sende
Nazar etsen yer ü gök düzah u cennet sende
Arş u ürsi ü melek sendedir elbet sende
Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

(Sevgi sırlarının mahzeni, o sırlar hazinesinin bulunduğu yer sendedir, sende. Gizli gizli daha nice ruh halleri var sende.

Baksan görürsün, yer de, gök de, cehennem de, cennet de sende; göğün içi dışı da, melek de elbet sende.

Kendine hoşça bak, evrenin özüsün sen; varlıkların gözbebeği olan insansın sen.)

Şeyh Galip kendi şiirinin eskilerin yazdıklarından ne kadar ayrı, ileri, üstün olduğunu sık sık dile getirmiştir. Geniş hayal gücünü yansıtan imge sistemi, "Sebk-i Hindi" (Hint Üslubu) denilen yepyeni bir şiir yolundan izler taşır.

İstiarelere, teşbihlere, kinayelere, tenasüp sanatını çok kullanmaya, girift hayallere, nüktelere dayanan bu anlatım biçimini özellikle Hindistan'da eser veren İran şairleri kullanmıştı. 17. Yüzyıl İran şairlerinden Tebrizli Saib, Buharalı Şevket bu akımın önde gelen adları arasındaydı. Şeyh Galip özellikle bu sonuncudan etkilenmişti. O özellikleri kendi ülkesinin bütün şairlerinden daha iyi bildiğini, daha ustalıkla uyguladığını sık sık dile getirir:

Muhâl addeylemişlerken gazelde şairân-ı Rûm
Ben icâd eyledim ol Şevketâne tarz-ı eş'ârı

(Gazel yolunda Anadolu şairleri Şevket gibi yazmayı yapılamayacak bir iş sayarken ben o yolu icat ettim.)

Yenilikçi padişah, orduyu "Nizam-ı Cedit" adı altında yenilerken, şair de kendini, şiirleriyle, yenileşme hareketinin içinde görür:

Ebyatım oldu saf-keş-i divan-ı marifet
Nev asker-i müretteb-i şah-ı cihan gibi

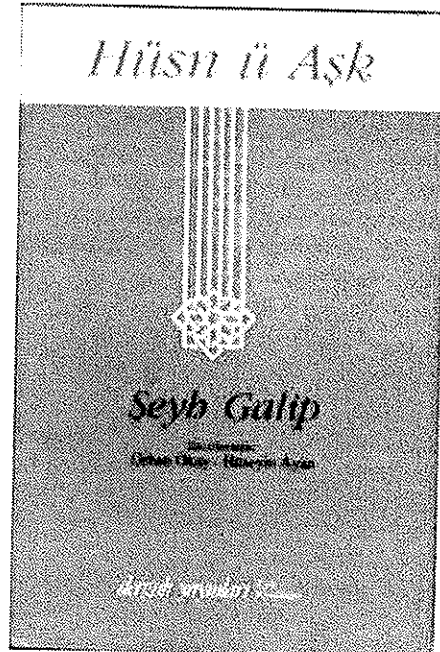
(Cihan padişahının düzenlediği yeni ordunun askeri gibi, beyitlerim de ustalık divanında saf tuttu.)

Aşkın yüce bir duygu olduğunu, aşk acısının derinliğini başka şairler gibi, o da dile getirmiştir:

Aşk bir şem-i ilahidir benim pervanesi
Şevk bir zencirdir gönlüm onun divanesi

(Aşk tanrısal bir yalımdır, ben çevresinde dolaan pervaneyim. Delicesine istek bir zincirdir, ben onunla bağlanacak divaneyim.)

Derd ü hasretle neler çektiğimi ben bilirim
Yareme şimdi ne zehr ektiğimi ben bilirim

KABA SOFULAR, BAŞKASININ HAKKINA EL UZATANLAR...

Büyük bir tekkenin şeyhi olmasına karşın içkiden, meyhaneden söz etmekten çekinmez. İkiyüzlülere eleştirisini böylece dile getirmiş olur:

*Meyhaneyi seyr ettim uşşaka mataf olmuş
Teklif ü tekellüften sükkânı muaf olmuş
Bir neş'e gelip meclis bihavf ü hilaf olmuş
Gam sohbeti yad olmaz meşrebleri saf olmuş
Koyma kadehi elden söz pir-i muganındır
Âşıktâ keder neyler gam halk-ı cihanındır*

(Meyhaneyi seyrettim: Âşıkların tavaf yeri olmuş. Oradakiler teklif tekellüften uzak. Bir neşe gelmiş; ne korku kalmış, ne aykırılık. Gamdan söz edilmiyor, oradakilerin huyu suyu tertemiz.

Âşıktâ keder ne arar? Gam dünya halkınıdır. Elinden kadehi bırakma, söz meyhaneyi idare eden yaşlı bilgenindir.)

Eleştirileri, sahte dindarlara da uzanır:

*Safâ sarhoşlarına gam şarabın anma ey zâhit
Özün saymazlara mahşer hesabın anma ey zâhit
Hudâ sâillerine çok cevâbın anma ey zâhit
'Harabat ehline düzah azabın anma ey zahit
Ki bunlar ibn-i vakt olmuş gam-ı ferdâyı bilmezler'*

(Safa sarhoşlarına gam şarabından söz etme, ey sofû! Kendini hiçe sayanların yanında mahşer hesabını anma, ey sofû! Tanrı yoluna düşmüş dilencilere/ soru soranlara cevap verip durma, ey sofû! Meyhanedekilere cehennem azabını anlatma ey sofû! Bunlar zamane adamlarıdır, yarınki gamı bilmezler.)

Padişahın gözdesi Mevlevi Şeyhi, toplumda yaşanan çarpıklıkları dile getirmekten de çekinmemiştir:

*Bir hâne kim binâsı ola âh u eşkden
Yazık o âb u renga o nakş u nigâre yuf*

(Yapısı ah ile göz yaşından olan evin süsüne püsüne yazık; bezeklerine yuf!)

ARI-DURU SÖYLEYİŞ

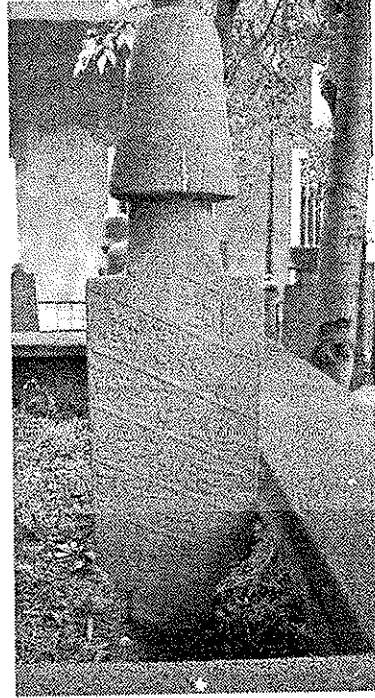
Sıralanan bütün bu örnekler kolay anlaşılıyorsa Şeyh Galip hep böyle yazmış sanılmamalıdır. Arı Türkçeyle gazel yazmayı da denemiş olan şairin kaleminden zaman zaman şöyle dupduru dizeler de çıkmıştır:

*Gizlesem de âşikâr etsem de canımsın benim
Kangı âşıktır senin gönlünde gönlün kimdedir
Bir devasız derde oldum müptela sevdim seni*

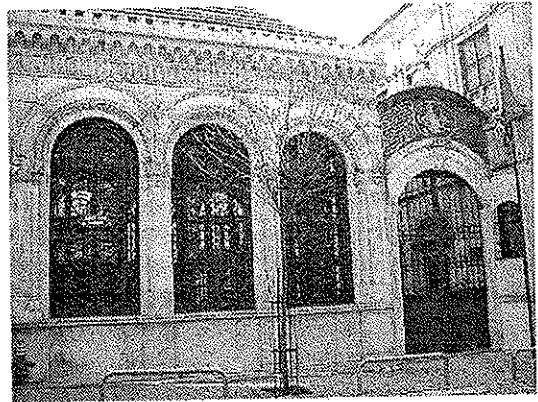
Şeyh Galip'in yapıtı günümüz edebiyatına uzak sayılmamıştır. Bahçet Necatigil'de, Hilmi Yavuz'da onun şiirine göndermeler yer alır. Turan Oflazoğlu "Hüsni ü Aşk"ı müzikli oyun haline getirmiştir. A. H. Tanpınar'ın "Huzur" romanının kahramanı Mümtaz'ı, Şeyh Galip'in romanını yazma çabası

içinde görürüz. "Hüsni ü Aşk", Orhan Pamuk'un "Kara Kitap" romanına esin kaynağı olmuştur.

Mesnevisini 25 yaşında tamamlayan, 33 yaşında Galata Mevlevihanesi şeyhi olan, 41 yaşında sonsuzluğa uğurlanan Galip Dede'nin şiirinde yeni kuşaklar, herhalde daha yeni tatlar bulacaktır.

Şeyh Galip'in mezar taşı

Şeyh Galip'in türbesi

Gişe garantili bir direniş öyküsü Avatar

Yeşim Dinçer —

Zamanımızın ruhu, Avatar'ın başarısının da gösterdiği gibi, hem sözde yaratıcı ve yenilikçi olmayı, hem de marjinallikten uzak durmayı gerektiriyor

Hollywood yatırımcılara büyük fırsatlar sunuyor. Kanadalı yönetmen James Cameron'un yönettiği *Titanic* filmine 200 milyon dolar yatırıp iki milyar dolara yakın hasılat sağlamışlardı. Cameron bu yıl *Avatar* ile kendi rekorunu aşmaya, tüm zamanların en yüksek gişesini elde etmeye hazırlanıyor. 237 milyon dolara mal olan film, en kötü ihtimalle ikinci sıraya yerleşecek; gişe hasılatı bu satırları yazdığım sırada bir buçuk milyar doları geçmişti bile.

Bu denli yüksek bir bütçeyle çalışıyorsanız işinizi şansa bırakamazsınız. *Avatar* en yüksek teknolojinin de yardımıyla bize şahane bir dünyanın kapılarını açıyor. Ormanlarla ve yüzen dağlarla kaplı egzotik Pandora gezegeni göz kamaştırıcı. Çiçeklerin adam boyuna yaklaştığını söyleyeyim de ağaçların görkemini artık siz hayal edin. Pandora geceleri bile karanlık ve ürkütücü değil. Atmosfer pembemsi bir renk alıyor ve kutsal ağacın parlak tohumları süzülüyor havada. Gezegen ışımaya başlıyor. Filmi, 3D teknolojisi bulunan sinema salonlarında, özel gözlüklerle üç boyutlu olarak izleyebilenler çok talihli.

Bu gezegende "ilkel" Na'viler yaşıyor. Ok ve yay dışında teknoloji kullanmıyor, kasıkları dışında başka bir yerlerini örtme gereği duymuyorlar. Karada, ata benzeyen bir hayvana biniyorlar; havada da uçan dinazorlara benzeyen kuşların sırtına. Uzun boylu ve atletikler. Kocaman gözleri, zarif kuyrukları var. Ağaçlara ve hayvanlara zarar verdiklerinde onların ruhundan özür dilemeleri, doğasever izleyiciyi tam manasıyla büyülüyor.

Na'viler'in başı "homo sapiens"le dertte. Amerikalılar gezegende bir üs kurmuş, kabilenin üzerinde yaşadığı son derece değerli bir maden yatağını ele geçirmek istiyor. Bunun için yeterli güç de var ellerinde. (En azından, başlangıçtaki kanı böyle.) Üssün güvenliğinden sorumlu komutan, güzellikle bir türlü çözülemeyen bu meseleyi elindeki son model askeri

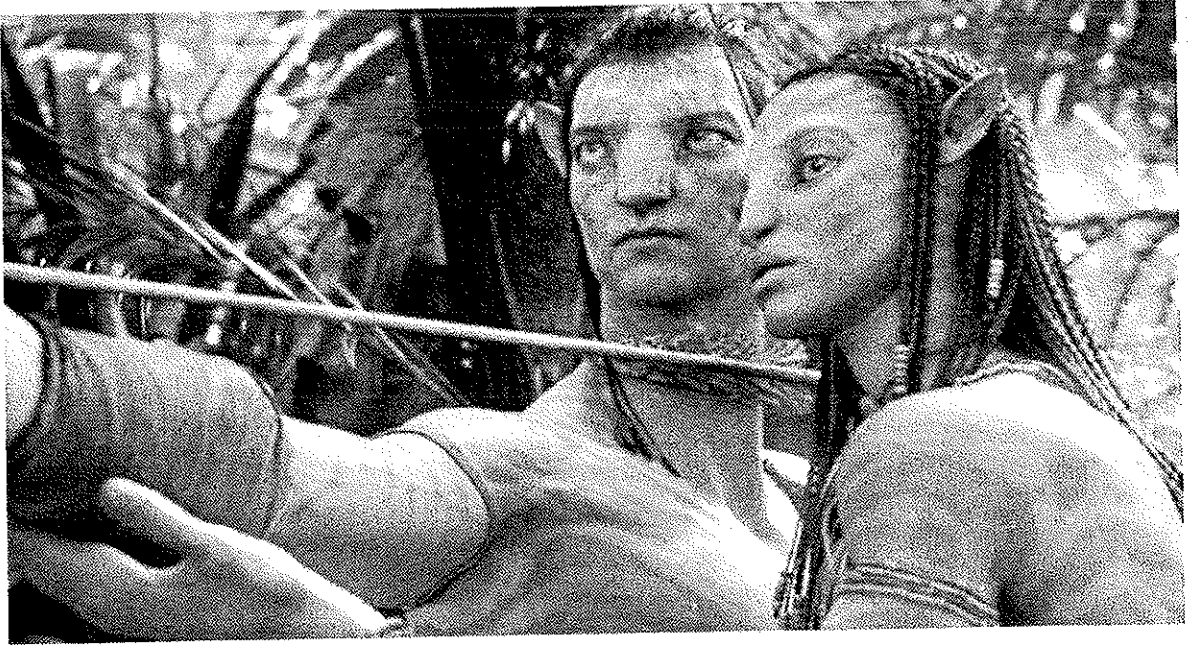
oyuncakları kullanarak halletmeye can atıyor. Bu tutumun karşısında, gezegeni topyekûn bir araştırma nesnesi olarak gören bilim insanları var. Bilimciler ormanın yok edilmesine, henüz yeterince örnek almadıkları için karşılar. Fakat hepsinin üstünde şirket yetkilisi var ki asıl karar verici olan o. Askerleri de, araştırmacıları da paranın temsilcisi yönetiyor.

Derken bir gazi, girdiği son çatışmada canını zor kurtarmış, tekerlekli sandalyeye mahkûm bir deniz piyadesi, Jake Sully geliyor gezegene. Pandora'daki görevi Na'viler'in arasına sızarak zayıf noktalarını öğrenmek, topraklarını terk etmeye onları ikna etmek. Tabii bunu bizzat kendisi (bedeni) değil, Jake'in zihinsel yetilerini taşıyan "avatar"ı yapacak.

Pandora'nın atmosferi insan türünün maskesiz solunum yapmasına elverişli olmadığından gen mühendisleri, insan genleriyle Na'vi genlerinin bileşiminden oluşan "avatar"ları üretmişler. (İnternet kullanıcılarının bildiği gibi, "avatar", netteki bir kullanıcıyı tanımlayan grafik, çizim ya da resimlere deniyor. Sözcüğün etimolojik kökeni ise Hindu mitolojisine dayanıyor: Tanrılar –özellikle de çok sayıda avatara olan Vişnu– yarı insan yarı hayvan kılığına bürünerek geliyor dünyaya.)

İyi yürekli Jake Sully'nin gezegendeki barışçıl kültürden çarçabuk etkileneceğini, bu arada güzeller güzeli bir Na'viye tutulacağını, arabuluculuk çabaları çaba vermeyince bir grup bilimciyle birlikte saf değiştirerek Pandora'nın kurtarıcılığına soyunacağını tahmin etmek hiç de zor değil. Hele de *Kurtlarla Dans'ı*, *Son Samuray'ı*, *Pocahontas'ı* veya *Misyon'u* izlemiş olanlar için.

Cameron işini şansa bırakmayıp daha önce denenmiş ve tutmuş bir formülü ufak tefek farklarla yineliyor. Bu kez çevreci sosa iyice bulanmış olarak. Teknoloji, görsellik, romantizm, yurtseverlik, gökyüzünde geçen eşitsiz bir savaş, ölüm ve yeniden diriliş.

Kahramanımız bu kez hem ruhsal hem de fiziksel bir başkalaşım geçirerek yepyeni bir yaşama ve mükemmel bir bedene kavuşuyor ki imrenmemek elde değil. Sanki bir balkabağı (yarı felçli bir genç), Doğa'nın sihirli dokunuşuyla Sinderella'nın görkemli arabasına (yiğit bir prene) dönüşüyor. Bu güzel gezegende doğaüstü gibi görünen şeyler doğanın bir mucizesi.

Hepimizin içinde masal dinlemeyi seven bir çocuk var. Fakat Cameron'la ekibi buna bel bağlamayacak kadar akıllı. Toplumsal duyarlılığı gelişmiş izleyiciler için araya gerçek kırıntıları da serpiştirilmiş. Maden rezervine göz dikilen Pandora'nın hikâyesi, petrol yatakları yağmalanan Irak'ın başına gelenleri fena halde andırıyor sözgelimi. Dozerler ormana daldığı sırada çaresizce ok yağdıran Na'vilerin yanındayız. Beton-dostu uygarlığımızın günahları öyle çok ki!

Orman yakmak gibi kolay ve ucuz bir yöntem yerine—ne de olsa üzeridekilere ne olacağı umurlarında değil—neden dozerle yıkmayı tercih ettiklerini merak ediyorum izlerken. Senaristler, alevlerin Vietnam ormanlarına atılan yangın bombalarını hatırlatmasından endişe etmiş olabilirler mi? Vietnam, ABD için gerçek bir fiyasko, büyük bir yenilgiydi. Oysa Irak'tan sağduyu sahibi insanlar olarak "zamanında" çekilme basiretini gösterdiklerini düşünüyorlar.

Bütün iyi senaryoların tek bir cümleyle ifade edilebilecek bir ana fikir üzerinde kurulduğu söylenir. Bana göre *Avatar*'ın ana fikri, deneyimli oyuncu Sigourney Weaver'ın canlandığı bilim insanı Grace tarafından dile getirilmiş. *Pandora*'daki bilimsel projeyi yöneten Grace sözünü sakınmayan, güçlü ve akıllı bir kadın. Jake Sully'ye, yani bizim engelli askere kötü davrandığı için onu pek tutmuyoruz baş-

langıçta. Derken anlıyoruz ki Grace'in akli fikri gezegenin florası (bitki örtüsü) ve faunası (hayvan türleri) hakkında bilgi toplamakta ve askerlerin bu konuda pek yardımcı olamayacağını düşünüyor. Jake konusunda yanılmış olduğunu sonradan anlayacak.

Navi'lerin güvenini kazanan Jake, *Pandora*'daki canlı organizmaların tümünü birbirine bağlayan bir çeşit nöral şebekeyi keşfettiğinde Grace heyecan ve öfkeyle bağırıyor: "Size söylemiştim, bu gezegenin zenginliği toprağın altında değil, üstünde!" *Pandora*'daki biyolojik ağı kalbi olan görkemli ağaç, bütün sesleri ve anıları saklayıp biriktiren ebedi bir bellek işlevi de görüyor. Ağacın imhası bu sıradışı ekosistemin yok olması anlamına gelecek.

Askeri harekâtı geciktirmek için üssün şahinleriyle didişen Grace'in itirazı, Irak işgalinin arefesinde çok daha anlamlı bir çıkış olurdu kuşkusuz. Fakat yedisekiz yıl önce *Avatar* benzeri bir film, sadece teknik nedenlerle değil, ekonomik/politik nedenlerle de çekil(e)mezdi. Bush'un "önleyici savaş doktrini"yle barışçıl Na'vilerin yanyana gelemeyeceği çok açık.

Amerikan sinemasının tamamen politikacıların ya da Pentagon'un güdümünde olduğunu öne süremeyiz elbette. Ana akımın kısmen dışında kalmayı beceren, sanatın kendi özerk diliyle konuşabilen, düşük bütçeli, bağımsız yapıtlar da üretiliyor. Fakat iki yüz milyon doları aşan bir bütçeniz varsa, olası bütün riskleri kontrol altında tutmak, ortak vizyonu ve duyarlılığı yakalamak, politik atmosferi kollamak, kısacası seyirciyi garantili tavlama zorundasınız. Zamanımızın ruhu, *Avatar*'ın başarısının da gösterdiği gibi, hem sözümona yaratıcı ve yenilikçi olmayı hem de marjinallikten uzak durmayı gerektiriyor.

J.D. Salinger

Refik Zerengil —

“Benim ergenlik çağımda hikâyedeki genç çocuğunkine çok benzer. Ve anlatması onunki kadar üzüntü vericidir.” –J.D. Salinger

Yirminci Yüzyıl ABD edebiyatının son büyük ismi Jerome David Salinger 91 yaşında öldü. Biyografisine göre 1 Ocak 1919'da New York Kenti'nde Manhattan'da doğmuş. Anne tarafından İskoç ve İrlanda kökenliydi. Babası kaşar peyniri ticareti yapan bir Polonya Yahudisi. Annesi etnik bakımdan Yahudi olmadığı [ve Yahudi dini konversiyonu (“dönmeliği”) kabul etmediği] halde, sonraları Maria olan ismini Miriam olarak değiştiren o dini seçti.

Jerome evde Yahudi gelenekleriyle büyütüldü ama dini inançlar bakımından o dine bağlı kalmadı, bir dönem için ikinci eşi Claire'le birlikte başkent Washington D.C.'deki bir Hint mabedine ve mezhebine bağlandı, Zen Budist oldu, sonradan Hristiyan Bilmi (Christian Science), homeopati, akupunktur, makrobiyotik gibi kısmen dini, kısmen tıbbi toplulukları denedi Evlilikleri sırasında Margaret ve Mathew adlı çocukları oldu.

Orta öğrenimini bir askeri lisede tamamladıktan sonra New York Üniversitesi'ne kaydolduysa da, ertesi yıl babası onu ticari amaçlarla Viyana'ya gönderdi. Nazi Almanyası'nın Avusturya'yı ilhak etmesinden kısa bir süre önce ülkesine dönen Jerome 1939'da Columbia Üniversitesinin yazarlık için akşam kurslarına kaydoldu. Ortaokul yıllarında başladığı amatör öykü yazarlığını geliştirme imkânı buldu. Ünlü oyun yazarı Eugene O'Neil'in kızı Oona ile bir süre arkadaşlık yaptı. (Oona daha

sonra Charlie Chapline'le evlenecektir. Sinema oyuncusu Geraldine Chaplin'in annesidir.)

SAVAŞ DENEYİMLERİ

1942'de askere alındı, sonra Avrupa'ya gönderildi, 6 Haziran 1944'teki Normandiya Çıkartması'na katıldı. ABD ordularıyla Almanya'ya kadar gitti. Paris'te savaş muhabiri olarak bulunan Ernest Hemingway'le tanıştı. Hemingway onun çok yetenekli bir yazar olduğunu söyleyecekti. Jerome D. Salinger savaşın sonlarına doğru bir toplama kampına

giren askerler arasındaydı. Savaş bitince bir süre psikiyatrik klinik tedavisi gördü. Savaş deneyimlerini o sırada yazdığı öykülerinde anlatır. Kızı Margaret'e savaş anılarını anlatırken “Bir kez yanan insan eti kokusu aldın mı, o koku hayatın boyunca burnundan gitmez” der.

1944-1946 arasında “Saturday Evening Post” ve “Colliers” isimli dergilerde öyküleri yayınlandı, ama saygın edebiyat dergisi “The New Yorker” Salinger'ın gönderdiği hikâye ve şiirleri beğenmiyor, yayınlamıyordu. Dergi onun öyküsünü ancak 1948'de yayınladı. “A Perfect Day for Bananafish” (Muz Balığı İçin Mükemmel Bir Gün.) Hikâyelerinde sık sık karşılaştığımız Glass ailesinden Seymour Glass isimli genç adamın trajik intiharını okuruz. (Türkçe'de 1983'te “Amerikan Hikâyeleri Antolojisi”nde yayımlandı.) Seymour yazarın en ünlü eseri “The Catcher in the Rye” da dâhil yapıtlarında çokça adı geçen birisidir. 1965'te The New Yor-

ker'da yayınladığı "Hapworth 16, 1924" başlıklı uzun hikâye 7 yaşındaki Seymour Glass'ın bir yaz kampından yazdığı uzun mektuptur.

1946'da Almanya'da tanıştığı Sylvia Welter'la evlenip ABD'ye döndülerse de bu evlilik uzun sürmedi.

Gene savaş yıllarında yaşadıklarından yola çıkarak yazdığı hikâyeleri topladığı "Dokuz Öykü" (Nine Stories) isimli kitabı 1950'de yayınlandı. Eser Britanya'da "For Esme with Love and Squallor" başlığıyla basıldı. (Türkçeye "Esme'ye Sevgi ve Sefillikle" diye çevrildi, 1989.) Bu öykü ABD'li bir askerin Britanyalı iki çocukla acıklı karşılaşmasını anlatır. Kitaptaki diğer sekiz öyküyü de savaşta travma geçiren bir asker anlatmaktadır. Aynı eserden beş öykü Türkçe'de "Titrek Bacanak" diye yayınlanmıştır (1989.)

YAYINLANMIŞ TEK ROMANI

J.D. Salinger'ın ünlü romanı "The Catcher in the Rye" ilk kez 1951'de yayınlandı ve iki ay içinde ABD'de sekiz baskı yaptı, "The New Yorker" Dergisinin en çok satan kitaplar listesinde otuz hafta en başta kaldı. O günden bu yana geçen altmış yıl içinde Penguin Yayınevinde senede iki kez basılıyor. ABD yayınevlerinin baskıları bu rakama dahil değil. Romanın başka dillerdeki çevirileri de. 2004'teki rakamlara göre ABD'de yılda 250.000 adet basılmaktaydı. Dünyada ise bugüne değin 60 milyon satılmıştı. The Catcher in the Rye" 20. yy. ikinci yarısının en çok basılan romanları arasında yer almaktadır.

Türkçeye önce Adnan Benk tarafından Fransızca çevirisinden "Gönül Çelen" adıyla aktarıldı. Önce Dünya Gazetesinde tefrika edildi, 1967'de kitap olarak basıldı. Aynı adla 1982'de Can yayınlarından tekrar basıldı. Türkçesinin adının "Gönül Çelen" olmasını yadırgamıştım (ve Türkçe'de böyle bir deyiş de yoktu), fakat Fransızcası "Att-rage Cocurs" adını taşıyan o dil çevirmeninin yazarla sürekli haberleşerek çeviriyi yaptığı, sık sık onun fikrini aldığı kitapta yazılı olduğuna göre, demek ki bu Fransızca isim de onun rızasıyla verilmişti. Roman dilimize daha sonra "Çavdar Tarlasında Çocuklar" ismiyle İngilizce aslından tekrar çevrildi.

Türkiye'de İngilizce dilinden eğitim yapan Milli

Eğitim Bakanlığına bağlı kolejlerin (şimdiki adıyla Anadolu Liselerinin) İngilizce Hazırlık Sınıflarında bir dönem için yardımcı ders kitabı olarak okutulduysa da 1984'te Turgut Özal'ın Milli Eğitim bakanı tarafından ahlaksız bulunarak yasaklandı. Bugün "The Catcher in the Rye" ismini Türkiye'de İngilizce dilinden edebiyat izleyen herkes biliyor. Sözüünü ettiğimiz kolejlerde o yıllarda okumuş olanlar da.

Veya Salinger'ın ölüm haberi gelince TV muhabirleri "Gönül Çelen" ismiyle şarkı yapmış olan Teoman'a koşup "aklınıza o isimde parça yapmak nereden geldi" diye soruyorlar, müzikçi de o romandan yola çıktığını söylüyor. Ama Bakan Vehbi Dinçerler'in adını da, hayatının en önemli işi olarak yaptığı şey olan kitabı yasaklamasını da hatırlayan gazeteci çıkmıyor.

Fakat haksızlık etmeyelim, gericiilik ve örümcek kafalılık sadece bize özgü değil: ABD'deki bazı cyaletlerde cyalet hükümeti tarafından eğitimde Evrim'in yasaklandığı, Kutsal Kitaptaki Yaratılış Teorisinin mecbur tutulduğu evrelerden geçilmesi gibi, orta dereceli okullarda okul yönetimlerince "The Catcher in the Rye" kitabının yasaklandığını veya o kitabı okutan ya da öğrencilere okuma ödevi veren bazı öğretmenlerin işlerine son verildiğini yahut da istifaya zorlandıklarını söylemek gerek. ABD'de okulların büyük çoğunluğunun komünitenin yerel komiteleri tarafından finanse edildiklerini ve yönetildiklerini de ekleyelim.

Kitabın adı romanın içindeki bir cümleden gelir. Öyküsünü birinci tekil özneye anlatan lise öğrencisi William Caulfield "Uçurumun üstündeki bir çavdar tarlasının kenarında otursam ve orada oynayan çocuklar uçurumdan düşecekken onları tutsam" der (catcher: yakalayan, rye: çavdar tarlası.) Salinger 1953'te bir lise gazetesine verdiği mülakatla "Benim ergenlik çağımda kitaptaki genç çocuğunkine çok benzer ve anlatması onunki kadar üzüntü vericidir" der.

GENÇLERİ YAZDI

1961'de "Franny" ve "Zooney" isimli iki uzun öyküsünü yan yana getirdiği "Franny and Zooney" isimli kitap yayınladı. 1963'de "Raise High the Roof Beam, Carpenters" (Marangozlar, Çatıyı Yüksek Yapın) ve "Seymour: An Intoduction"

(Seymour: Bir Giriş) adlı diğer öyküsünü aynı başlıkta topladığı bir başka kitap yayınladı. Adı geçen her dört öykü de önce "The New Yorker'da basılmıştı.

Salinger öykü yazmaya devam etti ama yazdıklarını yayınlamadı. Kızı Margaret Salinger 2000'de yayınladığı anılarında (Dream Catcher: A Memoir) babasının kendisine "Yazdıklarımda kırmızı işaretli olan müsveddeler ben öldüğümde tamamlanmamışsa onları oldukları gibi yayınlayın, mavi işaretli olanları ise redaksiyondan geçirerek bastırın" dediğini yazmıştı. Ölümünün hemen ertesinde bir komşusu yazarın 15 yayınlanmamış romanı olduğunun iddia etti (The Telegraph, 29. 01. 2010.) Yazar kırk yıla yakın zamandır inzivada yaşıyordu.

Ian Hamilton isimli Britanyalı yazar 1988'de bir biyografi yayınladı: In Search of J.D. Salinger: A Writing Life (1935-65), bu kitapta yazarın başka yazarlara veya arkadaşlarına yazdığı çok sayıda mektup bulunduğu için Salinger hukuki yollara başvurdu, kitap bir biyografiden çok yazarın çeşitli mektuplarının bir koleksiyonu idi.

1970'li yıllarda birlikte yaşadığı Joyce Maynard 1999'da yazarla ilgili anılarını yayınladı. Maynard, Salinger'ın kendisine yazdığı mektupları -içinde bulunduğu parasal sıkıntılara rağmen-- kitaba koymadı, bir kütüphaneye bağışladı, kütüphane ise onları 156.000 dolar karşılığında bir Internet firmasına sattı, firma mektupları yazara iade edeceğini açıkladı. Yazarın yüzlerce mektubu arasından sevdiği bir kadına yazdıklarının ne kadar para ettiği konusunda bir fikir vermek için bu notu düştüm.

Eserlerinde de çizdiği karakterler çoğunlukla adolesan çağındaki insanlardır. 1946'da "Harper's Magazine" isimli dergide hemen hemen tamamen ve her zaman çok genç insanları yazıyorum" diyordu. Yazar gerçekten de ABD'de "teenager" denilen adolesan gençlerin iç dünyasına eğilmiş, o dünyaların dış dünyayı algılamalarını, o dünyanın

öğeleriyle (aile, okul, toplum) olan uyum ve uyumsuzluklarını işlemeye çalışmıştır. Sonuçta mikro klima denilen en dar çevreden başlayarak toplum tabii ki o insanları şekillendirir. Ya da buluş çağına henüz girmiş o çocuklar 50 yıl, 60 yıl sonra da hâlâ öyle midirler, bilinmez, ama her yıl ABD'de büyük çoğunluğu genç olan 250.000 kişi o romanı okuyorsa, Salinger bugün de geçerliliğini koruyor ve o gençlere hitap edebiliyor demektir.

THE CATCHER IN THE RYE

Sözünü ettiğim bakanın kitabı yasaklamasında gericiğin basındaki sözcülerinden Tercüman gazetesinin provokasyonu rol oynamıştı: Gazete "Anadolu liselerinde ve bazı özel okullarda ahlâk dışı, sapık bir kitabın okutulduğunu" yazmıştı (29.06.1984.)

Konuyla ilgili o sırada yazdığım yazıdan romanı tanıtıcı paragrafları buraya aktarıyorum.

"Romanın kahramanı Holden Caulfield derslerinde başarısız olduğu için Noel tatili öncesinde okulla ilişkisi kesilen bir lise öğrencisidir. İlk bölümlerde Holden'in okul çevresinden birkaç tipin yavanlığı, sıradanlığı çizilir. ABD toplumunun prototip insanları arasına katılacak bu lise öğrencileri bütün duygusuzluklarıyla, bencillikleriyle, vurdumduymazlıklarıyla Holden Caulfield'in duyarlı ve insancıl iç dünyasına yabancı kişilerdir. Kendisinin de bir yaz tatilinde tanıdığı bir genç kızla gece gezmeye giden ve döndükten sonra da o kızdan bir insan gibi değil, cinsel bakımdan faydalanılacak bir

obje gibi söz eden oda arkadaşı ve okulun iri yarı basketbol yıldızı Stradlater, Holden Caulfield'ı önce çileden çıkarır, sonra döver. Bunun üzerine Holden zaten birkaç gün sonra ayrılacağı okulu o gece terk eder ve evinin bulunduğu New York Kenti'ne gelir. Bir otele iner. Oteldeki bazı sapıklardan rahatsız olur, dışarı çıkar, daha önce adını duyduğu birkaç kulübe gider. Tekrar otele döndüğünde otelin asansörçüsü Maurice 5 dolara kendisine bir kadın getirebile-

ceğini söyler. Gelen genç fahişeyle Caulfield oturup konuşmak ister, onunla yatmayı kendisine aykırı bulur, 5 doları verip kızı gönderir, ama o Maurice'le geri döner, bir 5 dolar daha ister, vermek istemeyince Maurice Holden'ı döver, Holden da otelden ayrılır.

Ertesi günü kentte dolaşarak geçirir. Fakat o kız da çevresindeki prototiplerden farklı değildir. Akşamleyin bir barda Washington D.C.'den gelmiş üç kızın konuşmaları tipiktir. Onlardan birisi bir arkadaşının New York'ta gazete alırken gördüğünü övünerek ve imrenerek anlatır, Caulfield bir arkadaşı o aktörü görmüş olan kıza "Sen şanslı biriyimisin" der. Gene bu kesitler arasında trende New York Kenti'ne gelirken rastladığı bir arkadaşının annesinin sıradan sözleri ya da istasyonda konuştuğu iki rahibe gibi kesitler vardır.

Caulfield çok sevdiği 10 yaşındaki kız kardeşi Pheobe'yi görmek ister, sessizce eve gelir. Anne ve babası evde yoktur. Kız kardeşini uyandırır, tatlı tatlı konuşurlar. Sonra ayrılır, eski bir öğretmenini görmeye gider, öğretmeni sapık çıkar, Holden oradan kaçır. Ertesi gün Pheobe'nin okuluna gidip buluşmaları için not bırakır. Niyeti trene binip Batı'ya, uzaklara kaçmaktır. Buluşacakları müzede rastladığı okul kaçağı iki küçük çocuğa Mısır mum-yalarını gösterir. Sonra Pheobe'yle buluşurlar. Ona olan sevgisinden dolayı dayanamaz, birlikte eve dönerler.

Romanın finalinde genç çocuk psikoanaliz için bir kliniğe yatırılmıştır. Ertesi yıl yeni bir okula gönderilecektir. Ve kendi dilinden anlattığı öyküsünü bitirirken "başınızdan geçenleri kimseye anlatmayın, anlatırsanız özlemeye başlıyorsunuz" der ve kendisini döven Stradlater'ı, Maurice'i bile özlediğini söyler. (...)

Hep aynı durumlarda aynı mimikleri yapan, aynı beylik laflar eden, aynı sıradan düşünceleri, özlemleri taşıyan insanlarla kişilerle dolu ortam bu

duyarlı çocuğun hep tepkisini çekmektedir. Bu dünyada her şey vardır: Para vardır, kişilerin rahat yaşamları vardır, eğlence vardır...Fakat tek bir şey yoktur: SEVGİ.

Caulfield sevgi istemektedir. İnsanları sevmek istemektedir. Ama çevresinde kız kardeşinden -ve birkaç yıl önce lösemiden ölen küçük erkek kardeşinden- başka sevebileceği kimseyi de bulamamıştır. Hele hele kendisine yönelik Pheobe dışında bir sevgiye, bir sıcaklığa da rastlamamaktadır. (Örneğin iki yıl önce kardeşi öldüğünde, evde yatamamış, geceyi garajda geçirmiş, sabah olunca da garajın bütün camlarını yumruklarıyla kırmıştır. Bu davranışı nedeniyle ruh doktoruna götürülmüştür.

Ya da New York'taki ilk gecesinde bindiği taksilerin şoförlerine "Central Park'taki göl kışın donunca ördekler ne yapıyorlar acaba" diye sorar. Birincisinden az daha dayak yiyecek olur, ikincisinden azar işitir. İnsanların birbirleriyle ilgilenmedikleri bir toplumda Holden ve Holden gibiler dışında kışın Central Park gölündeki ördekleri düşünen mi çıkar? [Fakat ben yazarın sorusunun yanıtını yıllar sonra Hamburg'dan aldım: Şehir Parkındaki gölün 40 kadar kuğusu kışın alınıp korunaklı bir yere götürülüyormuş. Kuğular için asıl tehlike gölün yüzeyi donmaya başladığında sertleşen incecik tabakanın hayvancıkların ayak perdelarini kanatmasıymış. Konu gazeteciye ilginç gelmiş olacak ki, bir tekneye doldurularak nakledilen kuğuları fotoğraflı olarak veren "Parisien" Gazetesinde görmüş, kesip arşivime koymuştum.]

Böylesine bencil, sevgisiz, sağır bir dünyada -- sık sık tekrarladığı gibi-- Holden Caulfield "yapayalnızdır". "Ölmeyi isteyecek kadar yalnızdır" (Düşün, Ağustos, 1984.)

İnter net te KIZILCIK turu

Eşit işe eşit ücret, 8 saatlik iş günü, işyeri güvenliği, oy hakkı ve barış isteyen emekçi ve sosyalist kadınların öncülük ettikleri Dünya Kadınlar Gününde, 100 yıl önce bu günü Enternasyonal Kadın Kongresi'ne öneren Clara Zetkin'i, genç Sovyet devletinde resmileştiren (1965'de de tatil oldu) ülkenin –ve dünyanın– ilk kadın büyükelçisi Alexandra Kollontay'ı andık, bu yılı eylemlerle geçirecek Kadın Yürüyüşü sitesine (worldmarchofwomen.org), kadın dergilerine uğradık. Geçtiğimiz aylarda toplam 33 işçinin öldüğü (Mustafakemalpaşa ve Dursunbey) maden “kaza”larını, 100-150 bin işçinin ekmek kavgası verdiği madenlerin dramını unutmadık (yalnız TTK verilerine göre elli yılda kömür ocaklarında 2 bin 687 işçi öldü, 326 bin işçi yaralandı):

petrol-ış kadın

petrol-is.org.tr/kadin

(Petrol-İş Kadın Dergisi)

Petrol-İş Kadın, kimya, petrol, lastik, plastik, ilaç işçilerinin altmış yıllık sendikası olan ve Haziran 2009'dan beri Düzce, Gebze, Bursa, İzmir'de yürüttüğü tanıtım ve örgütlenme kampanyasıyla (sendikaliol.org) dikkat çeken Petrol-İş'in üye (1958'den beri) ve çocuk dergilerinin yanında Ocak 2003'den beri çıkarttığı ve 34. sayısına ulaşan bir sendika dergisi. Sendikal bilinci yükseltmeyi, kadınların veya üye eşlerinin sorunlarını yansıtmayı, bunları sendikal politikalara dönüştürmeyi hedefleyen derginin, sendikal harekette eksikliği açıkça görülen kadın temsiliyeti açısından önemli bir yeri var (yalnız üyelerinin yüzde 95'i erkek olan Petrol-İş'de değil, tekstil, bankacılık gibi kadınların yoğun olduğu işkolları da dahil sendika yönetim kurullarında kadınların oranı %3-4'ü geçmiyor).

Petrol-İş Kadın, sendikal yaşamdan, özellikle kadın örgütlenmesinden, eğitimlerden haberlere, çalışanlar gözüyle ekonomi, işsizlik, sendikal yasalar üzerine incelemelere, kadın işçilerle, sendikacılarla, eylemcilerle söyleşilere yer veriyor, kadınlara yönelik şiddeti, tacizi ve çalışma yaşamından kaynaklanan sorunları işliyor. Sendika sitesinin bir alt bölümü olarak anasayfada son sayıdan başlıklar bulunurken (TEKEL direnişinde kadınlar, 8 Mart vb.), tüm eski sayılara (“Dergi Arşivi”) farklı dosya formatlarında erişilebiliyor (dergiyi aslı gibi görüntüleyen “flash” formatını öneririz). Aynı menüden de listelenen “Tarihten kadın sesleri”, “Haklarımız” “Sendikal bilinç”, “Okuma odası” yazıları –tüm dergi içeriği gibi- zengin bilgiler içeriyor. “Broşür&Kitap” (kadın öyküleri seçmesi, kadın sağlığı broşürleri, vb.), fotoğraf arşivi, “gündemimiz”, kriz dosyası gibi site bölümlerinin yanında dergide beslenmeye, kültür ve sanata ayrılan köşeler bulunuyor. Yalnızca 8 Mart'larda değil, sürekli izlenmeli.

NUM
National Union of Mine Workers

www.num.org.za

(National Union of Mineworkers, Güney Afrika, İngilizce)

Güney Afrika'da Aralık 1982'de kurulan ve COSATU konfederasyonunun (Afrika Ulusal Kongresi –ANC- ve Komünist Partisi –SACP- ile iktidardaki üçlü ittifakı oluşturuyor) en büyük sendikası olan 300 bin üyeli Maden İşçileri Sendikası (NUM), madencilerin yüz yılı aşkın sınıf mücadelesi ve ırkçı Apartheid rejimine karşı özgürlük savaşı içinde doğdu. 1886'da bulunan altına, diğer madenlere ve hükümetlere hükmeden şirketlere ve

güçlü Madenler Odası'na karşı, ağır çalışma koşullarında (ilk yüz yılın bilançosu: 50 bin ölü, bir milyondan fazla sakat, solunan zehirli tozun hasta ettiği, kırdaki, komşu ülkelerdeki evlerinden uzak yüz binler) örgütlenen siyah işçiler, 1919'da, 1946'da –ANC ve SACP öncülüğündeki- büyük maden grevleriyle, ırkçı rejimin terörüne karşı 1960'larda gelişen Siyah Bilinç Hareketi'nin, ANC'nin silahlı mücadele, kitlesel seferberlik/yönetirmeme gibi ilkelerinin etkisiyle çeşitli sendikal aşamalardan geçerek NUM'u kurdular. 1985'de –ırk yerine- sınıf temelinde kurulan COSATU'ya katılan NUM hızla gelişti (ilk yılında 55 bin üyeye yetki almıştı) ve Apartheid'in devrilmesinde –diğer işçi örgütleriyle birlikte- merkezi bir rol oynadı (1986'da 1,5 milyon işçinin 1 Mayıs'ın resmi tatil olması için iş bırakması, 1987'de sıkıyönetim altında 200 bin NUM üyesinin üç hafta süren –o zamana dek en uzun- grevi, 1992'de üç milyon işçinin ANC öncülüğünde ırkçı hükümetin istifası için çıktıkları iki günlük genel grev vb...).

1994'de siyahların ilk kez oy kullandığı ve ANC'nin %63'le (2009'daki 4. seçimde de oy oranını korudu: %66) iktidara geldiği yeni dönemde NUM, ücretler, çalışma koşulları, madenlerde sağlık ve güvenliğin iyileştirilmesi uğraşını sürdürdü (ILO'nun ilgili 176 sayılı konvansiyonu 2000'de onaylandı –Türkiye halen imzalamadı-). İşçilerin neredeyse %80'inin sendikal olduğu madenlerde ölümlü kazaların artması üzerine Aralık 2007'de işçilerin %95'inin katıldığı bir protesto grevine gitti. Aynı yıl NUM Başkanı Senzeni Zokwana'nın 20 milyon üyeli (Türkiye'den aralarında Belediyeye-İş, Tes-İş, Petrol-İş, Kristal-İş de dahil 13 sendikanın bağlı olduğu) Uluslararası Kimya, Enerji, Maden ve Genel İşçi Sendikaları Federasyonu'na (ICEM, www.icem.org) dört yıllığına başkan seçilmesi, uluslararası işçi hareketindeki ağırlığını da ortaya koydu (Zokwana, aynı zamanda SACP Politbüro üyesi; böylece 1946 madenciler grevinden bu yana NUM'un üçlü ittifakın önde gelen yöneticilerini yetiştirme geleneğini de sürdürüyor).

Maden, inşaat ve enerji işçilerinin tamamını örgütlemeyi hedefleyen NUM'un oldukça sade olan sitesinde, sendikanın misyonu, vizyonu, tarihi, bugünkü yönetimi ve geçmiş liderleri, verdiği burslar ve eğitimler (“services”), tüzüğü, yayınları (konuşmalar, basın açıklamaları, haber bülteni), toplantıları (kongre, merkez komite belgeleri) hakkında bilgilere erişilebilir. Ayrıca sitede sendika büroları iletişim bilgileri, üyelik formu, madencilikle ilgili bağlantılar ve arşiv bilgileri (1995 sonrası bazı konuşmalar, basın açıklamaları, başarılar) bulunuyor.

“

Demokrasi Açığı, TÜSİAD ve AKP

TÜSİAD'ın çiçeği burnunda başkanı Ümit Boyner, pek fiyakalı bir laf etmiş; “Bizde sadece bütçe açığı, cari açık yok, demokrasi açığı da var” demiş... Eskiler breh breh!.. derlerdi. Bu açık ne zamandan beri ve neden hâlâ var? Sormazlar mı adama (kadına), bu demokrasi açığında hiç mi vebaliniz yok diye? Sormazlar mı, yarın 30'ncü yılı idrak edilecek 24 Ocak cendresini tezgâhlayan ve tamamına erdirmek için 12 Eylül faşizmine çığırtkanlık yapanın TÜSİAD olup olmadığını? Sormazlar mı, kırk dökük demokratik hakları daha 30 yıl önce kulübünüz, ABD ile mutabakat içinde cuntacı generallere budatmadı mı, istediğiniz dikensiz gül bahçesini 24 Ocak+12 Eylül operasyonları ile işkenceci cuntalara siz yaptırmadınız mı diye?... (Genç kuşak için not: 1987'de yazdığım Kırk Haramiler: Türkiye'de Holdingler kitabımın sonuna eklediğim Vehbi Koç'tan Evren'e Mektup, TÜSİAD'cıların gerçek hissiyatının ifadesidir, lütfen bulup okuyun...)

Türkiye'de demokrasi açığı, askerlerin filan değil, (onlar sonunda “emir eri”)... TÜSİAD'ın marifetidir ve hiçbir zaman demokrasi, Türkiye burjuvazisinin derdi olmamıştır. Son yıllardaki demokrasi havariliği de AB'nin hatırıdır. Oraya kapığı atıp sermaye birikimini öyle sürdürmenin önşartı olduğu içindir o sahte demokrasi sevdası... Onda da, tüm ilerleme raporlarına yansıyan altı neoliberal, üstü demokrat AB ikiyüzlülüğü, TÜSİAD'a da hâkimdir.

Demokrasi, burjuva demokrasisi olarak bile, Türkiye sermaye sınıfının hiçbir zaman derdi olmadı, bizde burjuvazi buna gerek duymadı. Aşağıdan yukarıya gelişmiş, feodalite ile çatışmış kapitalizmlerde, burjuvazi için demokrasi, sermaye birikiminin gereği idi. Çalıştırıp artık değer elde edeceği işçiye ihtiyacı vardı ve köylünün serf olarak feodalın boyunduruğundan çıkması, kentlere “özgür işgücü” olarak gelmesi, feodalitenin, onun hukukunun yıkılmasıyla ancak mümkün olabilirdi.

Ya bizde? Bizde böyle bir burjuvazi hiç olmadı. Bizde cumhuriyet, sivil-asker bürokrasi ile feodalitenin ittifakında kurulurken uzun yılların iktidar blokunda burjuva filan yoktu. Bugünün TÜSİAD'cılarının birinci kuşakları, devletçiliğin kucığında oluştu, devlet eliyle büyütüldü, palazlandırıldı. Ne sivil-asker bürokrasi ile ne de feodalite ile bir hesaplaşmaya gitti. O nedenle köksüzdür, o nedenle bu ülkede gerçek burjuva demokrasisinin kurumları, değerleri, yurttaşları yoktur. Bizdeki TÜSİAD'ın iktidar blokuna dahil oluşu tepedendir ve iktidar locasına ABD, AB burjuvazisinin acenteleri olarak oturdular. Sermaye birikimi sorunsuz iken,

yolunda iken “parlamento”dan, kurumlardan yana göründüler, birikimin önü tıkanınca da 12 Mart'ları, 12 Eylül'leri çağırdılar. Birikimin ancak AB üyeliği ile sürebileceği noktaya gelince de AB hatırına demokrat kesildiler. Hiçbir zaman Batı'dakilere benzer merkez sağ ve merkez sol partiler oluşturamadılar. Var gibi görünenleri, 12 Eylül'lerde Zincirbozan'larda bozuk para gibi harcadılar. Yenileri ortaya çıkınca yine ürettikleri dayanaksız tüketim malları gibi birkaç yılda tükettiler. Hatta yeni başkanın eşi Cem Boyner, organik burjuvadan organik parti yaratmaya kalkınca (YDH), ona da sahip çıkmadılar ve sonunda ANAP'ı, Demirel'i, Ecevit'i... hepsini tükete tükete kendilerini AKP'nin kucığında buldular...

Bu kadar köksüz oldukları için, bu kadar kolay teslim aldı AKP Türkiye sermayesini, TÜSİAD'ı. Demokrasi değerlerine o kadar yabancı, kendileri ile belli asgarilerde müttefik olabilecek sınıflara o kadar kazık atmış ve ihanet etmişlerdi ki, sonunda yapayalnız kaldılar hatta birbirlerine sahip bile çıkamadılar. Aydın Doğan'ı AKP, vergi sopası ile evire çevire döverken yapayalnız bıraktılar, bir “sınıf” gibi davranmayı bilemediler. Böyle burjuvazi mi olur? Böyle başa böyle tıraş... Böyle burjuvaziye de böyle AKP... Siz bakmayın TÜSİAD'a taze kan, uzlaş vs. palavralarına. Boyner yönetimi, TÜSİAD'ın AKP'ye biatının tescilidir. Ön biatı Doğan ailesi yaptı, arkası geliyor... TÜSİAD'ın başında artık, “AKP... şu an gerçekten barış ve huzur getirmeye çalışan tek aktör” tespitinde bulunan eski siyasetçi yeni ecza patronu Cem Boyner'in eşi var... (Eczacılar iyi takip etsin.) Şimdi, “yönetişim” teraneleleriyle, “uzlaş kültürüyle”, yeni IMF anlaşması eşliğinde, yandaş MÜSİAD+TUSKON patronları ile uzlaş başlıyor, AKP'nin suyuna gitmenin devri başlıyor

Filler cephesinde durum bu. Onlar itişir tepişir, sonunda bir denge bulurlar. Bizi ilgilendiren ise emek cephesi. Hava nasıl oralarda? Demokrasi açığını kapatacak gerçek sınıf ne durumda? Genel grev kokusu yayıldı mı fabrikalara, madenlere, okullara, hastanelere? Münafıklık etmesin kimse, grev, anarşi değil, grev gerçek demokrasi okuludur. Ümit Hanım'ı kırmamalı, demokrasi açığımızı bir an önce kapatmalı, yarıyıl tatilinde okulları ardına kadar açık tutmalıyız...

MUSTAFA SÖNMEZ

CUMHURİYET / 23 OCAK 2010

”

Adıyaman'da Tehcir'de ölmedi, Fransa'da kurşuna dizildi Missak Manukyan

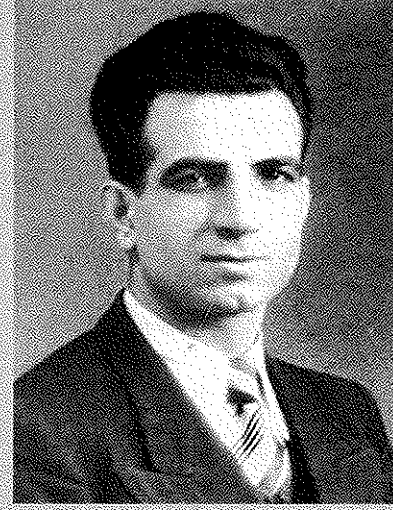
Aras Yayınevi 1944'te Naziler tarafından kurşuna dizilen Direniş Hareketinden Missak Manukyan için ölüm yıldönümünde İstanbul'da anma toplantısı düzenledi. İsmi Fransızca'da Michel Manouchian olarak da geçen Manukyan'ın yaşam öyküsü şöyle:

1906'da Adıyaman'da doğmuştu. 1914'te Osmanlı Devleti savaşa girince babası askere alındı ve cephede öldü. Çok geçmeden İttihat ve Terakki hükümeti Ermeni tehcirini başlattı, annesi açlıktan ölür, akrabaları da Tehcir listesinde olduğundan bir Kürt ailesi ona ve kardeşi Karabet'e sahip çıkar, çocukları ölmekten kurtarır. Çünkü soykırımcılar soyu tüketmek için özellikle erkek çocukları öldürmekte, kız çocuklarını ise Müslüman ailelere vermekte, kızlar buluş çağına gelince kuma verilmekteydiler.

Çocuklar savaştan sonra artık Fransa'nın olan Suriye'ye kaçırılarak barınabilecekleri ve meslek okuluna gidebilecekleri bir yetimhaneye yerleştirilirler. 1925'de Marsilya'ya giderler. İşçi olarak çalışmaya başlarlar. Karabet hastalanıp ölür, Missak tanınmış Fransız şairlerinin şiirlerini çevirerek kendisini kurduğu Ermenice dergilerde yayınlar. Sorbonne'da edebiyat ve felsefe derslerine devam eder. Komünist Partisine katılır. Hem işçiydi, hem şair ve heykeltarihi. (Bazı şiirlerinin Türkçesi, 1984'te De Yayınevinde yayınlanan "Red Türküleri" isimli kitapta yer almaktadır.)

İspanya Savaşı sırasında o sırada komünist olan yazar André Malraux'un kurduğu "Cumhuriyetçilere Yardım Komitesi"nde görev alır.

Savaş patlak verdikten kısa süre sonra Direniş Hareketinin silahlı kolu olan France Tireurs et Partisans (FTP= Fransa Nişancılar ve Partizanlar) örgütüne katılır. 1939 ve 1941'de tutuklanıp Nazi mahkemelerinde yargılandıysa da serbest bırakıldı. Bir süre sonra bu örgütün göçmenler sek-

siyonu olan FTP-MOI'nin (Göçmen Kol İşçileri) kolunun liderleri arasına girer, sonra da başkanı olur. Grubun ilk başkanı Joseph Epstein Polonyalı bir Yahudidir. Fransa'da Hukuk okurken İspanya Savaşına gider ve Uluslar arası Tugaylara katılır. Savaştan sonra öğrenimine geri döner. Fransa işgal edilince bu kez Rezistans'a girer ve Albay Gilles adıyla göçmen grubunun başına geçer. Sonra yerini Manouchian'a bırakırsa da onun yakalanması üzerine tekrar görevi alır. Ama o da yakalanır, 1 Nisan 1944'de o da kurşuna dizilir.

Uluslararası devrimcilerden oluşan grup aralarındaki iki Ermeniden birinin Ermeni'nin adıyla "Manouchian Grubu" diye anılmaya başlar. Grup Ağustos 1943'te bir Nazi generaline suikast düzenler, generalin otomobilinin içinde oturan şahsın kucağına bomba atarlar fakat arabadaki şahıs general değildir, Fransa'dan Almanya fabrikalarına işçi göndermekle görevli üst düzey bir Nazi yetkilisidir.

Manouchian grubundan 23 kişi aynı yıl Kasım ayında tutuklanırlar. Aralarından tek kadın olan Olga Romanyalı Olga Bancic Stuttgart'a gönderilir, orada giyotinle idam edilir. Diğer 22 kişi 21 Şubat 1944'te Fresnes Cezaevinde kurşuna dizilirler.

Manouchian'ın eşi Melinée'ye yazdığı son mektubu Kasım 1985 tarihli Düşün Dergisi'nde ve aynı yıl De Yayınevi'nin "Hayatı Seviyorlardı" isimli kitapta yayınlanmıştır. Eşinin onun hakkında yazdığı kitap ise Türkçe'de yakınlarda Aras Yayınevi tarafından basıldı. Mektubu Léo Féré şarkılastırdı.

Adıyaman'da sekiz yaşında bir köylü çocuğu olarak soykırımda kurtulan Ermeni Missak Manukyan'ın yolu Nazilerin soykırımından kurtulmuş Yahudilerle, İspanya'da Falan-jist ordularına karşı savaşmış İspanyol özgürlükçülerle, İtalya'da Mussolini'ye karşı mücadele etmiş İtalyan anti-faşistleriyle hepsinin doğdukları ülkelerden başka bir ülkede kesilecekti.

Missak'ın ve mücadele arkadaşlarının şahsında özgürlükçülüğün ve enternasyonalizmin seçkin bir örneğini görmekteyiz. Bu tür özverilerin ve adanmışlıklarının küçümsendiği, artık geride ve çağdışı kaldığı şeklindeki iddialara sıkça rastladığımız günümüzde Manouchian Grubunun özgürlükçülerini unutmamak ve unutturmamak gerekir: Celestino Alfonso (27, İspanyol), Olga Bancic (32, Romanyalı), Joseph Boczov, (38, Macaristanlı), Georges Cloarec (20, Fransız), Rino Della Negra (19, İtalyan), Thomas Elek (18, Macaristanlı), Maurice Fingerewejc (18, Polonyalı), Spartaco Fontana (22, İtalyan), Emeric Glasz (42, Macaristan), Jonas Geduldig (26, Polonyalı), Leon Goldberg (19, Polonyalı), Szlama Gryzwacs (34, Polonyalı), Stanislas Kubacki (34, Polonyalı), Arpen Tavitian (44, Ermeni), Cesare Luccarini (22, İtalyan), Missak Manouchian (38, Ermeni), Marcel Rayman (22, Polonyalı), Roger Rauxel (18, Fransız), Antonio Salvadori (43, İtalyan), Willi Szapiro (29, Polonyalı), Amadeo Usseglio (32, İtalyan), Wolf Wejsbrot (18, Polonyalı), Robert Witchitz (18, Fransız.)